

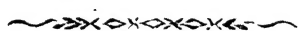
మధునూరాగమము

శ్రీ రస్తు.

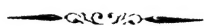
మి థు నా ను రా గ ము.,

[చరిత్రవిషయిక నవల]

ఇ ది

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి ప్రణీతము.

కాజుమ హార్ద్రాక్షరమునందలి

యస్. పి. యె. యల్. వారిచేఁ బ్రకటితము.

మొదటి పుస్తకము.

రా య న ర ము

శ్రీ మేరీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

౧౯౦౪,

వీ రి క్.

నవల, పాశ్చాత్యభాషా సంపర్కమువలన
 అంగభాషా వసుంటికి లభించిన నవీనాలం
 రముని కిందవంది. ఆఖ్యాయికా శబ్దశ
 యువలన నిది ప్రవాదముని లోచించుచున్న
 అక్షరములనుబట్టి యాఖ్యాయికా నవల
 స్వల్పభేదము కాన్పించుచున్నది. ఈ
 క్షేత్రమునందు రచయితలనగ్రతీతముగా
 గామూర్త్యవలంబించినవలన అట్టి
 భాషామూర్త్యులను కలిపి చిత్రముగా కల్పపూర్వక
 యు పద్యభాషకముగా నాఖ్యాయిక యని
 అంగభాషామూర్త్యుల యభిప్రాయము. పా
 త్యభాషామూర్త్యులవలన నాఖ్యాయికా
 మూకలై అంగభాషా భాషాభవంబగు
 అట్టి భాషామూర్త్యుల ప్రచారమునకు వచ్చి
 అంగభాషామూర్త్యులవలనకంటె నిష్పాద
 ముగాను అంగభాషామూర్త్యులవలన

న్పించుచున్నది. నవలమున నాఖ్యాయికా
 నమును నున్న భాషయములను గమనించి
 అంగభాషామూర్త్యులను లోకమునకు
 నేయనెంచు నాంగభాషామూర్త్యుల
 యికా గనన మవశ్యకమగుచున్నది
 అంగభాషామూర్త్యుల నింతవఱకు
 కలు వెలసినవిగాని అంగభాషామూర్త్యుల
 భాషామూర్త్యుల వైభవములను ప్రకటించునది
 ఇది యెంతయు విచారకరము. మున్నటి
 అను నాంగభాషామూర్త్యుల ప్రకటన
 డకపోవుట దీనికి గాఢముని
 పునరు. కాని యిదియంతయు
 ని చెప్పటమ విలువలేదు.
 నే నాఖ్యాయికా రచయిత నేయదలంప
 గొనినపుడు ముఖ్యముగా నాంగభాషామూర్త్యుల
 కథలను

సాక్షాత్తుక యీ గ్రంథ పరిమా
మించుగ నేడేవిది దివందల పు

నా నిష్క్రమణు శ్రీమతుల మ
ద్దెట్టి యీ కథనుజూపి యిది ముఖ్య
ప్రయోజనదేయనియు, నేను కోరుట
గాంధీల చరిత్రములనే గాని మఱి
యక చరిత్రముల సాక్షాత్తుకలుగా కా
నను మీ శపథము కలంకితము కాజాలద
నియు, గథ చిన్నదగుటవలన స్వల్పకాలము
నందే పూర్తియగును గావున బాబ్బిలియుద్ధ
చరిత్రమును బూర్తిగా దెలిసికొను లోపున
మంగగ నీకథప్రాయముని బలవంతపెట్టుట
వలననలెయని నేని గ్రంథమును ౧౮-౨-౧౨
జేదీనిఁ బ్రారంభించితిని. కాని యీనడు
మసంభవించిన యనాలోగ్యమువలనను, నిరు
త్సాహమువలనను నింకను గొన్ని కారణముల
వలన నీవఱకు నీచిన్ని గ్రంథమున గూ

ప్పటికిఁ జాలఁ దొందగలు గలిగెను. సక
తన నింద నేక దోషములుండవచ్చును. సర్వి
ధినితకపోవుటవలన నిండు ముద్రాస్థానిక
ములుగూడఁ జాలనున్నవి. కొన్నిటినిఁ ద
ప్పొప్పులపట్టికలోఁ జూపితిని. అధానుస్వ
రశకటరేపాదికములగునవి యింకను గొన్నియు
న్నవి. వాని నన్నిటిని సవరించికొని చగవే
టవఁ బాఠకులను బ్రార్థించుచున్నాఁడను.
రెండవకూర్పునం దన్నియు సవరించెదను.

హైందవాలంకారికుల శాసనమువను న్య
తిరేకముగ నీకథ కేవలమనాంశముతో ముగి
సినది. కాలక్రమమున నశ్వేరుదులు మాటు
యు, నూత్నాశ్వేరుదులు గలుగుటయు సహజ
ము. సరిజామసిద్ధాంతము ననుసరించి యిట్లు
స్వతంత్రించినందులకు తమింపఁ బండితులు
ప్రార్థికులు.

ఇక బాబ్బిలియుద్ధ మను సాక్షాత్తుకను
మఱలఁ బ్రారంభించెదను. అనాలోగ్యము,
నిరుత్సాహము, నింకను గొన్ని సాంసారికము
లగు చిగులు

నోచో, ధన్యధన్య

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట	దొంతి	బంతి.	తప్పు	ఒప్పు.
3	౨	౧౭	యీపడవను	యాపడవను
,,	,,	౨౨	మంటపమునది	మంటపము
౪	౨	౧౭	ధనుర్విము	ధనుర్విము
గీ	౨	౨౭	మూర్ధము	మూర్ధ;
౭	౧	గీ	మూర్ధము	మూర్ధ
౮	౧	౧	నిదమత్తు	నిద
౧౨	౨		పరిశీ క్తము	ప
౧౪			యాత్ర	

౧౨	ఎవరో	ఎక్కడో
౧౦	అలంలరించు	అలంకరించు
గి	సింది	నిందిభాస్కరుడు
౧౨	యోవనుడు	యశోవనుడు
౨౮	భోజన మైనదనే	భోజన మైనదనియే
౨గి	విసికివేసారి	విసిగివేసారి
౧	బరిణమగుట	బరిణయమగుట
౪	మింగకుండ	మ్రొంగకుండ
	బ్రచుండు	బ్రచుంగ
	బకటపటా.	
	అదియా	
	కాగ్	

క్రిక రాశుల వలెను బుష్కరికి కాల
జలమునఁ బ్రతి బింబి తములగు చూత
కుసుమ గుచ్ఛకములవలెను బ్రకాశించు
చుండెను. కుసు మానవము నాని మద
బంధరములు ఝంకార ధ్వనులు సేయు
చుండెను. వకుళ శాఖలపైఁ గూరుచుం
డి హరిత పత్రముల మాటునఁ దమ శ
రీరములను గోపనము గావించుకొని వ
సంత కోకిలలు “ కుహూ, కుహూ ”
కూజితముల చే దిక్కుహరములు ము
ఖరితములు సేయు చుండెను. తరంగ
సంఘట్టి ప్రభూతములగు మర్మర ధ్వను
లు మృదంగ రావముల ననుకరించుచు
నావ్యంగ్య గీతములకుఁ బ్రాణము వో
యుచుండెను.

అప్పు డా మేడ దరినుండి యొక చి
న్న నౌక మండపము దెసకుఁ బ్రయా
ణము సేయుచుండెను. అందొక బా
లకుడు నిగువురు బాలికలు నుండిరి.
బాలకుని పే రేసాజీ. ప్రాయము ప
దు నాఱు వత్సరములు. ఒక బాలిక
కు సరోజిని. రెండవ బాలిక పేరు

ఇరువురు సవయస్కలు. ప్రా

సరోజిని. ఏసాజీ కర్ణధా

ము

ం

గు చుండెను. అంత కంతకుఁ దరంగ
ద్రేకము హెచ్చగు చుండెను. తనన
గుణముగఁ బడవయు బంతి వలెఁ దేలే
యాడుచుండెను. కాని వారెంత మా
త్రమును భయపడుట లేదు. వారికి
నౌకా విహారము ప్రతి దిన పరిచితము.
అక్కతన వారి యుత్సాహ మినుమడిం
చెను. ఉత్సాహాతిశయముచే బాలి
క లొక గీతముఁ బ్రారంభించిరి. ఆ
గీతధ్వనులు పట్టద ఝంకారాదులతో
మిళితములై మనో మోహనముగ విన
వచ్చు చుండెను.

గానము మానినది కొంత కుద్దేశిం
పఁ బడినది. కానిచో వారి కంతము
ల యందంత మార్దవ మేల యుండును?
మనోహర మగు కలవాణి శబ్దము స్త్రీ
లకే చెంద నేల? ఒక గానమే కాదు.
ఎల్లవిధ్యలు స్త్రీల వలన మిగులఁ బ్ర
కాశించును. సర్వ విద్యాధి దేవత యొ
క యబల యైంపుడు మా సిద్ధాంత
మేల మృష యగును. ~~అప్పుడు~~
గాన లహరిచే బృందావన ముల్లిత
మగుట నిజమే. కాని ~~స్త్రీ~~ కృష్ణుడు
మురళీ భరుడు. గానము సేయు నపు
డ నయన చలనము, నా దంత శ్రే
ణి సాబగు యధర విలాసము, గం
ళము మీది యా తా

విడంబనము, స్వేదో

ద బిందు నందోహ విలసిత మగు నా
స్నిగ్ధోజ్జ్వల ఫాలశలము తీరు, నా మృ
దు మధుర స్వర కల్పనము, నా గం
భీర రా గాలాపము నే పురుషున కుం
డును?

అద్వితీయ మగు నా బాలికల గా
న మాటకించి విమోహితుఁ డైపోయి
యేసాజీ పడవ నడుపుట మఱచి పోయె
ను. ఆ నౌకయఁ దరంగముల తోఁ
గూడ మారు దారి వట్టెను. ఇట్లు
కొన్ని నిమిషములు కడచి పోయెను.
ఇంతలో దక్షిణ తీరము నుండి యొక
బాలిక “త్వరగ రం” డని కేకవైచి
చెప్పెను. ఆ కేక విని యేసాజీ ప్ర
బోధితుఁడై మఱలఁ బడవ నడపఁ దొ
డఁగెను. ఆలస్య మగుచున్నరని గీత
మాపి కమలయుఁ బడవ నడపఁ బ్రయ
త్నించెను. కాని సరోజిని వారించి
“నౌకను మా యన్న నడపు చు
న్నాడు. చాలదా? నీవు నేల శ్రమ
నడ వలెను? కమలా! చూడు. ఈ
తరంగ గాఢముల యందలి ఫేన రేఖ
యెంత మనోహర మై యున్నదో” య
ని పలికెను. కమల తన ప్రయత్న
మును విడిచెను.

నావ యూఁగుచుఁ దూఁగుచు గ
మ్యో స్థానము దెనకుఁ బోవు చుండెను.
కెరటములు లేట లే

ట్టుకొను చుండెను. సరోజిని కమలలు
తరంగ మాలిక పై దృష్టి సారించిరి.
అస్త గామి యగు సూర్య భగవానుని
యరుణ కిరణములు ప్రసరించుటం జే
సి యా ఫేనరేఖ యావద్రక్తిక మైయుం
డెను. ఆహా! సృష్టి వైచిత్ర్యము!
విసీల జలములనుండి ధవళ మగు ఫేనరేఖ
యున్భవించుచున్నది! ఆతెల్లని ఫేనరేఖ
తరణికిరణ ప్రసారముచేరక్తిమై సాంపు
లు గులుకుచున్నది! దానిందిలకించి మా
నవు లానంద పరవశు లై పోవుచున్నారు!

ఇంతలో నావ తీరమును సమీపిం
చెను. తరంగ హతిచేఁ బావంచలకుఁ
దగిలి పగులకుండ నేసాజీ నావ నతి భ
ద్రముగఁ దీరముఁ జేర్చెను. ఏసాజీ
యింటఁ బని చేయు పరిచార కుండొ
కఁ డట నుండి యీ పడవను నిరపా
యముగ నుండు సట్లు కట్టి వైచెను.
నౌ కావతరణము గావించి సరోజిని క
మల లేసాజీ వెంట మంద మంద గమ
నములతో నొడ్డెక్కిరి. అంతకు ము
న్నే మంటపముదరిఁ జేరియున్న కుము
దిసి, రతి సుందరి, మోహిని, చంద్రిక,
మృణాలిని మున్నగు బాలిక తెదురుగ
వచ్చి వారి నత్యుత్సాహముతో గమ్య
స్థానమునకుఁ దీసికొని పోయిరి.

కుముదమున కెదురుగ నున్న కా
నద్వల తలము మీఁదికి దీ

గి వంగి యున్న వకుళ శాఖ కెనిమిది దారములు కట్టబడి వేలు చుండెను. కన్నియ లెనమండ్రు నా దారములం దొకొక్కటి గ్రహించి కంఠములు మేళవించి తారక స్థాయిని గానము చేయుచు జిటుతలతోఁ దాళము వేయుచు లయ తప్పకుండఁ బడవిన్యాసముఁ గావించుచు జడ కోలాటముఁ ప్రారంభించిరి.

ఆ బాలికా మణుల సుకుమార పద పల్లవములు మృదుల మగు నా పచ్చికపై వృక్ష చ్యుతము లగు కోమల కుసుమముల వలె సతి మృదువుగ విస్తృతములగు చుండెను. వకుళ శాఖకుఁ గట్టబడి యున్న దారము లెనిమిదియు నా బాలికల పరివర్తనముచే జడ యల్లకొని పోవు చుండెను. ఆ కన్నియల కర కంకణముల హృద్యా రావములును, మంజీరముల యవ్యక్త మధుర ధ్వనులును, జిటుతల చిట చిట ధ్వానములును నా గానమును గలిసి భృంగ రూపాంకృతుల తోడను, గోకిల కుహూ కూజితముల తోడను బుష్కరిణీ తరంగ మర్మర ధ్వనుల తోడను మిళితములై గంధ వహునిపై స్వారి వెడలి యెటకో పోవు చుండెను. మండప వేదికపై నున్న యేసాజీ యానంద దాతీశయముచే బారవశ్యము నంది యుండెను.

ఏసాజీ యానంద పరవశుడై యుండె ననుటలో నాశ్చర్య మేమి యున్నది? కోయిల కూతలును, వీచీ మర్మర ధ్వనులును, పట్నగ గీతములును, గలిసి శ్రవణానందము నేయుచుండఁ, గరంగ తుపార సముదయమ్ములం జలకమాడి సహకార వకుళ కుసుమ సౌరభములం గొల్లలాడి మలయ పవమానుడు హాయిగ వీచుచుండ, జడ కోలాటము వేయుచున్న బాలికల కర కంకణ పద మంజీరముల మధుర ధ్వనులును, జిటుతల హృద్యా రావములును, మనోహర మగు గానమును నాలకించిన నెవను ప్రహృష్ట హృదయులు కాకుందురు? అత్యద్భుత మగు నా జడ యల్లికం గాంచి యెవరాశ్చర్య చమకితులు కాకుందురు? ధన్వీముక్తలగు పంచ బాణుని కుసుమ సాయకముల వలెఁ జరియించు చున్న యా బాలికలం గని యెవరు విమోహితులు కాకుందురు?

ఆనంద పరవశుడై తా నట్లెంత తడవు కూర్చుండెనో యేసాజీ యెఱుంగఁడు. తడేక దృష్టితోఁ దా మెంత కాల మట్లు కోలాటము గావించిరో బాలిక లంతకన్న నెఱుంగరు. ఏసాజీ యట్లే కూర్చుండి యుండెను. బాలికల కోలాట వినియించునే యుండిరి.

అంతలో సూర్య భగవానుడు డండెత్తి తుండమొనెను. గంభీర నీలాకాశమున దారక లట నట నన్నున గునులతో మిగ మిగుకు మను చుండెను. ఏసాటికి వైలక్షణ్య మేమియుండ గలుగలేదు. బాలిక లట్లే యాడు చుండిరి. చంద్రోదయ మయ్యెను. క్రమ క్రమముగ జ్యోత్స్నా లహరిచే బ్రహ్మాండ భాండ మంతయు బ్రహ్మరిత మయ్యెను. ఇంకను వారిట్లే యుండిరి. అకలుష చంద్రికా క్రీడచే బాలికల యుత్సాహ మిను మడించెను. వారి గానమున కొక సూతన మాధుర్య మొన గూడెను. ఎసాటికి బాంసశ్య మణిశయించెను. బాలిక లింక నట్లే యుండిరి. జడ పూర్తి యగు చుండెను. కాని యంతలో నృగాలిని కాలు తగిలి కమల పడి పోయెను. ఆ పడుటలో నామె లలాటము చంద్రిక పాద మంజీరమునకు గాఢముగఁ దగితెను. దుర్భర వాయు విశ్లేపము వలన నాశ్రయ విముక్తయై భూమిపై బడి యున్న వార్షికేటా లతిక వలె గమల యా శాద్వల తలమునఁ బడిపోయి యుండెను.

కమల పడుట తోడనే యా ప్రహేళికాత్మక నిశ్శబ్ద మయ్యెను.

రని యొక కేక వివవచ్చెను. ఎచటను బ్రహ్మ శబ్ద మిఱచుచును. బాలిక లెల్లఱును గమల చుట్టును నిష్ఠు కూర్చుండి చూచి విస్మయ ముండిరి. సరోజిని “కమలా!” యని పిలువరించెను గాని యామె పలుక లేదు. ఇస్సని నిట్టూర్పు విడిచి కమల బాలికల దనకుఁ జూచెను. కాని కమల పలుక కుండుటచే సరోజిని హృదయమున విచారము పొంగి పొలి పోయెను. ఆ విచారము నాపుకొన లేక యది ప్రయత్నముతో సరోజిని “యోనాజీ! కమల పడిపోయిన” డని గడ్డద స్వరముతోఁ బలికెను.

బాలికలు గానము మానుట తోడనే యేసాటి పారనశ్యమునకు భంగము గలిగెను. కాని యంత హఠాత్తుగ నింత నిశ్శబ్దత యేల కలుగ వలెనని యేసాజీ విస్మయం పడెను. ఆ విస్మయమునకుఁ దోడు సరోజిని పలుకు విసన తోడనే యాలినికి శిరబోలిన వస్త్రాఘాతమై నట్లగుటచే క్షణ కాళము దిగ్భ్రమ జెంది యేమి యేమి యని యత్యాశ్రయముతోఁ గమల చెంతకు వచ్చి యపవిష్టుడై యామె మూర్ఛమును దన యంకతలమున నిడికొని దుఃఖముతోఁ “గన

సరోజినికి దుఃఖ మధికమగు చుండెను. పొంగి పొంగి నవ్వుచున్న దుఃఖముచే గనుగొలుకుల నూడి దొరలు సవిరళాశ్రు బిందూర్ణమంబుచే నామె వలె వాటుగ నైచికొనిన వలిసము తఱిసి పోవు చుండెను. వికల హృదయై యేసాజీ కమల నెమ్మొగము నవలొకింప నా పండు వెన్నెలలో నామె యలిక భాగమున వేలెడంత బొప్పియు, దర్బణా శ్రుతి మానములగు కపాలము లపై సవిరళాశ్రు ధారలు నాతనికి గాన్పించెను.

వెంటనే యాతని హృదయ ఫలకము సహస్రభా విదారితం బయ్యెను. దుఃఖ భరముచే నాతని కంఠము రుద్దమై పోయెను. అతని కనుగొలుకుల నుండి యొక్క మాటుగ నాలుగైదు బాష్ప బిందువులు కమల మోముపై బడెను. అది గని కమల “ యేసాజీ! విచారించు చుంటివా? ”

అని పీఠ స్వరముతో బ్రశ్నించెను. అది విని సరోజిని మఱితే యేడ్వ సాగెను. ఆమెను జూచి కుముదిని యేడ్వ సాగెను. కుముదినిం జూచి, చంద్రిక, చంద్రిక జూచి యిందర,

యిట్లందఱు నేడ్వం దొడంగిరి. ఆహా! ఈము క్రిందట నానంద భరితమై యున్న రంగ స్థల మిప్పు డెట్టి స్థితిలో నున్నది! ము.

ఈ స్థితి యంతయుం జూచి యచ్చెరు వడి కమల, యేసాజీ కంఠము నవలంబనము గావించుకొని లేచి కూరుచుండి విచారింప వలదని యందఱును వారించెను. కాని వారు విచారింపట మానలేదు. “ కమలా! రక్తము వచ్చుట లేదుగద ” “ కట్టా! యెంత డెబ్బ తగిలినది? ” యని యందఱు నన్ని విధములఁ బ్రశ్నింప సాగిరి. “ చెలులారా! యిత మాత్రమునకే యిత విచారమా? నా కేమియు బాధ లేదు. లెండు. ప్రొద్దు వోయినది యింటికిఁ బోద ” మని కమల లేచి నిలువఁ బడెను. కాని వారట్లే యుండిరి. కమల యొకింత తడ వట్లే యుండి తుదకు సరోజినిం జేయి పట్టి లేవఁ దీసి విచారింప వలదని బతిమాలెను. ఇక విచారించుట వలనఁ బ్రయోజనము లేదని తలంచి లేచి యేసాజీ యింటికిఁ బో నెల్లర నాజ్ఞాపించి కమలాసరోజులతోఁ బడవ దెసకు బయలుదేరెను.

ద్వితీయ ప్రకరణము.

ఏసాజీ సరోజినులు గైదండ నా సంగి మెల్లగ సోపా నావతరణముఁ గావించి కమలను పడవ నెక్కించిరి. సరోజిని కమలను బరుండఁ జేసి యా మె మూర్ఖమును దన యంకమునఁ జేర్చికొని కూచుండెను. ఏసాజీ మెల్లగఁ బలకం జేకొని తరం గోద్రేకము చేఁ గల్గొలమై యున్న యా తటాకమున నా చిన్ని పడవను నడపింప సాగెను.

కాని యా చిన్ని నావను పడుపుట కా యావనునకుఁ గష్టముగా నుండెను. కేవలము తరంగోద్రేకము వలనఁ గష్టముగ నుండె నని చెప్పటకు వీలులేదు. నాలుగు గడియల క్రింద ట నీ చిన్న పడవ యాతని యిచ్చ వచ్చి నట్లు ప్రవర్తించినదే. అదియే తటాకము. అల లట్లే యుండెను. కోయిలలు కూయుచునే యుండెను. పట్నద గానములు నెలంగుచునే యుండెను. చల్లగాలి హాయిగ వీచుచునే యుండెను. సహకార వశుళ కుసుమ సౌరభములు మిళితములై ఘ్రాణేంద్రియము దనుపుచునే యుండెను. పయిం బయిగ ధరాతలం బంతయు వసంత చంద్ర చంద్రికా పరివ్యాప్తంబై

మనో మోహన మై యుండెను. స్వయముగ నాతం డద్వితీయ నౌకా విహార నైపుణ్యముం గలిగియే యుండెను. కాని యెన్ని యుండిన నేమి లాభము? ఇ వన్నియు నెద్రాని ప్రభవమునకుఁ గారణములో, జీవయాత్ర, కేవల ముఖ్యమో యట్టి యుత్సాహము నాలెడు గోలువోదా యుండెను. దేనిం గాంచిన ననిర్వాచ్య మగు మహా దానందము కలుగునో, దేనిం జూడకున్న దుర్భర క్రోధాతిశయముచే హృదయ వైకల్య ముందునో, యా కమలా ముఖమండల మా విమల కౌముదిలో మంజీరా ఘాత గ్రంథియుతమై సుకుమార కర పల్లవా చ్ఛాదితమై, దీర్ఘ నిశ్వాస పరం పరా సుందర వింభాధరమై, బాష్పజల పరివ్యాప్తయన యుగళమై, ఘర్మ కణాలంకృత పోల ద్వంద్వమై, వ్యజిన తాంచిత రోజిని చేలాంచల చాంచల్య వకుంతల సందోహమై యెల్ల యుగానించు చుండ నాతని కుమెల్లుండును?

ఉత్సాహ భంగము వలన బల తైల్యము వలన నేసా జక్కంగ నడవ తుండె

ధ మగు నిద్ర మెత్తచే తేయుచున్న పనిని మాని యంతలోఁ బ్రబోధమునై మఱల చేసి మఱల మానువాని వలె నాతఁడు సంతుభిత చిత్తుడై యొక్కొక్కప్పుడు పడవ నడుపుట మాని మఱల నడిసి, మఱల మాని, మఱల నక్షపు చుండెను. ఇప్పుడు పడవ తిలగా మధ్యమున నున్నది. అంకలి వారి కా సంగతి తెలియదు. తిలగాదేవక మల నలన, ఇట్లాంటి మానమై యున్న వాస్తవో నున్న సంగతి వారికిఁ జెలియనే భ్రమయదు.

ఏవరును మాట్లాడుట లేదు. విశాఖ శయము వలననో దీర్ఘాశోచన ను నల్లనో, భయము వలననో, మతేరాము వలననో వారు నిశ్చబ్దముగ నుండిరి. కాని యంతలో “వహవా! చ్చినది చచ్చిన” దని కమల హతాశుడై చివ్విచి కూర్చుండెను. అన్య మనలై యున్న యేసాచీయు సరోజిని విస్మితుడైరి.

“కమలా! ఏమి చచ్చినది?”

ఏసాచీ! ఎఱుగవా? నివేగాదా బెనిగి గొట్టితివి!”

గల ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

ఏ యా మాట కర్థము చేసిపోయెను. ఏసాచీ కీ మాట గానించెను.

పుష్కరిణి

లో నాకా విహారముఁ గావించు చుండు సేమి? మహారణ్యమునఁ బులిని వేటాడు సేమి? ఆతఁడు పలవరించుచుంటివా? యని కమల నడిగెను గాని యది నిజముగాదు. ఇందలి నిజ మేమన? సరోజిని యంక తల ముషధానముగఁ బరుండె యున్న కమల వానంతిక వాత పోత స్వర్భచే నిద్రం దవిలి యొక స్వప్నముం గాంచెను. ఆ స్వప్న వృత్తాంత మిది.

కమల యొక భయంక రారణ్యమున నిలిచి యుండెను. తానట కెట్లు వచ్చెనో కమల యెఱుంగదు. ఆమె చుట్టును వానరములు కుప్పి గఱతులు వేయు చుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు కొన్ని మీఁదికి దుముక నుంకించు చుండెను. ఇంతలో ఘోర ఘోర మని యొక మేఘ గర్జనము విని వచ్చెను. ఆకసమున నొక్క మేఘ శకల మైనను లేదు. కడవలతోఁ గుమ్మరించి నట్లు వర్షము కురియు చుండెను. కాని భూమిపై నొక్క చినుకైనఁ బడుట లేదు. ఆ వర్ష ధారలన్నియు నేమైపోవుచున్నవో తెలియదు. కమల మీఁదను నొక్క చినుకు పడుట లేదు. కాని వానరములు మాత్రము తడిసిపోవు చుండెను. చూడఁగా వాని ముఖములు మూరెడేసి గడ్డములు గల భయంక

ద్వితీయ ప్రకరణము.

గమలగు మహమ్మదీయ ముఖములు
గా మాటిపోయెను. ఇంతలో వనమం
తయు నగ్గ పై పో జొచ్చెను. మం
ట లాకన మంటు చుండెను. అరణ్య
మంతయు ధూ మావృతమై పోయెను.
గాని యా పొగ పరిమళమును వెనచ
ల్లు చుండెను. ఆ దా వాసలముం జూ
చి కమల భయ కంపిత కా జొచ్చెను.
ఇంతలో “ గమలా! వెలనకుము, పె
అనకు ” మని యొక గంభీర వాక్యము
విన వచ్చెను. ఆమె నలుగడలం బరి
కించి చూచెను. పొగయు మంటయు
సశృశ్యము వైపోయెను. కాని ప్ర
క్క నొక సాంగ్ర వికుంజాంతరమున
కొక యెవారికి నెట్టి యెసాజీ కూ
నొండి యుండెను. కమల యొక్కంత
నై. తెచ్చికొనెను గాని ముందు
నకు. నెట్టి యెవరు చెబులి నీ
ట తెలుకొని న నొండి యుండెను.
గమలా!

చుచు లేచి కుంభుండెను.
ఇట్టి స్వప్నముల గాంచిన కమల
“ పలవరించు చుంటివా? ” యను నే
సాక్షి ప్రశ్నమున కేమి ప్రత్యుత్తర
మియ్య గలదు? ఆ ప్రశ్నమున కా
మె కర్కము తెలియ లేదు, ఆలోచిం
చి చూచెను. ఏమియ్య నోపలేదు.
అప్పటికిఁ బాను నొకపై నుంటినని తె
లిసికొని కలఁ గాంచితినిని నవ్వుచు నా
స్వప్న వృత్తాంతము వాడికి జెప్పెను.
ఇది యంతయు నాలకింది యేసాజీ
యు సరోజినియు నవ్వఁ జొచ్చిరి. క
మల దేమియు మాట్లాడ లేదు. ఈ
సంశయమున నేసాజీ పడవును నడపుట
నొకటను. అక్కతన నది తరంగ
వలెను తర పీరమును నమింపించె
ను. అందలె వారి కా ప్రతి తెలి
యని గాని యుత్తరపు టొద్దున గూ
నొండి యుండిన యూవనుఁ డొకడు
యె. నోపించెను. అది విని యే
సాజీ! నులివేడు

తృతీయ ప్రకరణము.

వారు మువ్వరును బడవఁ దిగిరి. అంతకు మున్నే యటఁ జేరి యున్న పరిచారకుఁ డా నానను యథా స్థానము నకుం గొంపోయెను. కమలా సరోజి ను లొకరి చేయి నొకరు కైకొని యే సాజీ పులివేటను గుఱించి నవ్వుకొను చు నేసాజీ వెనువెంట మెలమెల్లగ నా సోపా నారోహణముఁ గావించు చుండిరి. ఇంతలో నా చతుర్భూమికా సౌధము నుండి “తారా! పిల్ల లింకను రాలేదు. చూచిరా ” యను నొక మాట వారికి విన వచ్చెను.

వెంటనే వారికిఁ బూర్వ స్మృతి కలిగెను. “విహారమానకుఁ బోవు నపు డానందముతో నరిగితిమి. ఎట్టిప్పుడు క్షణమిది? దేబ్బ తగులుటచే నా యానందమును గోలు పోయి వచ్చు చున్నారము. కమల ముఖమును గాంచి యమున యేమనుకొనునో? జనని యేమనఁ యని యేసాజీయఁ

యొకింత యత్సాహమును గోలు పోయెను. “ఈ స్వప్నమునకై వీరింత గ విచారింప నేల? నా కిప్పు డెంతమాత్రమును బాధ లేదు. నేఁడో తే పో బొప్పి కూడ మాయమై పోవును. భూమిపై మనుజుల కింత మాత్రము నప్తమైనఁ గలుగ కుండునా? ” యని యామె యనుకొన సాగెను.

ఈ విధముగ వారు మువ్వరును యోచనా ధీన మనస్కులై యెట్టకేల కా మేడ గుమ్మము నమీషించిరి. వీరినిఁ గాంచి యొక బాలుఁడు “వచ్చి నారు, వచ్చినా ” రని పరుగు పరుగు న వచ్చి యేసాజీ చంక కెగఁగ్రాకెను. కాని అతఁడు ప్రసాని యొక్కఁడు దీసి నడుపఁగెను. ఆకఃకుతః కొనక పోవచ్చే వెళ్లినై యున్న బాలకు నతి శుభ్రముగ మల యెత్తి

యున్నాను. సరోజిని యేదీ? కమలా! మీ యమ్మ నీ కొరికి కిటకే నచ్చిన ” యని పలికెను.

తార యిట్లెందులక ననో గాని యీ మాటలవలన నేసాజీ సరోజినుల యాం దోళన మధికం బయ్యెను. “ మా యమ్మయు యమునయు గమల మొ గ మొక్క మాత్రే చూచెదను. య మున విచారింపక మానదు. కమల దెబ్బను గాంచియు యమున విచార ము సరసియు మా యమ్మ యేమి చే యునో ” యని వారు తహ తహ ప డుజొచ్చిరి. ఏసాజీ సరోజినులలో కమలను గమలం బడఁ ద్రోసి యుండ లేదు. కమలకు వారి వలన దెబ్బ త గిలి యుండ లేదు. ఇక వారి కా వి చారమేల? ఈ సందేహమే మమ్ముఁ బ్రీడింపు చున్నది.

తన చంగ నున్న మురళీ ధరునితో తన మాటల తార మాటల బ్రవేశించి ప్రక్క వసారాలో టలను విస్పష్టముగ నాలకింపనే లేదు. అ క్కతన నామె తిన్నగ వారి కెంత నెంటు సరుగు చుండెను. ఒండేమియు మాట్లాడక వా రెల్లఱు నా మేడ గు మ్మమును దాటి లోనఁ బ్రవేశించిరి.

ఇట వేటొక విషయము చెప్ప వ రసి యున్నది. దేవీ గ్రామమున నా రాయణరా వను నొక పెద్దమనుష్యుఁ

డుండెను. ఆతఁడు విశేష ధనవంతుఁ డు. వీరుఁడు. న్యాయవంతుఁడు. ప రోపకార పారీషుఁడు. అంతటి సంపన్నుఁ డా యూర లేడు. ఆతని కా గ్రామమునఁ జక్రవర్తి కున్నంత గౌర వము గలదు. ఆతని మాట కం దే రు నెదు రాడు వారు లేరు. ఆ గ్రా మ వాసుల నాతఁ డాత్మ బంధువులు గాఁ దలంచు చుండును. ఆతఁ డభి మాన శాలి యగు మహారాష్ట్రుఁడు. కమలా సరోజినులు నేసాజీయుఁ బ్ర వేశించిన యా చతుర్భుజి కా సౌధ రాజ మాతనిద. ఏసాజీ యాతని జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు. మురళీ ధరుఁడు కడ గొట్టు కొడుకు. సరోజిని యాతని యేక పుత్రిక. కమల పొరు గింటి వారి బిడ్డ.

కమలా సరోజినులు నేసాజీయు న ట్లు తారతో ద్వారము దాటి లోప లు బ్రవేశించి ప్రక్క వసారాలో నున్న సోపానమునఁ జేరఁ ది కెక్కి యొక యుగళమునఁ బ్రవేశించిరి. అట నున్న మెట్ల మీద నుండి రెండవ యంతస్తుఁ బ్రవేశించి రి. అట కరుగు నప్పటి కేసాజీ స రోజినుల యాంగోళనము మఱిత వృ ధి యయ్యెను.

సుగంధమును వెద చల్లుచు నొక

దీవిక యూ యంగణమానుఁ డేడఁ పుం
 జములచే విరాజ మానము గావించు
 చుండెను. పుష్కరిణి తరంగ లుపార
 జలమ్ముల జలక మాడి సహకార వకు
 శ కనుమ సౌరభములం గొల్లలాడి
 హాయిగ వీచు మంద మారుతిమాన
 కానందించుచు నిరుపు రంగన లా యం
 గణమునఁ కూర్చుండి యేదో ముచ్చ
 టించు కొను చుండిరి. అందొక యూ
 మె పుణ్యస్త్రీ రెండవ స్త్రీ విశం
 తువు. పుణ్య స్త్రీ చేరు శారద. వి
 తంతువు పేరు యమున. ఇరువురికు
 రమా రమీ నలునది నొండ్ల వయ
 న్నుండెను. శారద యేసాదీ తల్లి. య
 మున కమల జనని.

కమలయు సరో నియు సేనాయు
 నటం జేగుట లోడనే కమల చంక
 నుండి దీరి పుట్టి ధనుఁ “డమ్మా!
 అన్న న న్నెప్పుడోన జేయవలసి తల్లి
 మోడిచి పోయెను. అప్పుడు శారద
 దీనిని చూచి “అమ్మ! ఇది నీ కమల
 కుమార్తె. దీనిని చూడవలె” యని ప్రార్థన
 చేసెను.

“కమలము వేయుచుండఁ గమల
 పడి పోయినది. అక్కతన నించు
 క జాత నిత్యం దని యాతడు ప్ర
 త్యుత్తరమును.

“ఏల వడెను? బిడ్డ తగుల లేదు
 కదా! యని శారద యతి రిధి నమునం న
 మలను గర్హించి దీసి “కిమలా! బి
 డ్డ తగుల లేదు గదా? “ యని యూ
 మె ముఖము పంకం నూచెను. కమ
 ల యొక కేమియు మాట్లాడక ము
 న్నే “నేమీ? ఇ దంతయు నిష్క
 డు తలిన పెట్టి పోనా? “ యని
 యాశ్రమాలో నహిణు నడిగెను. న
 హిణు భయ ప్రకృతియై యన్నప్త
 ముగ “నా “ నని పలికిెను. ఇం
 తలో యమున గర్హ స్వరూపుతో
 “నేనీ? “ యని కమల ముఖము
 నూచి చిరుద భరిమ్మున మాట్లాడి
 జాలక పోయెను. కిదిగ్ధక నిధి న
 రిపూర్ణము అగు నామె కనిలములు
 గావ్వు పరిశ్రేక్తిము లయ్యెను.

ఇం దాశ్చర్య మే మున్నది? ఏ భా
 లికా మణి ముఖ చంద్ర మండలము
 దానిక జన్మించెను. ముఖము
 పుగు చుండవో. నేనె భాగ్య ము
 గ కామణములు చిలుక పలుకుల వ
 తె ప్రస్థములై యుండవో, యే క
 న్నియ కంఠ సగరము కొరల కుక్కు
 కూడిలేముల లోడను, శారద
 కారముల లోడను నిలిచి యు
 ర్యాచ్య మగు మహా దానందము
 లిగింమున. యే సౌలిక కుంజర ద

[illegible][illegible][illegible]

నాలుగు సంవత్సరము లైన పిమ్మ తన నా రెండు కుటుంబముల వారికి
ట వాటల నీ యాభ్యాసము ప్రారంభ సనమాన మగు స్నేహ బాంధవ్య మ
భ మయ్యెను. మరియు యుండెను.

యమున నినసిందు గృహము పు శారద యత్యంత సంపన్న యగు
మర్రికి దక్షిణ తీరమున నున్నది. ట వలనను యమున బీర రా లగుట
అది యొక పర్వత క్షీరము. ధనకుల వలనను వారి స్నేహమును గుఱించి
గృహముల నలె వివిధానర్థ వస్తు ప మఱి యొక రీతిఁ దలంచుటకు వలను
రి పూర్ణము గాకున్నచు నయ్యెరి మ గాదు. యమున యత్యభిమాన వతి.
నో హర మై వాన యోగ్యమై యుం జకము లగు పనుల నామె చేయనది
డెను. యమున ధనవతి గారు. కా గాదు. ఆమె సంపత్తు లేనిదే గాని
ని గృహ కృష్య నిర్వహణము నగు మిగులఁ బ్రవీణ. విమసి. వినయ గౌరవము లేనది గాదు.
వతి. ఆమె యొక పుత్రిక యగు క త మిట్లే సుగుణ వతి. ధన మున్న
మలను గారాబముగఁ బెంచి కొనుచు దని యామె గర్వించి యెఱుంగదు
గౌరవము, పోకుండ నెట్లో తాలము గ ఆమె కింత ధన మున్ననో యంత
డుచు కొని యుండెను. కంటఁ బెక్కు మడుంగులు నడన

యమున, కమల యాటు సంవత్స ద్విచారణ శక్తి గలిగి యుండెను. ఆ
రముల ప్రాయము గలిగి యున్నప్పు క్షణమున ధనమును నా
దు భర్త నిర్యాణమునకుఁ మే బీర రా లగు యమునను దన
మృత్యువు నుండియఁ బూ తో నయముగ భావించుచు. ఈ కా
చుతో నారాయణ రావు రణము వలననే వా రిరువురకు నధిశ్ఠ
మలను స్వ కుటుంబము స్నేహ మున్న దని మేము చెప్పితి
కలె నన్ని విధములఁ మి. ఆశ్ర యాశ్రితులకుఁ గల సం
శారదయు నై బంధము స్నేహ మనఁ బడదు. శార
వారి నతి గౌర దయు యమునయు నాశ్ర యాశ్రి
డెను. అట్లు తలు గారు. వా రిరువురు సహోదర్య

ము నెచ్చెలులు. కావుననే మేము నారికి స్నేహ బాంధవ్య ముచురి యున్న గంటిమి.

సంపన్నులకును బేక వానికిని స్నేహ మన నెట్టి దని మీరు మమ్మి పుడు ప్రశ్నింప నలను. మే మిప్పుడు శారదా యమునలకుఁ గల సంబంధమును వివరింపఁ బూనితిమే గాని యా విషయమును గుఱించి చర్చింపఁ బూనుకొని యుండలేదు. ఆ విషయమును గుఱించి వేరొక యెడముచ్చటించఁ దలచి యిప్పుడు ప్రకృత మనునొంచు చున్నాము.

మన పరితాపములతోఁ గూర్చుండి యాలోచనాధీనములై యుండెను. ఆమె నయనములు నిశ్చలములై దృష్టులు భావ రహితములై యుండెను. ఇట్లుండ నామెకుఁ దెలియకుండగనే యైదా అశ్రు బిందువు లామె యొకిలోఁ బడినను. ఇప్పు డామె విచారించు చున్న దని మీకుఁ దెలిసియు యుండును. ఆమె విచారణ కారణ మిది.

కమల యిప్పుడు పదు నాఱు వత్సరముల జవ్వనియై యున్నది. వివాహ కాలము ప్రాప్తించినది. కమల హంప రాశి. సుగుణవతి. విదుషి. అగుటచే నామెను వివాహ మాడుట

క చేతులు కాంక్షించి యున్నారు. ఆమె పెండ్లి యగుట కష్టము గాదు. కాని కమల తండ్రి యగు విశ్వనాథుఁడు తన మగణ సమయమున యమున కిట్లు చెప్పెను. “ఇక నీవు విచారింప నలను. దేవుని యనుగ్రహము వలన నీ కేమియు లోటు కలుగఁ బోదు. నారాయణ రావు నిన్ను ప్రత్యక్ష దైవమై రక్షించు చుండును. ఇకఁ గమలచే నీకు గర్వస్వమును. ఈ పసి కూన నెట్లు పంచి వినాహ యోగ్య యైవపు డామె యిచ్చ నచ్చిన వరుస కిచ్చి యాశీర్వాదింపుము. నాకు మోక్ష మా యానందము నెప్పుడు లభింపను.”

ఈ మాట లిప్పు డామెకు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. కడఁటి మాట లామె కిప్పుడు సారె సారెకు విసవచ్చు చున్నట్లుండెను. ఎప్పు డీ మాట లామెకు జ్ఞప్తికి వచ్చెనో యప్పు డామె హృదయ ఫలకము సహస్రగా విచారితమై పోయెను. “నా నాథుఁడున్నచోఁ దన యనుంగుఁ బుత్రిక సుకుమార కరములతోఁ దన మనోహరుని మూర్ధ్నమునఁ దలఁబ్రాలు వోయు నపుడు కని యెంత యానందించునో? కూతు నట్లుండ్ర యపాంగ వీక్షణములను దరహాస భాసురము లగు ముఖములను

గాంచిన నెంత యానందించునో, కమల తన ప్రాశస్త్యమని మంజుల కంఠ నీ మునుగునును గూముచే నలంకరించు నపు డాసి యెంత సంతోషించునో, యని యామె తలంచి కొని విచారించు సాగెను.

లోకములో నెంత అబల లిట్లేదన్న చున్నారో, యెంతలు సుగంధల కేంద్రైహిక జీవనము కేవలము కుంభీపాక నరకమువలె దోచు చున్నదో? యెంతలు స్త్రీల మానసిక వృత్తులు విషస్తము లై పోయినవో యెవరు చెప్పగలరు? కర్మ బంధులగు మానవులకిది యెంత మాత్రమును వ్యక్తము కాదు.

మృత్యు డైన భర్తను నలంచికొని ముగ్ధుని నానందమును గాంచి దోచు వచ్చును. కాని ప్రేమ తత్త్వము నెరింగిన వారు మాత్ర ముట్లు తలంపఁ జాలరు. రమణీ మణులు తమ మనస్సు నే పురుషుని యధీనము గావించునో యా పురుషుని వలన నుండి తమ మనస్సు మఱించు కొనఁ జాలరు. వారికిఁ బతి యే గతి. వారికిఁ బతి కంటె వేలు దైవము లేడు. ఎవరు తమ మనస్సులను నిశ్చలములు నేసికొనఁ జాలరో, యెవరు కేవలైహికానంత సు

ఖాపేక్ష గలవారో, యెవరు తమ పతులను మానవ సామాన్య బుద్ధితోఁ జూచు చుందురో, వారు రమణీ మణులు కాజాలరు. కేవలము స్త్రీ సామాన్యులు. వారి ప్రసక్తి మన కక్కట లేదు. ఎవరు విషయ సుఖ పరాయణులో యెవరు సవన ద్విచారము సం దశక్తులో, యెవరు భర్మ బాహ్యులో, యెవ రజ్ఞానులో, వారు వారిని గుఱించి ప్రశంసించెదరు.

యమన యట్టిది గాదు. ఆమె పతియే దైన మని నమ్మి ప్రకరణ శుద్ధిగఁ బూజించు నమాయిక. పతి గతిం దిన్న మును దిగి గాదు. పతి విశ్వాసములు సశంకలయి. పతి నాథుడు గలిగినను నాతని మోహన రూపము మును దిగి యెవరు దర్శనము నందుఁ బ్రశిఫలించుచునే యున్నది. అట్లు ముద్దుగఁ జెంచు కొనుచున్న కమలను జేతి కందించు నపుడు కలిగిన యామహ దానంద మింకను మఱపు రా లేదు. ఆహా! ఆ స్థితి యెంత పవిత్రమైనది! ఎంత ఘన మైనది! ఎంత యానంద మయ మైనది! ఆ స్థితి మఱల సమ కూశునా? సరసంపు వచనముల నాలకించుటచే దర హా సాంచిత మైన యా భర్త ముఖ మండలమును జూచి యానందించు భాగ్యము మఱల

భించునా! ఆనంద పరీత హృదయః కథిక మై పోయెను. రమణీ మణి
డైన నాథునిచే “ బ్రియా! ” యని యగు యమున యా విచారమును న
సంబోధించు బడు మహా భాగ్యము మ హింప లేక మూర్ఖిత యై పడి పోయె
అలఁ జేకూకునా? కలలోని వార్త ను. అప్పు డా యింట నిం కెవ్వరును
ఇక నా యదృష్టము కలుగఁ బోదు. లేరు. యమునను విచార రోప శమన
ఆనంద పరీతము లగు నా దినములు ము గావించి ప్రబోధించు వా రెవ్వ
మహా కాల ప్రవాహమునం బడి యె రు? ఆమె యట్లే పడి యుండెను.
టకో కొట్టుకొని పోయినవి. ఆ య ఆ యింటి దొడ్డిలో నాలు గైదు
నిందిత సుఖారామము భస్మీ భూత గొబ్బరి చెట్టుండెను. అం దొకటి
మైనది. ప్రక్క నున్న సూర్యాజీ యను వాని

కట్ట! ఎంత కష్టము! ఈ కష్ట మునకు సాటి లేదు. అనిర్యాచ్య ను. అక్కతన నయ్యవసుదమున వ
ము. ~~అనిర్యాచ్య ను. అక్కతన నయ్యవసుదమున వ~~ ~~ము. అనిర్యాచ్య ను. అక్కతన నయ్యవసుదమున వ~~
త కంటె కంటె ~~ము. అనిర్యాచ్య ను. అక్కతన నయ్యవసుదమున వ~~ ~~ము. అనిర్యాచ్య ను. అక్కతన నయ్యవసుదమున వ~~
ము నాథుని ముఖ మండల కింత స్మృతి గలిగించెను. ఇంతలో
ము హృదయాదర్శమున బ్రతిఫలిం నా యింటి నుండి యేవో దూషణ వా
చి నపుడు;— నాతని నరన సంభాషణ క్యములు గూడ విన వచ్చెను. ఈ
ము స్మృతిఃకము సధిగమించు నపు ధ్వనిచే యమునకు సంపూర్ణ స్మృతి
డు విఘాహనముచే మానసారామ కలిగెను. ఆమె విస్మిత యై లేచి
మెట్లు దగ్గమై పోవునో, యాతని పే కూర్చుండెను.
మా దరములు— నా యభీష్ట నిర్వణ ఇంత వఱ కిట్లు పలు తడవ లా
ము— నా నిఖిల సాంసారిక సౌఖ్యము చెట్టు కాయ లా యింటి పైఁ బడి
లును దలంపునకు వచ్చు నపు డెట్లు క యుండెను. కాని యెప్పుడును నూ
డుపు చెరు వై పోవునో, యెట్లా ప్ర ర్యాజీ యను నా యావనుడు యము
పంచ మంతయు సంధికార బంధుత మై నను దూషించి యుండ లేదు. ఇప్పు
పోవునో యనుభవించిన వారే చెప్ప డింతగా దూషించుటకు యమునకుఁ గా
వలెను. రణము గోచరము కాలేదు. ఆమె

యమున కా విచార మంత కంత

మారు మా టాడక యచ్చెరు పాలు

మారు మా టాడక యచ్చెరు పాలు

మారు మా టాడక యచ్చెరు పాలు

తో నట నుండి కదలి వీధి లోనికి వచ్చెను.

యమున వీధి లోనికి వచ్చు నప్పు టికి శారద సగోజిని కమలయు నటఁ బ్రశ్నత్వ మైరి. ఇట సూర్యాజీ లోప లు దన కేరును బ్రత్యుత్తిర మీయ మి సతి రుప్తుడై వీధి లోనికి వచ్చెను. వచ్చి చూడఁగా నట వానికి యమున కమల శారద సగోజినియుఁ గాస్పించిరి. అంత వాని దుర్భాషలు పోచ్చెను.

ఆ కేకలను విని యిరుగు పొరుగు వారందఱును వచ్చిరి. యమున వెల్లె రకును సంగతి యంతయుఁ జెప్పెను.

వాని సూర్యాజీకిఁ బ్రశ్నము నకు నామము న్యకము నైతియనిఁగోచరించుచు నొకరు కోపముతో నొక రిసూయతో నొకరు మృదువుగ నొకరు మెల్లగ ని స్తైల్యము సనేక విధముల సూర్యాజీని మం దలించిరి. యమున మాట్లాడ కుండు ట, చూడ వచ్చిన వారు మందలించు ట యరసి సూర్యాజీ యతి రుప్తుడై వీస రాని దుర్భాషల నాడి యాడి తు దకు “యమునా! రెండు దినములలో నా చెట్టు కొట్టింప వేసి నీ యిల్లు త గులఁ బెట్టెన ” ననియెను. అచటి వా రెల్లరును సూర్యాజీ పై మండిరి. ఇంతలో “సూర్యాజీ! ప్రాముల పై నాశ లేదా? ” యను గంభీర వచన

ము వారికి విస వచ్చెను. చూడఁగా నార క్తనేత్రుడై మండి పడుచు నే సాజీ యటకు వచ్చు చుండెను. అత నిం జూచి సూర్యాజీ యతి భయంబు న నింటిలో దూరెను. యమునను ధై ర్యము చెప్పి యేసాజీ యెటకో బోయె ను. ఇరుగు పొరుగు వా రెల్లరు ని జ నివాసముల కరిగిరి.

ఇప్పటి సూర్యాజీ ధౌర్జయున కం తకును గారణ మింటి పై గొబ్బరి పం డు పడుట యే యని మా చచవరు లు తలంచు కొనరాదు. దాని కింకొ క ప్రబల కారణ మున్నది.

నేటి యుదయము నున్న నా సూర్యాజీ పుష్కరిణి కింకొకున్నపు డింట నొంటిగ వాకిట నున్న యుద్యో లలో గూరుచుండి కమల దేదో పు స్తకమును జూపు కొను చుండఁగా నా సమయమున సూర్యాజీ యట ను పస్థితం డయ్యెను. కాని యాతిని రాక కమల కయిప్తమై యుండెను. సూర్యాజీ జూడరి యనియు సురా పా నము సేయు వా డనియు దొంగల గుంపులోఁ జేరి యున్నాఁ డనియు నామె విని యుండెను. అక్కతన నామె సూర్యాజీని జూచి తిరస్కార ముతో “ నేల వచ్చితి? ” వని య డిగెను.

సూర్యాజీ కమల యొక్క తెచ్చే
యింట నుండు తెచ్చుడు తటస్థుడనో
యని యెరుగు చూచుచు యమున
తటాకము నకుం బోవుటం జూచి య
ప్పు డా యింటం బ్రవేశించెను. ఇం
త వఱకు సూర్యాజీ కమలకుం దన
వాంఛితమును న్యక్తము సేయుటెట్లొ
యని యూహించు చుండెను. ఇపు
డు కమల ప్రశ్నమునకుం దన కోరిక
దెలుపుటయే ప్రత్యుత్తర మని భా
వించి యిట్లు చెప్పెను.

“ కమలా! నీ కొక చిన్ని విష్ణుప
మును గావించు కొన వలెనని చాల
గాలము నుండి తెలంచుకొని యుంటిని.
ఒంటి పాలున నీ దివ్య దిర్ఘమున్న
డు సమకూరునో యని కని పెట్టుకొ
ని యుంటిని. నేటి కది సమకూరి
నది. ఓ రమణీమణీ! నిన్ను నేను
సంపూర్ణముగఁ బ్రేమించి యుంటిని.
నీ కన్న నా కింక బ్రహ్మచర్యమున ను
ఖ దాయకమైన వస్తువు లేదనియు,
నీవే నా ప్రాముఖ్యమునకుఁ బ్రామువనియు
దలంచి యుంటిని. నీవు గూడ నన్ను
ప్రేమించి నా జన్మము సాఫల్యము
జేయుము. కమలా! చూడు. నీకు
ను నాకు నన్ని విషయముల సామ్య
మున్నది. ఇరువురము నైశ్వర్యము నం
దు సమలము. ఇరుగు పొరుగు వా

రము. దాంపత్యమున కనురూపముగు
వయస్సున నున్నారము. ఎందును ము
నకు వ్యత్యయము లేదు ”

ఈ మాటల నాలకించి నపుడు క
మల హృదయము జల్లు మనియెను.
అమె చేత నున్న పుస్తకము క్రిందఁ
బడి పోయెను. అప్పుడు వా రిరువుర
కు నిట్లు సంభాషణము జరిగెను.

“ సూర్యాజీ! నీ యభిప్రాయము చె
ట వేటను ”

“ ఏల? ”

“ నీ యాత్మ బంధువులు దీని కంగీ
కరింపదు ”

“ నా కాత్మ బంధువులు
నొక్కడచి గదా యెందుకొ

“ సూర్యాజీ! యాత్మ కామిని తన
గృహ బాహు బంధము నుండి నన్ను
బెండ్లి యాడుటకు ని నిట్టకు రా ని
చ్చునా? ”

ఈ మాట కమల పలికిన తోడ
నే సూర్యాజీ తలపైఁ బడుగు పడిన
ట్లయ్యెను. అలాడు కమలను సంపూ
ర్ణముగఁ బ్రేమించి యుండుట య
థార్థము. “ కమల నన్ను బెండ్లి యా
డినచో నామెకుం జరణ సేవ గావిం
చెక ” నని యాతఁ డనుకొను చుం
డెను. కాని కమల తన యెడలఁ బ్ర
ణయిని యె యున్నదో లేదో నిశి

య మాతఁ డెఱుంగఁడు. సూర్యాజీ కంటఁ బడినచోఁ గమల తన దృష్టు లను మఱలించుకొను చుండెడిది. అ ది చూచి కమల తన యందుఁ బ్రే మ కలిగి యున్న దనియు, దనపైఁ బ్రసరించి తిరిగి యంతలో మఱలు నా చూపులు ప్రేమ భరితములే య నియు, గాని కమల ముగ్ధా సులభ మగు లజ్జచే నా చూపులు మరలిం చు కొను చున్న దనియు నాతఁ డా చూపుల కర్థము చేసికొను చుండెను. అట్టి యర్థము చేసి కొని యా య జ్ఞానాంధుఁ డానంద సాగరమున నడు గంట మునిగి పోవు చుండెను. రూ ప రాశి యగు కమల తన కర్థాంగి యైనచో నితఁ బ్రపంచమునఁ దన ప్రయత్నము నెవ్వరు విఫలము సే యఁ జాలరనియు, సౌఖ్యమున దిట్లీశ్వ రుఁ డైనఁ దనకు సాటికాఁ జాలఁ డ నియు నాతఁ డనుకొన్న చుండెను. మృణాల నాళ నన్నిభము లగు నామె శాహువులచే గాఢముగ బంధింపఁ బ డి యనుకాగ భరితము లగు నామె యపాంగ వీక్షణముల యందలి మా

ధుర్యమును గ్రోలుచుఁ గాలము నిమి ష మాత్రమునఁ గడపి వైచెద నని యాతఁడు తలంచు చుండెను. కేవల మొక వ్యక్తి భావనా బలంబున సుఖ సౌధ మెంత వఱ కధిరోహింపఁ గలు గునో యాతఁ డంత వఱకుఁ బోయె ను. కాని యధిరోహించిన కొలఁది మనో హర మై యున్న యా సుఖ సౌధము హఠాత్తుగఁ గూలి పోయినది. అనుమిషప్రవర్ధమానము లగు నాత ని యాశా లితికలు విచ్ఛిన్నము లై పోయినవి. అపార మగు నాతని యా నంద సాగరము మందర ఘూర్ణితాం బు రాశి వలె నంక్షుభిత మై పోయి నది. ఈ సుఖభ్రాభము వలనను, నాశా భంగము వలనను నతి క్రుద్ధుఁడై “ సుమే, ఈ మాటయే జ్ఞాపక ముం చుకొను ” మని సూర్యాజీ శర వేగ మున వెడలి పోయెను. ఇప్పటి సూ ర్యాజీ ధౌర్వ్యమునకు ముఖ్య కారణ మిది. చదువరీ! ముం దే మగు నని మ మ్మడుగకుము. ఎవరు చెప్పఁ గ లరు? భవితవ్యము దుర్గాహ్యము. దురూహ్యము.

పంచమ ప్రకరణము.

రెండు జాముల రాత్రి వేళ జగ మంతయు గాఢ సుషుప్తి దవిలి యున్నపుడు దేవీ గ్రామ పరిసరమున గల మహారణ్యము నందలి యిరుక్కు త్రోవ యం దొకచో నెవరో యిరువుగు మనుష్యు లేనో పని చేయు చుండిరి. వా రే మేమో మెల్లగ మాట్లాడుకొను చుండిరి. బాగుగఁ బరికించి చూడఁగా నే కారణము వలననో వారా పనిని గడు తొందరగఁ జేయుచున్నట్లు తోచు చున్నది. నిశీథ నమయమున వా రీ మహారణ్యమున నుండుటకుఁ గారణ మేమో తెలియ వచ్చుట లేదు.

మహారణ్యము లతిథయంకరము లని విందుము. కాని వా రెంత మాత్రమును భయోప హతులైనట్లు తోచదు. వారు చేయు చున్న పనియందుఁ దన్మయులై యుండుట చే భయ మెఱుంగ కున్న వారో, సహజముగ నిర్భీక చిత్తులౌ తెలియదు గాని యరణ్య సంచారము నందు వారికిఁ జరపరిచయ మున్నట్లు తోచు చున్నది. వారు చేయు చున్న పని యింకను ముగియ లేదు. ఇంకను జేయుచునే యుండిరి. ఇంతలో “నెవరు వా ” రను

నొక గంభీర భావణము వారికి విన వచ్చెను. ఆ గంభీర ధ్వని కులికి పడి తల లెత్తి చూడ నా నక్షత్ర కాంతిలో నొక యాశ్వికుడును వెనుక మఱి కొందఱు మనుష్యులును వారికిఁ గాన్పించిరి. వెంటనే వారు ప్రత్యుత్తర మీయక యా సాంద్రారణ్యమునం బడి యదృశ్యు లైరి. ఇప్పుడు “నా డువుడు, నటకము ననుభవించి వాక్యములచే నా వనము ప్రతిశబ్దించెను. అప్పు డాశ్వికుఁ డే త్యాత్రముతో నశ్వము నవరోహించి ముందునకు వచ్చి చూచి “యిట నొక మంచమున్న ” డని వెనుక వారికిఁ జెప్పెను. అంత వా రందఱు నా మంచము చుట్టు మూగిరి. చేతితోఁ దాకి చూచి వా రా మంచము పై నొక వ్యక్తి త్రాళ్లతోఁ గట్టఁ బడి యుండుటం జూచి నెమ్మదిగ నా కట్లను విప్పి వైచిరి. ఆశ్వికుడు ముఖము వంకఁ బరికించి “ నోట గుడ్డలు క్రుక్కి ” రని టీసి పార వైచెను. కాని యా వ్యక్తి మాట్లాడ లేదు. కదల లేదు. ఇంతలో “థా” మ్మని యొక తుపాకి ప్రేలెను. ఆ ధ్వనికి వనమంత యుం బ్రతి శబ్దించెను. అందఱు ను

లికి పడిరి. వ్యాసుని పిండ్ల పగులు బొబ్బ రించెను. “ హా ” యను నార్త నాక మొకటి విన వచ్చెను. మంచము పై బడి యున్న వ్యక్తి కళ వళ పడుచు లేచి కూర్చుండెను. కాని నీ రెవ్వరు నా వ్యక్తి దెసకు జూడ లేదు. భయాని రేక ము వలన నా వ్యక్తి మూర్ఛిల్లి పడి పోయెను.

తుపాకి ధ్వని వినిన తోడనే యాశ్వికుఁ డాత్రముతో వెను గిరిగి చూడగా నట నొకఁడు కూర్చుండి యుండెను. అతనిం దడవుచు నేల కూర్చుంటి వని యాశ్వికుఁ డడిగెను.

“ మామా! తుపాకి గాల్పుటకుఁ గూర్చుంటిని ”

“ నీచేనా తుపాకి గాల్పితివి? ”

“ ఔను ”

“ ఏల? ”

“ సమీపమున నొక గుల్మాంతరము నుండి “ యరరే ” యను మాట మెల్లగ విన వచ్చెను. అ క్కతనఁ జూచుచు లైన వారిలో నొకఁ డందున్నాడని తలంచి తుపాకి గాల్పితిని ”

“ హా యను నార్త ధ్వని విన వచ్చినది. హా డందుఁ బడి యుండ వచ్చును ”

అని యాశ్వికుఁడు వెంట నున్న వా

రితోఁ గొంతలం బోయి చూచి రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అశ్వికుని యాజ్ఞా ప్రకారము మువ్వకు బయలు దేరి. వారి చేతుల యం దతి నిశితము లగు భల్లము లున్నవి. వా రా భల్లములతో డొంకలతో బొడుచు కొనుచుఁ గొంత నూర మగుగు నప్పటి కొకని బల్లెమున కొక మెత్తని పదార్థము తగిలెను. వెంటనే వాడు “దొంగ దొంగ” నని రేక నైచెను.

ఆ మాట విని సంతోషముతో మఱి యొకఁ డింకొక డొంకపైఁ బొడువ నందుండి “హాహా” యను నాక్రందనధ్వని బయలై పోయెను. అది విని మూడవవాడు నా డొంకపైఁ బొడువ హీన స్వరము విన వచ్చెను. ఈనందగృహమున మంచముపైఁ బడియున్న వ్యక్తి మఱల లేచికూర్చుండి రోదనము సేయ నారంభించెను. ఆరోదన ధ్వని వలన నావ్యక్తి స్త్రీయని విస్పష్టమగుచుండెను.

అశ్వికుఁడొమె రోదనము నాలకించి సందేహముతోఁ గమలా! యని పలుకరించెను. ఆయబల నిజముగఁ గమలయే. కమలయు నాశ్వికుని మాట నవ్వసినబట్టి గ్రహించి దుఃఖాతిరేకము చే గద్గదిక వొడమ మాట్లాడఁ జాలక పోయెను. ఇంతలో నొకఁడు చెకుముకి రాయివలన నగ్ని బుట్టించి య

టనున్న యెండు టాకుల కంటించి వె
లుగు గలుగఁ జేసెను. ఆ వెలుగు
లో నందఱ మొగమ్ములును విస్పష్టము
గఁ గాన్పించెను. అశ్వీకుఁ డేనాజే తం
ద్రీ యగు నారాయణ రావు. తుపా
కిఁ బోల్చిన యావనుఁ డేనాజేకి మే
నబాప యగు భాస్కర రావు. తక్కిన
వారు పరిచారకులు.

నారాయణరా వేదో వివరించు మే
నల్లునితోడను బరి జనులతోడను న
హమ్మదాబాదు నగరమున కరిగి వచ్చు
చుండెను. భాగ్యవశమునఁ గమల నా
రాయణరాయని కంటఁబడి రక్షితి య
య్యెను. “ మహాత్మా! నా యశ్వ
ప్రవశమున మీ రీ మార్గమున వచ్చుట
తటస్థించినది. లేకున్న నా గతి యే
మై యుండునో ” యని కమల విచా
రింపసాగెను.

నారాయణరావునకుఁ గూడ విషా

ము కలిగెను. తంద్రీలేని బిడ్డ
ల్లిచే నల్లారు ముద్దుగఁ బెంచు
నది. అదృష్టములు
నది. నుగుఁగవ పొంగ
విద్యావతి
జూచి
x

పు “ కమలా! విచారింపకుము, నా పు
ణ్య వశమున మహాత్ముడు న్నము
న మునుగనున్న నిన్ను సంరక్షించుట
తటస్థించినది. నిన్ను గాపాడుట నా
ప్రాముఖ్యము గాపాడుకొనుట. భవాని
కరుణచే తస్కరులు నుత్తులైపోయిరి.
ఇక నీ కేమియు భయము లే ” నని
యామె నూరఁజెప్పెను.

ఇంతలోఁ బరిచయము కొందఱ టెండు
కంపలను వెలిగించి డొంకిలలోఁ జూడఁ
గా మృత్యులైయున్న తస్కరులు మహా
మ్మదీయులై యుండిరి. అది చూచి
నారాయణరావు విస్మితుడై “ కమలా!
నీ వెట్లు దొంగిలింపఁ బడితివో.
మహామ్మదీయ హాహ
చిరో, యె
శ్చింతెన

కమలను మహమ్మదీయులు హరించుటకుఁ గారణము కమల రూపరాశి యగుటయే యని నారాయణరావు భావించెను. ఈ భావనను గొట్టివేయుటకు వీలులేదు. అప్పుడు హిందూ నుండగుల కిట్టి పాట్లు తఱచుగఁ దలస్థించుచుండెడివి. ఆ పాడుకాలములో నెందఱు హైంగవాంగనామణులు మహమ్మదీయులచే మానమును గోల్పోయిరో, యెందరు ప్రాణములను గోలుపోయిరో, యెందరు మహమ్మదీయుల యిండ్ల దాసీలైపోయిరో, యెన్ని హిందూ కుటుంబములు విచ్ఛిన్నములై పోయినవో, యెందరు హిందూ యశావను

సౌహిక జీవితములు విధ్వస్తములై
 గుఱివలెద్రులవృత్తి

దయఘలకములు సహస్రధావిదారితములైపోయినవో యెవరు చెప్పగలరు? ఎన్ని యుద్ధములు బరిగినవో, యెన్ని హిందూ సంస్థానము లడుగంటి పోయినవో, పవిత్రమగు హిందూదేశ మెంత సంక్షుభితమైపోయినదో యెవరు చెప్పగలరు? చరిత్రకారులు వ్రాయలేక విసిగిపోయినారు.

కమల కొఱకు యమున మున్నగు వారు విచారించుచుండురనియు నా నిశీథ సమయమున నా యరణ్యమున నింక నుండవలసిన పనిలేదనియుఁ దలంచి వారందఱు నట నుండి బయలుదేరిరి. నారాయణరాయని బలవంతము వలన సుకుమారియగు కమల నారాయణరాయని యశ్వము నెక్కి బయలుదేరెను.

షష్ఠ ప్రకరణము.

నందింపుడు. తస్కరులకును ముఖ్యము
 విరహిణులకును నిది యత్యంత చింత.
 ౧౩. దీనివలన ననేకు లానందిం
 గాని యా యనేకుల యా
 యనుభవించు
 నుండఁ జూ

గుఱించి
 గోప

ల పక్ష ప్రాబల్యమును గుఱించి యోచించెదరా? మా యభిప్రాయమును మీరు తెలియఁగోరకుండు. అది మీరు కుపకరింపదు. చంద్రోదయమువలన మేము కష్టమును సుఖమును గూడ ననుభవించుచున్నారము. మా యనుభవమునకు భిన్నముగ మేము చెప్పఁజాలము. మా యభిప్రాయముతో మీరేకభవించిన సరియే. లేకున్న మీరు మోహప్రభావము నెఱుంగనివారనుట నిశ్చయము. ఇట్లుచుటచే మేము మిమ్ములను విరాగులుగా భావించితిమని తలంపవలదు. అది వేఱువిషయము.

వెన్నెలవలన గట్టమా సుఖమాయను ప్రశ్నమునకు మేమీ సందర్భమున సుఖమనియే చెప్పెదము. వెన్నెల లేకున్న గ్రూరజుతు సంతానమున కాకరమగు నీ సాంద్రమహారణ్యమున సంచరించుట యెంతకష్టము! వెన్నెలవలనఁగలుగు సౌఖ్యమిపుడు నారాయణరాయాదులకు బాగుగఁదెలియును. ఇంత వఱకును వారు గాఢాంధకారబంధురమగు నా మహారణ్యమున జాలగట్టముతో బ్రయాణము సేసిరి. ఇప్పుడంధకారముతోఁగూడ వారి కష్టమును బటావని పోయినది. వారి హృదయ కష్టారములు వికసించినవి. ఈ మార్పంతయుఁ గేవలము కమల దొ

రకుటవలననే జరిగినదని సిద్ధాంతము సేయుటకు వలనుపడదు. కమల దొరకుటవలనఁ గలిగినయానందమును, జుద్రోదయ మగుటవలనఁ గలిగిన యానందమును బరస్పర విజాతీయములు. ఆ రెండింటి సమ్మేళనము వలనను వారత్యంత సౌఖ్యవంతులైరి.

ఈ మహదానందమునకుఁ దోడుగ మఱియొక ప్రస్తావనలో బ్రవృత్తులై యుండుటచే వారపుడు మహారణ్యమునఁ బ్రయాణముసేయుచున్న సంగతినేయెఱుంగరు. వారట్లే నడచుచుండిరి. కాని యింతలో గుట్టపుడెక్కలటకటక ధ్వనులు వారికి వివవచ్చెను. వారి నిశ్చలత్వమునకు భంగముకలిగెను. “ఎవరో కొండలు రాత్రు లతిరభసమున నీదారినివచ్చుచున్నారు. జాగ్రత్త గనుండుడని నారాయణరావు తోడివారిని బ్రజోధించెను. వెంటనే కమలను వెనుకకుఁబెట్టి భాస్కరరావును మఱి కొండలు పరిచారకులును ముందునకు వచ్చినిలిచిరి. అందఱును దమ తమ యాయుధములను యధారీతినుంచుకొని యవసర మైనఁ బోరాడుటకు సిద్ధముగ నిలువబడిరి.

గుట్టపుడెక్కల ధ్వని యంత కంతకు సమీపమున వినవచ్చుచుండెను. కాని వారెవ్వరు సధరస్పంద మైనఁ జేయ

క నిలిదియుండిరి. కమలకాంక్షోనము కలిగెను. “ ఆ యాశ్వీకు తెవరో, ఎండులక్ష్మీయర్థరాత్రును నీమహారణ్యమున సంచరించుచున్నారో, ఇప్పుడేమగునో ” యని యామె కళవళపడసాగెను. ఇంతకు ముందొక గడియక్రిందట మహాపత్నముద్రమునంబడి కొట్టుకొనిపోవుచు దైవ విశమున రక్షితయై యున్నగుటచే నామె భయాతిరేకముచే వడకిపోవుచుండెను.

ఇంతలో నాశ్వీకులు సమీపించిరి. నారాయణరాయాదులు నాశ్వీకులుఁ బరస్పరముఁ జూచికొనిరి. ఆశ్వీకులు తమలోఁ దామేవో గొణగెనునసాగిరి. వారు పూర్వాభిముఖులై యుండుటచే నారాయణరాయాదుల ముఖములు వారికి స్పష్టముగ గోచరింపలేదు. కాని వాఁిముఖము లావిమలచంద్రికలో నారాయణరాయాదులకు స్పష్టముగఁ గాన్పించెను. వెంటనే నారాయణరావును భాస్కరరావును గూడ నొక్కమాటుగ “ నేసాజీ! ” యని పిలిచిరి.

ఈ చూట నాలకించి కమలయు నాశ్వీకులును విస్మితులైరి. కాని యా విస్మయమంతలోఁ దొలగిపోయెను. ఆశ్వీకులలోన గ్రేసరుడై యున్న యాతఁడు నిజముగ నేసాజీయే. తక్కినవారాతని సహచరులు. “ తండ్రి! కమలనె

వరో హరించిరి. మేము వెదకుటకు బోవుచున్నార ” మని యేసాజీ యనెను. ఈచూట వినుటతోడనే కమల హృదయము జల్లుమనియెను. మేను పులకరించెను. కనుఁగొలుకులనుండి యగువు లురలఁజొచ్చెను. నారాయణరావు సుతుని నశ్చియన్నమునకు సంతసించి “ యేసాజీ! కమల మాకు దొంకిన ” డని యుచ్చైస్వరముతోఁ బలికెను. వెంటనే యాశ్వీకసంఘము నుండి “ దొరకిందా? ఏదీ? ” యను మాటలతోఁ బెద్దకోలాహల మారంభమయ్యెను.

ఆనందపరితమగు నాకోలాహలముచే పనమంతయుఁ బ్రకంపితమయ్యెను. కమల హృదయమున నప్పుడొందమో, సంభ్రమమో మతేమో యుదయించెను. తాము కమలను రక్షించితిమి గదా యని నారాయణరాయాదుల కొకింత గర్వముకలిగెను. ఏసాజీఁ గమల నొకమాటు చూడవలెనని తొందర గలిగెను.

ఆతఁడొక నట నీలువలేక “ కమల యెటనున్న ” డని గుఱ్ఱమును దిగివచ్చి వెదకసాగెను. అంత భాస్కరరా నాతని నామెచెంతకుఁ దీసికొనిపోవ గల్గద స్వరముతోఁ గమలా! యని పిలిచెను. పాపమాలనిఁ జూడఁగనే కమల హృదయ

ని యుజ్జ్వలపసాగెను. ఘోర విపత్తము
శ్రమన మునిగిపోయిన వారికిని నాప
త్తులనుండి రక్షితులైనవారికిని బంధువు
లను లేక యాత్తులను జూడగ నే మ
ఱల విచారము గలుగును. ఇని ప్ర
కృతిధర్మము. ముగ్ధయగు కమల మా
త్ర మీ ప్రకృతిధర్మమునకు లోను గా
కుండగలదా?

“కమలా! నీవు శస్కరుల చేజిక్కి
తివని తెలియగనే నాచెలికాండ్ర నం
దఱ నన్నిదిక్కులకు నిన్ను వెదకఁబంపి
తిని. మా యశృష్టవశమున దొరకితి”
వని యేసాజీ యనెను. ఆతనికిఁ బ్ర
త్యుత్తిరముగఁ గమల యేమోచెప్పఁ
బోయెను గాని యింతలో నారాయణ
రాయఁ డేసాజీని బిలిచి “నీ విట నిక
జాగుసేయకుము. త్వరగ గ్రామము
నకుఁబోయి యమున కీరూపందవార్త

నెఱింగింపు” మని యాజ్ఞాపించెను.
తల్లిమాటవినినతోడనే కమలకు మ
ఱల విచారమతిశయించెను. ఆప్రియ
జనయిత్రీ, తూపరమపూజ్య, యూపే
మస్వరూపిణి, తనకొఱకెంత విలపించుచు
న్నదో, యేమిసేయుటకు సాహించుచు
న్నదో, యని యామె కళవళపడసాగెను.
కాని సితృనానతి నేసాజీమఱల గుఱ్ఱము
నాగోహించిన తరువాత నామె విచార
మొకింత యుపశమిలెను.

ఏసాజీ గుఱ్ఱము నెక్కి కదలుటతోడ
నే యందఱును బయలుదేరిరి. ఏసా
జీ కల్లెమునడలించి గుఱ్ఱమునుడాయించెను. వెంటనే యా యశ్వరాజము
ఝంఝామారుతోద్ధూతముగు దూదిపి
జవలె నా యరణ్య మధ్యమున నాజో
తన్న ప్రకాశములో శరవేగమున
వీ గ్రామమువంకఁ బరువెత్తసాగెను.

సప్తమ ప్రకరణము.

ఏసాజీ రాకమున్ను గ్రామములోని
కొంతకథ నిటఁజెప్పవలసియున్నది.

నేటిరాత్రి జామున్నర యైన తరు
వాతఁ బుష్కరిణీతీరమున నొకటి రెం
డు కుక్కలు దిక్కటాహములు బ్రద్ద
లగునట్లుబవసాగెను. భీషణములగు నా
యటపుష్కరిణి వహకారవకుళశాఖలపై గా

ధనుషు ప్రిం దవిలియున్న శకుంత సందో
హ ములికిపడి లేచి యా గాఢాంధకా
రమున నిటునటుఁ బటవసాగెను. ఆ
సమీపమున నున్న యిండ్లలోని వారె
ల్లరు మేల్కొంచిరి.

యమునకుఁగూడ మెలకువ గలిగె
నని మేము వేఱుగ వ్రాయవలసిన యా

వశ్యకతలేదు. ఇతరాత్రివేళఁ గుక్క
లిట్లు మొలుగుటకుఁ గతమేమోయని
యమున లేచిచూడఁగా వీధితులుపు తె
ఱవఁబడి యుండెను. కారణమరయ నా
త్రముతో నటునిటుచూడఁగా మంచ
ముతోఁగూడఁ గమల యామెకుఁ గా
న్నింపలేదు. తోడనే యామెగుండె గు
భాలుమనియెను. కమలనెవరో దొం
గలెత్తికొని పోయిరని తలంచి యామె
గొంతెత్తి యేడ్వసాగెను.

నాటి సాయంకాలము తన తనయు
నికి నామకరణమహోత్సవమునకు సోద
రిని భాగినేయినిఁ బిలిచికొనివెళ్లుటకు య
మున సోదరుడగు మాధవరావు దేవీ
గ్రామమునకొకకోసను దూరిముగ ను
న్న స్వగ్రామమగు నారాయణపురము
ఁండి వచ్చియుండెను. అతఁడు నావ
సారాయందే శయనించెను. కుక్కల
యఱపులవలన నొకింత మేల్కొంచియు
న్న యాతఁడు తనసోదరి రోదనము
నాలకించి యులికిపడి లేచి సంగతియం
తయువిని యొకింతతడవేమియుఁ దోచ
క నిర్విణ్ణుడై యుండెను.

ఇంతలో నిరుగుపొరుగు వారందఱు
ను వచ్చిచేరిరి. శారద సరోజినియుఁ
గూడ వచ్చిరి. ఏసాజీయును వచ్చెను.
అందఱును సంగతియంతయుఁ జెలిసికొని
మిగుల విచారింపసాగిరి. కొంద “ అ

న్నా! ఎంత కష్టము వచ్చె ” ననిరి.
మఱికొంద “ జీత నే ” మున్ననిరి.
ఇంకొక కొందఱు “ యమున భాగ్య
ము విధ్వంసమైపోయిన ” దనిరి. “
తొక కొందఱు “ దేవుడు లేడు. ధ
ర్మాధర్మములు లే ” ననిరి. ఇకనొ
క కొందఱు “ దేవుఁడు దయాదాక్షి
ణ్యములు లే ” ననిరి. ఎవరికిఁ దో
చినట్లు వారు విచారింపసాగిరి. కాని
యముననూరడింపఁ బ్రయత్నించిన వా
రొక్కఁడునులేకు.

ఏమని యూరడింతును? “ యము
నా! నీ దౌర్భాగ్యమువలనఁ గమల నె
వరో యపహరించుకొని పోయిరి. ఎం
త విచారించినను బ్రయోజనములేదు,
ఇక నూరడిల్లు, మని యెట్టి కిరాత
కులైన ననఁగలరా? యమున విచారిం
పకుండ నుండఁగలదా? మాత తన సం
తతి మంగళముకొఱ కహోరాత్రములు
నిద్రాహారములు మానుచునన మాను
ను. తన ప్రాణములను ద్యోతంప వలసి
వచ్చినను సంతోషముతోఁ ద్యజించు
ను. ప్రపంచమంతయుఁ దలక్రిందైనఁ
గానిండు. మాతకుఁ తనసంతానము
సుఖముగ జీవించియుండినఁ జాలును.
దీనికంతకు ననితరసులభమును, నవ్యాజ
మును, నఖండమును, నగు నాప్రేమ
యే కారణము.

మాతతన సంతతి.

ఖముగలిగినను దనజన్మ

చెసని మహదానందము

న జన్మపుబరమావధి

వించి యప్పొంగి

సంతతికెంతమానె

మాత ముక్తి

త్వములగు

లైపోవును.

మైపోయిన

పోయినద

దృష్టము

దన బ్రతుక.

రమనియు

సాగరం

మహా

పున

ము, వారి నేసాజీమున్నగువా
కొనుటయు మఱల మేమిట వ
వసరములేదు.

నిరపాయముగ దొరకిన దని
చులుదేరిన యేసాజీ తు
రాకితీరమును సమీపించి
అంగల నిలిచియున్న
యానందమును బ
రకైన ” దని మే
యొక్కకేక వై
రాల్లెరు నులికి
చ్చి గుఱ్ఱమును
ది? ఎవరు హ
న నడుగు జన
కోసకిచ్చి క
య
ంతము
ణరా
నిని,
వావ

చుచుండెను. తల్లినిజూచి కమల ..హా.. జాలము. అంగలు నామెను యము
యని తల్లిపైఁజేడి విలపింపసాగెను. య నను నూరడించిరి.
మునయుఁ దనయను బిగ్గఁగొనిలించు అంత యమున నారాయణగాయని
కొని విచారింపజొచ్చెను. పామల నవిరళాశ్రుధారలతోఁ గడిగి
అప్పుడచటివారెల్లఁగు నారి చుట్టు నైచెను. ఆమె యీతని సనేకవిధము
నుజేరిరి. ఒకింతతడవునకు కమల తల్లి ల మ్రొక్కసాగెను. అనేకవిధముల
కొనిటినుండివిడివడి శారదను సరోజని గొనియాడసాగెను. మేమావివరముల
ని జెలిమికత్తెను గొనిలించికొని వి యుఁ జెప్పఁజాలము. అప్పుడట నానం
చారించెను. మేమామనుజూచి కమ ద సాగర ముత్తరంగితి మైహా
ల యెంతవిచారించినతో మేము చెప్పఁ యెను.

అష్టమ ప్రకరణము.

ప్రభాతింబయ్యెను. బాలసాలవకు నుని నవీనారుణ తేజఃపుంజమాద్భితి,
శశాఖలపైఁ గూరుచుండి శకుంత సందో తి దర్పణప్రతిమానమగు పుష్కరిణీ
హ ముషకీర్తన మారంభించెను. ర జలమ్మునం బ్రతిఫలించి హరితశత్రు
సాలకుసుమ మంజులపై సృత్యము సే మునయ భానమానంబగు రసాలవకు
యచున్న పట్నదముల వ్యంగ్యగీతిము శ తరుషండములపై బంగరపూతఁబూ
లాశకుంత కూజతిములతో మిళితిములై సి గంభీరానంతనీలాకాశమును విరాజ
పోవుచుండెను. రసాల వకుళశాఖలనుం మానఘసేయుచుండెను. ప్రాచ్యగిరిం
డి యవరోహించి పుష్కరిణీకాల జల ప్రాపించియున్న యా ప్రభాకరుని న
మ్ముల నవగృహనమగవించి నమీశకు వీన తేజస్సునందొక మహాశక్తి యిమి
మానుండచ్చటఁ గ్రీడించుచుండెను. ఆ డియున్నది. ఆ మహాశక్తిచే మానవ
తని మృదులశరీరమునుండి సహకారవ హృదయ సీమలయందు నిర్మలానంత భ
కుళ కుసుమ సారభము గుబులుకొను క్తిభావంబుదితంబగుచున్నది. అక్కర
చుండెను. ణమువలననే ప్రభాతము భక్తిపరీత
అప్పుడు నూర్యభగవానుఁ డుదయ హృదయలగు భారతీయల కిశ్వర ప్రా
వర్ణతము సధిరోహించెను. బాలభా ర్థనానమయ మైయున్నది.

నిర్మలముగు నాశ్రభాతనమయమున నెవరి సూనసితవృత్తులు నిర్మలములు కాకుండును? అస్పృశాతటాకమునఁ గొండలు ద్విజులు తమ దేశములనుంట్లు లనఱకు గోడనముగాఁబించికొని ప్రాగభిముఖులై, నిమిలితిశేత్రులై, సంఘటితాంజలులై, భక్తితత్పరులై, వేదమంత్రములం బఠించుచు నీశ్వరోపాసనముఁ గావించుచుండిరి. పవిత్రములగు నావేశమంత్రముల శ్రావ్యస్వరము లాశకుంతకూడితములలో లీనమైపోవుచుండెను. బాలభానుని యగుణకింఁగములు ప్రసరించుటచే నీషడ్రక్షితుములై యున్న కాసారతిరంగములూ ద్విజన్ముల వక్షస్థలములపైఁ దాండవమాడుచు వారి సఖింజబ్రహ్మానందపరవశులం గావించుచుండెను.

అప్పుడు యమునయుఁగమలయు మాధవరాయఁడును, నారాయణ పురంబరుగుటకుఁ బ్రయాణమై నారాయణరావు శిరశేయింటికివచ్చిరి. అప్పుడు నారాయణరావు పూజామందిరమున భవాని సర్పించుచుండెను. శారదయు సోఁజినియు సచ్చటనేయుండిరి. యమునమున్నగువారా సంగతిం దెలిసి యట కరుదెంచిరి. వీరిం గాంచి శారద యుచితమర్యాదలం గావించి దేవీ ప్రసాదమును స్వీకరించుటకుఁ గూర్చుండుడని చెప్పె

ను. దేవీపీఠముచుట్టు నెనిమిది దీపికలు వెలుఁగుచుండెను. మల్లికా పారిజాతాది కుసుమరాజములతోడను, గుంకుమాక్షతలతోడను బూజితయై విద్యుల్లు నాధవాసీ విగ్రహమునకు యమునయుఁ గమలయు మాధవరాయఁడును సభక్తికంబుగ మ్రొక్కి యట నాసీనులైరి.

ఇంతలోఁ బూజావిధానము పూర్తియయ్యెను. అంగఱును దేవీ ప్రసాదమును స్వీకరించిరి.

మాధవరావు— అన్నగారు! నేడు యమునను గమలను మా గ్రామము తీసికొని వెళ్లుచున్నాడను. సెలవునయ సేయవలెను.

నారా— అవశ్యముగఁ దీసికొని వెళ్లుడు. ఇంతకంటె నెప్పుడు?

మాధ— అంతయు మీయనుగ్రహము. మీరు కమలను రక్షింపకున్న నేమగును?

నారా— కమలను రక్షించుటకు నేమిశ్రమఁజిలిసి? నేనునిమిత్తమాత్రుండను. అంతయుభవానియనుగ్రహము.

యమున— అన్నా! నీ యనుగ్రహవలన మేమింతవఱకు జీవించియున్నాము. మాభారమంతయు నీపై నున్నది.

నారా— యమునా! నీవు సత్పథసంచారిణివి, నీకేమి లోపమొదవును.

శార— యమునా! నీకును మాకును
భేదమేమి? నీవు మా కుటుంబములోని
దాసవుకావా?

యమున— శారదా! మీరట్లు కరుణింపకున్న మాకు మనుగడ యెక్కడిది?

నారా— యమునా! ఇక్కనిసంభాష
ణముతో నేమిలాభము? ప్రొద్దెక్కుచు
న్నది. అంతకంతకు గట్టముమెండగు
ను. శీఘ్రముగ బయలుదేరుడు.

మాధ— చిత్తము. మీసన్నిధిని
బా యణులకున్నారము.

నారా—మీసాహార్దమునకు నంతో
వము. మాధవరాయా! నీతో ముఖ్య
మగ నొకటి చెప్పవలసియున్నది. ఇ
ప్పటి స్థితిబాగుగలేదు. కమల నిప్పుడి
ల్లు కదుపుట యంతమంచిదిగాదు. ల

యిననుతప్పదు. ఆమెను వెంటనే యి
టకంపివేయవలెను. నేనిట్లంటినని మ
జ్జయుగరీతిని భావింపవలదు.

మాధ— ఏలభావించెదను? మీయా
జ్ఞప్రకారమువర్తించెద.

ఈ సంభాషణ మైనపిదప యమున
యుఁ గమలయు మాధవరాయఁడు నా
రాయణరాయనియొద్దను, శారదయొద్ద
ను సెలవుకొని సరోజినితోడను నే
సాజీ భాస్కరులతోడను జెప్పియటనుం
డి కదలిరి. వారిని విడువలేక తప్పని
పనియగుటచే నెట్లోసహించి కొంతసా
గనంపి వారు వెనుకకుమరలిరి, నారా
యణరావు వారికొక పరిచారకుని సా
యమిచ్చిపంపెను. వారొకరికొకరు క
న్నడుచున్నంతవరకు జరిగినదంతయును
కొనుచున్నది.

నవమ ప్రకరణము.

మనమిప్పుడొకతడవు నారాయణరా
వునిరకే యింటికిఁబోవలసియున్నది. ఆ
చతుర్హుమికాసాధరాజ మనవరతము ల
క్ష్మీ విహార సలమువలె గలకల లాడు
చుండును. కాని యిప్పుడప్రకాశము
న కొకింతలోపముగలిగినది.

ఏల? ఆప్రాసాదరాజము వివిధానస్సు
విచిత్రవస్తు సముదాయముచే నలంక

దింపబడియేయున్నది. కాని గృహము
 కేవలవిచిత్రవస్తువులవలనఁ బ్రకాశింపఁ
 జాలదు. రామణీయకత యుండదని
 మాయభిప్రాయముకాదు. వేన్నెలమ
 నోరంజకమైనదే. సౌఖ్య కరమైనదే.
 కాని కానఁగాచినవెన్నెల యెట్టిదో, కే
 వలవిచిత్రవస్తు భూషణము వలనఁగలిగిన
 ప్రాసాదరామణీయకతయునట్టిద. సం

తోషపరితహృదయులగు మానవులు వ
సియింపని గృహరావణీయకతకు లోప
మున్నది. ఈ భేదమల్పబుద్ధులకుఁ దె
లియదు.

అమేడయందలి శారదనరోజినిమున్న
గువా రొకింత విచారముతో నుండిరని
మా చదువరు లింతవఱకే గ్రహించి
యుందురు. వారి విచారమునకు రమ
ణీమణులగు యమునా కమలల వియో
గమే కాగణము. వా రన్యోన్యముఁ
బ్రాణస్నేహితులని యిదివఱకే వ్యక్త
మైనది. మహాదైత్యర్య సంపన్నమగు
నారాయణరాయని కుటుంబమునకును
యమునా కమలలకు సంతయధికస్నేహ
మెట్లుకలిగెనని కొండఱకుఁ దోషవచ్చు
ను. కాని యట్టివారెవరైన నున్నచో
వారు స్నేహాతత్త్వమును జక్కఁగ నె
ఱుంగనివారని మేము ఘంటాఘోషముగఁ
జెప్పుచున్నారము. మేమీ ప్రకరణము
న స్నేహాతత్త్వమును వర్ణింపఁ దలంచి
నారము.

ఈ గ్రంథమునఁ గథాకల్పనము ర
మణీయముగ లేదనిగాని, కథ స్వల్పము
గనున్నదనిగాని, కథాగమనము మంద
ముగనున్నదనిగాని మాచదువరులు కో
పించినచో మే మేమియు ననజాలము.
గాని “ లోకోభిన్నరుచి ” యను సి
ద్ధాంతమును మేమిత్యాదరముతో విశ్వ

సించుచున్నారము. అయినను నొకింత
యోషిక వహించుటవలనఁ బ్రయోజన
మున్నది. ఏమన? త్వరితదీనఁ బొరబ
డుట నిశ్చయము.

స్నేహ మనునది పరమహిత్రముగు
నొక మహాశక్తి. జీవకోటియంతయు
నీమహాశక్తికి లోబడియున్నది. లోక
ములో నెట్లనైన దీనికి లోబడనివ్యక్తి
యున్నచో నది కేవలము కరచరణాద్య
వయవములుగల రాతిబొమ్మయని చెప్పు
టకు నందియము లేదు. ప్రపంచము
నందలి సకలదేశములలోని వాచును దీని
ని స్మృత భక్తిభావముతో గౌరవించు
చున్నారు. అవసరమైనపు డీదివ్యశక్తి
కిఁ బ్రాణములను గూడ నొసంగు చు
న్నారు.

ఎవరి మానసికవృత్తు లభేదములే
యుండునో వారిమహాశక్తివలనఁ బరస్ప
రము బంధింపఁబడుచున్నారు. స్నేహ
మునందలి పరమరహస్యమిదియే. దరి
ద్రసంపన్నభేదము, దేశ భేదము, జాతి
భేదము, మత భేదము, స్త్రీపురుష భేద
ము, వయోభేదము మున్నగు భేదము
లేక కేవల భావైక్యత వలననే ప్రపంచ
మంతయు దీనికి లోబడిపోవుచున్నది.
ఈ భేదములను బరిగణించుట యవివేక
ము. అట్టివారి మస్తిష్కము మృగ్ధా
యము.

కుచేలు సంతటి దరిద్రుడు గలడా? మనినందులకు సంశయింపకుడు. పే
శ్రీకృష్ణుని సంతటి సంపన్నుడు గలడా? మ, గౌరవము, భక్తి, స్నేహము ము
వారిరువురును బ్రాణస్నేహితులు. రు
క్మిణీరమణితోడి సరిససల్లాపముల నుజ్జ
గించి గోపాలకృష్ణుడు కుచేలుని బ్ర
త్యుత్థానము సేసి తీసికొనివచ్చి హంస
తూలికా తల్పమున నుపవిష్టుని గావించినాడు. అర్ఘ్యపాద్యములిచ్చిరాడు.
శ్రీచందన మలదినాడు. స్వయముగ
నక లోపచారములను గావించిరాడు.
తనపట్టమహిషిచే వీవనవేయించినాడు.
పెద్దప్రొద్దిప్తసంభాషణముగావించినాడు.
మహాదైశ్వర్యవంతుని గావించిరాడను
ట మనకిట సప్రస్తుతమగుగాక. దీ
నికంతకును గారణమేమి? చిన్నప్పుడేవార
మానసికవృత్తు లైక్యమైనవి. ఆ
యైక్యము క్రమక్రమముగ దృఢమై
నది. అక్కతన శ్రీకృష్ణుడు తన
యైశ్వర్యము సంతను మఱచి పోయి
నాడు.

శ్రీరామచంద్రుడు వానగులగు సు
గ్రీవాంగదాంజనేయూదులకు స్నేహితు
డు. ఉత్తమ క్షత్రియులగు యధిష్ఠి
రాది పాండవులు దాసీపుత్రుడగు వి
దురునితో బరమస్నేహము గావించినా
రు. పవిత్ర బ్రాహ్మణుడు ఛాణక్యో
పాధ్యాయుడు మూర్ఖుండగు చంద్ర
గుప్తునకు బ్రాణస్నేహితుడు. స్నేహ

మనినందులకు సంశయింపకుడు. పే
మ, గౌరవము, భక్తి, స్నేహము ము
న్నగునవి పర్యాయపదములు.

రాజాలోడు మల్లుడును నగ్గురు
ను విమతస్థులు. అందొకడు విగ్ర
హారాధకుడు. ఒకడు మానసికారా
ధకుడు. వారిరువురును స్నేహితులు.
అననరత గోపింసాపరతంత్రుగు తు
రక జాతీయందు బుట్టిన తాన్షహ
కును సంతత గోనరక్షణ పరతంత్ర
మగు హైందవ సద్రాహ్మణ వంశము
నం దవతరించిన యక్కన్న మాదన్న
గాల్లకును సత్యంతస్నేహము.

స్త్రీ పురుషుల స్నేహమును గుఱిం
చి మేము వేఱుగ నుదాహరణముల
ను జూపనక్కఱలేదు. సంసారసౌఖ్య
ము నెఱుంగని వారెవరు? ఇది యి
ట్లుండుగాక.

రావణ విభీషణులేకోదరులు. వా
రిరువురును బద్ధవైరము. విభీషణుడు
రావణ సంహారమునకు. రాముని బో
త్సహించినాడు. భరతుడు కైకేయి
కనుంగుడనయుడు. ఆతడు తల్లియి
ష్టమునకు భిన్నముగ రాజ్యమును విడి
చి రాముని కొఱకు సందిగ్రామమున
నున్నాడనిగాడు. జయచంద్రుడు రా
మాయుక్తకు జనక డి. వారిరువుర
కును బద్ధవైరము. భౌరంగజేబు పి

తృభ్రాతృ హంతకుడు. శివాజీ యా రంగజేబును దిద్దిమ్మని నాట్య మాడించి నాడు. ఆతని తనయుడు శంభాజీ యారంగజేబున కిష్టుడై యాతనితో విరోధించెను. ఈ యాత్మ బంధువుల యీ ప్రబల వైరమునకుఁ గారణమేమి? వారి మానసికవృత్తుల కేకీభావము కలుగలేదు. ఒక్కతల్లికిఁ బుట్టిన బిడ్డలెట్లుభిన్నరూపు లగుదురో యట్లేవారు భిన్నాభిప్రాయులైరి. అక్కతన వారికి స్నేహము గలుగలేదు.

ఈ రహస్యము నెఱింగినవారు నారాయణరాయని కుటుంబమునకును యమునా కమలలకును గలిగిన స్నేహభావమును గుఱించి సందియముగాని, యాశ్చర్యమును గాని పొందఁజాలరు. యమునయుఁ గమలయు నారాయణ పు

రమరుగఁ బయనమై వచ్చుట చూడఁగనే నారాయణరాయని కుటుంబము నందలి వారి హృదయములయందు— ముఖ్యముగ నేసాజీ శారదా సోజీ నుల హృదయముల యందు వియోగ వహ్ని యావిర్భవించెను. కాని యది వారికిఁ దెలియకుండఁగనే యావిర్భవించెను. తూలరాశింబడిన విస్ఫలింగము చూచుచుండఁగనే త్తణములో నెట్లువృద్ధియై తూలరాశినంతను దగ్ధముగావించునో యట్లే వారి హృదయనీమలను దగ్ధించిన యా వియోగవహ్ని ప్రవృద్ధమై దహించివేయఁదొడంగెను. అక్కతన శారదా సోజీనులు నేసాజీ యు దీనానలులై యుండిరి. పాపమాయమునా కమల లీ వియోగము వలన నెంత బాధ ననుభవించుచున్నారో!

దశమ ప్రకరణము.

భాస్కరరావునకిప్పు డిరువది రెండు సంవత్సరముల వయస్సు కలదు. ఆతని తండ్రి యొకవీరుడు. ఆతఁడు ధనవంతుడు కాకున్నను నాతని వీరత్వమునకు 'మేచ్చి' నారాయణరావు శిరకే తన సోదరి నాస్తి, మహావైభవముతోఁ బెండ్లి గావించెను. పెండ్లియైన కొలది దినములలో నా దంపతులకు

భాస్కరరావు జన్మించెను. ఆనంపతులీ నినువు సతిగారాబముతోఁ బెంచుకొనుచుండిరి.

ఇట్లుండ నాతఁడొకనాటి రాత్రి యాయూరిలోని చక్కదనమున ముద్దులు మూటగట్టునొక బీద బ్రాహ్మణుని యవివాహిత పుత్రికనొక మహమ్మదీయుడవహరించుకొని పోవుచుండఁ గాం

చి యత్యాగ్రహముతో వానిపైదుమికి ప్రాణానసిష్టంగావించి యాయబలం గలిడంపుల కప్పగించెను. అంత నామహమ్మదీయఁ డప్పటికిఁ జేయనది లేక మెట్లో తననిహనముం జేరికొని యొకింత దేహదారుఢ్యము కలుగఁగనే తనతోడివారింజేర్చికొని యొకనాటిరాత్రి యావీరుని యింటిపైఁబడి గాఢ నిద్రం దవిలియన్నప్పుడు చిత్రనధం గావించి యాతని ప్రాణములం గొనెను. వెంటనే నారాయణరాయని భగిని పతివధామర్మితయై తన నాథుని కరవాలముంగొని యాడుసింగము వలె నామహమ్మదీయులపై కుటికి తనపతిపైఁ బగబట్టిన యామొఱకుతురకను సంహరించెను గాని తక్కినవాతామెనుగూడ సంహరించి తమదారింబోయిరి.

అప్పటికి భాస్కరరావు నాల్గునం వత్సరముల వయస్సున నుండెను. అత్యంత దుఃఖితరమైన యీవార్త తెలియఁగనే నారాయణరావు మిగుల విచారించి భగినీభావుకుల కుత్తరక్రియలం గావించి పసిపాపయగు భాస్కరునిఁ దన యింట నిడుకొని తనయునితో నమముగఁ గడుఁ గారాబముతోఁ బెంచుచు నాపాపని చిన్నియాస్తినిఁగూడఁ గాపాడెను.

భాస్కరుడును మేనత్తమేనమామలకుఁ గడువిధేయఁడై తన మేనమఱఁదియగు నేనాజీతోఁ గలసిమెలసి విద్వేలాబోడియై, తండ్రియంతటిపేరుఁడై, గుణకర్తాకరుఁడై నేడు వివాహగృహముగు వయస్సు గలవాడై నారాయణరాయని యనగోజినియు, భాస్కరుడు, వివాహయోగ్యులైయుండిరి. రదానారాయణు లింతవఱకు వారహములంగుఱించి యేమియు నాలొచుముఁ గావించియుండలేదు. నారాయణరాయని విషయము చెప్పఁజాలముగాని సరోజినికిఁ బెండ్లియీడువచ్చినదని శారద గ్రహించియుండునని మానమ్మకము. యౌవనావిర్భావమువలన లావణ్యరాశియైయున్న సరోజినిగాంచి శారద యంతమాత్రము గ్రహింపలేకుండుగా?

ఏదినమున యమునాకమలలు నారాయణపురమున కిరిగిరో యాదినమున భాస్కరుని పైతృకస్థలమునుండి యాతని దగ్గఱివట్టమొకఁడు నారాయణరాయని యింటికివచ్చెను. భాస్కరుఁ డాతనితోఁ గొంతతడవు తన పైతృక గ్రామమునందలివారి యోగక్షేమములంగనుగొనినతరువాత నాబందుగుఁ డాతనితో వివాహవిషయమై మాట్లాడఁదొ

డంగెను. “ఈవిషయమైరాకేయియు

జెలిచును. నాభాగ్యతయంతయుమా
మేనమామగార్కిపై నున్నది. మీ రా
యనతో ముచ్చటించి మించి” దని
భాస్కరుఁ డాబండుగునకుఁ బ్రత్యుత్త
రమిచ్చెను.

భాస్కరునితో బంధువు మఱల నీ
మై ముచ్చటింపక భోజనముయ
మున నారాయణరాయని నల్లన నీగొ
డవలోనికిఁ దింపెను.

“నేనావిషయమై యింతవఱకు నే
మియు నాలోచించియుండలేను. మీ
చెంత వివాహయోగ్యులగు కన్యలున్నా
రా?”

“ఔను. నా యేకపుత్రిక యగు
సరస్వతి యున్నది. ఆమెకిప్పుడు పదు
నాఱవయేఁడు నడచుచున్నది. ఆమెను
భాస్కరుని కేయవలయునని మా యభి
లాష ”

బంధు వీమాట యనునప్పటికి భా
స్కరునిహృదయమున సంతసమో, సం
భ్రమమో, యేదో ప్రభవించెను. శా
రద మందహాసము గావించెను. సరో
జినియు నేసాజీయు భాస్కరుని దెసకుఁ
జూచి మందస్మితవదనలయిరి.

మిఠివిషయమై భాస్కరునితో ము
చ్చటించితిరా?”

“మీరుండ నాపిల్లవానితోమాట్లా

డిన నేచుగును?”

నారాయణరావు భాస్కరుని దెసం
జూచి “వరుఁడు, నింటి పెద్దయుఁ గూడ
నాతఁడేకాదా?” యని పలికెను. ఇ
దివిని భాస్కరుఁ డవసరముఖుడై నవ్వు
కొనెను. “భాస్కరా! నీకు బిల్లని
చ్చు నభిలాషతో వారువచ్చినారు. నీ
యభిప్రాయ మేమో తెలుపు ” మని
శారద భాస్కరునితోననియెను. పాప
మానవయాచనను డిప్పడేమిమాట్లాడన
లయును? “భాస్కరా! సంశయింప
కుము. వారికిఁ బ్రత్యుత్తర మి” మ్మ
ని మఱల నారాయణరావు హెచ్చరించె
ను. అంత నాతఁడు మందహాసముతో
నేసాజీదెసకుఁ జూచుచు “నాసంగతి నా
కేయి తెలియు?” ననినలికి తలవంచుకొ
నెను. అప్పుడు మఱల బంధు విట్లని
యెను.

“మీపాపమునందుచున్న భాస్కరు
నకుఁ బెద్దపెద్దలే పిల్లనీయఁజూతురు. అ
యియు నే నేలప్రయత్నమునీయఁగూ
డదని వచ్చితిని ”

“మీరశశ్యము ప్రయత్నింపవచ్చు
ను. కాని భాస్కరునకు నాపాపము
వలన నేమికలుగును?”

“అది మీకే తెలియును ”

“నాయాస్తిలో నేమైన నాతనికిచ్చె
దనని మీయభిప్రాయమా?”

“అట్లే కాగూడదు? అదియుగాక: ను గొంతెడవు మాట్లాడిరి. కాని భాస్కరునకు బైత్తికమగు కొంతయు తుంకు నారాయణరానాలోచించి కలుస్తే కలదుగదా?” రంకెదననిచ్చి యాతనిం బంపివైచెను.

“ఆతని పైత్తికమగు నాస్తినిజూచి భోజనమైన తరువాత శయనగృహ పెద్దపెద్దలు పిల్ల నీయఁగలంతురా?” మునఁ దమలము వేసికొనునపుడు భ

“అప్పుష్టము ప్రధానమని యేల తర్తతో శారద మఱల నీనివాహ ప్ర లంఘనగూడదు?” స్థానముగా వించెను.

“అయినచో భాస్కరుని మేనత్త నారా— భాస్కరునకు బెండ్లి యా నడుగుడు. మేనత్తయే భాస్కరుని డనలయునను నభిలాషము కలిగిన దే బెంచి పెద్దఁ జేసింది. ఆతనికి బెండ్లి మో కనిపెట్టివా? చేయవలసిన బాధ్యతనాకులేను” శారద— లేదు. తెలిసికొనవలెను.

“అట్లే కావచ్చును. కాని మీక నారా— వానియభిప్రాయమును గని ధీకారము లేకుండుటయిట్లు?” పెద్దపెద్దలు ముమ్ము యొంది

“ఇది బాగుగనున్న” దని శారద పంపింపబడిన నారాయణరాని ద నవ్వుచు బలికెను. యెను. శారద మఱల మాట్లాడ

ఈ విషయమును గుఱించి వాంఠ లేదు.

ఏకాదశ ప్రకరణము.

రెంకెన యంతస్తుపైఁ గూరుచుండి వు నాతనికి దగిలెట్లు జనాభాన గుఱుం యేసాజీ భాస్కరులు భోజన సమయ డెను. ఇగువురలో దీసిపోవునారెవరు? మునజరిగిన వృత్తాంతమును గుఱించి ము ప్రకృతి ధర్మమేనునగా? ఒక వటు చ్చటించుకొనసాగిరి. మాటిమాటికి నే వునకుఁగాని యొక కన్యకకుఁగాని పెండ్లి సాజీ యూరక భాస్కరుని బ్రశ్నించు మాటలు జరుగునపుడును, బెండ్లియగు నపుడును గూడఁ దోడివారు తఱచుగ నింకొకవుడు సరళముగను, వేటొకప్పు నకనక్కెము లాడఁజొత్తురు. ఆ యొక డు సయుక్తికముగను నాతఁ డాప్రశ్న సక్కియములు పృచ్ఛకులు వటువులైన ములను వేయుచుండెను. భాస్కరరా చో నొకరితిగను, వివాహితు లైనచో

మఱియొక రీతిగనుండును. ఆవిజాతీయ ములగు నెకసక్తేము లొకదానికంటె నొకటి విఃసంపుగనుండును. ఈ పద్ధతి సంపన్నులలోను, బీకవారిలోను నన్నిజాతుల వారయందునుగలదు. నా గరితనుబట్టి భేదముండిన నుండుగాక. ఆయెకసక్తియములను విని యానందింపవలసినదేకాని పర్జించుట కష్టము.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండు సంతలో నెటకు శారదవచ్చి నిలిచెను. వారిరువురును మఱల నావృత్తాంతమును గుఱించి మాట్లాడలేదు. కాని శారద కీనగతి తెలియకపోలేదు. తన్నుం గాంచి వారట్లురకుండుటచే నొకమాటు మంగళాసముంగావించి భాస్కరు నొక్కని నొకసారి తనతోగూడ రమ్మని పిలిచి పైయగతస్తునకుఁబోయెను.

భాస్కరుఁ డామె యెందులకుఁ బిలిచెనో యొకింత గ్రహించితి ననుకొనియెను. కాని యందలి నిజానిజములను మేముచెప్పజాలము. భాస్కరునిఁ దీసికొని కడపటి యంతస్తుఁగూఁదికిఁ బోయి శారద యాతనితోఁ బెండ్లివిషయము మాట్లాడఁదొడఁగెను. అతని యభిప్రాయము గ్రహించుట కామె యనేకవిధముల మాట్లాడెను. భాస్కరుఁడు తుట్టతుడ కిట్లు చెప్పెను. “మీకు వివాహము సేయ వలయునని

యున్న జేయవచ్చును. లేకున్నఁదొందరయేల! ఈ మాటలో నెంత యర్థమున్నదో, శారద యేమి గ్రహించినదో, గాని యామె నవ్వుకొనుచు గ్రిదికి దిగిపోయెను.

ఇక భాస్కరుఁడట నుండవలసిన పనిలేకని రెండవ యంతస్తునకు వచ్చెను. కాని యట నేసాజీ లేకపోవుటచేఁ దిన్నగఁ బోయి గృహారామము నందలి కేళాకూళి చెంతనున్న నికుంజాంతమునఁ గూర్చుండి యోచింపఁదొడఁగెను. ఆ యాలోచన మింతవఱకు నాతని హృదయ ప్రదేశమునఁ బ్రవేశము గాంచియుండలేదు. ఆ వయస్సునఁది యత్యంత సుఖకరమైన యాలోచనము. పూర్ణిమనాటి రాత్రి చంద్రోదయమైన వెంటనే బ్రహ్మాండ మంతయు నెట్లు జ్యోత్స్నా ప్రపూరితమగునో యట్లే వైవాహికాలోచన ముదయించిన వెంటనే యాతని హృదయమానందపరితమయ్యెను.

అంతలో మదనంఢాతనిపై నొక్క మాటుగ రివిప్రస్థమని కుసుమసాయకములను బుంఖానుపుంఖముగ గుప్పెను. మన్మథుని కుటిల నిరీక్షణము లాతనిపైఁ బ్రసరించుట కిదియే ప్రారంభము. ఈ కుసుమసాయక హతిచే నాతని హృదయము నావరించుకొనియున్న మార్గ

ఏకాదశ ప్రకరణము.

ప్రతినిర తటాలున జాతీరోయెను. అం
త నాతనికి బ్రసంచ మంతయు శృం
గారినుయముగఁ గాన్పింపఁజూడఁగెను.
శృంగారమును బచ్చిగవర్ణించితిమని న
వనాగధులు మహ్మత్వేపించిన నాత్మే
పింతురుగాత. మేము ప్రకృతిభర్తము
ను బ్రకాశము సేయఁ దలచినారము.
అప్పుడతని మనోదర్పణమునఁ దలఁగ్రా
ల్వోయునపుడు గలుగు నాయానందము,
నా యపాంగవిలోకనములు, నా హాస్య
సంభాషణము, నా స్త్రియ సంబోధనము
లు, నా కండ్లతో ముట్టాడుకొనుట,
యాముఖచుంబనములు, నా శ్రుత్యక
లహము, యాబలిమాలుటలు మున్నగున
నన్నియు బ్రతిబింబితములు గాఁబోయె
ను. ఓహో! ఇక నాయానందమున
కుఁ బారమేశ్వరమి? ఆయనిందిత సా
ఖ్యమున కంతమెక్కడని?

ఈ యాలోచనమువలన నాతఁడా ని
కుంజమున నానంద పరవశుడై యుండె
ను. ఇంతలో “నోహో!” పెండ్లి
కొడుకు కాబోలు ” ననియొక మృదు
మధుర వాక్య మాతనికి విసవచ్చెను.
వెంటనే యాతఁడులికిపడి చూచి “ న
రోజునీ! అప్పుడే హాస్య మారంభించితి
వా? ” యని మందహాసముతోఁ బలి
కెను.

“ నీవు పెండ్లికొడకవై నప్పుడు నేను ము గావించుచుండెను. భాస్కరుడు

హాస్యమాడఁదగదా?

“ అయినప్పుడాడుము. ఇప్పుడేల?

“ ఇప్పుడుకాలేదా? ” యని యా
మె యానికుంజమునఁజేరి యాతని ప్ర
క్కఁ గూర్చుండెను.

“ సరోజినీ! చూడు. ఆతఁ డేవో
పనిమీఁగ వచ్చి యుండునుపో కట్లనినాఁ
డు. కాని యది నిజమా? ”

“ ఏల కాఁగూడదు? ”

“ నమ్ముటెట్లు? ”

“ దీని కేమిగాని భాస్కరా! మఱి
చితిని. నీ కాబోవు దేవియగు నామె
పేరేమి? ”

“ ఎమో? నేను బాగుగవివరేదు ”
ఇది విని సరోజిని నవ్వుచున్నది.
“ భాస్కరా! ఇంకను సంబంధము ని
చ్చయముకాలేదే. పేరు చెప్పట కింత
సిగ్గులే? ”

“ నిశ్చయ మైనయెడల మాత్రము
పేరు చెప్పటకు సిగ్గులే? ”

అప్పుడు నికుంజమువంకఁ జూచుచు
నన్యమనన్మయై సరోజిని యిట్లనెను.
“ భాస్కరా! నీవు పెండ్లియాడుకుము ”
ఇదివిని నవ్వుచు “ బ్రహ్మచారిగ నుం
డుమందువా సరోజినీ? ” యనియాతఁ
డు ప్రశ్నించెను. కానిసరోజిని మా
ట్లాడలేదు. ఆమె యేజోయాలోచన

సోజనీ యనిపించెను. అంతః బ్రహ్మ స్నదా? ”
 ధరియై యామె యిట్లనియెను. “ బీజకంఠచంగములతోనేమిపని ”
 “ భాస్కరా! నీకాపేరవారి పిల్లను మఱల సరోజిని యన్యచున్నయై యి
 బెండ్లియాడ నిష్ఠమున్నదా? ” ట్లనియెను.
 “ నావంటి పేరవానికి బేరవానుగా “ నాకంటె సందముగనున్నదా? ”
 క సంపన్ను లెట్లు పిల్లనిచ్చెదరు? ” “ సరోజనీ! పలనరించుచుంటివా? ”
 “ భాస్కరా! ఇచ్చెదరు. నీవు పెం ఈ మాట వివి హ్నోభిల్లవననయై
 డ్లియాడకుము ” సరోజిని యాతనిం దేటిచూచి యాత
 “ సరోజనీ! నీమాట నాకుఁదెలియు ని కంఠము నాలింగనము జేసికొని నె
 టలేదు. ఎవతెం బెండ్లియాడవద్దు? ” మ్మొగ నూతని వత్సఫలమున కానించి
 మఱల సరోజిని నన్వచు నిట్లనెను. యిట్లువలికెను. “ భాస్కరా! నీవు పెం
 “ భాస్కరా! సరస్వతి యందముగను డ్లియాడకుము ”

ద్వాదశ ప్రకరణము.

సోఛనః

నారాయణపురమంత పెద్దగ్రామము డుండెను. అతనిగృహము గ్రామ మ
 గాదు. అందెవ్వరును విశేషధనవంతు ధ్యమున నుండెను. విశాలముగు నా
 లుకారు. పూర్వమచ్చట నొక మహా యింటి దొడ్డిగో నిపుడు పుష్పవృక్షము
 మృదీయుఁడు ధనవంతుఁడై యుండెను లకును లతానికుంజములకును మారుగఁ
 గాని యిప్పుడతని యైశ్వర్యమంతయుఁ గంటక వృక్షములును సాంక్రగుల్మము
 గాలప్రవాహమునంబడి కొట్టుకొని పో లును బలిసియున్నవి. ఆ యింటి చు
 యినది. స్వమతాభిచూని యగు నౌ ట్టును హేందువుల యావాసములున్నవి.
 రంగజేబు దిల్లీ సింహాసనము నధిష్ఠించి వీధులలోఁగూడ నట నట గుల్మములు
 పరిపాలించుచుండ మహామృదీయుఁడు ని పెరిగి యుండెను. మాధవరాయని ప
 ర్యాగ్యుఁడై యుండె ననినందులకు మీ ర్లగృహ మాయూరికి వెలుపలఁ దటా
 రాక్షేసింపవలదు. ఔరంగజేబు నెడ కతీరముననున్నది. ఆయింటినమీపము
 లగల దోక్రికాబుద్ధియే యాతని కట్టిగ న నిండ్లులేవు. కానిశిథిలమైన భవా
 తిపట్టించినది. అతనికొక్క కుమారుని యాలయము గలదు.

సాయంకాలమగుచుండెను. సూర్య భగవానుని సహస్రరేణము లాకాశముందుచుండెను. వివిధ విహంగముల కలకలారావములు సెలకొని చుండెను. ఆసమయమున నాదేవాలయ ప్రాకారమునంగల భగ్న మంటపవేదిపై నిరూపురు తరుణు లాసీనలై యుండిరి. ప్రత్యక్షులైయున్న వారి ముఖములపై హేమాభంబైన నీరెండ ప్రసరించి యురించు చుండెను. మలయపవమానుఁడల్లనల్లన నరుబెంచి యాముద్దుగుమ్మల విసేలచికురజాలములతోఁ గ్రీడించుచుండెను.

ఆ యిరువురలో నొకతె కమల. రెండవయామె దుర్గ. కమలకుఁ బెదతల్లి కూతుగు. ఆమె కమలకంటెఁ గొంచెము పెద్ద. వివాహిత. దుర్గ నారాయణపురమున స్వామిచెంత నుండెను. ఆమెకత్తగారును వితంతువగునాఁడుబిడ్డయఁ గలగు. అక్కతన గృహకృత్య విషయములలో దుర్గ జోష్యము కలుగఁజేసికొనవలసిన యావశ్యకత యంతరిగలేదు. వా రామె సతిప్రేమతోఁ జూచుచుందురు. స్వయముగ దుర్గ విషయవతి. వివేకవతి. గాయని. హాస్యప్రియ. ఆమె తలచుగ భర్తతోడను నాఁడుబిడ్డతోడను హాస్య మాడుచుండును. నాల్గు దినములకుఁ బూర్వ

మామెపతి యేదో పనిమీఁద నహమ్మ దాబాదున కరిగియుండుటంజేసి యామె హాస్యమున కొకింత యంతరాయముద పెను గాని యాలోపము కాన్పింపకుండ నిష్పక్షాకయుపాయమొనవినది. అ వివాహితయగు కమల యామె హాస్యమునకు గురియయ్యెను. కమలతో దుర్గ యిట్లనియెను.

“ కమలా! నీకింకను బెండ్లికాలేదు. కారణమేమో చెప్పెదవా? ”

“ ఇప్పుడాగొడవ యేల? ”

“ పెండ్లికాని జవ్వనులకుఁ బెండ్లిగొడవకాక మతేమికావలెను? ”

ఈ మాటవినుటవలనఁ గమల ముఖమునఁ జిరునగవంకురించెను. లజ్జాతిశయముచే నామందస్థితమీషత్తిరోహితం బయ్యెను. మేఘశకలాంతరితం బగు శరత్పూర్ణిమాచంద్రబింబము వలె నామఃఖము శోభిల్లుచుండెను. అవనతమై యున్న ముఖ మించుకయెత్తి తల యూపుచుఁ గమల యిట్లనిచెప్పెను.

“ నాకుఁ దెలియదు ”

“ నీకుఁ దెలియనిదేమి? పెండ్లియా? ఆ గొడవయా? ”

కమల కొకవిధమైన యనిర్వాచ్యా నందముకలిగెను. మఱుల శిరమువంచి యిట్లనియెను.

“ రెండును ”

“ కమలా! అట్లయిన నీవు పెండ్లి
యాడనా? ”

“ నేను పెండ్లియాడను ”

“ బ్రహ్మచారిణి వయ్యెదవా? కమ
లా! అయిన నీ నెఱజన్వన మంతయు
నేవగకానికి మీఁదు కట్టెనవే? ”

కమలకు నవ్వువచ్చెను. “ నెఱజ
న్వనము, వగకాడు, మీఁదుకట్టుట : ”
యను మాటలయందలి యర్థమామెకు
నీస్పష్టముగఁ దెలియలేదు. యోచిం
పఁదొడఁగెను. మాటిమాటికి నవియే
జ్ఞాపకము వచ్చుచుండెను. ఎంతయో
చించినను వీరారవముపగిది నా మాట
లామెకు సువ్యక్తములు కాలేదు. ఆ
మాటల కేమని ప్రత్యుత్తర మీయవలె
నో యామెకుఁ దెలియలేదు. అక్కత
న నామె మాటునల్కుకుండ శిరమువం
చికొనియుండెను. కాని దుర్గ యూర
కుండక “ మాట్లాడవేమే ” యని ప్ర
శ్నించెను.

ఈ సంభాషణము కమల కానంద
ప్రదమే. కమల యానూనందమును
బ్రకటింపఁగలదా? సిగ్గుసిగ్గు! ఆమె కో
పము నభినయింపఁబూనెను. కానిహృ
దయాన్వోదకరముగ మాటలాడు వారి
పైఁ గోపమెట్లువచ్చును? బొమలు ము
డివైచెను. తీక్షణముగఁ జూడసాగెను.
కమల కోపలక్షణముల నన్నింటిని బ్ర

కటించెను. కానికోపముమాత్ర మా
మెముఖమునఁ బ్రకటముకాలేదు. ఆ
భూభంగము, నాతీష్ణవృత్తులును గూ
డ మహాదానంద సూచకములై యా
మెముద్దు మొగమున కొక వింతిలేజము
ను గలిగించెను. కోపముతోఁ బాలు
కమల వినుగునగుండఁ బ్రకటింపఁదల
చెను. కాని యా ప్రయత్నిము గూడ
వ్యర్థమయ్యెను. కమల దుర్గను దో
యుట నభినయించుచు నిట్లనియెను.

“ అబ్బ! నీకెప్పుడు నదియేగొడవ.
నీకుఁ బెండ్లియొనదిచాలదా? ”

“ అయిన నీకేమిలాభము? ”

“ ఏమిలాభమా? అంతయులాభమే.
ఇదియొకలాభము ”

“ ఇదియేది? ”

“ అక్కా! ఒకపాటఁబాడవే ”

“ నలకందువేమో? ”

దుర్గ యేమిపాటఁ బాడునోయని క
మలకు నందియము తోఁచెను. కాని
యానందియ మామె కేలకలుగవలెనో
మాకు బోధపడకున్నది. దుర్గ మాట
యం దామెకు విషరీతార్థమేమైన స్ఫు
రించినేమో తెలియదు. కాని కమల
ప్రత్యుత్తర మీయకున్నను “ అలుకే
లనే? చటులేక్షణా! నీకు ” అని దుర్గ
యొక పాటఁ బారంభించెను.

అదివినిహాతాత్మగలేచి కమల “ దు

నీవుచాడుకొనుచుండును" మనియు
టిదాటిబట్టెను. దుర్గయు వెంటనే లే-
చి .. కమలా! ఇదేమే? " యని యా
మెను నిలువడలచెను గాని యింకలా
భములేనని యూరకుండి యామెతో నె
కనక్కెములాడుచు బయలుదేరినది. ఆ
ప్పటికి చీకటి బాగుగ నలవికొనెను.
కాని చీకటిలోములం బ్రవృత్తులైయు

న్న నా రాస గతి తెలిసికొనలేకపోయి
రి ఇప్పుడు కమల దుర్గా! ఎంత రం-
ప్రి యైనదే? మాయమ్మ చేమననో,
యని వడిగ నడువనాగెను. అచీకటి
లో వారి కెవరో యిరువురు పురుషులె
దురుపడిరి. కాని వారు చూడలేదు.
పురుషులు తమలోఁ దామేమో గోణ
గుకొని తమదారిల బోయిరి.

త్రయోదశ ప కరణము.

ప్రికూడ దుర్గ మాధవ రాయని
యొద్దకుండును. మాధవరాయ
ని భోజనం నైవేదికనాత స్త్రీశ్చల్లరును
భుజించిరి. మాధవరాయుడు పడకటి
టిలో శయ్యపైఁ బరుండి యేదో గ్రం-
థమును జదువకొనుచుండెను. య
మునయు, యమునతల్లియు, మాధవ
రాయనిభార్యయు, దుర్గయు, గమల
యు వాకిట శయ్యపైఁబడినప్పుండి లో
కాభిరామాయణముం బ్రారంభించిరి.
కమల యొక్కతెమ్మా తమ్ము పరుండి
యండెను. దుర్గ యామె ప్రక్కం
గురుచుండి మాట్లాడుచుండెను. ఆ
లోకాభిరామాయణములో ననేక గత
వృత్తాంతములు గడచిపోయెను. అం
దనేకులు విమర్శింపబడిరి. అనేకులు
ప్రశంసింపబడిరి. అంత వర్తమాన

వృత్తాంతములం బ్రారంభించిరి. తుట్ట
తునకది కమలా నై వాహికాలోచనము
గఁ బఠింపించెను.

ఇంతవరకును గమల సావధానముగ
నాలోకాభిరామాయణము నాలకించెను.
కాని తనవివాహమునుగుఱించి వాఘ
యోచింపఁగడంగఁగనే మెల్లగ మునుఁ
గిడికొని నిద్ర నభివయించుచుండెను.
అది యొక మాధవరాయని భార్యతప్ప
మతెవ్వరును గాంచియుండలేదు. ఆ
మలా! మంచిపనిచేసితివి. నీవివాహ
విషయికంబగు మా సంభాషణమునాల
కించి యానందింపుము. నీయానంద
మునకు విఘాతము నేలకలిగింపవలెను?"
అని యనుకొని యామె యూరకుండె
ను.

ముగ్ధులగు కన్యలు తమ వివాహము

లను గుఱించిగాని, తమ స్త్రియులగు టించిగాని, తమ సంసాగములను గుఱించిగాని యెరులు ముచ్చటించు కొను నపు డాసంభాషణమును విసకుండజాల గు. కాని వినుట యెట్లు? ఓర్వలేని లజ్జాకామిని వారిఁటచుండనియను. ఏ గో మిషగల్పించి వారి నకరుణయై యె టకో బలవంతముగ లాగుకొనిపోవును. పాపమాతరుణులు లజ్జాకామిని నిర్భాధ మునుండి తప్పించుకొనఁజాలక యేతలు పు చాటుననో, యేగోడ మాటుననో, యొదిగి యొదిగి యెట్లగో యాసంభా షణము నాలకించి యనంత సంతోష మునందెరు.

కాని యిప్పుడు లజ్జాసతి కమలయె డల మాత్రమంతకాఠిన్యమును వహిం పలేదు. ఏదియో విషపెట్టి కమల నటనుండి లేవదీసికొనిపోక లజ్జ కమల పైఁ గొంచెము కనికరించి మునుగిడు కొని నిద్ర నభిసయించుట కఁగోరించి నని. పాపమాకమల యట్లుమునుగు నైచికొని తనవివాహ విషయికంబగు వారినంభాషణము నాలకించి యెంతయూ నందించు చున్నదో !

యమునయు. నామె తల్లియు, మా ధవరాయని గృహిణియు, దుర్గయుఁ క మల కొఱకనేక రూపనులను గుఱిం చి యాలోచించిరి. కొండఱ నజ్ఞాను

లనిరి. కొందరను మూఢులనిరి. మ టికొండఱ నీమ చాలనివారనిరి. వే టొక కొండఱు బెద్దవాండ్రనిరి. ఇం కొక కొండఱును రూపవతియగు కమల కుఁ దగరనిరి. ఇట్లండఱకన్ని వంకలం జూపిరి. చిట్టచివఱకు వారికిఁ గమలను బెండ్లియాడంగిన వరుడే కాన్పింపలేదు. తుదికు నూధవుని గృహిణి “వదినే! క మలకు నీవు వరునివెడకకుము. ఆమెయే వెడకొనును. వదియూటేండ్ల జవ్వని. అంతమాత్రము తెలివిలేనిదా? ” యని నవ్వుచుఁ బలికెను. యమునయు, య మునెత్తియు మందహాసముం గావించి యూరకుండిరి. “అత్తా! మాకమలను బెరంచెనవా? కమలకుఁ జేతఁగానప్పు డు చూతములే” యని మేనత్తకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చి “కమలా! చూడు” మని నవ్వుచు నామెపై ముసుగు దు ర్గ దొలగించెను.

పాపమంతఘటకుఁ గమల తన వివా హవిషయికం బగు సంభాషణము నాల కించి యానందించుచుండెను. దుర్గము సుగుఁ దొలగించినంతనే యామెకన్ను లు మూసికొనెను. కానిసంతోషమా గినదికాదు. ఆమె హృదయమునం గ ల యానందమంతయు ముఖమునఁ బ్ర తిబింబితంబయ్యెను. అది చూచి దుర్గ “నవ్వుచుంటి వంటి? ” యని ప్రశ్నిం

చెను. అంతఃగమలకు లజ్జ మిక్కుటం బయ్యెను. “అబ్బ! నన్న నిద పొనీ యవా?” యనికనఁగొనుట నభినయం చుచు నామె రెండవ ప్రక్కకుఁ దిరిగి పండుకొనెను. అది విని దుర్గయ, మాధవుని గృహిణియు, యమున తల్లి యఁ గేలిసేరి. యమున నవ్వియూరకుండెను.

అంతఃగో నిది యంతఃమునిని చదవు మాని మాధవరావటకునచ్చి “నేమి చేయుచున్నా” రనిచుడిగెను. యమున తల్లి యాతని కంతయఁజెప్పెను. వారు మఱల వరుని విషయమై యోచించి పసాగిరి.

మాధవ—కమలను భాస్కరునికిచ్చినభాగుండును.

యమున—సంపన్నుడగు నామె యా రావు లెనమేనల్లుడు మనసికొనెనా? ఎంతవఱకు?

వృద్ధ—ఇది నాసాగనియెడలము.

మాధవ—యమనా! భాస్కరుడే మంత సంపన్నుడు?

యమున—భాస్కరుడంతసంపన్నుడు కాకపోవు. అయినా మంత సంపన్నుడుగానున్నాడు.

దుర్గ—నారాయణరావు భాస్కరు నకుఁ దన కూతునిచ్చునేమో?

వృద్ధ—అదియు సబడదు.

మాధవుని గృహిణి—నేమి? తనకంటె బీవాడనియా? ప్రేమయన్నయెడల నాతనికి బిల్లతో మాడఁ గొంత యాస్తికూడనిచ్చి తనంతనానిం జేయ కూడదా?

దుర్గ—ఏది మెట్లై నను గమల కా సంబాధమగుట కష్టము.

వృద్ధ—అదినిదనూ. కమలకు మఱియొక సంబాధము చూడవలసి. గే.

మాధవ—మనము చూచుటకాదు. యమునా కమలకు నగునిజూచిపెట్టును. ని నారాయణరావు తోడనే చెప్పము. అతఁడేమిచేయనో చూడము.

ఈ యోచన భాగుగనున్నది యెట్లగు నంగీకరించిరి. “నారాయణరావు శారరయఁగూడఁ గమల నతిప్రేమతోఁ జూచుచున్నాడు. ఈభాధ్యత వారిమీఁదఁ జెట్టినచో వారు మందినంబు ధమే వెదకెను” అనియంతలు ననుకొనిరి. అంత నిద్రాదేవికి వారిపైఁ బరిపూర్ణానుగ్రహము గలిగెను. ఆమె వారి సంకట దన యంకశలమునఁ జేర్చికొని లాలించుదొడఁగెను.

నిద్రా! నీప్రజ్ఞయనన్యసాధారణమై నది. నీయధికారము నిరంకుశ మైనది. ఈ విశాల ప్రపంచమున నీకెందునెదురులేదు. దుస్యాజ్యయగు సంస్కృతి పనితను పందించి నిర్జనారణ్యముల యం

దూర గళమున్న మహామునికలశాలకు
లుపైతము నీగఢపరిరంభమువలనఁగలి-
గిన సుఖముచేఁ బరవశులైపోవుచు
న్నాడు.

కాని నీకేవలపైఁ బరిపూర్ణానుగ్ర-
హముగలుగునో నాని నిర్భాగ్యులైపో-
వుచున్నారని కొందఱుండురు. నీవు ప-
ద్మమృగనియు, నినుఁగజ్జెల తల్లివనియుఁ
గూడ వచించుచున్నాడు. అది యెం-
లవటకు నిజమో మేము చెప్పఁజాలము.
కాని యత్యాచూసమునందియన్న వా-
రునిన్ను ఒర దేవతిగ భావించుచున్నాడు.
అది నీ ఘనతకు వన్నె కెచ్చునది
గాదా?

కాని కీవొక యక్రమము గావించు-
చున్నావు. అజగ్రద్ధతోఁ బాతముల-
ను వల్లించుకొను విద్యాధులకును, బర-
స్పరానింగన సౌఖ్యము ననుభవించుచుఁ
దనివోని ముద్దుల ముటియు యువ యు-
వతులకును మహాఽకృతిం గావించుచు
న్నావు. నీకది మంచిపనిగాదు. ఎవ-
గుఁడు ద్వాధాపీఠీతులై యుండురో, యె-
వరు దుశ్చింత గలవారై యుండురో,
యెవరు విచారసాగర నిర్మగ్నులై యుం-
డురో, యెవరు సోమరులో, వారిని శీ-
ఘ్రముగ జోకొట్టుము. నీ యధికార-
ము నెవరు తిరస్కరింతురో, నిన్నెవరు
నిందింతురో, నిన్నెవరు దూరముగఁ ద

ఱుమఁబ్రయత్నింతురో, వారిపై నీప్ర-
భావమంతయుఁజూపుము. వారిపైఁ జ-
లము సాధింపుము.

నిద్రా! నీనిరంకుశాధికారమును మే-
ము ప్రకటాశుద్ధిగ నంగీకరించుచున్నా-
రము. నీపరిపాలనమున మేమెంతయు
సుఖించుచున్నారము. నీయెడల మా
కెట్టి వ్రోహబుద్ధియు లేదు. నిన్నుజ-
యించుటకే మేము ధూమ్రశక్తి చూ-
ర్ణమునుగాని, మఱి దేనినిగాని యుప-
యోగించుటలేదు. నీవిజయము కొఱ-
కు మేమెల్లప్పుడును నర్చేత్వమునిఁ బ్రా-
ర్థించుచున్నారము. కావుననిప్పుడు నీ
యెడల మావిశేష ప్రార్థన మేమనఁగా?
ఇంకను రెండు గడియలవఱకు నమోఘ-
ములగు సీనాలుజూపులను మామీఁదికిఁ
ఁజుంపకుము. ఎంతో యాసక్తి తో-
డను, నెంతయో ముచ్చట తోడను,
నెంతయో కుతూహలముతోడను, నెం-
తయో యానందముతోడను గవితాల-
తాంగి యిప్పుడేవచ్చి మాతో ముద్దు-
ముచ్చటలాడుచున్నది. ఈయవసరము
న నీవు ప్రత్యక్షమైతివేనిఁ బాపమా క-
వితాలతాంగి మాతాశయై, దీనవదనయై,
పోలసివచ్చును. కావున మాపైఁగొం-
తవఱకు దయయుంపుమని మఱల మఱ-
లఁ బ్రార్థించుచున్నారము. నీవట్లుగా
ఁచితివేని నీ కనేకవందనములు గావిం

తము. నిన్ను గులాబీ పూలుఁ దిండెదము. నీకూడిగముం జేయించెద
బూజింతుము. అమృత స్మృదయము. ము. నిద్రా! నీకీర్తి దశ దిశల వ్యా
గు శవితచే నీసామర్థ్యమును గొనియా పింపజేసెదము.

చతుర్దశ ప్రకరణము.

రాత్రి రెండు జాములయ్యెను. జ కేతస్థలముల కరుగుచున్నారో, యింక
గమంతయు గాఢసుష్మ ప్రాదవిలియుండె నెన్ని రహస్యకృత్యములు జరుగుచున్న
ను. అంతటను గాంభీర్యము విరాజ వో యెవరు చెప్పగలరు?
మానమగుచుండెను. ఇది సామాన్య కావున రాత్రిని మేము వర్ణింపజా
ముగఁ గవులంగఱును జెప్పమాటకాని లము. ఇక సంధకారమును వర్ణింపు
మేమెట్లు చెప్పజాలము. ఈ భయం మందురా? అది మావలనఁగాదు. ప్ర
కరనిశాసమయమున నెంతమంది యె జ్ఞాచక్షువులు చేయవలసిన పనినిఁజేయు
లజన్వనలు ఓర్కార్కలచే నపహరింపఁ మనిన మేమెట్లు సేయగలము? ప్రయ
బడుచున్నారో, యెందఱుబలలు ప్రాణా త్నించుటకుఁగూడ మాకు మనస్కరించు
ధికమగు మానమును గోల్పోవుచున్నా టలేదు. ఏమన? ఒక్కొక్కపుడు చ
రో, యెందఱు ధనమును జోరలు హ క్కగఁజూడఁగల మనకుఁగూడ సంధత్వ
రించుకొని పోవుచున్నారో, యెందఱు మునుగలిగించు నీ సంధకారమును మ
దొంగల నెదిర్చి మడియించి మడియు నమేల పెద్దఁజేసి పొగడవలెను? ఈశ్వ
చున్నారో, బందిపోటుగాండ్రెన్ని జనప ర నిర్మితమగు నీ ప్రపంచమునంతనునా
రములను గొల్లగొనుచున్నారో, యెవ రింది ప్రాణికోటికనిర్వాచ్యమగు నాం
రు చెప్పగలరు? యెందఱు రా దోశసమును భీతినిఁగలిగించు సంధకార
జాలు తమ సైన్యములను రహస్యముగఁ మును మనమేల వర్ణింపవలెను? మేము
గొనిపోయి శత్రుదుర్గములను ముట్టడిం పక్షపాతస్మృదయలమని లోకము మా
చుచున్నారో, ఎందఱు యువతులు పిల్లలైనది మోపిన మోపుఁగాక. ఒ
యవియోగబద్ధమనుభవింపజాలకను క్కొక్కప్పుడు గవాక్ష మార్గమునఁ జ
క్కుచున్నారో, యెందఱుభిసారికలత్యాసం నుండి ధూర్తుడగు సమీచుడు దీపి
దముతోఁ దమపాదకుల కొఱకు సం తలలాడించి యార్పివైచినప్పుడు త

టాలునఁ బిలువనిపేరంటముగఁ బ్రత్యక్షమై సుకుమారియగు మా కవితాసతి నడలఁజేసి, తన్ములమున మాకానందభంగమును గావించు సంధకారమును వర్ణించుటకు మేమెట్లంగీకరింతుము?

ఈ కారణమువలన సంధకారము మాపైఁ గోపించినఁ గోపించునుఁగాక. మాపైఁగోపించి యంధకారము మాకు జేయు నష్టము లెవ్వియులేవు. పొగడినంతమాత్రమునఁ బ్రసన్నమై గలిగించు లాభములులేవు. చదువరీ! ఈ యర్థరాత్రమున మనము దేవీగ్రాను పరిసరమునందలి మహారణ్యమునకు విహరింపఁ బోదమురమ్ము. మహారణ్యమని నీవు జంకవలదు. మహాశ్రయించియున్నచో నీకేమియు భయము లేదు. సహజభీకరమగు నాగహన మంధకారము వలన మఱింత భయంకరమై యుండెను. కాని యీ యర్థరాత్రమున నీమహారణ్యమున నెవరో కొండలుమనుష్యులు కడునెమ్మదిగ నేనోయొకవస్తువు మోచుకొనిపోవుచుండిరి. వారు హిందువులో, ముసల్మానులో, మతెవ్వరో తెలియదు. వారు మోచి కొనిపోవు వస్తువేదియో యెఱుకపడదు. వారెందలివారో, యెటకరుగుచున్నారో, తెలియదు. వెనుక నిరువు రాశ్వికులు గూడనుండిరి. సాధారణ

ముగ నిట్టివేళల నిట్టి స్థలములయందు సంచరించు వారు బండిపోటుగాండో, చోరులో, హంతకులో, యైయుందురు. కాని వారిలో నెవ్వగును మాట్లాడుటలేదు. అతి గంభీరముగఁ బోవుచుండిరి. ఇంతలోఁ బ్రక్క నెవరోపరుగిడినట్లు ధ్వనియయ్యెను. అదివిని వారందఱు నులికిపడిరి. అంతఱు నాగిపోయిరి. వారి హృదయములు కొట్టుకొనసాగెను. వారాధ్వనికారణము ననేక విధములగా యోచింపసాగిరి. వారి హృదయనాగరమున ననేకయోచనాతరంగములు పుట్టెను. ఒకటి పెద్దది, మఱొకటి చిన్నది. పుంఖానుపుంఖతములగు శరములవలె నొకదాని వెనుక నొకటి బయల్పెడలి యొకదానిపైనొకటిపడి విచ్చిన్నమైపోవుచుండెను. అట్లు చాలఁడడవు జరిగెను. కట్టకడకు వారొక మృగమేదియో తమ యలికిడి విని పాటిపోయి యుండునని యూహించిరి.

ధ్వని యంతటితోనాగిపోయెను. అక్కఱన వారి యూహ మఱింతనిశ్చయమయ్యెను. మఱల వారు ధైర్యమువహించి నడువసాగిరి. రాత్రులయంద రణ్యములలో సంచరించుట వారికిఁ జరపరిచితమని తోచుచున్నది. కాకున్న భావనాబలసంపన్నులగు కవులకఁ దక్క

నెట్టివారికి నెట్టియగణ్యములయందు సం
చరించుట శక్తిమగును? వా రాసమీప
గ్రామవాసులనిగూడ మనము నిశ్చయిం
పవచ్చును.

ఎవరై ననేమి? వారల్లే కొంతదూర
ము నడచిపోయిరి. ఇంతలో ముంద
రుగుచున్న వాని పాదముల కేగోయొక
మెత్తని పదార్థముతగిలెను. అది బె
బ్బులితోడ, మీరెప్పుడైనఁ బల్లెటూ
రికిఁబోయి పరీక్షింపుడు. అపఠానులు
గారి గృహిణి నూతికిఁ గాని తటాకము
నకఁగాని స్నానార్థమరిగి జలఘటమును
భుజముపైనిమఱియ పవిత్రనస్తువేదై
నఁ గాల్గక్రిందఁ బడునేమోయని వికా
రపు నడకతో బయలుదేరును. కాని
యామెపాదము తప్పకుండ నేసాగచుట్ట
మీఁదనో, యేకుండ పెంకుమీఁదనో ప
డితీరును. ఈ పథికులలోఁ బ్రథముఁ
డు నల్లే తా నేపాము మీఁదఁగాని తే
లు మీఁదఁగాని లేక గాఢనిద్రం దవి
లియున్న యే కూర్చిరజంతువు మీఁదనై
నఁగాని పాదముంచెదనేమోయని భయ

పడుచు నడచుచుండెను. పాపనూభ
యోపహతుని కాలు సరిగఁ బెద్దపులి
తోడమీఁదనే పడెను.

పాంథుని పాదము తనతోడమీఁద
నెప్పుడుపడెనో యప్పుడు గాఢసుషుప్తిం
దవిలియున్న శార్దూల ములికిపడి గాం
త్రు గాంత్రునుని యటచుచు లేచెను.
ఆ బొబ్బల నాలకించి వారెల్లగును న
డలిపోయి వెట్టికేకలువైచుచు నాయం
ధకారమున నాయరణ్యమునంబడి నలు
దిక్కులు బాటిపోయిరి. వారిభుజము
లపైనున్నవస్తువు పెద్దధ్వనిసేయుచు నా
కటికి నేలపైఁబడి కొంతవఱకు శిథిలమై
పోయెను. భీషణములగు బెబ్బులి బొ
బ్బరింతలనాలకించి యడలిపడి యశ్వము
లు శరవేగమున నామహారణ్యమున ది
క్కుతెలియక రాతులం దోడుకొని పా
టిపోయెను. వ్యాఘ్రముగూడ నీగం
దరగోళమువలన దిక్కుహరములు బ్ర
ద్దలగునట్లటచుచు నెటకో పోయెను. పా
పమాదురదృష్టవంతుల ప్రయాణమిట్లు
విచ్ఛిన్నమైపోయెను.

పంచదశ ప్రకరణము.

చంద్రిక వెలుగుల బోవుచుండెను. వివిధవిహంగముల
ములచే నావసనుండు

కాజొచ్చెను. అందలి సాంద్రతరుప
త్రముల యగ్రములనుండి తుహినబిం
దువులు టప టప మని రాలుచుండెను.

ఇంతలో గర్భసాక్షి యగు సూర్యభగవానుఁ డుచయపర్యంతము నధిరోహించి మృదులములగు సహస్రచుయూఖములచే వృక్షగ్రములకు బంగారు పూతఁ బూయుచుండెను. బాలభానుని బంగారు కిరణములు స్పృశింపఁగ బధిగమించి నపుడును, దృగ్గోచరము లైనపుడును గూడ మాహృదయ కమలము వికసించుచున్నది. నానియం దేవో మాహాత్యమున్నదని మేము భావించుచున్నారము. కాకున్న దివాకరుఁడు నిరంతరసీరదప్రతిసీరాతిరోహితుఁడై యున్నప్పుడు జగ మంతయు నేల చిన్నుకఱిగి యుండవలెను?

ఆయరణ్యమధ్యమున నొకచో నొక శిథిలమగు చతురంతయానము పడి యుండెను. అందెవ్వరును లేరు. అది యటకెట్లునచ్చెనో మేము చెప్పజాలము. కడచినరాత్రికొండఱు మనుష్యులుమోచికొనివచ్చిన వస్తువదియైయుండునా యని నందియము కలుగుచున్నది. కాని యా సమీపమున నైన నెవరును లేరు. ఇంతటితో సీచతురంతయాన వృత్తాంతమునువిడిచి మన మొకసారి యాయరణ్యమునఁ బశ్చిమముగఁ బోదమురండు.

ఆనలమునకుఁ బడమట సమీపమున విశాలమగు నొక సెలయేరుండెను. అదిప్పుడు జలము ప్రవహించుట లేదు

గాని యట నటఁ గొన్నిప్రదేశములలో గుంటలయందు నీరున్నది. తక్కినయేరంతయుఁ బ్రభాకరకరప్రసారము వలన దళ భళ మెఱయు గండ్రయిసుకచే నిండి యుండెను. అందొక గుంటచంగట నొక యోధుఁడు శ్వేతోత్తరీయము నార నైచికొని యుండెను.

ఆయోధుని యవలగ్నబంధమునుండి యొక దీర్ఘకరవాలము వ్రేలుచుండెను. మొగమంతయుఁ గంటకములు గీచుకొనుటచే వికారమై, భయంకరమై యుండెను. అంగీకూడఁ గంటకములచేఁ జిరిగిపోయి యుండెను. చెంతి నొక గుట్టము నిలిచియుండెను. ఆ యశ్వము గూడఁ గంటకశాఢ సనుభవించియే యుండెను. ఆయోధుఁడు గత రాత్రి యాయరణ్యమునఁ బ్రయాణముగావించిన యాశ్వకలలో నొకఁడు.

ఆతఁడపుడపుడపైకతస్థలములఁ బ్రచారముగావించుచు హతాశునివలె దీర్ఘ నిశ్వాసములం బుచ్చుచు నొకసారి నాలోటు లేకండఁ బ్రయత్నించుచు న్నాడెను. నాప్రయత్నిము లన్నియు విఫలము లైపోవుచున్నవి. ఇంతవఱకు భవాని నాయెడల ననుగ్రహమునుగాంచలేదు. కాని నేనీవిషయమున నిరుత్సాహము నందఁజాలను. కంఠములోఁ బ్రాణము లున్నచో నెప్పుడో యొకప్పు

డు నేను నాప్రయత్నమున విజయము " ఇట్లు మాట్లాడు కొనుసంతలో నందితీరెడ " నని యనుకొనెను.

ఇట్లనుకొని యాతఁడు మొగమెత్తి చూడఁగా నలుగురు మహమ్మదీయులూ తని దెనకు వచ్చుచుండిరి. అంతాకని చేత నొక నిశితభల్లముండెను. వారి శరీరములుగూడఁ గంటకములు గీచుకొనుటచేఁ బుండ్లుపడియుండెను. అగు హ్యవిలంబితములగు బిగుసు గడ్డముల వలనను, గోరమీసములవలనను సహజభయంకరము లై యున్న వారి ముఖములు ముండ్లుగీచుకొనుటచే మఱింత భయానకములై యుండెను. వారు నల్వరును యోధుని సమీపించి సలాములు గావించి "అయ్యా! మీరింకను బ్రతికి యుంటిరా? " యని ప్రశ్నించిరి.

“ ప్రాణములతో నున్నట్లున్నాడను. కంటకముల వలన నొడలంతయు గీచుకొనిపోయినది. మఱల నేనుబ్రతికెనని యనుకొనలేదు. కరీమ్! ఇబ్రహీము కనబడెనా? ”

“ ఆయన బ్రతికియున్నాడో చనిపోయినాడోకూడ మేమెఱుంగము. మాలోగూడ నిరువురు కాన్పించుట లేదు ”

“ పల్లకిని మీరు వెళికితిరా? ”

“ చెట్టాక పిట్టయే పోతిమి. నల్ల వెడకుటకు మాకు శక్తియేదీ? ”

యోధుని యుల్లిరిమనూతెను. ఆ శ్వేతోత్తరీయము నటకట రక్తపుసు రకలుండెను. దాని నాతఁడు తలకఁ జుట్టికొని మండభాగ్యమగు నల్పరంగము నధిగోహించి “ కరీమ్! రెండు. పల్లకి నిబ్రహీమును వెళకఁబోక ” మని కడలి యాయ్ఁటిపొడుగున నొకనారి దృష్టిసారించెను. అతని కొక తరుణి కాన్పించెను. ఆమె కమల, యోధుడు సూర్యాజీ!

ఇక సూర్యాజీమానందమునకు మితిలేదు. ఏయువతీమణి తన హృదయ ఫలకమునఁ బ్రస్ఫుటముగఁ జిత్రింపఁబడియున్నదో, యే బంగరుబొమ్మ ప్రతిక్షణము మనోనేత్రములయెదుట విలాసముగ నడయాడుచున్నదో, యేతరుణి యనుగ్రహింపకున్న దనయైహిక జీవనమంతయు కేయమును నిగర్థకమునని తలంచుచున్నాడో, యేవనితాతిలకము తన్ననుగ్రహించినఁ బడసేవనేయుటకుఁ గుతూహలపడుచున్నాడో, 'యే సుందరి లోక మోహన మూర్తిం దలంచుకొని సంతోషసాగరమున నోలలాడుచున్నాడో, యేది త్రిశృఙ్గపరిరంభ సౌఖ్యము కొఱకువ్విఘ్నలూరుచున్నాడో, యేమదవతికొఱకు గతరాత్రిమహారాజ్యమున నానాబాధలనందితపించెనో, యాకమల నే

జేకాకినియై యా సికతాతలమున నువిశాలధవళనేత్రములనుండి రోషా నాని కంటఁ బడుటతోడనే యా గ్నికీలావిస్ఫులింగము లెగయుచుండెను. తఁ డత్యధికామోఽవశమున నొకింత త భూభంగమువలన స్నిగ్ధోజ్జ్వల ఫాలతి డవు పరవశుడైపోయెను. ౨ దుగ్నిగ్రీష్ఠ్యంబయ్యెను. అంతనా

విగవ నాతఁడు మహమ్మదీయులను మెనుకరండని నియోగించి యొక్క చా మున నా గుఱ్ఱమును గమల చెంతకుఁబ యించి దిగి యామె తోగ్రసరికట్టెను. కమల యాతనింజూచి బెబ్బలి కంటఁబ డిన హరిశిగతి నులికిపడెను. హఠాత్తు గ నామె హృదయభావము లన్నియుఁ జెడరిపోయెను. నోట మాటరాక పు త్తడిబొమ్మవలె నామె నిలిచిపోయెను.

“ కమలా! నాపై సీకింకను దయ రాదా? ”

“ ఈ జన్మమునఁగాదు ”

.. కమలా! సీకిది న్యాయముగాదు. నీ యనుగ్రహముమీఁదనే నాబ్రతుకు నిలిచియున్నది. నన్ను వ్యర్థనిఁ జేసె దవా? నాయెడల దియార్ద్రహృదయపు కమ్ము. కాకున్న దుస్సహమోహానల జ్వాలచే భగ్నమైపోదును ”

కమల కనన్యాయము పొచ్చెను. ఆ మె హృదయమున రోషానలము ప్ర జ్వలించునాగెను. సూర్యాజీ ప్రార్థన లారోషాగ్ని కింధనములగుచుండెను. అ క్కతన నా జ్వలనజ్వాలలు ఊణ ఊణ ప్రవర్ధమానము లగుచుండెను. ఆమె

మె “ తుమ్మఁడా! నీమృతినలన లోక మునకు లోటుకలుగఁబో ” డని గర్జిం చుచుఁ బలికెను.

ఈ మాట వినుటవలన సూర్యాజీ హృదయము సంతుభితమై కోపావేగ మువలనఁ గొట్టుకొనఁ జొచ్చెను. ఆత నిచెక్కు లెఱ్ఱపడెను. నాసారంధ్రము లు విరిళితములుకాఁజొచ్చెను. ఆతని కిఁ గమల నొక్కసారిగ మ్రొగి వేయవ లయుననిసంత కోపమువచ్చెను. కాని యాకోపము నొకింత యుపశమింపఁజేసి కొని “ కమలా! నీవిప్పుడు నాచేఁ జిక్కి యున్నావు. నేనునిన్ను బ్రార్థించును న్నవాడను. అవిచారమూలకమున నీ మేలుకొఱకుఁ జెప్పిన నామాటలను గ్రహింపఁజాలకున్నా ” వని పలికెను. మఱియ గమలకుఁ గోపముపొచ్చెను.

“ నీవు నాకేమియు మేలు చేయన క్కఱలేదు. అధర్మాధముఁడ వగు నీ సాయము నెవరపేక్షింతురు? ”

“ నిన్ను బలవంతముగఁబట్టిన నిప్పు డేమిచేయఁగలవు? ”

అని సూర్యాజీ యామెనంటబోయె ను. అంతనామె కుపితమరాళమువలెఁ

జాతచుటఁ జూచుచు “దురాత్మా! లంగుళించి ప్రశంసించుకొందము. ఇ
 తొలంగు ” మని యాఖలుని చేతుల స్పృశుగాఁను.
 కంఠకుండఁ దప్పించుకొనియెను. కాని సూర్యాజీ కిష్టుడు సాహసము మఱి
 పెంటనే యతి దీనముగ నేడువసాగెను. త హెచ్చెను. “ కమల యోధుట త
 ఆయోధు సూర్యాజీ కేమైన దయగలి క్క నికేమిసేయఁగల ” గని యాతఁ
 గించెనా? అదివేటునూట! ఆమాటకి డూహించి యామెపైఁబడ నుంకించుచుం
 డెను. అంతలో “ నాగు మాగు ”
 ర్యభగవానుఁ డసరాద్రిపై నుగయుంచు మను నొక గంభీరభాషణము వివనచ్చె
 నో, యెప్పు డగ్నిదేవుడు శైత్యముదా ను. సాహసించునున్న సూర్యాజీ నిర్వి
 ల్పునో, యెప్పుడు పట్టఁగ లాకాశము ళ్లుడైపోయెను. కమలకు ధైర్యముక
 తారాగణవిరాజితంబగునో యప్పు డా లిగెను. ఇగువుగు నాత్రముతో ధ్వ
 మాటం గుఱించి ప్రశంసించుకొందము. నివచ్చిన దిక్కునకుఁ జూచిరి. ఎవరో
 మఱియు నెప్పుడు జలరాశి యింతిపోవు యొక యావనుడు వారిదెన కతిరథవ
 నో, యెప్పుడు కులగినులు క్రొంగిపోవు మునఁ బరువె త్తివచ్చుచుండెను. సూ
 నో, యెప్పుడు హిమగిరి నివాసులు ప రాజీ నానినానవాలుపట్టి మఱిలధైర్య
 ట్టివేళ్ల తడకల నాశింతునో, యెప్పుడు ము తెచ్చికొనియెను. ఇంతలో నా
 విష మమృతమగునో, యప్పు డామా యావనుఁ డొక్కదూఁకున వచ్చిచేరెను.

పోడశ ప్రకరణము.

సముద్రమునంబడి కొట్టుకొని పోవు యాగంతకుండగు మహమ్మదీయ యావ
 వాడు కాశకుళలుదొరకినను బ్రాణము నునివలనఁ దన మానరక్షణ మగునని
 సంరక్షించుకొనుటకత్యాత్రముతో వాని యూహించెను. కాని యది ఫలింపని
 నందుకొనును. వాని వలన రక్షణము దనియు, సూర్యాజీవలెనే మహమ్మదీ
 కాజాలదని యప్పు డామనుష్యుఁ డూ య యావనుడుగూడ నవినీతుండనియు
 హింపఁజాలఁడు. వాని బుద్ధి యప్పుడు నామె యూహింపలేకపోయెను. సం
 మంద మైపోయియుండును. అట్లే యా క్షుభిత మనస్కయైయున్న కమల యా
 పత్నముద్రమున మునిగియున్న కమల మహమ్మదీయ “ నయ్యా! ఈ దురా

త్తుడూ సన్నచమానింప జూచుచున్నాడు. సమయమునకు దైవముమిమ్ముం గనఁబఱచెను. ఓచుహాత్మా! సన్నరక్షింపు, " మని ప్రార్థించెను.

కేసరియెడల మదపుటేనుంగు ప్రార్థనమువలెను, వ్యాఘ్రము నెడల హరిణము ప్రార్థనమువలెను, మహమ్మదీయునియెడల గమల ప్రార్థనము వ్యర్థబయ్యెను. ఆచుహమ్మదీయుడు సూర్యాజీ సహచరుడు. గతరాత్రి, యరణ్యమున నంచరించిన యాశ్వికులతో నొకడు. ఈచూపనఁడే బ్రహ్మము. సూర్యాజీయు నా ముసల్మానుడు గతరాత్రి శిథిలమై పడియున్న పల్లకిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టి కమలను హరించికొనివచ్చిరి. ఇంతలో బల్లకి మోసికొనివచ్చిన మహమ్మదీయులుగూడ నచ్చటకువచ్చిరి. అప్పుడా బ్రహ్మము, "కమలా! నీకు సూర్యాజీని బెండ్లియాడుట కిష్టములేదేని నాయంతఃపురమునకు ర " మ్మని నిర్భీకుడై పలికెను.

ఇది వినఁగనే కమల హతాశయై " హా " యని నేలఁగూలెను. సముద్రమునంబడి కొట్టుకొనిపోవునపు డొక కట్టి యవలంబనముగ దొరకెను. కానియది కాలభుజంగముగఁ బరిణమించెను. కడవలతోఁ గ్రుమ్మరించినట్లు కురియు వర్షమునకోపలేక నిబిడమగు వ

టవృక్షము క్రిందికిఁజేర నా భూజము ఝంఝూచూచుతహతిచే మీఁదఁబడిపోయెను. ఇప్పుడు కమలకట్టియవస్థ తటస్థించెను. కమల యవస్థను జూచి సూర్యాజీ " కమలా! రక్షింపఁబడితివా? " యని యెత్తిపొడిచెను. •

కమలకు శిరముపై నశనిపాతంబైనట్లయ్యెను. తొలుతనాశ. పిదప నాశాభంగము. ఆపై సోత్పానము. ఈస్థితిమేము వర్ణింపఁజాలము. ఆశాభంగమైనపుడును, సోత్పానమువలన హృదయఫలకము విదారితంబైపోయినపుడును, హతాత్ముగ సంతాపాగ్ని యుద్భవించి ప్రత్యవయవము నెట్లునగ్ధముగావించునో, పిదపవిచారసాగర ముప్పొంగిపోయి యెట్లుక్కిరిబిక్కిరి గావించునో, పిమ్మట రెండును మిళిలిమై యంతయవయూతనపెట్టునో మేమూహింపలేకున్నారము. కేవలము మేమీరెండుమూలలంజెప్పెదము. ఎప్పు డఖండవృక్షిపాతమును, విద్యుత్ప్రకాశమునగునో యప్పుడు మేఘగర్జనము వెలువడును. అట్లే యెప్పుడు సంతాపాగ్నికిఁ బ్రకోపమును, విచారసాగరమున కుచ్చలసమును గలుగునో యప్పుడు భీషణదూషణ భాషణములు వెలువడును. కమల హృదయమున నిప్పుడు సంతాపాగ్ని ప్రజ్వలించి సువిశాలధవళనేత్రములయిన

దను, గండఫలకములమీఁదను బ్రతి
బింబించెను. విచారార్ణవము త్తరంగిత
మై యవిరళా శ్రుతిందురూపమును దా
ల్చెను. వెంటనే కమల దూషేక్షణ
యై సూర్యాజీదెసఁ జటచుటఁ జూచు
చు. “గులువా! నోరుమూసికొని”
మని పలికెను. కాని పాప మాకమల
విచారము నాపుకొనఁజాలక వెంటనే
యావుగు మని యేడుచసాగెను.

అట్లు విచారించుచున్నను గమలము
ఖముఁ గోపము తాండవమాడుచుండె
ను. అక్కతన నిబ్రహీ మామెసం
కుట కొకింతబంకెను. కాని నం
భూరకృత్యమునందు జంకలేదు. అ
ట్లగుట యనంభనము. జంకువొడమిన
భూరకృత్యమగు రమణీహరణము నె
వరు. గావింపఁగలరు? ఎవరు కులకా
మిచులను హరింతురో, యెవరు స్త్రీర
త్నములను బలాత్కరింతురో వారిహృ
దయములు కఠినశిలాప్రకల్పితములు.
కఠినశిలలు కరఁగవు. కామినీ హరుల
హృదయములు మాత్రము కరఁగునా?
శిలలు ప్రక్కలైపోవును. కాని వా
రి హృదయములు మాత్రము వ్ర
క్కలు కావు. వారిహృదయకార్యము
రకేమైనవికారమున్నచో నదినాశనమే.
సూర్యాజీకి నిబ్రహీమునకు సంత
ంతకు మదనవికార మెక్కుడగుచుండె

ను. ఝంఝామారుతవశమున నంచ
లించుచున్నను గులాబిపూ వెట్లు మనో
హరమైయుండునో, యట్లే యాస్థిలోఁ
గూడఁ గమల దర్శనీయయైయుండెను.
అత్యుపహృదయఁడగు కాముకుఁడప్ర
ణయకలహ కుపితయగు రమణీమణిని
గాంచి యెట్లానందించునో యట్లే బలా
త్కార సోత్సాసములవలన సంతప్తచి
త్తయై, కాలభుజంగినివలెనున్న కమల
నుగాంచి యా యవినీతు లానందింప
సాగిరి. తుదకు “గమలయిష్టదేశాకి
నియై యున్నది. ~~.....~~ రిచ్చిన నే
హిము “సూర్యాజీ! చూచెదవేల?”
యని యామె జేయిబట్టిలాగెను. క
మల హా యని యటచి యాయిసుకతి
న్నపై మూర్ఛితయై పడిపోయెను. ఇం
తిగో నాసెలయేటియొడ్డున నున్న సాం
ద్రాగ్యమునుండి “చచ్చితిరి చచ్చి
తి” రనిపలుకుచు నిరువురుయోధు ల
తిరభనమున నట కుటికిరి. చూడఁగా
బల్లెమును దాల్చియున్న వాహకుని శి
రమాసికతాతలమున దొడ్లుచుండెను.
సూర్యాజీయు నిబ్రహీమును దొ
లుత నొకింతతడవు నిర్విణ్ణులైయుండి
వెంటనే తెలివితెచ్చికొని యొరలనుండి
ఖడ్గములం బెఱికికొని క్రొత్తయోధుల
తోఁ దలపడిరి. నలువురఖడ్గకాంతులు

నాసూర్యలేడముతో మిళితమై మిఱుమిట్లు కొలుపసాగెను. మృత్యుదేవతా కరాళజహ్వలగు నాకరవాలము లాయో ధులశిరములపై నత్యుల్లాసముతో నృత్యమునేయడొడగెను. వారిలో సూర్యాజీయు నిబ్రహీము నెవరో, క్రొత్తయోధులెవరో, యెవగు జయింతరో యేర్పఱింపశక్యముగాకుండెను. వాహకులు స్తంభితులయిపోయిరి.

కమలకిష్కరు సందిగ్ధావస్థ తటస్థించెను. “ఈక్రొత్తయోధులెవరు? ఇటకేలవచ్చిరి? ఏలపోరుచున్నా ” రను యోచనలామెహృదయమునబుట్టెను. “తొలుత నొకడు దుర్భాషలనాడుచు బలాత్కరింపజూచుచుండ వేటొకడటకు వచ్చెను. వానివలన మానరక్షణ మగునని యూహింప నాయినపుగుగలసి కా రుకూతలు గూయజొచ్చిరి. ఇంతలో నీయిరువురు క్రొత్తయోధులువచ్చి వారితోఁ బోరుచున్నారు. వీరుగూడ నట్లునేయటకే వచ్చియుండురా? ” యని కమల కళవళపడసాగెను. ఎట్లునిర్ధారణము గావించుటకును వీలులేకుండెను. తుదకామె “ యీయోధులు నత్పరశ్చలైసవో నేను రక్షితనగుదును. కాకున్న నేనాపత్యముద్రమున మునిగి

పోవుటతప్ప ” యని యూహించి ధైర్యమువహించి యొకింతతొలగినిలచి యావీరులపోరు చూచుచుండెను.

ఇంతలో సూర్యాజీఖడ్గము తుత్తునియలైపోయెను. పెంటనేమాతడు పడియున్న వాహకునిచేతనున్న భల్లమును దీసికొని యాశక్తునివక్షాకవాటమును భేదింపజూచెను. కాని యోధుఁడాపోటు నణినిపుణముగఁ దప్పించుకొని యాబలైపుఁగామను రెండుముక్కలుగా వించెను. సూర్యాజీ విఫలప్రయత్నంజై యశికుశితుడై తనచేతమిగిలియున్న యాబలైపుఁగామ నావ్రణియోధునివక్షముపై విసరివైచెను. పాపమాదెబ్బ హఠాత్తుగ గాఢముగఁ దగులుటచే నాక్రొత్తయోధుఁడు మూర్ఛితుఁడై పడిపోయెను. అంత సూర్యాజీ జయసంతోషముతో నామూర్ఛితయోధునిపైఁబడజూచెను గాని యింతలో రెండవ క్రొత్తయోధుఁ డిబ్రహీమునిద్రుంచి సూర్యాజీపైఁబడెను. అతని యాధ్వల్యమునకోపలేక సూర్యాజీ పలాయితుడయ్యెను. క్రొత్తయోధుఁ డత్యుగ్రుడై వానివెంటఁ బఱువెత్తెను. మిగిలిన వాహకులంతకుఁబూర్వము పాటిపోయిరి.

న ప్రదేశ ప్రకరణము.

కమలచూపులు హఠాత్తుగ నామూ కన్నీటిచే నాతనిముఖమండలమును దడు
ర్చితయోధునిపైఁ బ్రసరించెను. వెం వుచుఁ జేలించలముచే వీచదొడఁగెను.
టనే యామెహృదయము జల్లుమనియె కాని కమల యప్పుడు బాలిక. ఇ
ను. ధైర్యము చెదరిపోయెను. వి ష్పదో; పదియూతేండ్లజవ్వని. అప్పటి
చారరస ముప్పొంగిపోయెను. కన్నుల కినిప్పటికిఁజాలభేదమున్నది. ఏసాజీయు
నుండి బాష్పబిందువులు జొటజొట రా త్సంగమునఁ దనశిరముంపఁబడి నపు డా
లజొచ్చెను. ఇంక నటనిలువలేక కమ మె కెట్టిమాళ్ళను గలుగలేదు. ఇప్పు
ల “అయ్యో!” యని యాతనిచెంతఁ చెవో; మేను పులకరించెను. చెవో! ల
గూలఁబడిపోయెను. ఆయోధుడేసాజీ. జ్ఞానతి యేమో చెప్పసాగెను. కమల

కమల యొకింతతడవునకుఁ దెలివి తె యప్పుడుత్సంగశయనసా
చ్చికొని యేసాజీముఖమువంక వీక్షించె న్నగరంఁ
ను. ఆతనికింకను దెలివివచ్చు
ములు కానింను

కమల భయభ్రాంతయయ్యెను. ఏసా జీని స్వయముగ స్పృశించెను. భయ భ్రాంతయగుటకు మాటుగ వీ విచారన మయమునఁగూడ సుఖపరవశయయ్యెను.

నిమిలితములగు నేసాజీ కనుగమ్ము లమిఁది యనంతశోభను గోమలాధర మునందలి యనిందిత రాగమునుగాంచి యామె యానందింపసాగెను. కాని యుత్తరక్షణమునందే యేసాజీమూర్ఛా వస్థస్థుఁడై పొయ్యియు బ్రద్దల గుఱుండెను. అపుడపు డొకింత విరతి పఱించుచున్నను నామె విచారమతిశ యించుచునేయుండెను. అనంతసీలాకా

శ యంకురించెను. దర్పణప్రతిమాన ములగు కమల నిర్దంపుఁడై కుటద్దము లపై నొక నవీనతేజము ప్రతిఫలించె ను. అప్పు డామెచూపు లేసాజీ ము ఖముపైఁ బ్రసరించెను అప్పుడే యే సాజీ కనుగమ్ములు గూడ వికసించెను. ఆ యిరువురు చూపులు నైక్యమైనవి. ఎంత సౌఖ్యము! ఎంతలజ్జ!

కమల యొక నట్లుండలేకపోయెను. పీర్వలేని లజ్జానతి కమలను దూరముగ లాగివైచెను. అక్కతన నామె తటా లున నేసాజీ మూర్ఛము నా సికతాతల ముననిడి యొకింత దూరమున నిలిచెను. కుసుమకోమలమగు నుత్సంగోపధానము నుండి తన శిరము వాలుకాప్రదేశము వఱకుండనే యేసాజీ సంత

న్నాఁ " డను విజయానందసూచకం బగు కంఠస్వరము వినవచ్చెను.

ఏసాజీ వెనుదిరిగి చూడఁగా మందస్మిత వననారవిందుడై భాస్కరరావు వచ్చుచుండెను.

“ ఏసాజీ! లెమ్ము! దుష్టులు మడసిరి ”

“ బావా! అంతయు బాగుగ జరిగినది. మనయదృష్టమువలనఁ గమల రక్షితయైనది ”

ఈ మాట యనుస్పటికఁ గమలకనుగొలుకులనుండియ శ్రువించువులు జొర్రజొర్ర మని యరలెను. అది గాంచిన కమలా! ఇక విచారింపనేల! ” యని భాస్కరుఁ డామె నోదార్చెను.

ఇంతలో నాశ్శాలవేటి పడచుటియొ

కాంతారణమునుండి గుఱ

పు సకిలి పు వినవచ్చెను. వారు మున్నగు నగరిజిరి. భాస్కరరా వేసాజీ దెసకుఁజూచి తల్లెఱముఁతో నొరనుండి ఖడ్గమునుదీసి యొక్కదూఁకున నాసాంధ్రాణ్యముఁ బ్రవేశించెను.

ఈ నందర్భమున నేసాజీ కమల దెసకుఁజూచెను. కాని కమల దేసాజీపై నపాంగవిలోకనములం బఱపుచు మందహాసోన్మితవశయై శిరము వంచికొనియుండెను. ఇప్పటి కిమలాయేసాజీలస్థితి మాకెంతయు సందేహజనకముగ నున్నది. మూర్ఛితుడై పడియున్నయేసాజీవీక్షణములును. స్వర్ణసుఖపరవశయైయున్నకమలనీరీక్షణములు నెప్పుడై క్యమై నహాయపడు వారిరువురఁ బరిహరము విమోహితులైరని యోన్నది.

పోయినదనియుఁ బాపవంకిలమైపోయినదనియు, నిర్భక్తమైనదనియు భావించి యంతవిచారసాగరమున మునిగి పోవుచును.

దీనివిషయమై లోకచిట్లు భిన్నాభిప్రాయము గలిగియున్నది. కాని యెవరేమన్నను మేము దీనిని సరంకశమైనదందుము. ఇది చూపేసించినతరువాత దుస్తరిమగు దీనియూక్తమణమునుండి యెవరు తప్పించుకొంగలరు? ఎవరు తప్పించుకొనిరి? వాతాఁబుపర్ణాశనులై, విజితేంద్రియులని మహాప్రఖ్యాతిని పొందిన విశ్వామిత్ర పరాశరాదిమహాపుంసైతము దీనినిజయింపలేకపోయిరి.

కాహమునకు లోబడుదుగో

మమయారా

హాలక్ష్మ్యంశాసంభూతయగు సీతామహాదేవిని మోహించి త్రిలోక విజయఁడగు రావణుడు నపుత్రమిత్ర బాంధవముగ రణనిహతుఁడైపోయినాడు. పాండవ ధర్మశత్నియగు ద్రౌపదీదేవిని మోహించి సైంధవుడు పరాధవింసఁబడియెను. కీచకుడు ప్రాణములం గోల్పోయెను. సౌందర్యరాశియగు పద్మినీదేవిని మోహించిన యల్లా యుద్ధీనుడును, జగన్మోహినియగు విమలాదేవిని మోహించిన యశాంగగజేబు సనేక మహాపాయములకుఁబాల్పడితి. ఇట్టి యుదాహరణము లనేకములు చూపవచ్చును. లావణ్యరాశియగు కమలను మోహించి సూర్యాజ్ఞయు నిబ్రహీమును బ్రాణములు మోచితి.

రు మాట్లాడుకొనలేదు. మాట్లాడుకొ
నుటకు వాంఛచూత్రిమున్నది. కాని
యావాంఛకు ఫలములేదు. ఇంతవఱ
కును గమలాదేహిణీ లింజుటి యానంద
మునుగాంచి యెఱుంగరు.

ఇంతలో భాస్కరరా వాజానేమ
ములగు రెండశ్వములఁ దీసికొనివచ్చెను.
ఆనందించుటతోడనే కమలమునేహి
యు నులికిపడిరి. ఏసాజీ భాస్కరునకే
దురుగ నేగి తగుఱుమును మెల్లఁగదువ్వ
చు మెడపైఁ గట్టెను.

భాస్కరరావు—ఏసాజీ! ప్రొద్దక్క
చున్నది. ఇంకనిచ్చటనుండుటెందులకు?
ఏసాజీ—పోదము.

భాస్క—కమలా! నీవు దొరికితివని
చెప్పి నీజననిం దోడ్కొనివచ్చెనను. నీ
వీగుఱుమునెక్కి యేసాజీతో దేవీగ్రా
మమునకుఁ బోమ్ము.

ఈమాట వినుటతోడనే కమలహృ
దయభలకము సహస్రధావిదారితిం బ
య్యెను. అప్పు డామెకు యమున జ్ఞ
ప్తికివచ్చెను. “అయ్యో! నిర్భాగ్య
రాలనగు నాకొఱకు మాయమ్మ యంత
విచారించుచున్నదో” యని యామె వి
చారింపసాగెను.

భాస్క—కమలా! నీవింక విచారింప
కుము. భవానికృపవలన నంతయు శుభ
ముగఁ బరిణమించినది. నేనిప్పుడే నా

రాయణపురమేగెక.

కమల—మాయమ్మ యింతవఱకును
జీవించియుండునా?

భాస్కర—విచారాతిశయమువలన నీ
వు మీయమ్మ కపాయమును శంకించు
చున్నదానవు. కాని మీయమ్మను మీ
ణములొక దీసికొనివచ్చెన.

కమల—నేను నెడచిపోయెనను. నీ
వు నీయశ్వమునెక్కి వెళ్లుము.

భాస్కర—వలరు వలరు. ఈయర
ణ్యమధ్యమునందలి సెలయేటిలో నీవున
డచిపోవలను.

భాస్కరుని బలవంతమువలనఁ గమ
ల యశ్వారోహణము గావించుటకు న
మ్మొసంగెను. ఏసాజీముఖపద్మము విక
సించెను. కమల మందగమనముతో
నశ్వమును సమీపించి యధిరోహింపఁ
బోయెను గాని యట్లు చేయలేకపోయె
ను. కాళ్లు కంపింపసాగెను. హృద
యము దడదడఁ గొట్టుకొనసాగెను. ఆ
మెత్రియనభయగు లజ్జరచ్చి మఱలనా
మెచెవిలో నేమేమో చెప్పఁదొడఁగెను.
ఈనందర్భమున నామె తల్లిమాట మఱ
చిపోయెను. ఏప్లొకప్రపకి తుదకామె
గుఱుమునెక్కెను. ఏసాజీహృదయసీమ
యందానందసాగర ముచ్చలితంబైపోయె
ను. కమల వీరభరంబున శిరము
వంచుకొనెను. వెంటనే భాస్కరుండ

టనున్న సూర్యాజ్యమున నధిరోహించి దామరీసి యీ సెలవేటికి దూర్పు తీరమునఁగల మహారణ్యమున నగ్రస్థుఁ డయ్యెను. ఏసాజీకూడ నశ్వారోహణ ము గావించెను. కాముకీకాముకులగు నాయవయువతు లిగువుకు నాసెలవేటి యిసుకటి న్నెవ్విడనే యశ్వములను న డయ్యెను. ఏసాజీకూడ నశ్వారోహణ ము గావించెను.

ఏకోనని శ ప్రకరణము.

మేనిష్ఠుడు కమలాదేవినాజీప్రసూ చుండెను. కమలదేవినాజీ ననుసరించి గామును నిర్ణయించుటకై జాలముచ్చుటప నడచుచు డెను. ఈసందర్భమున వా డుచున్నాము కమలయు నేసాజీయు రి యిష్టప్రకారము గుట్టములు నడచు నెఱుజుదులు. సౌందర్యరసము ఒ చున్నవనుటకన్న నవి తీసికొనిపోవునట్లు వాగుచుండిరినిన సమంజసముగ నుం డును. ఏమన? వారిష్ఠుడు భావనాప్ర పంచమున విహరించుచున్నాడు.

ఆహా! భావనాప్రపంచమెంతవహ్య మైనది! విశాలముగు నీనచరాచరప్రపంచమంతయు దానిముందు దివిటీముందు దీప్తమైపోవును. మేడల యందును, వీ ధులయందు నుపపనములయందు నంత ట నానంగ మందునిబిడ్డమై యుండును. అట్టి యానందపరీతమగు భావనాప్రపంచము నెవరువర్ణింపఁగలఁ? ఎవరు చి త్రింపఁగలరు? అయ్యదియనంతము. వ గ్గనాతీతము. అలేఖ్యము. వర్ణించుట కనేకమహాకవులు ప్రయత్నించిరి. చి త్రించుట కనేక చిత్రలేఖకులు ప్రయ త్నించిరి. కాని వారు సంపూర్ణఫలము ను గాంచలేకపోయిరి. అది కేవలము

బయలుదేరుటకు ముందరవును నొ కరిరాకరుచూచికొనిరి. అచూపులయం దుఁ బ్రయాణమునకు సమ్మతిద్యోతక మగుచుండెను. ఇరువురుబయలుదేరిరి. పీఠాభరమున నిరువురీ మేనులు గగు ర్పొడిచెను. ఉల్లములు జల్లుమనియె ను. ఏసాజీ గుట్టము ముందుఁ బోవు

చుండెను. కమలదేవినాజీ ననుసరించి నడచుచు డెను. ఈసందర్భమున వా రి యిష్టప్రకారము గుట్టములు నడచు చున్నవనుటకన్న నవి తీసికొనిపోవునట్లు వాగుచుండిరినిన సమంజసముగ నుం డును. ఏమన? వారిష్ఠుడు భావనాప్ర పంచమున విహరించుచున్నాడు. ఆహా! భావనాప్రపంచమెంతవహ్య మైనది! విశాలముగు నీనచరాచరప్రపంచమంతయు దానిముందు దివిటీముందు దీప్తమైపోవును. మేడల యందును, వీ ధులయందు నుపపనములయందు నంత ట నానంగ మందునిబిడ్డమై యుండును. అట్టి యానందపరీతమగు భావనాప్రపంచము నెవరువర్ణింపఁగలఁ? ఎవరు చి త్రింపఁగలరు? అయ్యదియనంతము. వ గ్గనాతీతము. అలేఖ్యము. వర్ణించుట కనేకమహాకవులు ప్రయత్నించిరి. చి త్రించుట కనేక చిత్రలేఖకులు ప్రయ త్నించిరి. కాని వారు సంపూర్ణఫలము ను గాంచలేకపోయిరి. అది కేవలము

నుభవైకవేద్యము. అట్టి భావనాప్రపంచమున విహరించు వారి యానందమునకుఁ బొరమెక్కడిది?

ఇంతలో నేనాజీ వెనుదిరిగిచూచెను. అప్పుడే కమలయు నేనాజీ లోకమోహసరూపమును మోమెత్తిచూచెను. ఆచూపులు వాంఛానురాగములతో నిండియుండెను. ఆ రెండు నైక్యమైనవి. మఱి నింతలో, గిలుక్కున మఱిలిపోయినవి.

ఏల? రెండు గడియలక్రిందట నీప్రశ్నమునకే యనకాశములేదు. ఈరెండు గడియలలో స్థితియంతయు సంపూర్ణముగ మాటిపోయినది. రెండు గడియలక్రిందటి యేనాజీ కమలలే యిప్పటి యేనాజీ కమలలు. అప్పటి హృదయములే యిప్పటి హృదయములు. అవియుఁ బ్రేమభరితములే యివియుఁ బ్రేమభరితములే. కాని యాపేమకు నీపేమకుమాత్రము చాలభేదమున్నది. ఆపేమమున స్నేహములీనమైయున్నది. ఈ పేమమున మోహము లీనమైయున్నది. కేవలమిదియేభేదము. భేదము

గలన ననుడు. లేకున్న మానుడు, ప్రభావము నెఱింగిన వారు మాత్రము లేదనఁజాలరు.

కమల ముగ్ధ. ఆమె మోహము మాధ్యమునిండి నివిడికృతమైయున్నది.

ది. మాధ్యమునకును లజ్జకును సార్వకాలికమగు నవినాభావ సంబంధమున్నది. ఏముద్దరాలు ప్రయత్నపూర్వకముగ దనమోహమును బ్రకటనగావింపఁగలదు? ముగ్ధాసులభమగులజ్జచేతనే కమల యేనాజీముద్దుమొగమునఁ బ్రసరించిన తన తరళనిరీక్షణములను గిలుక్కున మఱించుకొనినది. ఏనాజీయు నవయోననుడు. ఆతఁడు లజ్జాతిరేకమువలన నే కమల లోకమోహసమూర్తినిఁ జూడనాశించిన తన చూపులను మఱించుకొనినాడు. ఆచూపులయైక్యమువలన వారి కెంతయానందము గలిగినదో!

పాపము వారిరువురు బరస్పరము ఖివీక్షణము గావించుకొనుట కెంతము చచ్చటపడిరో; అట్లునేయుట కెంతతడవారోచించుకొనిరో; యెంత యాశతో, నెంతసాహసముతో వారన్యోన్యముఖావలోకనము గావించుకొనిరో గాని నిరంకుశాధికారిణియగు లజ్జవచ్చి యంతలోనే వారి కాశాభంగముగావించివైచినది. వారాబజ్జానతి యాజ్ఞను జవదాటలేకపోయిరి.

ఓ లజ్జా! నీవు మంచిపని నేయుటలేదు. ఎవరు సురాసేవకులో, యెవరు వారకాంతాప్రియులో, యెవరువాక్కురులో, యెవరు సోమరులో, యెవరు దాంభికులో, యెవరు పరపక్షాభి

మానులో, యాత్రా గౌరవశూన్యలో, యెవరాత్మస్తుతి పరనిందాపరాయణులో, యెవరఖర్చిగర్వితచిత్తులో వారి జెనకై న నీవు సూచుటలేదు. వారి పేరే నీవు మఱచిపోయితివి. ప్రాణనాయకల నృథాలింగనముల ననగిపెనగుచు, తెక్కలేని ముద్దులందనియుచు, వారి నరళకటాక్షములతోఁ దమతరళనిరీక్షణముల నైక్యముచేసి సుఖంబవలెనని గంపెఁ డాశతోనుండు ముద్దరాంక్రమై నీవు భావముచూపుచున్నావు. నీకిది మంచినిగాదునుమా!

కాని ఖాగుగానాలోచించినచో నీ విషయమై నిన్నభిగందింపవలసియే యున్నది. ఏమన? మోహవిష్టలగు యువయువతు లజీఘ్రిననూవేశలాభమున పేక్షింతురు. అదియగునంతనఱకు వారికి గడియ యొక మహాయుగమువలె గన్పట్టును. అప్పుడు వా రొకరి కొకరిని నిరీక్షించియుంచురు. ఇతలో వారికి రహస్య సమావేశలాభము గూడలభించును. అప్పుడు నీవు వారి స్పృతిపథము నధిగమింతువు. అయినను వారు మోహతిరేకముచే నన్యోన్యకర గ్రహణము గావించుకొందురు. ఇతలో వారికి నీవు సాక్షాత్తులైతివు. వారి మేనులు గగర్బాధిపతి వృద్ధయములు దడ దడ కొలువనసాగు

ను. కాళ్లు కలపింపదొడంగును. ఇంక వారళ్ళు నుండలేరు. తటాలునాకరి నొకరు వీడి యెటకో పాటి పోదురు.

మఱల వారు రహస్యసమావేశము కొఱకు బ్రతీక్షింతురు. పెన్నిధిగోల్పోయిన పేదలవలెవిచారింతురు. సాహసింపనలెని నృథవిశేషము గావించుకొందురు. మేనుగర్వము చెప్పుచున్నారము. వారప్పుడు నిన్నొకింత నిందింతురు. అనింగకు నివలుగకుము. నీ సాక్షాత్కారమువలనఁగలిగిన వియోగముచే వారి మోహనుబంధము శ్చేధమగును. అనురాగము చూచును. అక్కరిన వారికిఁగలుగు సౌఖ్యవందములకుఁ గారమెక్కడది? కావునఁ దరుణ వయస్కులగు కాముకీ కాముకులొడలఁ దగునంతవఱకు నీ ప్రభావముచూపుము. అతిమాత్రినూచరింపకుమా. అట్లయిన మోహంబు దుర్బలమై వారిని దహించివేయను. నీవు నిందితవై పోదువు.

కమలా యేసాజీ లింగను ప్రసంచమునందే యుండిరి. కళాకాదుల యవ్యక్తతతో మిళితములై యమృతనావరస్పర సంబోధన విచరముగర్ణపేయములై వివచచ్చు

నారి తరళాపాంగవీక్షణము లైక్యమై చిబిమి, కాని వారేమియు మాట్లా పోవుచుండెను. ఆచూపులయందు గా డకొనలేను. సరససల్లాపము లాడుకొ థానురాగము ప్రకట మగుచుండెను. వారి యానందసాగరము తరంగితమైపో యెను. తుణికమగు నా చూపుల స మ్మేళనము నందింత ప్రభావమున్నది గాఁబోలు.

కాని వారికి భావనాప్రసంగమునఁ గూడ లజ్జానతి శ్రుత్యమైనది. ఆ భావనాప్రసంగ మిప్పుడశ్రుత్యమైపోయి నది. కేవలము వారి ముఖచుండలము లయం దిపుడు మందహాసరమ స్ఫుల్క ము సేయుచున్నది. ఆమందహాసరమ తో లజ్జానతిగూడ నృత్యము సేయుచు న్నది. ఓర్వలేని యాలజ్జాకామిని వా రింక విడిచిపెట్టకుకాఁబోలు.

దేవీ గ్రానుము చేరునంతవఱకును వారితో మేము ప్రయాణము గావించి

చిబిమి, కాని వారేమియు మాట్లా డకొనలేను. సరససల్లాపము లాడుకొ నవలెనని ముచ్చటపడిరి. ప్రియన్నిం చిరి. కాని యంతలో లజ్జావిజితులై పోవుచుండిరి. ఆబాల్యప్రసంగమానమై త్రిగల వారి కంతటి వీడ యేల వొ డమెచో మా కాశ్చర్యకరముగనున్నది.

వారి మనఃఫలకములయం దపుడపుడు బాల్యకీడ్డలుగూడఁ బటిబింబితము ల గుచుండెను. లజ్జాముఖమెక్కినో యె టుంగని యాబాల్యకీడ్డలు స్పృశింపఁ గుమునకు వచ్చినపుడు సైతము దుస్తర మగు వీడవాడమఱచెచ్చును. అప్పటి వారి మానసికావస్థలను మే మింతకం టె నిరూపింపఁజాలము. మహాదానంద మునకు రంగస్థలములైయున్న వారిము ఖములం గాంచి మేము నల్లై యైతి మి.

వింశ ప్రకరణము.

ఇప్పు డేసాజీ ప్రాయ మిరువది వ ళ్సరములు. అతని శరీరము గౌరవన్ద మై, సముజ్జ్వలమై, సమున్నతమై, బలిష్ఠమై, ప్రకాశించుచుండెను. అత ని నిరీక్షణములు సరళములై, కాంచి మంతములై, గంభీరములై యుండెను. స్నిగ్ధోజ్జ్వల ఫాలతలము వినీలకుటిలకుం

తలములచే నీషదాచ్ఛాదితమై యిలరు చుండెను.

ఇప్పు డాతఁడు మేడమీఁది మూడ వయంత స్తులూనున్న యుద్యోల మంచ మున నేదీయూ యొకపుస్తకముఁ జను పుకొనుచుఁ బరుండియుండెను. అతని కఖండవైకుంఠముగలదు. అతనిహృ

దయ మతిసరళమును గంభీరమునై యుండెను. ఆసరళతయు గంభీరతయు ముఖదర్పణమునఁ బ్రతిబింబితములగు చుండెను. ఆతఁడాపుస్తకమును బిగ్గఱగఁ జదువుటలేదు. కేవలము చూచుచు సమన్వయము జేసికొనుచుండెను. ఇంతలో బైయంతస్తునుండి శ్రావ్యమగు గానము వినవచ్చెను.

ఒకానొక సంస్కృతకవి సంగీత సాహిత్యములకు సామ్యము వాక్రచ్చినాడు. ఇది యవిచారములక మనిమాయభిప్రాయము. సంగీత సాహిత్యములయందు మాకు సమధికప్రజ్ఞ లేకున్నను సత్యము చెప్పవలసి వచ్చినపుడు సంగీతము సాహిత్యమునకన్న లోకమోహనకం మైన దనియే నిరభ్యంతరముగఁ జెప్పుచున్నారము. సాహిత్యమర్థప్రధానము. సంగీతము స్వరప్రధానము. ఇంతమాత్రముచే నీ రెండింటికి నఖండరూపి భేదముగలిగినది.

సాహిత్యము పండితసేవ్యము. దానికి జ్ఞానమే ప్రధానము. శాల్యయౌవనకౌమారవార్ధకములతో దానికిఁ బనిలేదు. ఎవరు విజ్ఞానవంతులో వారికది మహాదానందదాయకమగును. కానిచో నది యేవఱుట్టించును. సంగీతమున కట్లుగాదు. దానికి జ్ఞానాజ్ఞానములతోఁ బనిలేదు. సరజంతభేదము

లేదు. శ్రవణేంద్రియసంపన్న మగు ప్రతిప్రాణికి నది సంశోషకరమైయున్నది. శ్రీకృష్ణుని మురళినుండి ప్రవహించిన గానలహరిచే బృందావనము చ్చలితమైనపుడు గోల్లచేడియలు విమోహితలైపోయిరి. గోవత్సములును గోబృందములును దస్మయతఁగించినవి. నాగరికతయఁ నెట్టిగో యెఱుంగని కిరాలకామినులు ముగ్ధలైపోయిరి. అశస్వరభూయిష్టములైన కులకాంతల జోలపాటల నాలకించి పోరువెట్టియుండు నశ్వలానందాతిరేకముచే మైమఱచి గాఢనిద్రం దవులుచున్నారు. ఆనపకాయబుట్టనుండి వెలువడు నాహితుండికుని నాగస్వరము నాలకించి భీకరస్వరములు తలలూచుచున్నవి. కారణమేమి? సంగీతము స్వప్రధానము.

సంగీతము గాజుపూనవంటిది. సాహిత్యమెఱా; సానిలుదీరిన జాతిరత్నము. ఈ రెండింటికి నింతభేదమున్నది. ప్రభాకరుని కిరణజాలముగాని దీపికలతేడఃపు-జముగాని ప్రసరించినపుడు గాజుపూన మిలమిలలాడిపోవును. జాతిరత్నము తళుకుతళుకుమని మెఱయును. రత్నకాంతి సముజ్జ్వలమై, దర్శనీయమైయుండును. గాజుపూనతేడము కన్నులు మిఱుమిఱుగొలిపివేయును. జాతిరత్నము మహారాజ లభ్యము. కృ. తి. ను.

మో; సర్వజన సులభలభ్యము.

సంగీతమునందలి యాకస్మికాశక్తియ ప్రతిహతమైనది. ఎంతదూరమునుండి యైనను గానము శ్రవణాధము నధిగమించినపు డేవ్యక్తియు మైచుటవలన నుండజాలదు. తపోధనసంపన్నులగు నారదతుంబురాది మహర్షికులజలకులు సైత మీసంగీతముచే నాకస్మికాబలముచేయినారు. సర్వవిద్యాధిదేవతయగు భారతి యనవరతివీణావాదనతస్పర.

ఏసాజీస్థితి మన కిప్పుడు ప్రశ్నోక్తనిగర్భనమైయున్నది. కోమలకంబుకంఠము నందుదితమయిన యాచ్యుతమధురస్వరలహరి వంగరమధ్యమతారకన్ధాయలంబ్రనహించుచు ధ్వనితరంగనిర్ఘోషముచే మానసము నానందవరీతిముగావించుచుండెను. కేవలము సంగీతమే లోకమోహనమయినది. అది మలయమారుతిము వీచునపుడు శృతివిధమునధిగమించినచో నామానందమున కంతమెక్కడది? పుష్కరిణీతీరమునందలి సహకారకనుమసౌరభములం గొల్లగొని మందమారుత మిష్పడచ్చట హాయిగవీచుచుండెను. అక్కతన సాహిత్యచక్రవర్తియగు నేసాజీ పుస్తకమును వదలి యనిమిషలోచనుడై గానము నాలకించుచుండెను.

ఇప్పు డేసాజీయంతరంగ మతినిర్మలమై నిశ్చలమై యుండెను. ఆతని య

నిమిషస్వమునకు భంగపాటొకవివది. ఆ తనిచూసిన మాగానముః లీనమగుటచే గన్నులు మూతనవశించును. అటుతరువాత నాతని కానంగీతము కొంచము మెల్లగను, నుజ్జయొకక్షణము మన తరువాత సంతకంతు మెల్లగను వివచింపబడుచుండెను. తుదికవి వివచింపబడుటనే మానివైచెను. అప్పు డాతడు నిద్రాదేవి యత్సంగమునలాటితొండగుచుండెను.

ఒక్కొంతితిడిపునకుఁ బాట యాగిపోయెను. కాని మాకింకను నామృదుమధురస్వరము వివచింపబడుచునే యున్నది. గోడ్డపై ప్రేలుపటమున సాక్షాత్కరించి యున్న శారదకిరకమలయందలి విపంచిలో నాస్వరములు ప్రతిధ్వనించుచున్నవా?

ఇంతలోఁ బైయంతిస్తుమీఁదనుండి యొకకాంత మెల్లగ సోపానానంతరణము గావించుచుండెను. ఆమెనకతామరసములాదారసోపానములపై నతిమృదువుగ విన్యస్తములగుచుండెను. ఆతరుణివిశాలనయనములనుండి వెలువడు విద్యత్కటాక్షములు వ్యాపించుటచే నామహాలంతయుఁ దేజఃప్రస్ఫూరితమయ్యెను. అగాధమగు నాతని సౌరమున నేసాజీ తేలియాడుచుండెను. ఆయన తిచేత నొక నవమల్లికామమదామము వెలయుచుండెను. అప్పుడతామె కుసుమ

ములను నన్నింపనున్న దివ్యకాంతవలె గర్భనీయయై ముండెను. ఆమె కమల.

కమల సోపానములఁగి టినిఁ దాటి యులిస్తున్నో బ్రవేశించి యుద్యోలనుం చుచున్న బగుండియన్న యేసాజీనిఁ దిలకించెను. వెంటనే యామె చమకిత యుద్యోగం. చూడ్కులు చొరిపోయెను. ఒక్కనిమిష ముమె నిశ్చేష్టయై నిలువఁగిపోయెను.

ఏకాంతస్థలమునఁ బ్రయజనమును మున నున్నవారి మనస్సున సంతోష మో, సుభ్రమమో, భయమో, లజ్జయో గుఱుగయించి కలంచివేయను. అప్పుడెట్టి గభీరస్మృతయలయినను జలించుకుండనుండఁజాలరు. పాపమబలయగు కమల చలించుకుండనుండఁగలదా? అప్పుడామె క్రిందికిని మీఁదికినిగూడఁబోవఁజాలకపోయెను, లాఁగ్యానిలయఁడును, మనోహరుఁడును, నిద్రాముద్రితుఁడునగు నేసాజీని దాటిపోవుట కామెకు ధైర్యము చాలినదిగాదు. అప్పుడామె హృదయమున సుఖమయంబగు నొక యూలోచనము పొడసూపెను. సంభ్రమాతిశయముతోఁ గమల యుద్యోల మంచమును సమీపించెను.

లజ్జ వెనుకకును నభిరామము ముందునకును లాగుచుండుటచేఁ గమల యిప్పుడు చాలనలజ్జతోఁడనాగెను. హృదయ మావేగపడఁజొచ్చెను. చేతులు కంపించుకొండఁగెను. అట్టియవస్థలోనే కమల తనచేతనున్న సవమల్లికాకుసుమ దాసుమును గాఢనిద్రం దవిలియున్న యేసాజీకంతమునఁ గీలించెను.

కాని యాకీలించుటతోఁ బ్రకంప మాసమగు నామెకరపల్లవ మేసాజీ ఫాలమునకుఁదగిలెను. ఆస్పర్శవలన నేసాజీకి నిద్రాధంగంబయ్యెను. కమలము లఁబోలు నాతని మనోహరనయనములు విసించెను. అప్పుడిరువురదృష్టులునై కృమయ్యెను. వెంటనే యేసాజీహతాత్మగఁ గమలచేయిపట్టుకొనియెను. వీడ్కభరమ్మనఁ గమల పెనఁగులాడి చేయినిడిపించుకొని క్రిందికిఁబోవుటకు సోపానములఁదరికిఁబోయెను. కాని యట శారద నిలిచియుండుటచేఁ దెల్లవోయి బొమ్మవలె నిలువఁబడిపోయెను. ఆమె తల్లెటపాటుంగాంచి మందహాసముంగా వించుచు శారద . శెట్టిదానా! అంత సిగ్గెందులకే? ” యని యాముద్దురాలి బలుకరించెను.

ఏకవింశ ప్రకరణము.

ఏనో పనిమీద శారద సౌధాగో హాణముగావించుచు నేసాజీ సమీపిం చు కమల ముఖమున బ్రకటమగుచు న్న లజ్జామిళితమగు నానందమును, వి ద్యుత్కటాక్షముల చాంచల్యమును బరి కించి యామె మానసికవృత్తిగ హిం చి యా సాహసకృత్యమును గలకొని యానందించుట కామెట్లహించనాగెను. కుసుమదామమును గంతమున గీలించి నపుడు నికరపల్లవ సంస్పర్శచే నేసాజీ మేల్కొంచి కర గ్రహాణము గావించుట వలనగలిగిన వీడామయబగు నానం దంబున గమల సోపానములదెసకు బ రువెత్తివుడు శారద హృదయమున మహోన్నతమగు నొక యానందతరంగమావిర్భవించి “ వెట్టివానా! అంత సిగ్గెందులకే? ” యను మాటగా బరిణమించెను.

ఏకాంతస్థలమున నేసాజీని గాంచిన పుడే కమలకు లజ్జ వొడమెను. పూ దండ నాతని సుందరగీతీనుఁగీలింపఁ ద లంపు వొడమినప్పుడును, నేసాజీ చెంత కరిగినప్పుడును, గుసుమచూల నాతనికంఠమున వైచినప్పుడును, గోమల కరణం గుళి స్పర్శచేమేల్కొంచి యేసాజీ తన చేయిబట్టుకొనినపుడును గూడఁ గమల

కాలజ్ఞ మణిత వృద్ధియయ్యెను. కా ని యాలజ్ఞ యానందమును, శా రదను జూచినప్పుడు గలిగినలజ్జ యట్టిని గాదు. దానివలన నాయానందమున శించిపోయినది. పయింబయిగ ననంత మనోవృద్ధిగూడగలిగినది.

తా నే యువతిని గాఢముగ మో హించియుండెనో యా లాఁగి? క్రూర విలియుండఁ దన కంతమునఁ బుష్పంబు లికవైచెనుని తెలిసికొనినపు డేసాజీ మిగుల నానందించెను తానిట్టి యానం ద మనుభవించుటకే కమల కరణంబులీ స్పర్శచే దనకు నిద్రాధంగముగావించె నని యాతఁడహహించుకొనెను. అక్క తన నాతని యానందము మణిత యు ప్పొంగిపోయెను. కాని తిల్లనూట వి నుటవలనను. దెల్లవోయియున్న కమల ను గాంచుటవలనను నేసాజీ యానంద మంతయు విధ్వంసమైపోయెను. అనంతశోభానిలయ మైయున్న యాతనిముద్దు మొగమ్మున మేల్కొంచినతోడనే య నిర్వృణ్ణతమంబగు మహదానంద తేజము సృత్యముగావించి విమృశ్యతవలె క్షణము లో నంతర్నిత మైపోయెను. వెంటనే యాతని ముఖమిట్లై న్ననుచే సుస్థిర మయ్యెను.

కమలామౌనాజీల స్థితి గాంచింతనే శారద వృందము బ్రక్కతైపోయెను. కమల మౌనాజీకంఠమున బూదాడ వేయట కెంతముచ్చటపడెనో, సమీపించిన కొలది బ్రక్కంబగు లజ్జవలన నాముచ్చట యెంతయతిశయించెనో, పూదాడ గీగించిపప్పు డెంతయానందముగ లిగెనో, పల్లిననుకుచూరకరస్పర్శచే మేల్కొంచి మౌనాజీ తనచేయిం బట్టకొని పపు డెంతసౌఖ్యముకలిగెనో, కమల సాహసకృత్యమువలన నేనాజీ కెంతసంతసముగవెనో, యా ముచ్చట, యాయా సందము, నాసౌఖ్యము సమీపమున భాషితులగు తననూట విసుటతోడనే విధ్వంసమైపోయి నారిముఖసీమలయందు దైత్యము తాండవచూడు చుండటవలన నామె కంఠవిపాకము సంభవించెను.

ఆహా! వీరియానందము లెంతవంత గల బలిగమించినవి! కమల యానందమువలన నేనాజీ కానందము కలిగినది. ఏనాజీయానందమువలన గమల యానందము మఱిత వృద్ధియయ్యెను. కమలామౌనాజీలయానందమువలన శారద క

మందాసందము గలిగెను. కాని తన తన ప్రవర్తనాసంబగు శారదయానందమువలన గమలామౌనాజీల యానందము పటాపంచలైపోయినది!

కట్టా! కమలామౌనాజీల కెంత కష్టము సంభవించినది! హరిరువురు నవి వాహితులు. వారు పరస్పరము మోహించికొనియున్నారని యింతవఱకు నేరికిని దెలియదు. ఆ యువయువతులు మోహవ్యాపారమునం బ్రవృత్తులగుట కిదియే ప్రారంభము. పాపమా యువయువతుల దురదృష్టవశమున నీ ప్రాథమిక మోహవ్యాపారమే బట్టబయ్యలై పోయినది! అయ్యో! ఎంతసిగ్గు!

ఇక శారద యుచ్చట నుండలేకపోయెను. తనయవిచారకృత్యమును నిందించుకొనుచు నామె క్రిందికిదిగిపోయెను. ఈవిచారభరమ్మున నామెచేయందలంచికొనిన పని మఱచిపోయెను. కమలయు బిక్కమొగముతో గ్రిందికి దిగిపోయెను. ఏనాజీ సీశ్చేష్టుడై యట్లే యయ్యెలలో గూర్చుండి యుండెను.

ద్వావింశ ప్రకరణము.

శారదకు మన స్మితములేను. ఆ మేకు విచారమధికముకాజొచ్చెను. క మలా యేసాజీల యెడల దాను గావించినయశక్తి నెట్లుతీర్చికొంటునని యామె పరిపరివిధముల యోచింపసాగెను. ఈ సంకర్షమున నామె కనేకాలోచనములుతల్లెను. తునకామె వారిరువురకు వివాహముగావించుట లగ్నవిభావించెను. తోడనే యామె ముఖపద్మము వికసించెను.

ఈయూలోచనమునరియైపడగునా కాదాయని యామె యనేకవిధములఁ జర్చింపసాగెను. కాని యిందొక్కదోషమైనను గాన్పింపలేదు. అన్నివిధముల నీయూలోచనము సమంజసముగనున్నది. కమల విమషేనుణి వినయవతి. సద్గుణాలాకృత. సత్కులప్రసూత. ఆ పయి సౌందర్యగాళి. అట్టి కన్యాతిలకము తనకుఁ గోడలైనచో సద్వృష్టవంతురాలనని యామె భావించెను.

ఈయోచనయే సరళమైనదని స్థిరీకరించుట కామె కొక ప్రబలాధారము దొరకెను. కమలా యేసాజీ లింతవలకుఁ బరస్పరము మోహించికొనియుందురు. కమల యేసాజీ యెడల నెంతవిమోహితయుఁగాకున్న నాతని కంతము

నఁ బూర్వంఁడగీలింపఁగలదా? నిజకరాంగుళీస్పర్శచే మేల్కొంచి యేసాజీ చేయొడిసిపట్టినప్పు డానందముతోఁ జేయి విడిపించుకొని పాటిపోగలదా? ఏసాజీ కమలను మోహింపకున్న నామె చేసిన సాహసకృత్యమున కానందించి చేయిపట్టుకొనునా? కావున వారిరువురందప్పక పరిస్పరానురాగ బద్ధులైయుండురు. అట్టివారికిఁ బెండ్లిసేయకున్న న పాయము వాటిల్లును.

శారద భావన మాచదువనుల కొక కారణమువలన వింతగఁ గాన్పింపవచ్చును. ఆకారణము సరియైన దగుఁగాక కాకపోవుఁగాక. ఎత్తైన నది తోఁచుటకవకాశమున్నది. దాని మంచి చెడ్డలనుగుఱించి చర్చించుకొందము.

శారదకున్నంత యైశ్వర్య మాయూరవేరికినిలేదు. నారాయణరావు శిరశేయొక జుహించారుఁడుగను, శారద రాణిగను నా యూతివారిచేఁ జూడఁబడుచుండిరి. ఇక గమల విషయము విచారితమా? నారాయణరాయనిసంసారస్థితికిని యమున సంసార స్థితికిని హస్తమిశ్రకాంతరభేదముండెను. యమున కపారమగు ధనమొక్క క్షణమయే. కమల కేవలము విద్యావినయవివేకరూప

నంపన్న. ఏసాజీకి నివియన్నియునున్నవి. కాని యపారభాగ్యమువలన గమలకంటె నాతఁడధికుఁడై యుండెను.

అంత మహాదైశ్వర్యముగల శారద తన కొడుకున కొకకేదకన్నియను జెండ్లిగావించుట యెంతయనందరభముగనుండును! ఆచతుర్భుమికా సాధరాజము నుండి నారాయణరావొక చిన్ని పర్వకుటీరమునకు మహాదైశ్వర్యముతోఁగరలివెళ్లుట కలుపురిలో నెంతచిన్నతనము గలిగించును! అదియఁగాక, శారదకు వియ్యపుటప్పనము లేమిజగును? సహజిని కాఁడుబిడ్డ కట్నము లేమిటెను? ఏసాజీకి ముద్దుముచ్చట లెంతవైభవముగఁ దీటును? ఇవన్నియుఁ గావలసియున్న నీవినాహంబగుటకవకాశమున్నదా? లొలుత శారద కీ శంకదోహడమెను. కాని యది క్షణములోఁ బ్రతిహతమై పోయినది. శారద లిట్లుయోచించుకొనియెను.

“వైభవముల కంతములేదు. నిజముగ యమునకన్న మాకు వైభవమెక్కుడుగ నేయున్నది. కాని మాకంటె నెక్కుడు వైభవముగలవారనేకులున్నారు. కావున నీ భేదము పరిగణనీయముగాదు. కమల నాకుఁ గోడలు కాఁడగినది. కమల నాకోడలైనప్పుడు మాజతలేని సంపదయంతయు దానిదే.

ఇకఁ గమల దీని న్రారాల్పెట్లగును? కమల భాగ్యవశమైవచో యమున మామ్రము బీదరాల్పెట్లగును? ”

ఇట్లు యోచించుకొని మహదానందముచే శారదయప్పగిపోయెను. దరహాసభాసురముగు నామెముఖము ప్రభుల్లశారదాంభోజమువలెఁ బ్రకాశించెను. రహణీనుణియగు కమల తన కోడలని యామె గర్వించెను. అప్పుడామె భావనాప్రసంగమున విహరింపఁదొడఁగెను. అదియూహదమయ్యబై యుండెను. శారద కాభావనాప్రసంగమున సుందరియగు కమల దృక్పథముఁ బ్రశంసించెను. అజ్ఞానమలకాటపట్టుకమల యానన పురివిచ్చిన నెత్తెమ్మికలెనుండెను. ఆనందవరశయైయున్న శారదకు మృదుమధురముగు “నల్తా” యను సబోధనము వివచ్యెను. ఆ ముద్దుపలుకు కలకంఠి కోమల కంఠస్వరముతో మిళితమైన మృదువిహచీనినాదమువలె హృదయాస్థానకరంబై యుండెను. అక్కతన శారద యానందము మఱింతవృద్ధియయ్యెను. శారద యంతవఱకు దన జీవితమున నంతటి యానందమును గాంచియెఱుంగదు.

మాచదువరులు శారద యాలోచనమునందలి పరమార్థమును గ్రహింపకున్నచో మేమిప్రకరణము వ్రాయుట

యంగసుభవించిన యాయానమంతయు నడవిగాదిన వెన్నెలవలె గేవలముని రరకము. ఏ నద్భావము కమల దరి ద్రస్థిని బరిత్యజించి కేవల మామె వినయము, వివేకము, సౌజన్యము, సౌందర్యము, మున్నగుననికై బ్రాము శ్చింతగలిగించెనో, యేనద్భావము మహదానందకరమయ్యెనో యా శారద సద్భావ మిప్పటి మా సోఽరీభృంశము నలంబించుఁగాతమని మానాంధ్ర.

శారద కమల వినయ వివేకాదుల ముందుఁ దన యైశ్వర్యమంతయు దివి ట్టిక్రింది దీపము వంటిదని భావించెను. కమల తన గృహమును బ్రకాశింపఁ జేయు సమాఖ్యరత్నమని యూహించె ను. ఆమె కమల సాత్త్వికమై యిది గన తనయున కాయవతిని బెండ్లిసేయటకు నిరాకరించుట సిరిరా మోకాల్పొడ్డుట వంటిదనియఁదలంచెను. క

మల తన తరువాతఁ దన యింటి కధి కారిణియగుట దైవేచ్ఛయని నిశ్చయించెను. ఆహా! శారద భావనలెంత యుదారములైనవి!

రమణీయగు భాషణము లలిగంధీర ములు. భావనలత్యుదారములు. చూడ్కులతిగిలములు. మానసికవృత్తుల త్యంతకోమలములు. మఱియుఁ బరేంగి త జ్ఞానధురీణములు. అక్కతన శారద యమున తన యభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకము సేయదని యూహించెను.

అంతటి భాగ్యవతియగు శారద యిట్లూహించునాయని కొండలు వింతపడ వచ్చును. కాని యది న్యాయముగాదు. సుజనులకుఁ గలిమి లేములతోఁ బ్రసక్తియుండదు. అక్కతన శారద యభిప్రాయమునకు వింతపడు వారు సద్గుణతత్త్వము నెఱుంగని వారని మేము చెప్పుచున్నారము.

త్రయోవింశ ప్రకరణము.

కమలాదేవసాబీలకుఁ బెండ్లి గావింప వలెనని తన భర్తతోఁ జెప్పుటకు శారద యతిత్వరితగళిం బయలువెడలెను. ఈ యూహ యామె కెప్పుడుతోఁచెనో యప్పు డామె ముఖమున మందహాసర మ తాండవనూడఁ గొడఁగెను. ఆ

యానందాతిశయముచే నామె తటిల్లత వలె మణముతోఁ బూజాకార్యమును నిర్వర్తించి కొని దేవీసుందిరమునుండి వచ్చుచున్న నారాయణరాయని చెంతకు వచ్చిచేరెను. ఏసాజీ భాగ్యమును గుఱించియును దమ యదృష్టమునుగుఱించి

యు నామె తన నాథుని చెంత జెంద
యుపన్యాసము గావింపవలెనని సంకల్పిం
చుకొనెను. కాని నారాయణరాయని
గాంచుటతోడనే గలిగిన సంభ్రమాతి
శయమువలన నా యుపన్యాసము సం
గతి విస్మరించి “ కమల మన కోడలు
సుడీ! ,, యని యీ యొక్క మాట
మాత్రమూడగలిగెను.

ఈ మాట నాలించి నారాయణరా
వొకింత మందహాసముగావించెను. యు
వతిరత్న మగు కమల కోడలగునని వి
ని యానందించి యా యానందము న
ట్లు ప్రకటించెనో, శారద సంభ్రమము
నారసి యచ్చెగువడి యాయాశ్చర్యము
నట్లు వెల్లడిసేసెనో, లేక యానందహా
సమునకు మఱియొక కారణమేమైనగ
లదో మేము చెప్పలేము గానియది క్ష
ణములో సంతర్హిత మైపోయెను. నా
రాయణరాయని భావము శారద యెం
తవఱకు గ్రహించెనోగూడ మేము చె
ప్పలేము గాని క్షణికమగు నాథని మం
దస్థితమునారసి యామె మఱింత యా
నందించెను. అంత సతిగంభీరముగ నా
రాయణరా వాకధ యేమో సవిస్తర
ముగ జెప్పుమని శారదనడిగెను.

అంత శారదయుఁ ధాను కనినది,
భావించినది, యోచించినది, నిశ్చయిం
చినది, యంతయుఁ దన నాథునకెఱింగిం

చెను. అంతయు విని నారాయణరా
వేమియు మాట్లాడలేదు. శారద త
న భర్త యేమిచెప్పునో వివలెని క
నిపెట్టుకొనియుండెను. ఇంతలో నాతఁ
డు దేవీమందిరకవాటమును బిహితము
గావించి దేవో యాలోచించుచు గృ
హారామము దెసకుఁ జూచెను. తోడ
నేమాతఁ “ దేమిది ” యనుచు “ శా
రదా! అటుచూడు ” మని యంగుళిని
ద్రోశము గావించుచు నామె కొక నికుం
జమును జూపెను.

నాథుని యాజ్ఞాప్రకారము శారద
యటు చూచెను. చూడఁగా నుయ్యె
లమంచమున సుప్రుండైయున్న దేసాజీ
కంతమున గమల పూలమాలంగీలించి
సపుషకలిగిన యానందమున కంటె నా
మెకధికతరానందముగలిగెను. కారణ
ము మేమెఱుంగుదుము. ఆ లతానికుం
జమున సరోజినీ భాస్కరులున్నారు.

పాదములు క్రిందనానుకొని భాస్క
రరా వాఘానృతీరము నందలి పేదికపై
నాసీనుండై లతాతన్వయగు సరోజినీలే
గొను నెడమచేతఁ గొంగిలించికొని కు
డిచేత మత్తవధుకర సందోహముం ద
లపించు నామె విసేలకుటిలకుంతలముల
ను నవదించు చుండెను. సరోజినీయుఁ
దన కోమలోజ్జ్వల భాహువల్లరులచే
భాస్కరుని కంతమును బెనఁగొని యని

మీమలోచనయై యాతని సాబగుజూ
పులతోఁ దన వాడిచూడ్కుల నైక్య
ము నేయచుండెను. ప్రకాశమానము
గు భాస్కరుని యోగ్యతలము నుండి
యమృతబిందువులంబోలు పలుకులు వి
నిర్గతములగుచుండెనుగాని యాపలుకులు
సరోజిని యాకించుచున్నదో లేదో మే
ము నిశ్చయముగఁ జెప్పజాలము. ఆ
నందపారవశ్యముచే నామె మైమఱచి
యున్నదని జోచుచున్నది.

సరోజిని భాస్కరులంగాంచి యానం
దించుటచే వారి సమావేశము శారద
కు సమృతమేయనితోచుచున్నది. కా
ని నారాయణరావుని సంగతి మేము
చెప్పజాలము. ఆకిఁ డతిగంభీరభావ
ముతో మరుమాటాడక తిన్నగ భోజన
శాలలోగెను. శారద యచ్చటనేయుం
డెను.

ఆ యింటిలోని వారెల్లరు సమావం
క్తిని భుజించుట వాడుక. నారాయణ
రాయని పూజయైనతరువాత భోజనము
నకిక నాలస్యముండదు. శారద సరో
జిని భాస్కరులను గుఱించి యోచింప
సాగెను. భోజనసమయమైనదని వా
రు గ్రహించిట్లుకాన్పించుటలేదు. ఇ
ప్పుడేమిసేయవలెను? వారటవని మాటాడితి మాటునకుం బోయెను.
గి యున్నపుడు పిలుచుట భయమని ఆమె భ్రాతృదయ మప్పుడు ప్రభంజన
అది సరసముగనుండువా? ఇట్లుచేస్తే

ముజెప్పుచున్నాము. ఆ సమయమునఁ
బిలిచినయెడల వాడు మాటలనొకరి కొ
కరు కాన్పించుట తటస్థమదు.

శారద యిట్లే నిర్ధారణము గావి
చెను. అప్పుడు వారినిఁ బిలిచినయెడ
ల దుస్తామగు సపాయము వాటిల్లున
ని శంకించియేమియననక యపాయము
దోషక పుత్తబాహ్యునలె
యుండెను.

ఇంతలో శారద సరోజిని
యడవచున్నప్పుడు నాకింటి సరో
జిని భాస్కరు లుఁగివచ్చిరి. ఇక సరో
జిని భాస్కరుని కొఁగిట నుండజాలకపో
యెను. సంభ్రమచిత్తముతో నామె
భాస్కరుని వదిరింభమునుండి తప్పించు
కొని యా కనుమిత లతానికుంజమున
నడుచునుండి సాధముడెనకుం బోయి
రెను. భాస్కరుడు మఱయె
నంబోయెను. స్వని విసంబడినతోడనే
యిరువురు మేడదెఱకుఁ జూచిరి గాని
భాస్కరున కెవరునుగాన్పింపలేదు. కొం
తదూరము వచ్చివతరువాత సరోజినికి
దల్లిగాన్పించెను.

శారదను గాంచినతోడనే సరోజిని
భయసంభ్రమములతోఁ దటాలున నొ
కటానునకుం బోయెను.
ఆమె భ్రాతృదయ మప్పుడు ప్రభంజన
నందుభీతమగు జటాశివలె కల్లుకల్లుల

మైపోయెను. చెన్నుటచివలము ముఖమంతయునావరించెను. ప్రకంఠమాంసములగు సుగంధకరవల్లనములతో నొక తిసుచుమురుగోసి ముక్కముక్కలుగఁ ద్రుంపివైచుచు సరోజిని యాలతానికుండముచాలున మలయానిని సంఘాలిత మగు నేలాలతకవలె గంపించుచు నిలువఁబడిపోయెను.

తన్న బరికించి సరోజిని పూవులేరము మాంసుకుఁ బోయినతోడనే శారద మనస్సు చివ్రుక్కుమనియెను. తన యవిచార భాషణము నాలకించి కమల దేవత్యుండనో యాయవస్థచేతన్న బరికించుటకుల సరోజినికి సంధించెనని యామె పరిపరివిధముల వగవఁచెప్పును. పరస్పర సహృద్యులగు ముగ్ధులు భవించు సరోజిని భాస్కరులం గాంచి నవ్వును గలిగిన యానందజ్యోతుగు సౌఖ్యము శారద కిప్పుడతిస్వల్పముగఁ దోచెను. సుఖ దుఃఖముల రహస్యమేమనఁగా? సుఖమెంతయైనను మిగులస్వల్పముగఁ దోచును. దుఃఖమెంతస్వల్పమైనను సరిభారమగఁ దోచును. సుఖము హృదయకమలమును వికసింపఁజేయును. దుఃఖమో; అనిదాసుగాముగ దగ్ధముగావించివేయును. మేమిప్పుడింతకంటె సుఖదుఃఖభేదమును నిరూపింపఁజాలము.

శారద యొక నచ్చట నుండఁజాలక

భోజనశాలకుఁబోయి సరోజిని కొఱ కెదురు చూచుచుండెను. ఏసాజీయను భాస్కరుడును వచ్చిరి. వడ్డన ప్రారంభమయ్యెను. పూవులేరము చాలు ననుండి, శారద లోనికిఁ బోవుటఁ గాంచి సరోజిని యతివ్యధితగతిం దిన్నగసాధోపరిభాగ మువకరిగి “ నాకుఁ దలనొప్పిగానున్నది. భోజనమునకురానని చెప్పు ” మని యొక పరిచారికతోఁ జెప్పి యొక శయ్యపైఁ గన్నులు మూసికొని పడుండెను. పరిచారిక యా సమాచారమును భోజనశాలనున్న శారద కెఱింగించెను. నారాయణకాయని మనము ను నేసాజీ హృదయమను జల్లుచునియెను. భాస్కరున కనిర్వాచ్యులుగు భారముకలిగెను. ఇంతలో సరోజినికిఁ దలనొప్పి యేలకలుగవలెనని యాతఁ డనేకవిధములఁ జర్చించుకొనసాగెను.

శారద యిది యబద్ధమని నిశ్చయించెను. లతానికుండమునందు భాస్కరుని గాఢాలింగనమున మై మఱచియున్నప్పుడు తానుచూచె నేమోయని యనమానించి భయవీణాతతయమున దన కంటఁబడలేక యీ పన్నగడఁ బన్నెనని శారద తలంచెను.

అక్కతన నామెకుఁ జిర్నగవువచ్చెను. అంతటనే శారద సరోజినిం దీసికొనిపోయి కు మేడమీఁదికిఁబోయెను.

సరోజికిఁ దలనోప్పినచేసఁగి విని శారక మంఁహాసముగావించుటచే నామె సరోజియఁ గానును బూవుట్రీకమున నున్నపుడు కాంచియుండునని యనుసూనించి భయపడఁజొచ్చెను. అప్పుడాత నిచ్చాడయము మందరఘూర్ణితిమగుఁ సంభోధనలఁ గలఁగపోవుచుండెను. శారక తిమ్మజూచుటయే నిజమైనయెడల నామెమంఁహాసము తమ సమావేశమునకు సమ్మతించెలుపుచున్నదని యాతఁడు గ్రహించలేకపోయెను. భయవిస్వలితిచిత్తుండగు నాతని కాయూహనం పొడనూపలేదు. ఇదిభయప్రకృతి. ఎవరు భయవిస్వలితిచిత్తులగుచురో నారికిఁ గోచునవన్నియు భయకాండములే.

అంతలో శారక సరోజినిం జేయిపట్టుకొని తీసికొనివచ్చెను భోజనగృహముం బ్రవేశించున సరోజినిచ్చాయమున నేదోయలజడి కలిగెను. భాస్కరునకుఁగూడ నట్టియవస్థనొకలిగెను. ఏసాజీ యొక్కసారి సరోజినిచంకకుఁజూచి తలచంచికొనియెను. సరోజినినిఁగాంచి నారాయణరావు “ బాధ తీవ్రముగ నున్నదా? ” యని ప్రశ్నించెను. ఈ ప్రశ్నవినిన సరోజినిభాస్కరుల మనములు జల్లుమనియెను. “ బాధ తీవ్రముగ నేయున్నది. సరోజినిగుండియ వట్టిబెదరుగుండియ ” యని చిర్నవ్యతోఁ

బలుకుచు శారకయు వచ్చిపడెను సరోజిని నొడిగోఁ గూర్చుండఁజెల్లుకొని యామె ఫాలతలమున మండిగఁగఁమలఁడను. గండమలదును నామె సరోజినిఁజూచునై కెత్తెను కాని యపుడు సరోజిని కన్నులు మూసికొనియెను. అక్కతన శారక మంఁహాసము మఱింతెక్కువయ్యెను. భాస్కరునియలజడిగూడ వృద్ధియయ్యెను.

కాని సరోజిని నిష్పదచచ్చటకుఁ దీసికొనినచ్చుటయేమియు బాగుగ లేదు. సరోజిని లాటఫలకమున గండమలంబట యంతకంటె బాగుగ లేదు. అదియేమిటకు మఱింత బాధాకరముగ నుండెను. “ శారక మంఁహాసముతో నొక్కొక్కమాటయనినపుడు సరోజికి సోయచుట్టుపై నొక్కొక్కరోకటిపోలు వడినట్లుగుచుండెను. భాస్కరునికు శిరముపై నొక్కొక్క పిడుగుఁడినట్లుగుచుండెను.

దరహాసనిలసితిములగు తనమాటల నాలకించి సరోజినిభాస్కరు తెట్టిబాధ ననుభవించుచున్నదియు శారక యెఱింగియేయించెను. అసంగతి యెఱింగియుండియే యామె మఱలమఱల నొక్కొక్క పల్కుపల్కుచుండెను. భాస్కరునిమాట యటుండుఁగాక, తన ముద్దుకూతురగు సరోజినిమనస్సునకుఁగవ్వముగ నుండుననియైన నామె యట్లుమా

ట్లాడుట విరమించు. అహ! ఇది
స్త్రీస్వభావమునాబోలును! అదిగభీరను
గుస్త్రీస్వభావము నెవ్వగుర్తింపగలను?

అహమికగల కొంతఱుకవులు స్త్రీ
స్వభావమును బ్రకాశము సేయఁ బ్ర
యత్నించుచున్నారు. కానినారిప్రయ
త్నియు సఫలమైనట్లు మేముతలంపము.
ఇతిహాసమాటకేమిగాని యగాధమగుస్త్రీ
స్వభావమును నిశ్చయముగ మేము వ
ర్ణింపజాలము. ఈ దుష్కరప్రయత్న
మును ప్రారంభించి యనర్థముగు కృ
తమును మేము వ్యర్థముగఁ గడిపివే
యజాలము.

ముఖ్యముగ స్త్రీస్వభావము స్త్రీల
కే తెలియవలెనుగాని యన్యులకుఁ దె
లియఁబడదు. విధాత కవిరాజులకు సం
పూర్ణముగ ప్రాసంఛికజ్ఞానమునొసంగె
ను. సమస్తము కరతలామలకముగున
ట్లు వారికి నివ్యవృత్తినిొసంగెను. అప
రబ్రహ్మలను బిరుదమునుగూడనొసంగె
ను. కాని స్త్రీస్వభావము నెఱుంగుట
కుఁ దగినశక్తినిమాత్రము ప్రసాదించ
కపోయెను. అక్కఱిన స్రష్ట వరశ్రే
యమును సహించలేనివాడనిగాని, కవి
రాజులకు స్త్రీస్వభావము నెఱుంగుటకుఁ
దగినజ్ఞానము నొసంగకపోవుట యాతని
కొకలోపమనగాని చెప్పుటకు మేముసా

హసించజాలము. స్త్రీస్వభావము విధాత
కుఁగూడ సంపూర్ణముగఁదెలియదేమో?

తల్లిగూటలవలన సరోజినికప్పు డె
తో కష్టముగనున్నదని మేమెఱుంగుదు
ము. కాని తానిప్పు డెతోకష్టమును
భవించుచున్నదేమోనను సరోజిని గూఢ
సమయమైనప్పు డితరులయెడల నిశ్చేస్త
వర్తించునని తోచుచున్నది.

నారాయణరావేమియు మాట్లాడక
దీర్ఘాలోచనము గావించుచుఁ గూన్చుండి
యుండెను. “తాము లతాకుంజము
న నున్నప్పుడు శారద పరికించినది. ఆ
స్పృహంతి మామె నారాయణరాయని
తోఁ జెప్ప మానను. అప్పు డాతఁ డే
మిసేయనో” యని సరోజినీభాస్కరు
లాందోళనమందసాగిరి. కాని తమ న
మావేశమును నారాయణరావు గూడఁ
గాంచియుండెనని వారు తెలిసికొనజా
లకపోయిరి. నారాయణరాయనిమాన
ము వారి కనుమానముగలుగుట కన
కాశమియలేదు.

తటిల్లతవలెఁ శతశలాడు వెండిసాత్ర
లతో రుచ్యములగు భోజనపదార్థములు
వడ్డింపఁబడియెను. నేటిగిన్నెఁ జేతఁబ
ట్టుకొని వంటలక్క వడ్డించుటకునిర్ధముగ
నుండెను. అండఱును భోజనము ప్రా
రంభించిరి.

చతుర్వింశ ప్రకరణము

యమునకు గమలా వివాహవిషయ కంబగు విచారము నానాటికి వృద్ధిఁ జొచ్చెను. కమల కీసంవత్సరము పెండ్లిచేసితిరవలెనని యమున దృఢసంకల్పము గావించుకొనియెను. కాని యెంతయన్వేషించినను దగింపకుండు కాన్పించకుండెను. విద్యావతి, సుగుణవతి, సౌందర్యవతియు నగు కమలను బురుషమాత్రునకిచ్చి వివాహముగావించుటకు యమున సమ్మతించెను. కమల సౌఖ్యసంతోషములమీఁదనే తన యైహిక జీవన మాధారపడి యున్నదని యమున బాగుగ నెఱిగియున్నది.

తన సోదరుఁ డొసంగియున్న సలహా ప్రకారము కమల కనురూపుఁడగు నరునన్వేషించుభారము శారదానారాయణులపై పోవుటకు యమున తిన్నగ నానాయణరాయని యింటికి బయలుదేరెను. అప్పుడే కమలయు నవసతము భయై నారాయణరాయని యింటనుండి వచ్చుచు దట్లికెరుగుపడెను. అంతయమున కమలను పగదిటం జేర్చికొని తనతో రమ్మనిపించెను. కాని కమల నమ్మతియలేదు. మఱల శారద కంటఁ బడిన నామె యేమనునోయని యిండు క భీతిపడుచున్నది. యమున కీసంగతి

యంతయు నేరు వెల్లడించును? తనతో రమ్మని యామె నులుపుటచే దప్పక కమల నామె నాడ బయలుదేరెను. కమల చేయిపట్టుకొని నడువఁజూచును.

వారు పుట్టినప్పటికింకను నారాయణరాయల భోజనము పూర్తికాలేదు. భోజన గృహద్వారము చెంతకు రాగానే కమలకు సోఁదని నొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనియున్న శారదయ, శిరమువంచికొని భుజించుచున్న యేసాజీయుఁ గాన్పించిరి. తోడనే యామె హృదయము జల్లుమనియెను. అక్కతన నామె లోనికింబోవుటకు వెనుదీసెను గాని యమున చేయిపట్టుకొనియుండుటచే దప్పినది కాదు. కమల వెనుక కేలలాగినదని యమున వెనుదిరిగిచూచెను గాని తుదకామె కుచ్చెలకొంగు కాళ్లఁ బెనఁగొనుటచే నట్లుచేసె నేమోయని యూహించెను.

యముననారసి శారదానారాయణులు గౌరవభాషణములాడిరి. పిమ్మట శారద యూరకుండక కమలం గాంచి మందహాసముగావించెను. తోడనే కమల హృదయము చిక్కుమనియెను కమల పచ్చనప్పటి కెంతవఱకు

చెనో యంతవఱకే యేసాజీకి భోజన మి
ప్తముగానుండెను. ఆమె వచ్చిన తరు
వాత నాతని కారుచ్యవదార్థములును,
మృదులాన్నమును ఈ విహీః ఎల్ల
పోయెను. కారణము మేము చెప్ప
దలచుకొనలేదు—

యమునను గమలను గాంచుటతో
డనే సరోజినీభాస్కరుల కాందోళనము
హెచ్చెను. తమ సమావేశవృత్తాంత
ము బహిరంగమగునేమో యని వారి
యాందోళనము. సరోజినీముగ్ధ. భా
స్కరుడు నవయోవనుడు. వారెప్పు
డు నిట్టిపని జేసియుండలేదు. లజ్జాక
లితహృదయులై యిట్టివ్యాపారములను
వినియుందురు. కాని చూచియెననుం
డరు. అట్టివారట్లాందోళనమందుటతో
వంతయేమున్నది?

తమ సమావేశమును శారద చూ
చియేయుండునని వారు నిశ్చయించుకొ
నియేయున్నారు. ఆమె నారాయణరా
వునకుఁ దెబ్బకమానదనిగూఁగ నిర్ధారణ
ముగావించుకొనిరి. నారాయణుఁడీదిన
మృతిమైన నిబ్బందియేలేదు. లేకున్న
శిక్షించియేతీరును. ఇకనిది బహిరంగ
మగునేమోయని వారి కాందోళనమేల
యని మనమూహించుట కనకాశములే
రు. ఏమన? ఇది బహిరంగమైనచో
సిగ్గు! లజ్జాకామినివలని పోరు వా

రు సహించగలరా? వారిం జూచినప్పు
డెల్ల నెచ్చెలులావృత్తాంతమునెత్తి వే
ళకోళమునేయకమానగు. ఆ యెకస
క్కియముల కోర్కెగలరా? భాస్కరుఁ
డు మగవాడు. ఆతనిచూట యటుం
డుఁగాక. సరోజిని హృదయకమల మి
ప్పడిపుడే వికసించుచున్నది. వాపమా
ముద్దరాలిది సహించగలదా? అకరుణ
లై కొండలు ముద్దరాండ్రు నేర్పించెన
రు. ఇదిచాలా దిష్టాని. సభావము
లగు క్రింగంటి చూడ్కులు వెనచిమ్ము
చు నవవికసితశిరస్పండరిక సత్తములం
బోలు ముగ్ధుల సువిశాలధవళ సత్తముల
నుండి యవిరళబాష్పబిందువులు జొట
జొటమని రాలుచుండట మేము చూ
డజాలము.

కాని సరోజినీభాస్కరులకిది యత్యం
త కష్టనయము. తా మొండురుల
నంగిపెనగి యున్నప్పుడు శారద చూచే
నని యొక భయము. ఏమి చేయునో
యని యొక భయము. ఈ సమాచా
రము వెల్లడియగునేమోయని మఱియొ
కభయము! శారద మాటల నాలకించి
సరోజిని యేమిచేయునోయని భాస్కరు
నకు వేటొక క్రొత్తభయము. భాస్క
రుడేమిచేయునోయని సరోజినికి భయ
ము. ఇన్ని భయములవలన సరోజిని
యు భాస్కరుడును బ్రాణించికజ్జాన వి

రహితు లైపోవుచుండిరి.

యమునా కమలలం గాంచినతోడనే వంటలక్క రెండు పీటలు నటనైచెను. వారిరువురు నుపవిష్టలైరి. శారదాదు మునలకుఁ గొంతతడవు గృహకృత్యవిషయికమగు సంభాషణము జరిగెను. కమల శిరమువంచికొని యెంతో ముచ్చటతోడను, నెంతయో సిగ్గుతోడను, నెంతో భయముతోడను నేనాజీపై న పొంగ వీక్షణములంబులను మఱల యణములో మఱలించికొని యానందించుచుండెను. కమల యొక్కతీటుగఁ దలవంచికొని యుండుటజూచి చిర్నవృత్తో శారద “కమలా! పెద్దీకూతు పగిదిఁ దలవంచికొని యుంటివేమే? ” యని యడిగెను.

ఈ మాటవివరగనే మఱలఁ గమలకు గుండెజల్లుమనియెను. మేరు గగుర్పొడిచెను. ఆమె కీమాట యెంతో భరమైశోచెను. అయిన నేమిసేయఁగల టు? అన్వేషణవంచికొనియుండెను. కాని యేనాజీ యొకింత తనలోఁ దాను న ఛవిగొనియెను. యమున మందహాసము గావించి కమలదెసకుజూచి యూరకుండెను. సరోజినీభాస్కరుల కీమాట కర్థమేమియనలేదు. ఈ సందర్భమున నానందరావు “యమునా! కమలమీద నరు నందైనఁ జూచితి

వా? ” యని ప్రశ్నించెను.

వెదకబోయినతీగ కాళ్లకుఁ దగిలెనన్నట్లు తన ప్రయత్న విషయమే యీ తడు ప్రస్తాపించుటచే నంతరించి “అన్నా! నాకానంగల యేమి తెలియును? ఎరుని వెదకవలసిన భారము మీమీఁదనేయున్న ” దని యమున వదిలించి యూరకుండెను. ఇదివిని “చంకలో బిడ్డనుంచుకొని యూరంతయు వెదకెనన్నట్లున్న ” దని కమల యనుకొనియెను. తన విషయమై యేనాజీకి నందియముగలిగెను. నారాయణరావేమియు మాట్లాడలేదు. అప్పుడు యణకాలమట నిశ్శబ్దముగ నుండెను. ఈ సందర్భమున మఱల నానందరావు డిక “యింతకును గమల యభిప్రాయమేమో? ” యనివలెననినది.

అజ్ఞాతశయమున నిశ్శబ్దమగుటనుండ లేక తటాలునఁ గమలతేజః ప్రయత్నించెను. గాని యమున చేలొంచలమునుబట్టి నిరోధించుట వలన వీలులేక యామెభుజముపై మోమునానించి కూర్చుండెను. కమల కృత్యమునుగాంచి సరోజిని చిర్నవృత్తనవ్వెను. కానియది యెవ్వరును జూడలేదు. భాస్కర నారాయణులునుదరహాసితవదనులైరి. ఈ చిర్నగ వేనాజీకిఁగూడ నంకురించె నమేము చెప్పకలేవ్వుదు. అది బి?

గము గాకుండ నాచిగొన నాతడనేక విధముల బ్రయత్నించెను. కాని యాతని ప్రయత్నము విఫలమయ్యెను. శరన్నేఘశకలముల నడుమనుండి స్వప్నముగ బహిర్గతమై విమలజ్యోత్స్న యెట్లు విలసిల్లునో యట్లే యేసాశీ ముఖమున నామందహాస మతిస్వల్పముగ నంకితమై విలసిల్లెను.

ముఖము నిర్మలమగు నాదర్శము. మనోభావములన్నియు నందు బ్రతిఫలించును. ధారాళములగునవి విస్పష్టముగ గోచరించును. కృత్రిమభావములీ షత్తిరోహితములై గోచరించును. ఇంతమాత్రము భేదముండిననుండవచ్చును. కాని భావములనితర గ్రాహ్యము లగునట్లు కప్పిపుచ్చు లేకిని సాధ్యముగాదు.

కొండ తీవాదమవిచారమూలకమందురు. కాని వారితో మేమేకీధవింజాలము. ఎదుటివారిభావములను గ్రహింపలేక వారికృత్రిమభావములను నమ్మి యెంతమందినష్టపడుటలేదని వారు ప్రశ్నింపవచ్చును. వారివాదమువలెనే యీ ప్రశ్నముగూడ నిర్మూలము. ఎదుటివారిభావములను గ్రహింపలేక పోవుట పరీక్షకులబుద్ధిలోపము గాని ముఖమున భావములు ప్రతిఫలింపకపోవుట గాదు. పరేంగితజ్ఞానమునకు ముఖము లి భావప్రతిబింబరూపమగు సాధ

నమే లేకపోయినయెడల నీమహాకాలవక్రభ్రమణము మఱియొకరీతినుండియుండును.

కాని పరేంగితజ్ఞానధారేయత సామాన్యముగ నలవడునదిగాదు. అభ్యాసమున కదిసాధ్యముగాదు. ప్రాసంగికజ్ఞానమిళితమగు మహావైదుష్యమున్నవారికది లభించును. ఎవరికదిలేదో వారు వేసేండ్లు తలక్రిందుగఁ దపము గావించినను లభ్యముగాదు. అట్టివైదుష్యమున్నవారిలోఁ గవిరాజులక్రేసరులు. కావుననే వారు పరేంగితజ్ఞానధురీణులై విలసిల్లుచున్నారు.

అతితరంబగు లజ్జవలన నవ్వలకుఁబోఁ బ్రయత్నించి కమల తల్లిచే నిరోధింపఁ బడినపుడు శారద యేసాజీమోము వంకఁబరికించెను. ఈషదవనతమగు నేసాజీమోగమున నృత్యముగావించు నస్పృశ్యమందహాసచంద్రిక యామెకుఁ గాన్పించెను. అదిచూచి శారద మిగుల నానందించెను. ఆ యానందమువలన నామె యొకింతతడవు పరవశయయ్యెను.

అంతలో నందఱునుభుజించిరి. ఈ ప్రస్తావనమునఁ బ్రవృత్తులై యున్న శారదానారాయణరాయాదులకుఁ దామేమేమి భుజించిరో తెలియదు. వంటలక్క చేతులుతొలచుకొనుట కిత్తడిచెంబులను జెంతనుంచువఱకు భోదనమైనదనే వారి

కిఁ దెలియదు. 'అందఱునులేచుటకు సి
ద్ధముగనుండిరి. అన్ని జేసాజీభాస్క-
రులను సంబోధించి నారాయణరా విప్లి
నియెను.

.. భవాని యను గ్రహమువలన మీ
రింతటి హృదయితి. విగ్రహము, విజ్ఞానము
ను బడసితిరి. బలపరాక్రమములయం
దు నద్వితీయులయినారు. ఇంతవఱకు
మీరు విద్యాధులై యున్నారు. మీరొ
కింతకాలము శివాజీమహారాజునకు సేవ
జేసిరండు. గణేశదైవజ్ఞునివలన ము
హూర్తనిశ్చయము గావింపించితిని. నేఁ
డే మీరు పయనమైపోవలెను "

పంచవింశ ప్రకరణము.

నారాయణరాయనిభావమేమో మా
కు బోధపడినదికాదు. పెక్కు గడియ
లాలోచించితిమి. అనేకవిధములఁ జ
ర్చించితిమి. మఱలమఱలనాలోచించితి
మి. చర్చించితిమి. కాని మాకేమి
యూఁ దెలిసిగిది గాదు అనేకదైవజ్ఞుల
చే వివిధమార్గములగుణింపబడినపంచాం
గములయందలి గ్రహగతుల నుపలక్షిం
చి ప్రశ్నజూచితిమి. కాని దానివల
నయోజనములేకపోయినది. తుదకు వి
శేషాచారి మేముకవిధముగ ని
శ్చయింపజేసితిమి. ఈ నియోగము

ఈమాటల నాలించి కనులాగేసాజీ
లును, సరోజినీభాస్కరులు నట్టియవస్థపా
తైరొ మేమువ్రాయనక్కఱలేదు. శా
రదముఖశ యొకింతయూతెను. ఆమె
నారాయణరాయని యభిప్రాయము నొ
తవఱకు గ్రహించి నయిన మేకేయె
ఱుక. ఈ నియోగమున యమున
కుఁగూడ నొకింత యోగమున్నది. ఈ
సంగతి యిట్లుండునట్లు కనుగొనె
సాజీలకును, సరోజినీభాస్కరులకును బ్ర
వర్తిల్లిన మోహావస్థలముల విషయ
ము నారాయణరాజుని యభిప్రాయ
మేమి?

వలన సేసాజీభాస్కరులు భావికాలము
న దుఃఖసాగరమున నునిగిపడ్డారయెం
డె, సుఖమరూరామమున నుపహరించుట
యెండె గావలయును.

ముంగుఁ గప్తమేకలుగునో సుఖమే
కలుగునో తెలియదు. ఇప్పు డీనియో
గమువలన నత్యంతకష్టము సంభవించి
నది. ఈ కష్టసమయమున భావిసంభా
వనము హాస్యాస్పదము. కాకన్న
నారాయణరాయని యభిప్రాయము
లియకున్నపుడు మనకు భావిపరిణా
ట్లు తెలియును?

ఏదయ్యెట్లున్నను నిష్ప్రజేసాజీభాన్సు-
రులకుఁ బూనాకు. వెళ్లవలసినచున్నచే
మియు బాగుగలేకు. ఈ ప్రవాసము
వలనఁ గనులాయేసాజీలకును, సరోజినీ
భాన్సులకును గలిగిన మోహమును
స్వహామైత్ర్యవలముగఁబ్రాణమించి వారి
కోమలహృదయములకు శముల నంకురిం
చిన యాశాజితలను రూప్రమాపివేయు
నేమో యనినట్లుగాకు భయమగుచున్న
ది. సౌఖ్యములేకలు రూప్రమాసిన
చో నీక జ్ఞానశాలలేకలు. మాత్రము
నిలుచుని చెప్పట కాధారమేది?

ఈ విషయము నారాయణరాయఁ
డాలోచింపకయే యిట్లునియమించియుం
డునా? ఆతఁడు కమలా యేసాజీల మో
హవ్యాపారమును జూడకుండుఁగాక. త
న ముద్దులకూతురు భాన్సుని దృఢ
బాహుపరిరంభమున మైమఱచియుండు
టఁ గనులారఁ జూచియుండలేదా? మో
హమెంతమేర మీఱకుంకిన లజ్జావిజిత
మన్మథయగుముగ్ధ తనమనోహరుని కొం
గిబఱికి యానందాతిరేకమువలన మై
మఱవకుండ నుండఁగలను? అదిచూచి
న యాతఁడు వారి యన్యోన్యగాఢాను
రాగపరిమితిని గ్రహింపకుండునా? విశే
షధీశాలియగు నాతఁడిది గ్రహించియే
నుండును? అయిన నాతఁడనుంగుఁ ద
య కీవ్యధను బుద్ధిపూర్వకముగనే గ

లిగింపవెంచియుండునా? ఆతఁడట్లుచేయు
టకు సాహసించునంతటి కఠినుఁడా?

కమలా యేసాజీలును సరోజినీ భా
న్సులు సీ వియోగము నెట్లు సహిం
పఁగలరు? ఎంతకాలమోర్వఁగలరు? పి
యావియోగవ్యధానిన్నగు కేసాజీ భా
న్సులు ఛత్రసతి శివాజీకేంత హృద
యంగమముగ సేవఁజేయఁగలరు? ఈవి
షయము నారాయణరావు యోచించి
యుండునా? చెప్పఁజాలము. నారాయ
ణరాయని యభిప్రాయమును దెలిసికొ
నుటకు మనమెన్నవిధములఁ బ్రయత్నిం
చిన నన్ని సందేహములుతోచును.

కాని నారాయణరావు వెప్పురిట్లు ని
యోగించెనో యప్పటినుండియు భాన్సు
రుని మానసికవృత్తి యొకింత మారిం
జొచ్చెను. “ఈనియోగమువలన నా
కువిచారమేల? నా తలెదండ్రులు చిన్న
నాడే గతించినారు. బాల్యమునఁ జే
రిదీసి నామేనమామయే నన్ను బెంచి
పెద్దఁజేసెను. విద్యాబుద్ధులం గఱపె
ను. అశ్వంతప్రేమతోఁజూచెను. నా
చిన్ని యాస్తినిఁ గాపాడెను. కాని ద
నకన్నఁ జాలఁడక్కువ యాస్తిగలనాకుఁ
దనగారాబుకూతురొసఁగి పెండ్లిసేయు
నా? యావనోద్రేకముచే గలిగినమాం
ద్యమువలన నే నీరహస్యమును గ్రహిం
పలేక సరోజినీ ప్రేమను నేనంగీకరించి

జంనవింశ ప్రకరణము.

తని. ఆమె ప్రణయ మహాలోచితమని గ్రహింపలేకపోయితిని. ఆ ముక్తరాలి సుందరాపాంగ విలోకనములవల్లను మృదుమధుర వచనములవల్లను మనోధైర్యమును గోలుపోయి నే నామె కోమల బాహు లతాబంధమున కంగీకరించితిని. కావున నాయవిచారమువలననే యీవి యోగదూఃఖములటస్థించిన ” దని యీ తాడు చర్చించుకొనెను. ఈ చర్చవలన నాతని వియోగదూఃఖమొకిత యుపశమిల్లజొచ్చెను. కాని యీ దూఃఖ మొక్కనూఱుగ నుపశమిల్లునదిగాదు. సంపూర్ణముగ నుపశమిల్లునది యంత కంటేఁబడెను.

ఏమంటి? విశేషభావభరితములగు సరోజిని యపాంగవిలోకనావలోకనముల వలనను, సుకుమర బాహువల్లరీబంధనములవల్లను, మృదులనుస్పర్శవలనను గలిగిన యామహదానందమును, దాని వలనగలిగిన యాయునిందితసుఖమున స్మృతిపథము నధిగమించినపుడు భాస్కరుడు నిస్పృహచే నొక్కవేడినిట్టార్పి విడువకుండగలడా? ఆ సరోజినిలోకమోహనరూపము మనోదర్పణమున బ్రతిఫలించినపుడును, గొంగిటఁజిక్కి యరగంబుననున్న సత్యప్రహృదయయై పలికిన యా యవ్యక్తమధురభాషణములు జ్ఞాపింపబడుచు నిరాశానంతప్రహృ

దయఁడై “యవన్నియూ గలగోగి, చ్చటలు, ఈగురగుప్తన ముగోగి, భాగ్యనూ?” యని తాత్పర్యమును నిందించుకొనుచుండఁజూడె?

మేఁజుట్లు సస్యోగము. ఆతఁడెని నజకు ియైపోని సాఖ్యము భావము లని గ్రహింపలేకుండు. సుందర మనారమునియు, యామోహభావమును యు గ్రహింపలేకుండు. యెంతయు ర్విసంగపరిత్యాగమునానించి మహారణ్య వాటికలూ, బ్రహ్మచర్యవనస్సగుండై యోగబద్ధుడై మౌనముననున్నానో, యంతవ జకు నాతఁడెంతయు విడువజాలఁడు. ఆయానంతము నానుభవమును విస్మరింపజాలఁడు. కాని నిరాశానంతము ఁడు నాతని కధిపతివైరాగ్యముకలుగు నా యనినూత్రము సందేహము.

భాస్కరునిస్సృగయవృత్తివలె నేనా జీహ్వానయవృత్తి యెంతనూత్రమును మాతినది కాదు. భాస్కరునివలె ఁడు బీజాడుకాదు. ఆయానంతము ఁ ట్యంతిధనవంగుండై యుండెను నిస్సయముగ నాతఁడు యవరాజనఁ దెల్లిగూం ఁడను. ని

మిథునానురాగము.

యీ అక్కతన నాతఁ డెప్పుడు లేస్తానియోగము నాలకించెనో యప్పుట నుంకినో వియోగముఁ జ మనుభవించుచోచ్చెను.

“అవివాహితులగు కనులాయెసాజీ లకు వియోగమనేమి?” యని మీరు మునుపటి ప్రశ్న వలదు. వారిగుఱ్ఱము తిరుగుచు నుండిన వివాహితులు కా కిచ్చుచున్నట్లు స్త్రీలు, పురుషులు, పిల్లలు, వృద్ధులు, ననేకులుగల సభలో శాస్త్ర ప్రకారము జగుపబడువివాహ విధిలో వహూవరులెట్టి ప్రమాణములను గావించికొందురో యీ ప్రమాణముల ను తిమతమ హృదయములయందే గా వించికొనియున్నారు. వారి మానసిక వివాహ వృత్తాంతము శారదకుఁ దెలిసియేయున్నది. కావున వారు దంపతు లనుటకు మేము సాహసించుచున్నారము. పాప మానూతనదంపతుల కప్పు డే వియోగము తటస్థించినది!

ఈ యావన పురుషుల సంగతి యిట్లుండుఁగాక. సరోజినిని మోహించుట తన తప్పేయని భాస్కరు డెట్టుని శ్చయించుకొనియెనో యట్లే కమలయు నేసాజీని మోహించుట తప్పనివిశ్చ

శీ యన్నివి

ంబుఁడు.

ంపదాసు

రుడగు నాయెసాజీ నన్ను బరిణయగుట కసంతైభముతో మా పక్షకుటీరముఁకుఁ దరలించుచుటా? సిగ్గుసిగ్గు! నలుగురలో నాతని కంతకంటె దలవంపునేమి యుండును? అతని సోదరియు న దృష్టవంతురాలునగు సరోజిని నా కాఁ దుబిడ్డయై ముద్దుముచ్చట లేమిశీర్షికొనును? తోటివారిలో శారదానారాయణులెంత యుక్తరింతుదురు? ఛీ! ఇదంతయు నాలోచించక యిండుక చన హాసంగిసంతనే యుచ్చిపోయి స్వసరతారతమ్య జ్ఞానములేక. యా వగకానిని మోహించి యీ తీరని దుఃఖమునున్న యముగనే తెచ్చి పెట్టుకొంటి ” నని యాముద్దుగుమ్మ తన కృత్యమునకు సిగ్గుపడిజోచ్చెను.

కాని మనోవ్యధచూత్ర ముపశమిల్లలేదు. అదియే తీరనిది. ఆమెతాను చేసిన దిశ్చ్యమని యెంతో సిగ్గుపడినందు. ఆమె తనహృదయము ననేకవిధములఁ ద్రిప్పికొనఁ బ్రయత్నింప నిండు. ఏసాజీపైలగ్నమైన యాహృదయము మాత్ర మామెకిక స్వాధీనమౌగాదు. నిష్కళంకమగు గామె హృదయఫలకమునఁ బ్రకాశమానమగు నేసాజీ ప్రణయరూప మంకితమైనది. ఆ రూపమిక నశించిపోదు. ఆ హృదయఫలకమున మణియొకరూపమం

కిశనుగుట కవకాశమంటలేదు. కావున నేంతవఱ కేసాజీ పొందులభింపదో యంతవఱకామె కామనోవ్యధ తీరదు. బక్క కమలకేసాదా. సరోజినికిగూడ కామనోవ్యధతీరదు.

ఇక సరోజిని యిప్పుడు వర్ణించిన క్కటలేదు. బీసాదగు భాస్కరుని మోహించిన మీ సరోజిని ప్రణయ మెంతయున్నది మైనదో మీ రేయూహించుకొనుటనుచున్నది. నారాయణరాయ ని కేసానగురాడలేదు. ఎవరును నుట్టాడలేదు. అంటునులేచిరి. ఇక గమల యటనుండ లేక తిట్టి పు ముం దుగ నిట్టికిచ్చి యిస్సలి నిశ్వాసమువిడుచుచు శయ్యపైబడి యటనిటు పడి వర్ణించొడగెను. సరోజినియు న స్త్రీని వింటును. ఇట్టి సమయములయందు శయ్యునిగుల సహాయశాలి.

గడియ యగముచొప్పున నెట్లోకా లము గడచెను. ముహూర్తము సమీ

పించెను. విషాదభిన్నులైయున్న యే సాజీ భాస్కరుల కీసంగతి తెలియదు. అంతయు సిద్ధమయ్యెను. ప్రయాణన న్నహముతో రెం డశ్వములు గుమ్మముచేత నిలిచియుండెను. అంతలో

నేసాజీ భాస్కరులువచ్చి గుట్టముల న ధిష్ఠించిరి. ఏసాజీ వస్త్రధారణమొకిం తవికారమై యాతని మనోవ్యధను సం పూర్ణముగఁ బ్రకటన చేయఁజేసెను. పెద్దలండఱచెంతి వచ్చు

పుగు పూనాద

ఈ సమయ పైగూర్చుండి కళాసూతిముగ్ధా లేకముచే క్కమూకువలొ చముపైబడిపోడ సరోజినియు న

మెటనే నిరాశ్రితయై పడిపో

పద్మింత ప్రకరణము.

ఇక నారాయణరావటనుండక లో కికిబోయెను. శారద కొంతవఱ కచ నేయు యేసాజీ భాస్కరులు దృ ధమున క్రిమించువఱకు నాదిక్కు క్షణము యొక వేడినిట్టూర్పుపిడిచెను!

అప్పుడామె కనుగొ వింటి వ్రలొక్క ముండి ముక్తి ఆశ్చర్యమే! ము! ముక్తి

బిడ్డలు దూరదేశమునకుఁ బోవునపు డే మాతృహృదయము బ్రద్దలుకాకుండును? ఏజనని దుఃఖాతిరేకమువలన నోటనూటరాక గుటకలు మింగకుండనుండఁగలదు? ఏతల్లి హఠాత్తుగఁ గంటదడివెట్టకుండ నుండఁగలదు? ఏయమ్మ చరదేశమునఁ దనబిడ్డల సుఖముగోరి యమంగళశంకచేఁ ధనకుఁగలిగిన యా వియోగదుఃఖమునంతను దిగమ్రొంగికోనకుండ నుండఁగలదు? ఏజుయిత్రి సంతతిమం

యిలువేల్పులకు మీఁగు

ఁగలదు? ప్రేమస్వనూపిశి

గ్రాజ్యము, సగు నేను

శ్యాగమనముకొఱకుఁ బ్ర

దు యుగము చొప్పున

ముగడుచుదు?

గు నీ ప్రపంచమున

పుట్టవస్తువు వేటొకటి

కుఁ పర దేవతా " య

తీయలకంటె విజ్ఞాన

మాతృగుణము లసిర్వి

మాతకు సంతానము

మ మన్యాజము. అఖం

లుషము. అకృశ్యము సే

మాతలఁబిడ్డలను శిక్షించిన

కేవలము ప్రేమభరితము.

గంతటను ప్రేమకు జన్మ

బ్రకాశమునకు మిహి

రునివలె మాలయొక్కతెయో. లేడప్పుచంద్రాగులయందుఁ బ్రతిఫలించి విజాతీయముగఁ గాన్పించుచున్నను నాతేజస్సు విహారమండల సముద్భవమే. అట్లే ప్రేమము ప్రియురాలు మున్నగు వారియందు స్వత్వబై విజాతీయముగఁ గోచుచున్నను నయ్యది మాతృసముద్భవమే. మిహి లేడమనంతము. సార్వకాలికము. అనిర్వర్తనీయము. మాతృప్రేమయనట్లే యనంతము. సార్వకాలికము. అనుభవైకవ్యము.

పాప మిష్టకాశారదహృదయమెంత కలగుండువడెనో, విచారసాగర మెల్లువొంగిపోలిపోయెనో, యెవరి కెఱుక? ఆమె కెట్లే ప్రపంచమంతయుఁ దలక్రిందుగఁదిరిగిపోవుచున్నట్లుతోఁచెనో, యామె యెంతియాతనినుభవించెనో యేరికెఱుక? ఆమెకే తీరియవలెను.

అష్టాదశ యమునయనచ్చటనే యుండెను. ఆమెకుఁగూడ నీవిచార మొకవెను. అది యంతకంతకుఁ జంద్రోగయసహాయముగఁగలి సమద్రప్రసీతి వలె నుబుకఁ జొచ్చెను. శారదకన్నల నుండి యశ్రుబిందువులు పడుట నామె చూడలేదుగాని శారదముఖకళఁ జూచి యామె పడుబాధను గ్రహించెను. అంత యమునకన్నులనుండి యొక్క మాటుగ బాష్పబిందువులురలెను. అపుడయ

త్నముగ శారద యమునదేవసుంజూచె ను. యమునకన్నీటిభార నామె చూచెను. వెంటనే చూమెక్కుడయముచుట లవగ్రక్కలైపోయెను. ఇక గాదాభిమును భరింపజాలక యమునకంతము నా లింగనముగావించుకొని “యేల నే డ్యెద” ననియడుగుచు జంకిల్లవలె నా పోవదొడంగెను. ఇక నెటుచుండుట మంచిదిగాదని తలంచి యమున శారదను గొనిటుంబొదిపి యోదాద్వీపు లోనికి గొనిపోయెను. అన్నా! మాతృప్రేమయెంతటిది?

శారదను యముననుగాంచి పరిచారికలుచు, బరిచారికులుచుగూడ నేడవదొడంగిరి. ఆమెంటి నిడి నేడవనివా రెవరు? పడకటింట శయ్యపైబ్రాంచి నానాయకరావు లోలోపల నెంతిచోడ్చుచున్నాడో! ఇంతయు జూచి చూగ్యులయ్యి యెంతనేడ్చుచున్నదో? కట్టా! ఎంతకష్టము!

శారదయు యమునయు లోనికిబోయి చాలగడ వేళ్ళిరి. నడుమనడుమ నొకరినొక రోదార్చుకొనిరి. శారదంగొలచి యమునయు యమునంగొలచి శారదయు మఱలమఱలనేడ్చిరి. కన్నీటిభారచే వారిపయ్యకచెలుగులు తడసి పోయెను. దుఃఖాతిరేకమ్మున ముఖము కందిపోయెను. కన్నులు రక్తప్రముద్ద

లైపోయెను. అధరములు కంపించెను. నాసారంధ్రములు విరళితము లయ్యెను. శారద ధమ్మిల్లము విడిపోయెను. కుంతలములు చిక్కునడియెను. శారదా యమునలపుడుమూర్తీభవించిన శోకదేవతలనలెనుండిరి.

ఒకింతతడవునకు శారదకు సరోజిని జ్ఞాపికివచ్చెను. వెంటనే యామెహృదయము కలగిపోయెను. అప్పుడామెకు సరోజినియెడ నపాయశంకవొడమెను. విచారభరమ్మున కోర్వలేక సరోజిని సాహసమేమైనజేసినేమోయని కలనశపడుచు దత్తరముతో నొకపరిచారికంజూచి “సరోజిని యెటనున్న” దని ప్రశ్నించెను. అది విని పరిచారిక భయపడుచు మేడమీద నున్నదేమోయనెను. అంత శారద “చూడలేదా చూడలేదా” యని తత్తరపడుచు మేడమీదికెక్కెను. ఎక్కుచు నామె తన నెంటునచ్చు యమునతో నింటికి బొమ్మలిచెప్పెను. యమున శారదమాట వినక రెండు మూడు మెట్లమెవెనుకనే యెక్కెను గాని యేమిశోచెనోమఱల నింతలో వెనుకకు మఱలెను. బాల్కనమునండియు సతిన్నేహముతో మెలంగుచున్న యేసాజీ భాస్కరులు దూరదేశమునకు గొన్నినాల్గొండుటకుఁబోవుటచే గమలగూడ విచారించుచుండునేమోయ

నీ తలంచి యామె యింటికిఁబోయియుండునని తోచుచున్నది. యమున యింటికిఁబోయిచూడఁగాఁ గమల శయ్యపైఁ బరుండియుండెను. యమున “ కమలా ” యని పిలిచెనుగాని కమల పలుకలేదు. కదలనులేదు. ఆమె నిగ్రిచుచున్నదేమోయని తలంచి యమున భూరకంఠుడెను. అట శారద మేడపైకిఁబోయి రెండవ యంతస్తులోఁజూచెను. సరోజిని యామె కచ్చటఁ గాన్పింపలేదు. శారద మూడవ యంతస్తునకుఁ బోయి చూచెను. అచ్చటఁగూడలేదు. సరోజిని నాల్గవ యంతస్తునఁగూడఁ గాన్పింపలేదు. అక్కతన శారద సంధిని ముహుఁపెచ్చెను. కాళ్లు కంపింపసాగెను. హృదయము దడదడఁ గొట్టకొనసాగెను. సరోజిని దేమైపోయెనో యని యామె భయపడసాగెను.

అతిరథసమున నామె మఱలఁ గ్రిందికిఁబయలుదేరెను. ఇంతలో నొక పరిచారిక యెదురై సరోజిని రెండవయంతస్తులోనున్నదని చెప్పెను. అది విని యాశితో “ నున్నదా? ఉన్నదా? ” యని వగర్చుచు తడములో సటవచ్చి

చూచెను. చూడఁగా నామె కారెండవయంతస్తులో నాశ్రయవిముక్తయై ధరణిపైఁబడియున్న వార్షికలగ్నతల రన్న కంబళముపైఁబడియున్న సరోజిని కండ్లఁబడెను. వెంటనే శారద “ సరోజిని! సరోజిని! ” యని పిలుచుచు నటాలున నామెపైఁబడి యామెకు బ్రబోధింపసాగెను.

నారాయణరామ! నీవు ముందినని జేసితివి కాదు. ఈ సందర్భమున నీకుముగ నీవు పూర్తిగఁ బొరలడిపోతివి. నిజముగ నిప్పును నీబుద్ధి పెడదాఁరింబట్టి నది. నీ యభిప్రాయమేమోగాని యంతవరశ మైనదిగ మాకుఁ దోచుచులేదు. ఏసాజీ భాస్కరుల సంగతి నాలోచింపుము. కమల స్థితియోచింపుము. నీ గృహిణిస్థితిఁజూచుము. నీ చేతపుట్రియగు సరోజిని యవస్థగఁబరికింపుము. నీ స్థితియారాటమును దెలిసికొనుము. ఇంకను మించిరాలేదు. ఏసాజీ భాస్కరులు సమీక్షముననేయున్నాడు. అలసింపకుము. వానినిదోడిలేనాశ్రియిమ్ము. నారాయణరామ! లేమ్ము. లేమ్ము. అయ్యో! నీకిదివలఁబడుటలేదా?

శ్రీ రస్తు.

మిథునానురాగము

ద్వితీయ భాగము.

ప్రథమ ప్రకరణము.

బౌగంగజేబుచక్రవర్తి డిల్లీకిఁగోన నముపైఁ బ్రచండమార్తాండునికరణి వెలుంగుచుండెను. ప్రపంచముకలదెచ్చట సంతప్రాధవముగలచక్రవర్తి యుండెనని మేము వినియుండలేదు. అతని కంటె దీర్ఘకాలము ప్రభుత్వముచేసిన వాకుండవచ్చును. అతనికింటె విశాల దేశము నేలినవాడు, నాతనికింటె నెభవము లనుభవించినవారునుగూడనుండవచ్చును. కాని నానినేరి నాతినితోఁగోల్పుటకు వీలులేదు. సమానులే లేనప్పు డభికులొట్టుండెదరా?

నిరుపముండగు సౌరంగజేబుచక్రవర్తిని వర్ణించుటకు మే మిప్పుడు మివులముచ్చటనడుచున్నారము. కాని యిది చాలదుష్కరప్రయత్నమని మేమెఱుంగుదుము. అయినను మానుటకు మామన మంగీకరించుటలేదు. మాశక్తికొలదిఁ బయ్యించెదము. అతనికిఁ ద

శదిశలవ్యాపించుటకు సాయము నేమివలయునని మేము చాఁగొలచుచుండి యభిలషించుచున్నారము ఇంటివెలుగున మాకవకాశము లభించినదికాదు. మేమిత లేనిపోనిచూటలతోఁ గాలము గడుపక మాయభీష్టకార్యమును నిర్వహించుకొందుము. ఇప్పుడు తేప్పిన మజల సమయకాశ మెన్నిదినములకు లభించునో,

మాభాషాపౌష్టిమం బంతయుఁజూపి యిపు డీసౌరంగజేబుచక్రవర్తినివర్ణించుటగోబట్టులవలె నిశితయోక్తులను గుఱిపించివేయుటకు మేముతలం దికోనియుండలేదు. మాశక్తిశక్తియునులేదు. చేతనైకంతసఱకు మేమున్నయున్నట్లే నక్కాఁగింతుము. ఈనందర్భమున నాతని గుణములలో నేదియైనఁ బ్రకాశము కాకుండునని నది మాలోపమేయని మేము ముందుగ నే మనవిచేసికొనుచున్నారము.

చక్రత్రకాదులవద్దనుననరించి యా మహాచక్రవర్తిస్త్రిసుశకము ౧౭౧౮వ సంవత్సరము జన్మించెనియు, ౧౭౫౭వ సంవత్సరమున సి హాసనారోహణముగా విచ్చెనియు. మేము వాచుజాలము, గూడేర్తలము గావించుటయే మాపనిగా ని జ్యకాలాదులను డెలుపుట మాపని గాదు. మీకుఁగాలజ్ఞానము గావలసిన యెడలఁ జరిత్రములం జూచికొనుడు. మేము చరిత్రకర్తలముకాజాలము. ఆ తని పరిపాలనమునందలి మంచికెట్లను గూడ మేము తెలుపజాలము. దానిని గుఱించి రాజకార్యధురీనులు చెప్పెదను.

ప్రప్రథమమున నొరంగజేలు చిరాగియైయుండెడివాడు. సార్వభౌమునిపు స్త్రుడైనను భూపాలులను ధరించికొని యెఱుంగఁడు. వానివలననేమియుఁ బ్రయోజనములేనియుఁ బాపపాపపుని యు నాతనివశ్యకము. సుసారచుసార మని యాతఁడు చిన్ననామమునందే తెలిసికొనియెను. రాజ్యము దుఃఖహేతువనియు, సరకకారణమనియు నమ్మి యాతఁడు తత్పరాజ్యములైయుండెడివాడు. స్వల్పమూల్యలభములగు వస్త్రములను ధరించి తదేకనితతో నూగులాడుచు నెల్లప్పుడును మహమ్మదీయ వేదమగు కురాను గ్రంథమును బఠించుచుండెడివాడు.

కాని దీనికంటెకును ముఖ్యకారణము రాజ్యాశ. ఇదంతయు బకధ్యానముగాని మఱియొకటిగాదు. ఇన్నియు రాజ్యమునందలి వైముఖ్యమును బ్రకటించుచు గాజ్య సంపాదనార్థము చేసిన ప్రబలప్రయత్నములను రహస్యముగ నుంచుట కేర్పడినసాధనములు.

షాహజహానుచక్రవర్తి నలుపుగుపు స్త్రులలో నొరంగజేలు మూడవవాడు. న్యాయముననుసరించి తండ్రిసామ్రాజ్యధిపత్యము జేయునకు రావలెను. కాని యాన్లాయ మిటఁ బనికివచ్చినదిగాదు. సామ్రాజ్యలక్ష్మి యపుడపూర్వపు నియమముల నన్నింటినుల్లంఘించెను. అవన్నియు నామెకుఁ గడునసహ్యముగఁదోచెను. అక్కతన నామె స్వయంవరణము నభిలషించెను. షాహజహానుని నల్వగు పుత్రులనుగూడ సామ్రాజ్యలక్ష్మిని మోహించిరి. సామ్రాజ్యలక్ష్మివారిలో నేరినిఁబెండ్లిగూడవలెను? అప్పుడామె కేమియుఁ దోచినదికాదు. అక్కతన నామెయొక యుక్తినిబెన్నెను. సామ్రాజ్యలక్ష్మి కండచందములతోఁ బనిలేదు. మీలో నెవరుగొప్పవారో వారిని నేను వరించెదనని యామె ఖండితముగఁజెప్పెను.

ఆ నల్వరిలో నధిపతెవరు? ఈసంశయ మెవరుతీర్చగలరు? వారిలో వారే

యీ విషయమును విచారణగా వింశబూనిరి. ఈ రూపమున వారు లెమతము శక్తి సామర్థ్యములను బ్రకటింపబూనుకొనిరి. ఆకాముకాగ్రేసరులలో నెవరి ఘనత నెవరంగీకరింతును? ఈ వివాదము మాటలతో దీరినదిగాదు. కత్తులు పట్టచలసివచ్చెను. బుద్ధిలమును, గౌహుబలమును గూడ సంపూర్ణముగ నుపయోగింపవలసివచ్చెను. అప్పుడు గాయానాన్నియ విచారణమువలన బయోజనములేదు. అడ్డుపడిన వారి నెల్లరను నజకిపేయవలసినదే. లేకున్న సామ్రాజ్యలక్ష్మీమణిగల నాశ వలయునొన పలసినదే.

ఆనల్వరిలో నొకడుగర్వ. ఇగో కడు విషయంబయిండు. వేళొకడు కడటి. మఱియొకడు మూర్ఖుడు. వీరిలో వంశనాశనిమునకు జంకువారెవరు? అక్షరీర్తి కడలువారెవరు? వెనుదీయునారెవరు? అంగణుచదలసడిరి. అప్పుడొరంగజేబు తన నైరాగ్యమునంతను బ్రకటపఱచి రాజ్యము నీకేయిచ్చెననని తన తమ్ముడగు మురాదుని దశలో గలుపుకొనియెను. కుటిలస్వభావయగు మురాదు సామ్రాజ్యలక్ష్మీకొలఁదికాలము నారారాజధివనమున జంకుచున్నప్పుడు మునియైన బెలుపుచు నొరంగజేబునకుఁ గుడిభిజమై వర్తింపదొడంగెను. మురాదు యొరంగజేబు ననుంగుజెల్లెలు.

అంగణును గత్తియై గత్తియై గలిపిరి. ఈ యుద్ధ మశిభయంకరముగఁ బ్రసరియెను. ప్రథముడగు దారా ప్రప్రథమమున సౌరంగజేబుచేఁజిక్కిపోయెను. అంత నొంగజే బన్నగారిని బట్టకవీధులలో ద్రిప్పి యగౌరవపఱచి చంపించెను. తరువాత రెండవవాడగు సుజాతజిత్తుడయ్యెను. వాని నారాకాణ దేశమునకుఁ బ్రసరింపఁపి యట సంహరింపించెను. పిదప రాజ్యాశతో నమ్మి తనమఱుంగు జొచ్చిన మురాదుని జెఱపాలలోఁ బెట్టిచంపించెను. తుద కౌరంగజేబు చెల్లెలి తోట్పాటువలన లభనిజయఁడయ్యెను.

కాని యీవిజయమువలన సౌరంగజేబునకు వాంఛాసిద్ధియైనదికాదు. సామ్రాజ్యలక్ష్మీ స్వతంత్రుని స్వయంవరమును జాతించుకొని వరు నేరకొనెను కాని ముసలివాడగు ఘోరజహా నొమెను వదలినవాడుకాదు. అక్కడ నామె దిగులువడి తనస్థితిని చూచెను. వెంటనే యొరంగజేబుధోతనా యై సామ్రాజ్యలక్ష్మీ కొలఁదికాలము లోఁ దన స్వాధీనము కావలసి యేయన నున్న నాలస్య మమృతమ్ విష ” మ్మను నార్యోక్తిని బూర్తిగనమ్మి వృద్ధుడగు కన్నతండ్రిని జెఱపాలలోబంధించి

యామెరు జేపట్టెను.

కాని పారిశీకపు రాజిదియందును
ని గోపవరవసుడై “వృద్ధుడగు నీ
తండ్రికి జెల్లుడిపించి రాజ్యనాతని
క్రియ్యి. లేకున్న సీమిడికిదే గండెత్తి
వచ్చుచున్నా” నని కలుగుపంపెను.
అది యారంగజేబుభయపడి యాయా
పొత్తురుదాటుటకు గండ్రీకి జంపింప
దలంచి తండ్రికి జెల్లునుని యాగ్రా
లోని సగ్గానివైద్యునిను విషయంపెను.
కాని యాస్వారిధి క్షిప్రాయము డట్టి
కృత్యమునుజేయలేక యావిషమును దా
నేమింగి యనుకుటాసెను. కాని పా
పాదహోచ చక్రవర్తి యెవిమిదిసంవత్సర
ము లాకారముననుండి తుదకుఁబ్ర
యపుత్రుడగు నారంగజేబు చేతితోనే
ప్రాములనువిడిచి సుగళింబొందెను.
సుపుత్రుడగు నారంగజేబు తండ్రికి
బారికాకిక్రియ లపగవైభవములతో
జగపెను. బౌరంగజేబుల్లియగు ముం
తాజుమహా లాసిని సగమూడవ నేట
నే లోకాంతరిగతురాలయ్యెను. పాప
మామె యాసత్పుత్రుని చేతితోఁబోయి
ధ్యతెంగించు స్పృష్టమునకు నోచు
కొనలేదు.

బౌరంగజేబునకు రాజ్యలక్ష్మి సంపూ
ర్ణముగ స్వాధీనమయ్యెను. అసృష్టవ
శమున దండెత్తివచ్చెదనని బెడరించిన

పారిశీకపురాజు పరమపదించెను. బౌ
రంగజేబునకిక నందునెదురాడువాగులే
కపోయిరి అక్కతన నాతడు హిందు
వులనందఱను మహమ్మదీయులుగఁ జే
యవలయునని చిన్ననాటనుండియు గ
లకోర్కొ దీప్చికోనదలచెను. తనరా
జ్యములోని హిందూపాతశాలలు, మఠ
ములు, సత్రములు, దేవాలయములు
మున్నగువాని నొక్కపెట్టిన విధ్వంసము
గావింప నాజ్ఞయొసంగెను. దేవాలయ
ములయందలి పవిత్రనిగ్రహములను
దెప్పించి మనీషుపు గాదులతో వేయించె
ను. హిందువులు పండువులు చేసికొ
నఁగూడదని శాసించెను. యాత్రయి
నేయఁగూడదని నిరాకరించెను. హిం
దువులకు జట్టువన్నవిధించెను.

ఇట్లొకవిధమునఁగాదు. ఆతఁడు త
న నిరంకుశాధికారమును నెఱపసాగెను.
హిందూదేశమున నారంగజేబుచక్రవ
ర్తియనిన నందఱును బెడరజొచ్చిరి.
ప్రపంచమున నింతటికూరుడు, పా
పాశ్వుడు నగు మానవుఁడేక జనింపఁ
బోడని ప్రసిద్ధినిఁగాంచెను.

మే మిప్పటి కీవిషయము నింతటితో
విరమించుచున్నారము. ఈ పైవాత్ర
యందలి యభిప్రాయబంతయు మాది
గాదు. చరిత్రకారు లారంగజేబు చ
క్రవర్తిగుఱించి యక్లిష్టవాసియుంచిరి.

నిక్కముగ వారాతనియెడల నెంతయుఁ గూఁ బ్రయత్నించెదము. అతని బుద్ధి గాఢినియు వహించినారని మాఱుభిప్రాయము. మా జీవితకాలములో నెప్పుడు యొకప్పుడు తీరికజేసికొని యామ హాచక్రవర్తికి జన్మకారులవలన గలిగిన కలంకమును దొలంగించివేయుట కుఁ బ్రయత్నించెదము. అతని బుద్ధి కుశలత, పరాక్రమము, వైభవము మున్నగు వానిని జక్కఁగఁ బ్రకటనగా వించెదము. అతని యశశ్చంద్రికాల హరిచే బ్రహ్మాండభాండమునింపివేసెదము. కాని యిపుడుగాదు.

ద్వితీయ ప్రకరణము.

భారతీయులయెడల నారంగజేబు చక్రవర్తి యజిక్కురముగఁ బ్రవర్తించుచుండుటచే ననేకహిందూరాజుల హృదయసీమలందు రోహిణి ప్రజ్వలింపసాగెను. రాజపుత్రస్థానమునందలియు దయపురదృగ్గమునేలు రాజసింహుఁడొక ప్రక్కఁ మధ్యహిందూదేశమునందలి బుందేలుఖండమును బరిపాలించు ఛత్రసాముఁ డింకొకదిక్కునను, మార్వాడుదేశమును శాసించు యశనంతసింహుని రాణియొక చక్కిని, మహారాష్ట్రమున వర్ణమాసచంద్రుడై వెలుంగుచున్న ఛత్రసతిశివాజీ వేటొకవైపునను మొఘలుసామ్రాజ్యమును విచ్చిన్నముజేయుఁ దలంచి పనిసేయుచుండిరి.

కాని యారంగజేబుచక్రవర్తిపై వీరందఱులో శివాజీయెక్కుడు పగఁబూసెను. పర్వతవాసులగు ననేక కిరాతకుల మహారాష్ట్రులను, మహమ్మదీయు

లనుగూడ సైన్యమునఁజేర్చికొని నేర్పరులగు నాయకులయధికారములక్రింద ననేకభాగములుగా శేర్పాటుగావించి చక్రవర్తి పడమటనున్నపుడు తూర్పునను, దూర్పుననున్నపుడు పడమటను, దక్షిణముననున్నపుడు త్తరమునను, నుత్తరముననున్నపుడు దక్షిణమునను, నొక్కొక్కపు డాతని కండ్లయెదుటనుగల దుర్గములను ముట్టడించుచు మొగలుసైనికులవీచమడఁచుచుఁగోటలంబట్టుచు నారంగజేబు ననేకవిధముల వేధింపసాగెను.

నలుదిక్కులనున్న ప్రతిపక్షులతోఁ బ్రతిఘటించుట యారంగజేబున కంత కష్టముగనున్నదని చెప్పఁజాలముగాని శివాజీయనిన నాతని వజ్రమయహృదయమునఁగూడ భయమున గొకింత స్థలము దొరకుచుండెను. భారతదేశమునంతను నిరంకుశముగ శాసించు నామహాచక్రవర్తిని జన్నిజమీరమునఁగూడ శివాజీ ది

ద్రిమ్మని. నాట్యమాడించు వేయుచుండెను. సైన్యపరిమితినిఁ దనకంటఁ దక్కువవాఁడైన శివాజీని శాసించుకొన్నచోఁ దనకీర్తికి మాల్వ్యము కలుగునని పాపమాచక్రవర్తి భయపడుచుండెను. కాని యాపొట్టిమహారాష్ట్రరాజు చక్రవర్తి ననాయాసముగ గిరురించివేయుచుండెను. తుదకు శివాజీ యనువాఁడొక్కఁడా లేక యా పేరుగలవారు పదుగురు గ్నారాయని భయపడు నవస్థగూడఁ జక్రవర్తికిఁ దటస్థించెను.

అంతకంతకుఁ జక్రవర్తికి శివాజీవలన నలడడి యధికముకాజొచ్చెను. ఒకదుర్గముతరువాత నొకదుర్గ మశ్రమముగ మహారాష్ట్రనాయకున కధీనమగుచుండెను. అతని శిక్షింపవలెనని చక్రవర్తి సైన్యములనంప నానంగతి యెఱిగి మహారాష్ట్రవీరులు మార్గమున నేగొండ గుహలయందో డాగియుండి యమాంతముగ మొగలుసైన్యమును జీకాకునేగుచుండిరి. మనకథ జరుగునమయమున శివాజీ పక్షమువా రహమ్మదునగరప్రాంతప్రదేశమున ఘోరముగ దోచుకొనసాగిరి. ఈనంగతి చక్రవర్తికిఁ దెలిసెను. అంత నొరంగజేబుచక్రవర్తి కఖండకోపమువచ్చెను. చక్రవర్తి మహారాష్ట్రమునంతను హఠాత్తుగ దగ్ధము గావించివేయవలయుననినంత కోపమువచ్చెను.

మువచ్చెను.

దిల్లీనగరముననుండి శివాజీ చర్యలను గనిపెట్టుటకును బ్రతిక్రియ గావించుటకును సంతపిలులేనిదిటలుచి చక్రవర్తి యపుడపు డహమ్మదాబాదున వసించు వాడుకయుండెను. అక్కతనఁ జక్రవర్తి యాసమాచారము నాలకించి బ్రహ్మాంశమగు సైన్యమును వెంటఁజెట్టుకొనివచ్చి యహమ్మదాబాదు నగరమునఁ బ్రవేశించెను. రసికశేఖరుడగు నాతనితోఁ గుఠ్ఠాంతికాంతాచుమంతయు వచ్చెనని వేటుగఁ జెప్పసక్కటలేదు.

నిష్ఠనములై యున్న యహమ్మదాబాదురాజభవనములకును, బూవుగోటకును సవీనశోభయజ్ఞెను. పట్టణమున కఖండ ప్రకాశము కలిగెను. ఆ నగరమునందలి వారకాంతలును మధురసన్యాసారమునుగావించు వారును, శివాజీ తమ పాలికి దేవుడని భావించసాగిరి. శివాజీ యాపనికిఁ బూనుకొనకున్నచోఁ జక్రవర్తి యహమ్మదాబాదునకేలవచ్చును? అతఁడు రాకున్న వారకంతి ధనాగ మమెట్లుకలుగును?

రాజభవనములన్నియు మదిరాపాన మత్తలై యొడలెఱుంగక సంచరించువందలకొలది బేగములతోడను, దమతమ బేగముల వైభవములంగాంచియుఁ దమ భాగ్యముం దలంచుకొనియుఁ గ్రా

ట్లకుక్కలవలెఁ దమలోఁదాము కలహించుకొను వేలకొలది పరిచారికల తోడను, నావీలాసవతుల మనోహరరూపములనారసి యానందమును బట్టఁజాలక మర్కటములవలెఁ జింనులు త్రొక్కు కొఱ్జాలతోడను రాజభవనములు నిండిపోయెను. మాకింక నారంగజేబుచక్రవర్తి యంతఃపురమును వర్ణింపవలయునని యెంతైననభిలాషమున్నది గాని మేమట్లు వర్ణింపఁజాలకున్నారము. ఇట్లే యొక గ్రంథకర్త యీ మహాచక్రవర్తి యంతఃపురమును వర్ణింపలేక విసిగిపోయి తురకు సంగ్రహముగ “ నా

రాజసౌధములయం ” దాస్వల్ప ప్రదేశములయందు నున్నంత భవరాశి, రత్నరాశి. రూపరాశి, మఱియు నంతటి పాపరాశి యీ భారతవర్షమునం దంతటను గూడలే ” దనివాసి యంతటితోఁ దృప్తిజెందియుండెను.

బౌరంగజేబుచక్రవర్తి యిట్లనంతసన్నాహముతోవచ్చి యహమ్మదాబాదునందు వసించెనను సంగతి దేశమెల్లెడలను వ్యాపించెను. అహమ్మదాబాదునకు ముప్పది కోశముల దూరముననున్న పల్లె యగు దేవీ గోమమునఁ గూడ నీ వార్త వ్యాపించెను.

తృతీయ ప్రకరణము.

ఇంతటితో మేమిపుడీ యహమ్మదాబాదునందలి బౌరంగజేబుచక్రవర్తి ప్రస్తావము గట్టిపెట్టి మఱల దేవీగ్రామమునందలి సమాచారమును దెలుపఁబూనుచున్నారము. ఎవరు ప్రకృతితత్వము నెఱుంగఁగోరెదరో వారికొఱకు మేమీ గ్రంథమును వ్రాయుచున్నారముగాని కేవలము కథాకల్పనముగాంచి యానందింపఁదలంచువారికొఱకు వ్రాయుటలేదు. మేము వెంటనే దేవీగ్రామమునందలి సమాచారమును దెలుపఁబూనుటకు మఱియొక ప్రబలకారణము

గూడ నున్నది. ఏసాజీ భాస్కరుల వియోగమువలనఁగలిగిన చింతానలముచేఁ బాపచూముర్దరాండ్రగు కమలాసరోజు నులెంత కృశించిపోవుచున్నారో? యెంత దురపిల్లుచున్నారో చూడకుండ నెట్లుండఁగలము? నారాయణరాయని కాత్మమునుజూచియు శారద యుపేక్షను దలంచియు, దమ జీవితములయెడల నిస్పృహజెందియున్న యా కుసుమకోమలులను జల్లనిమాటలతోనైన నోదార్పకుండ నెట్లుండఁగలము?

ఏసాజీభాస్కరులు పూనానగరమున

కరిగిన పిదపఁ గమలాసరోజునులు కడు పారభుజించియెఱుంగరు. కనులార నిదురించియెఱుంగరు. నోరారమాట్లాడి యెఱుంగరు. మనసారనానందముఁగాంచియెఱుంగరు. కట్టిన పుట్టములు విడిచియెఱుంగరు. కేశములు సుగంధతైలములురాసి నున్నగదువ్వుకొనలేదు. కలకలలాడు వారి ముఖచంద్రమండలములు దరహాసచంద్రికలసీసక వెలవెలబోవుచుండెను. ఆ మైదీవలు కృశించిపోయి వైవర్ణ్యమునందియుండెను. కమల వసారాయందలిశయ్యను, సరోజినిమేడమీఁదిశయ్యను విడిచి యెఱుంగరు.

ఈస్థితికిఁగారణము శారదకుఁడెలియనిదిగాదని మేమిట వ్రాయనక్కఱలేదు. శారదసైతము చాలవఱ కిట్టియవస్థకేపాల్పడెను. ఆశ్చర్యమేల? కమలా సరోజిని లొక్కవియోగవ్యధవలన మాత్రమే పీడింపఁబడుచుండిరి. కాని శారదయో; వియోగవ్యధవలనను, గమలాసరోజునులు మంచముపట్టియుండుటవలనను గూడఁ బీడింపఁబడుచుండెను. అయినను నామె యొకింత వయసుగడచినదగుటచే నీదుఃఖముల సంతగబ్రకటముగానీక, కమలాసరోజునుల యెడలఁ గడు మెలఁకువగలిగి వర్తించుచుండెను. యమున యింటికివచ్చి కమలను జూచుటతోడను, మఱల స్వగృహమునకువచ్చి

సరోజినిని జూచుటతోడను శారదకుఁ గాలము గడచిపోవుచుండెను. అక్కతన నామెకూడ నిద్రాహారములకు వాచిపోయెను.

నారాయణరాయనిస్థితిజూడ నాతనికిఁగూడ నొకింత విచారముకలిగినట్లే యుండెను. కాని శారదానారాయణరావుల దుఃఖము సజాతీయమని మేము చెప్పజాలము. అనుదినము కండ్లబడుచు జేదోడువాదోడుగనుండు కొడుకును మేనల్లుడును దూరదేశమునకరిగి యుండుటవలన నాతఁడట్లుండియుండును. కన్నకూతురగు సరోజిని మంచముఁబట్టి యుండుటవలనఁ గూడ నట్లుండియుండును. కాని కన్నకూతురు మంచముఁ బట్టుటవలన విచారించు నాతఁడామెకట్టి యవస్థను స్వయముగనే తెచ్చిపెట్టగలఁడా? యని మీరు ప్రశ్నింపవలదు. అది వేఱువిషయము.

కమలయే తన సర్వస్వముగభావించి యామెకొఱకుఁ దనజీవితమును ధారవోయు యమున కమల కట్టియవస్థ తటస్థించినపు డెంతవిచారించునో, మఱిలేనిదానివలె నెట్లునంచరించునో, నిద్రాహారములులేక యెట్లునవసిపోవునో, మేమిఁకఁ జెప్పనక్కఱలేదు. కమలకు స్వస్థతకలుగుట కెంతమంది దేవతలకుమ్రొక్కునో, యెందఱు వైద్యులకొఱకుఁ ది

రుగునో, గృహకృత్యవిషయములయం
డెంత యశ్రద్ధవహించునో, చూడవచ్చి
నవారితో నెంతయు ధైర్యముగ మాట్లా
డునో చెప్పనక్కఱలేదు. ఇస్సని వేడి
నిట్టూర్పుబుచ్చుచు శయ్యపైఁ గమల
యిటునటు దొరలునపు డెంతసంకుభిత
మనస్కయగునో, భావరసితముగ ని
టునటు చూచిచూచి విసుగుతోఁ బ్ర
క్కకొత్తిగిలి కమల కన్నులు మూసికొ
నియన్నపుడారసి మనమున నెంతవగచు
నో, బెంగటిల్లునేమోయను భయమ్ము
నగమలకుఁ గాన్పింపకుండ నిరంతరము
గ దొరలు సశ్రువులనెట్లు తుడిచివేసికొ
నునో, చెప్పనక్కఱలేదు. చెప్పలేము.

కమల చెలికత్తెలు ప్రతిదినము నొ
కమాటో రెండుమాటలలో వచ్చి యా
మెనుజూచిపోవుచుండిరి. అప్పుడప్పు డి
రుగుపొరుగు గృహ యజమానురాండ్రు
గూడవచ్చి చూచిపోవుచుండిరి. అం
దఱును దమకుఁ దోచిన యాషధము
లపేరులచెప్పి “వీనివలనఁ గమల స్వస్థ
తంగను” నని నలహా చెప్పుచుండి
రి. అప్పుడప్పుడు చెలికత్తెలలోఁ గాం
దఱు కమల కౌషధపానము జేయించు
టయందును, లలాటమున మంచుచిగంద
ములందును, ఎలసినపుడు చే
యవలసినంగి లేవదీయటయందు,
గూఢాచారముదినిపించుటయందును యము

నకుసాయపడుచుండిరి. యమున యొం
టరికత్తెయనిగూ, నీసమయమున నామె
హృదయము చాలగలఁగిపోయియుండు
ననియుఁ గలఁచి వా రామెయెడల ద
యాద్రిహృదయతై యుండిరి.

వారందఱును బ్రోదినము సరోజి
నింగూడఁ జూడవచ్చి కొంతతడవుప్రాప్తు
పోకకామాటయు నీమాటయుఁ జెప్పిపో
వుచుండిరి. శారద వారినగఁజూచి
నట్లు బుజ్జగించి యటకాకర్షించుచుండె
ను. కాని కమలాసరోజినులకుఁ గాల
ముమాత్ర మతికష్టముమీఁద గతియ
యొక యుగముచొప్పుననే గడచుచుం
డెను.

ఈ సందర్భమున దసకెన్నివిధములఁ
బరిచర్యచేయుచు ను సరోజిని తల్లియె
డల నించుక కోపించియుండెను. కాని
యచికేవలము కోపమనిచెప్పటకు వీలు
లేదు. కోరినవస్తువులు తెచ్చిపెట్టక
యామాట మఱిపింప మఱియొకవిధము
న లాలింపఁ జూచు ప్రాణనాథునిపైఁగు
లకామిని చూపుకోపమెట్టిదో సరోజిని
కిఁ దల్లియెడఁగల కోపమునట్టిద “ఈ
వ్యర్థిపరిచర్యలనుమాని నాతండ్రితోఁజె
ప్పి, భాస్కరునేలరప్పింపఁగూడదు? తా
నుగట్టిగఁజెప్పినచో నాతండ్రి యీమా
ట నెట్లు త్రోసివేయఁగలడు? అట్లుచేయు
టకిష్టములేనియెడలఁ బ్రాణములు నిల్ప

టకుమాత్ర మిట్లేలప్రయత్నపడవలె " నని యామెతనమనమున ననుకొనుచుం డెను. కాని శారదయ్యాస్థితిలో సహో జని యిట్లనుకొనుచుండునని గ్రహింప కపోలేదు. గ్రహించినంతమాత్రమున నేమిప్రయోజనమున్న? నారాయణ రాయనితో నట్లుచెప్పట కేమియడ్డంకు లున్నవో;

ఈ సందర్భమునందలి కమలమానసి కష్పత్తి మఱియొకరీతినుండెను. శార ద తనస్థితింజూచి మఱులనేమననోయని కమల యొకదెసజంకుచుండెను. ఆవృ త్తాంతము తల్లికిఁదెలిసిన నేమననోయ ని వేటొకదెస యపడుచుండెను. త స్మిరయటకు . . . జెలును, వృ ధులును నేమిం . . . ము చేసిపోదురో యని మఱియొకదెస నడలుచుండెను. తుదకొకనాఁడామె యడలుచున్నట్లే నా డీజ్ఞానముగలదని పేరువడిన యొకవృద్ధ స్త్రీ మెల్లఁగ మంచముచెంతకువచ్చి క మల చేయిబట్టి పైకిఁజూచుచు మంద హాసముఁగావించి నలుగురు వినునట్లుగా యమునతో " నీద్వరము మనము నై ద్యులనితలంచువారి మందులనలసఁబోదు. పెండలకడఁ పెండ్లికొడుకునరయు " మ ని చెప్పివైచెను.

అప్పుడు శారదగూడ నచ్చటనేయుం డెను. అందఱును దరహాసితవదనార

వింకలైరి. విషాదముద్రితంబగు య మున ముఖమునఁగూడ మందహాసరమ తాండవనూడెను. శారద యేమియు మాట్లాడలేదుగాని యా చిర్నవ్వుతోఁ గమలదెసకు మాత్ర ముచూచెను. ఆ మె తోడివయసువారెల్లగు " కమలా! నిజమేనా? " యని యడుగఁ దొడఁగి రి. కమల చెలికకైలలో నొకతె వే తొకతె వెనుకనిలిచి " యవ్వ బాగు గఁజెప్పిన " రని పల్కెను.

ఆ మాట కమల కెంతోభారముగఁ దోఁచెను. ఇదంతయువిని యామెప్ర క్కొకొత్తిగిలి యిస్సని కండ్లుమూసికొని యూరకుండెను. ఎవరేమనిరనిన సం తవంతలేదుగాని కాలమంతయుఁగడిదిపో యిన యా ముసలస్కృ యట్లుపల్కుట యెంతయు నాశ్చర్యకరమై యున్నది. ఆహా! పడుచువారినిఁజూచిన ముసలివా రికట్లు వేళాకోళమునేయటకు ముచ్చట యగుచుండును గాఁబోలు!

ఇదిబరిగిన రెండు మూడు దినముల కుఁ గమల మేన త్రయగు భవాని తన కొమరుని వెంటఁబెట్టుకొని కమలను ద న కొడుకునకిచ్చి పెండ్లిసేయుమని య మున నడుగుటకువచ్చెను. పాపమా యావనుడు తన మేనమామ కూతుం జెండ్లి యాడవలెనను గంపెఁదానతోఁ దన తల్లితోఁ గూడవచ్చెను. ఏకార

ణమువలననైన యమున యందులకంగీ కరింపకున్న బలవంతముగనైన నీసంబంధము నిశ్చయించుకొని వెళ్లవలయునను పట్టుకలతో భవానివచ్చెను. కమల మంచముబట్టి యుండుటచే నామెతోలుత యీసంగతిఁ జెప్పిటకొకింత సంశయించెనుగాని “ యిదియేమంత జ ” బ్బని తుడకు సాహసించి శారద యట నున్ననమయమున యమనతోఁ దాను వచ్చిన పనినిఁదెలిపెను.

మనస్థైర్యములేకుండుటచే యమున తోలుతఁ దిన యాడుచుట్ట యిందులకువచ్చినదని గ్రహింపలేకపోయెనుగాని పిలువనిపేరంటముగ భవాని కొడుకును వెంటఁజెట్టుకొని వచ్చుటచే నామె యభిప్రాయమును శారద గ్రహించెను. గ్రహించి యామెతోనలోఁ దాను నవ్వకొని యూరకుండెను. కమల కీర్థినిఁగి యేలేను. ఆమె నవ్వునకుఁ దెలియనిదేమున్నది? తనమనోవిధికిఁ బ్రతిఘటమైన యేసాజీ దివ్యసుంగళరూపము జూచి మాటిమాటికి నిస్పృహంజెంచుఁ బాపమాముద్దరాలు కిశవశివ ముండెను. అన్నా! ఈస్థితి యెంతకమనసి?

ప్రియజనులతోడి వియోగము కే

కుబంధమునువృద్ధిజేయు ననుటచు నమ్మలేమేగాని యావియోగము

భవించుట యెంతోష్టము. త్రిజగన్ని ర్మాతయగు నవ్విధాత కీసంగతి తెలియకుండునా? ఆవిధాత యవయువతులయనురాగము వృద్ధియగుటకు దుర్భరముగు నీవియోగవ్యధనే కారణముగ జేయక కాముకీకాముకులకు బాధలేకుండునట్లు మఱియొక కారణము నేలకల్పించుకూడదు? రాక్షసులవలనఁ బ్రజలకుఁగలుగు బాధలనుదొలంగించుట కీశ్వరునికొఱకుఁ దపముగావించి పరోపకారి పారీశులని బిరుదములందిన యామహామహు లెవ్వరును యవయువతులకీ బాధనుఁదప్పించుటకే ల తపముగావించఁ దలంపడైరి.

వయువతు లీ వియోగానల

రితెప్పులై పోవుచుండు

నిచే శృంగధంగవ

పునకు ముచ

కమ

స

మున ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఎన్ని త
డవలగినను నిదియే సమాధానమగుట
చే విసిగి “ నేను పయనమై వచ్చునపు
డు నీకు శృంగభంగమగునుజుమా య
ని నాభర్తయేచెప్పెను. కాని యము
న నామాటను గొట్టివేయుగాయను గ
ర్వముతో వచ్చినందులకుఁ దగినట్లు జరి
గినది. నాతమ్ముడు విశ్వనాథుడున్న
నాకిట్టి పరాధవము గలుగకపోవునుగ
దా ” యని యతిగుప్తయై కోపపడవ
లదనియు, నీక రెండుపూటలైననుండి
పోవలెననియు, దినయభిప్రాయమదిగా
దనియు యమున యెన్నివిధముల బతి

లచున్నను, శారద సైతము నీ కీ

యి తగదని యెంతచెప్పినను

“అతో ” మా భాగ్య

గాదట. క

కున్నా ”

యూ

క

కలతవడెను. “ తగిన మేనల్లుడుండఁ
బిల్లనీయ ననుటతగునా? ” యని లోకు
లనుకొనెనరేమో యని యామెభయ
పడజొచ్చెను. మేనటికముపట్ల లోకుల
ట్లనుకొనుట మాత్రమునిజము. తటా
కములచెంగట, నూతులచెంత మతియు
నింక నెన్నియెడల గుమిగూడెనరో య
చ్చట నెల్ల స్త్రీ లేదో యొకమాటమీఁద
నిట్టిప్రస్తావము బ్రారంభించి విసుగువి
రామములేకుండ నందలి మంచి చెడ్డల
నందఱు నన్నివిధములఁ దీర్పుఁ జేయును
రు. కాని యందలి కష్టసుఖముల నొ
క్కరును విచారించరు. ఏమికారణము
లున్నవోయని యెవరును జర్పింపరు.
“ ఒకవేళ భాగ్యము లేకనుకొందము.
చక్రవర్తితోడి సంబంధమైన నంటును
సొంటునులేని మేనటికమునకు సాటియ
గునా? ” యని యింకనేమేమో చెప్పు
కొందురు. ఇట్టిబాధలు తఱచుగ నం
దఱకును గల్గుచునేయుండును. కానిత
మమీదికి వచ్చినగాని తెలియదు.

తరువాత యమున యింటికిరుగుపా
రుగుస్త్రీలు కొండఱు వచ్చి యంతయు
వినిరి. కొంద “ టింత తొందరేమ
మ్మా! ” యనిరి. కొందఱు “ భ
వాన తీవ్రదిత్త ” యనిరి. మఱి కొం
“ టిది వింతగనున్న ” దనిరి. తుదకొ
క వృద్ధస్త్రీ “ యమునా! నీయభిప్రాయ

యమే " మని యడిగివైచెను. కా దమలోఁ దామేమో చెప్పుకొనుచుఁబో
ని యమున యేడికినిఁ బ్రత్యుత్తరమి యిరి. శారద యమున కొకింతచి
యలేదు. ఏమేమోచెప్పి వారినిమఱ త్రశాంతినిఁ గలిగించి యింటి కరిగె
పించుచుండెను. కొంతతడవునకందఱు ను.

చతుర్థ ప్రకరణము.

మూడవ యంతస్తుపై గోడగతిమం చముమీఁద నొఱగుదిండియ నానుకొని సరోజిని మూల్గుచుఁ గూర్చుండియుండె ను. ఆమె ముంగురులుచెడలి లలాట ముపై మూఁగియుండెను. క్రొచ్చుశి విడిపోయియుండెను. కను లరమూత వడియుండెను. అప్పు డామెచెంత నా మె చెలికత్తెలగు చంద్రిక, మృణాలి ని కూర్చుండియుండిరి. కుటిలకుంతలము లను మెల్లగనవరించుచు చంద్రిక యద నుగనిపెట్టి " తలనొప్పి తీవ్రముగ ను న్నదా " యనిసరోజినినిబలుకరించెను.

సీరసమువలన నూటలాడఁజాలక స రోజిని మూల్గుచుఁ గొంచెముతలయూఁ పెను. మఱలఁ జంద్రిక " ఇకనే మైన బాధయున్నదా? " యని యడి గెను. ఈ ప్రశ్నమునకుఁగూడ సరో జిని తలయూపియే యున్నదనిచెప్పెను. ఈ రెండు ప్రశ్నములవలనను సరోజిని విసుగు జెందియున్నదని గ్రహించి చం ద్రిక మఱల నామెను మాట్లాడింపక

యటనున్న తాళవృంతమును దీసి వీవఁ దొడఁగెను. సరోజిని ముఖకళనుబట్టి యదిగూడ నామెకసమ్మతముగనే యు న్నదని గ్రహించి మానివైచి తదేకదృ ష్టితో నామె ముఖమువంకఁ జూడసా గెను.

అప్పుడు సరోజిని కన్నులుమూసికొ ని మూల్గుటమానివైచెను. మృణాలి సీచంద్రిక లామెకు నిదురవచ్చెనని త లంచిరి. కానిమునుట్లుభావింపము. వ రీక్షించునట్లు చంద్రిక తదేకదృష్టితోఁ జూచుటచేఁ దన గుట్టేని బయల్పడునో యని లజ్జపెంపున నామెయట్లు కనులు మూసికొనెనని మేము తలంచుచున్నా రము.

ఇంతలో మంచిగందముబట్టుకొని శా రద మెల్లగవచ్చి మృణాలినిని " సరో జిని నిద్రించుచున్నదా " యనిప్రశ్నిం చెను. ఇదివిని సరోజిని కండ్లుతెఱచె ను. అదిచూచి శారద చెప్పుకొని నా మె ప్రక్కగూర్చుకొని తలముల

నొత్తిగించి నువ్వుల జండనమలడెను. అపుడు సరోజిని చూడ్కులాకింత తీవ్రముగనుడెను. అక్కతన శారద తన నొసటిపై గండముపూయట యామె కిష్టములేనట్లు మేమూహించుచున్నారము.

సంగతినందర్భములన్నియుఁ దెలిసిన శారదయే యిపుడు సరోజిని ఫాలతలమున మంచిగండముపూయ నిఁక మేము చెప్పవలసినదేమున్నది? ఈగండపుఁ బూతవలన నేమయినఁ బ్రయోజనమున్నదా యని మాకు నందియము గలుగుచున్నది. దీనివలన సరోజినికి శాధమతీత వృద్ధియగుననుకూడఁ దోచుచున్నది. మే మొకప్పుడొక సంస్థానోద్యోగినిఁ బిలిచి “ప్రాతమంత్రినిఁ దొలగించి యాస్థానమున మతియొక మంత్రి నేర్పాటునయటవలన మీప్రభువునకు నష్టముపోయి లాభమేమైనఁ గలిగినదా? యని ప్రశ్నింప వెంటనే యా పెద్దమనుష్యుడు “మంత్రిని మార్చటవలనఁ బ్రయోజనములేదు. మారాజుగారినిఁ దప్పించి మతియొకరి నాస్థానమునఁ గూర్చుండఁజెట్టినచో నట్లుజరుగవచ్చు” నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అట్లే భాస్కరునిఁ బూనానుండి రప్పింపక సరోజిని లలాటమున శ్రీచందనమలడుటవలన నేమిలాభమున్నది?

ఇంతలో నేదోమాట్లాడుటకు రామ

సింహని క్రిందనున్న నారాయణరావుచేతనుండి శారదకుఁ గబురుపచ్చెను. అదివిని సరోజినినిఁ జూచుచుండుఁడని మృణాలిసీచంద్రికలను వేడుకొని యదియే మైయండునని యోచించుచు నామెధర్త చేంతకువచ్చెను. నారాయణరావు శారదఁగాంచి మందహాసము గావించుచుఁ గూర్చుండుమని రెండుజాబు లామె చేతికిచ్చి చదువుమని చెప్పెను.

శారద చనవుటకుఁ బూర్వ మాజాబుల వృత్తాంత మొకింత చెప్పవలసియున్నది. కొలది దినములక్రిందట నారాయణరావు “మీ కెవరో పిల్లలనిచ్చినమని వచ్చినారు. మీకీ సంవత్సరమునఁ బెండ్లిగావింపవలెననియున్నది. మీరు శివాజీ మహారాజు చేత సెలవుగైకొనిరండు. పెండ్లియొనరించువారే మియల మీరు పూనానగరమున కరుగనచ్చు” నని యేసాజీభాస్కరులపేర జాబులు వ్రాసిపంపెను. అతఁడప్పుడు శారదకిచ్చిన రెండులేఖలు నేసాజీభాస్కరుల ప్రత్యుత్తరములు. శారదజాబు విప్పి చదువఁదొడఁగెను. భాస్కరుఁడెట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

“మీ జాబు చూచికొనినాడను. అతిబాల్యమునందే తలిదండ్రులను గోలుపోయిన నన్నుఁజేరఁదీసి నానాకష్టముల నంది పెంచి పెద్దఁజేసిన మీకు నాయం

దుఃఖల యవ్యాజానురాగపరిమితి నింత వఱకు నజ్ఞానమువలన గ్రహింపలేకపోయినందులకు మన్నింపఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. నా మంగళమునుగోరి నాకుఁ బెండ్లిగావింపఁగలఁచి నన్ను రమ్మని వ్రాసిన జాబు నారసి పరమానందభరితుఁడనైతిని. నాయంపు మీకింతయనురాగమున్నపుడు నాకింకఁ బెండ్లియగుట కష్టకార్యముగాదని నమ్మితిని. కాని మీ కిస్పష్టిఁగ్లు వ్రాయవలసివచ్చినందులకు సిగ్గుపడుచున్నాఁడను.

మామగారూ! పెండ్లియనిన నొకకన్య కంతమున తాళింగట్టి తలఁబ్రాల్వొసి వైభవముతో నూరేగుటగాదనియు, విధినియోగము ననుసరించి యొకనతినిఁ జేపట్టి ధర్మార్థకామమోక్షములను చతుర్విధ పురుషార్థములను సంపాదించుటకు సంసారమను మహాసాగరమున నీదుటకుఁ బ్రాగంభించుట యనియు మీయనుగ్రహమువలన నేను తెలిసికొనియున్నాఁడను. కనులైన బాగుగఁ దెలిచి యుండని నే నప్పుడే సంసార సాగరము నబడినచో నెప్పటికైన దరిఁజేరఁగలవాయని భయముగనున్నది. అంతేగాక నేను ధనికుఁడఁగాను. నాకు విశేషముగఁ బైతృకమగు నాస్తిలేదు. ధనసంపాదనమున నాకింకను ప్రావీణ్యములపడియుండలేదు. అక్కతన నే నిప్పుడే

పెండ్లియాడినచో నాసంగతి యెట్లున్నను బెండ్లామునకైనఁ గడుపునిండ నన్నముఁజెట్టిలేశమోయనిగూడ భయముగచున్నది.

కావున నాకప్పుడే పెండ్లిప్రయత్నములను గావింపవలదని ప్రార్థించుచున్నాఁడను. నేనిట్లు వ్రాసితినని మీరలిగినచో నేనిక నభివృద్ధినందఁజాలను. నాకుఁ బెండ్లిగావించు భారమెప్పటికైనను మీమీఁదనేయున్నదని విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను. మీరు నాపై ననుగ్రహముబూని యిదిపూజ్యురాలగు నామేనత్తకు వినిపించి యామెకుఁ గూడ నాపై దయగలుగు నట్లనుగ్రహింపఁగోరుచున్నాఁడను. నాభావ్యభివృద్ధికోట కాశీర్వదించుచుండవలెనని మిమ్ముఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. ఏసాజీయు నేను నిట షేమముగానున్నారము. శివాజీ మహారాజుగారు మమ్ముఁ బుత్రులవలెఁ జూచుకొనుచున్నారు "

. శారద యిట్లు లేఖం జదివికొని " యశారా! మొన్నటివార డెంతగడును దనముగఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చె " ననియాశ్చర్యపడఁజొచ్చెను. అదిచూచి నవ్వుచు నారాయణరావు " శారదా! రెండవలేఖను జూడు " మని చెప్పెను. అంతఁ గొడుకేమనివ్రాసినోయని యాత్మముతో శారద యా లేఖనందుకొని

చదువజొడగెను. ఏసాజీ యిట్లువా? సెను.

“మీ జాబు చూచికొనినాడను. మీరు నాయందుగల పుత్ర పేమపరి మితినిదెలిసికొంటిని. అయినను నేనిష్ట డిట్లు వ్రాయవలసినచ్చినందులకు నగ చుచున్నాడను. నేను కృతిఘ్నుడ ననియు, గురుజనోల్లంఘనము గావింపఁ దలంపుఁగొంటిననియు మీరు భావింపవలదు. నాయభిప్రాయమును గ్రహించినచో మీరు నన్నత్యాగముతో నా శీర్షదంపకమానరు.

తండ్రి! మీకుఁదెలియునిదేమియులేదు. తనువులు బుద్బుదప్రాయములు. ఊణభంగురములు. వైభవములున్నాదకారకములు. ప్రాసంచితసౌఖ్యము లాభానములు. పాపహేతువులు. సరకప్రసములు. సంసార మసారము. అనిత్యము. అపారపారావారమునకును దానికిని భేదములేదు. స్త్రీలు మోహనయంత్రములు. ఆయంత్రములకు లోబడిన వారికిఁక సుఖమెక్కడది? ఆనందమెక్కడది?

తండ్రి! మీరునాకుఁగలిగింపనెంచిన యానందమానందముగాదు. ఆసౌఖ్యము సౌఖ్యముగాదు. దిక్కటాహములు బ్రద్దలగునట్లు నేయు నాగంభీరభేరి భాంకరణముల నాలకించి చంద్రహాస

మురు జేబూని విజృంభించి సింహనాదముగావించుచు వైరివీరునిపై దుముకునపుడుగలుగు నాయానందమునకు సాటియెక్కడిది? విజయలక్ష్మి మంగహాసముగావించుచు నపాంగవిలోకనములు మీఁదఁబఱపునపుడు గలుగు నాసౌఖ్యమునకుఁ బారమెక్కడది?

తండ్రి! కావున నా హృదయాలవాలమున వివాహ వాంఛాబీజమును నాటఁ బ్రయత్నింపకుడు. నే నద్వితీయవీరుడను గావలెననియు సర్వదా విజయలక్ష్మి పేమపాత్రుడను గావలెననియు నన్నాశీర్షదంపుడు.

మీరును, బూజ్యురాలగు నాతల్లియు, నాయనుంగుఁడెల్లెలును నాకువివాహముగావించి కృతకృత్యులము గావలెననియు, నేమేమో ముద్దు ముచ్చటలు దీర్చికొనవలెననియుఁ గాక్షించుచుందురు. కాని నాయందు దయయుంచి యా కోరికలన్నియుమీరు నా కూర్మితమ్ముడగు మురళీధరునకుఁ బెండ్లిగావించి తీర్చికొనుడు. నే నిట్లు ప్రార్థించితి నని మాయస్మృతోడను సరోజినితోడను నామాటలుగాసెలవిండు.

నే నిట్లు వ్రాసినని మీరును, మాయస్మయ నాపైఁ గోపించితిరేని లేకున్న మఱియొకరితిం దలంచితిరేని నవి నాయథఃపఠనమునకుఁ గారణములగును.

కాపున నాపైఁ గటాక్షముంపుడి. నాకు నొకరిదెన కొకగు చూచికొని నవ్వు
న్ను పన్నింపుడి. కొనసాగిరి. ఏనాజీ భావమేమి?

మహాత్ముడగు శివాజీమహారాజు నా తరువాత నొకింత తడవునకు శారద
పై నత్యంతానురాగమును నొనర్చుచు “మీయభిప్రాయమేమి?” యని భ
న్నాడు. ఇటు నేనును “మీయభిప్రాయమేమి?” అని అడిగెను. “పిల్లలను బంపుడని శి
ఖముగనున్నారము” అని వాచీమహారాజువేర వ్రాసెను. నీవు

ఇట్లుచదివి శారద భవనమునకు మా సరోజినీని గవిపట్టుకొనియందు” మ
నసికవృత్తినింతిగోఁ జక్కఁగ గ్రహించె ని యాతఁడు ప్రత్యేక తరమిచ్చెను. ఉ
ను. కాని మేము గ్రహింపజాలకపో త్తరములను రచాస్యముగ నుంపుడని భ
యితిమి. శారద భవనము లిరువు ర్తకొనంగి శారద మేడమీఁదకుఁగోయెను.

పంచమ ప్రకరణము.

శివాజీచే నియక్తులగు నా సేరా నేతాజీపాల్కరు” నొరించుటకుఁ ద
నియగు నేతాజీపాల్కరుడు దీక్షిణము గినంత సైన్యము దనచెంత లేకుండుటచే
నం దహమ్మదునగరప్రాంతమున వీరవి నారంగజేబు నేతాజీ నెదిరించి పట్టెడిసి
హారము గావించుచుండెను. తన్నెంత కొని రావలసినదని పూనాలోనున్న శా
నెదిరించువారు లేకపోవుటవలన మఱిం హిస్తేఖానునివేరఁ దీవ్రముగ వ్రాసెను.
తవిశృంభించి తనమహారాష్ట్ర సైనికుల సార్వభౌముని లేఖంజూచి ఖానుఁడు
చే నాజ్ఞామాత్రంబున లక్షలకొలది ఖానునివేరఁ గాని యిప్పుడు తనచెం
నమును గొల్లగొట్టించి సింహగడమున నున్న సైన్యముతో మహారా
నున్న శివాజీ చెంతకుఁ జేర్చుచుండెను. ష్టాంగినిండుట కాతఁడు జంకెను.
బౌరంగజేబు చక్రవర్తి యహమ్మదా చక్రవర్తి యాజ్ఞ నెఱవేర్చుకన్నచో
బాదుననున్న యీ సమయమునఁగూడ దన శివారాజును ముగుసనిగూడ భయప
నాతఁడట్లు స్వచ్ఛందవిహారము గావించు డజొచ్చెను. కాని యాసింపలేకపో
చున్నందులకు శివాజీ యెంతయునానం యెను.
దించుచు నాతనికి మఱింత ప్రోత్సాహ ఇంతలో నుత్తర భాగమునకు
ముగలుగునట్లు లేఖలువ్రాయుచుండెను. తసింహుడు కిందకు వచ్చెను.

చేరెను. అతనిగాకవలన భానునకును ననుకునటబడెను. అతనికి నూతనోత్సాహమువలన వెను. ఇకనేతాజీపాల్కురునరికట్టుట విలాసమాత్రమని యాతఁడుభావించెను. అక్కతఁడ జక్రచక్రి యాజ్ఞకు జీవకళయొకవెను. అదియశేవంతిసింహునకుఁ జూపి భానుఁడు యుద్ధమునకు సిద్ధముగావలసినచెప్పెను. యశనంతిసింహుఁడు భానుని యుత్సాహమునజూచి చంగ్రోయమైన జమునకు సముద్రము పొంగఁబడఁగెనని భావించెను. తా నిస్సడురాకున్న భానుఁడు సార్వభౌముని యాజ్ఞాపత్రమును మూలబడవైది యుచునాడేకదాయని తనలోదాను నవ్వకొనియెను. తనప్రతాపము ముందు భానుని ప్రతాపము నిస్తేజమని యాతఁడు గర్వించెను. ఈ గర్వమెంతిసిగ్గుమాలినది!

తుద కిరువురునుగఱసి నేతాజీపాల్కురు నరికట్టు నుపాయముల నాలోచింపసాగిరి. అనేకవిధములఁజచ్చించిరి. ఈ యాలోచనా సందర్భమునందఱు వారొకరికన్న నొకరు తమ బుద్ధిబలమును జూపుకొనిసాగిరి. తుదకు సార్వభౌముని యాజ్ఞకు స్మరియించి యొక యుపాయమునుబన్ని యుచునాఁడొప్పుడిక నిమునములోఁ దమచేఱిక్కిపోవునని యూగర్వాంధులు భావించిరి. వెంటనే న

ర్వసిద్ధులైయుండవలెనని సైనికులకు సాటింపఁబంచి యశవంతిసింహుఁడును భానుఁడును జైత్రప్రస్థానభేరిని మోయింపించిరి.

నేతాజీపాల్కురు నరికట్ట నారంగజేబు భానున కాజ్ఞాపించుటయు, యశవంతిసింహుఁడొస్తే భానుల సమావేశమును జైత్రప్రస్థానప్రయత్నమును జారులవలన శివాజీ తెలిసికొనియెను. ఈ సమయమునఁ గొంత సైన్యము సాయమంపకున్నచో నేతాజీకపాయమువచ్చునని తలంచి యాతనికిసాయముగా నొకపటాలము దోడుకొనిపొందని యేసాజీభాస్కరుల కాజ్ఞాపించెను.

ఈయూజ్ఞ కేసాజీభాస్కరులు విపులనానందించిరి. శివాజీ తమయెడలఁ జూపిన యీశ్వరమానగ్రహమునకు వాఁతని కనేకవందనముల నాచరించిరి.

ఈయూజ్ఞ వినుటతోడనే యాయశావసుల ముఖసీమలయందొక నూతనకళప్రతిఫలించెను. రక్తనాళములయందలి రక్తము కవోష్ణంబయ్యెను. యుద్ధరంగమున నామహమ్మదీయ యోధులపై నెప్పుడుఱికికదమని వా రాత్రీపడసాగిరి.

ప్రయాణసన్నాహంబంతయును బూర్తియయ్యెను. సభాభవనమున కెదుటనున్న విశాలప్రదేశమున శివాజీ మహారాజున్నతాసనముపై నాసీనుఁడై

యుండెను. చేతులు జోడించికొనిచేం గటసేవకు లాజ్ఞలకై వేచియుండిరి. ఎదుట వేయిమంది సైనికులు బారులు దీరి గంభీరముగ నిలిచియుండిరి. ఒక్కొక్క సైనికుని మొలలో నొకకై జారును, నొక చంద్రహాసమును గొండల చేతులమందు పిల్లనమ్ములును, మఱి కొండల చేతులయందు నిశితధల్లములును వేటొక కొండలచేతులయందుఁ గుడుపాకులు నుండెను. అందఱు నొకవిధ మైన దుస్తులనుధరించి యుండుటచే నా సేనాసమూహమెంతో రమణీయము గనుండెను. అందఱ ముఖములయందు సత్కుత్సాహము బ్రకటమగుచుండెను. సేనాగ్రభాగముననొకప్రక్క నొకయూర్వికుడు కాషాయాంబర నిర్మితమగు ధ్వజమునుబట్టికొనియుండెను. వేటొకప్రక్క మహారాజు నాజ్ఞాకొటకు వేచియున్న భేరిని మ్రోయించువారు నిలిచియుండిరి. శివాజీయెదుట నిరువురు యౌవను లశ్వముల సధిరొంది యుండిరి.

ఇంతలోఁ గవచాయుధాదులను దాల్చి వీరపురుషోచితమగు గంభీరగమనమున నేసాజీభాస్కరులు శివాజీయెదుట నిలిచిరి. సేనాసమూహమును దాల్చి నే వాళిశరీరములు గగుర్పొడి రక్తనాళములుబికినను. ఆ సునిశితఫలతలములపై సవీసశోభాకామి

నిని తాండవమాడఁదొడఁగెను. కాని యెదుటనున్న యూర్వికులను జూచి యిదియేమని వారు మనిలో నేనోనంది యంపడఁజొచ్చిరి.

శివాజీ తనయెదుట నిలిచియున్న నేసాజీభాస్కరుల సతిగంభీరముగఁ జూచి “యేసాజీ!” యనిపిలిచెను. వెంటనే వినయముతో నేసాజీ “యూర్జకు వేచియున్నాడనని కరములు దోయిలింగించిలికెను. భాస్కరుడు సావధానముడై యంతయుఁ జూచుచు వినచుండెను. అప్పుడు శివాజీ యొకలేఖ నేసాజీకిచ్చి చదువుకొనుమనియెను.

ఆజ్ఞాప్రకార మేసాజీ లేఖనుజడపు కొనియెను. ఆలేఖ యుత్సాహ మంతయుఁ దఱిగిపోయెను. కలకలలాడు నాముఖము ద్వైతముచే సుస్థిరమయ్యెను. నోట మాటరాకపోయెను. ఏసాజీ నిశ్చేష్టుడై నిలువఁబడిపోయెను. లేఖనుజేకొని చూడుమని శివాజీ భాస్కరునకుఁ గనుసంజ్ఞఁజేసెను. అంత భాస్కరుఁ డా లేఖను జదువుకొని యేసాజీవలె నే నిశ్చేష్టుడయ్యెను.

అంతశివాజీ యొక్కమాటు సైనికులదెసకుఁజూచెను. హరిముఖములయందత్యంతోత్సాహమును వినయవిధేయతలు వ్యక్తమగుచుండెను. ఆజ్ఞకై వేచి యున్నట్లుగూడఁ బ్రకటమగుచుండెను.

అశ్వము లోగంభీరముగనుండిరి. శివాజీ
భేరిమోయించు వారిదెసకుఁ జూచెను.
అచూపులయం గనుజ్ఞవ్యోతకమయ్యెను.

వెంటనే భేరిధ్వనములు మిన్నము
ట్టెను. పైచికుల మేనులు పులకరించె
ను. హృదయనీమలయందు వీరరస
ము సొంగిపారలిపోయెను. తోడనే
“ భవానికి జయము, శివాజీ మహారా
జుఁకు జయ ” మని కోలాహలముతో
హృదయోత్తేజకమగు గంభీర భేరిరావ
ము నాలించుచు నాసేనాసాగరమటనుం
డికడలి డక్షిణాభిముఖమై వెడలెను.

అప్పు డేసాజీ భాస్కరులని సంబో
ధించి శివాజీయిట్లుచెప్పెను. “ నేడి
ట్టులయ్యెనని మీరు నిరుత్సాహమునం
దవలదు. ఈయొక్కనాటితో మనప
నిముగియలేదు. ఇంక నావగింజలో న

గమైననుగాలేదు. మనమిందులకై పు
ట్టితిమి. ఇందులకై పెరిగితిమి. మ
నజీవితము లిందే వినియోగపడుఁగాక.
భవాని యుగగ్రహమువలన సంతయు
శుభముగఁ బరిణమింపఁగలదు. మీరి
ప్పుడు స్వగ్రామమున కరుగుఁడు. మ
ఱల వెంటనే వచ్చెదరుగాక ” ఇట్లుచె
ప్పి శివాజీ లోనికిరిగెను. అరుగునప్పు
డాతఁ డేసాజీభాస్కరులకు వలయుప్ర
యాణసన్నాహము గావింపఁ గొంతఱని
యమించెను.

ఏసాజీ భాస్కరు లేమియు నూట్లా
డలేదు. వచ్చినవారు వచ్చినట్లుగ ను
ఱల స్వనివేశమునకరిగిరి. శివాజీచేవా
రికిఁ బ్రయాణసన్నాహము సిద్ధపఱుప
నియుక్తులైన సేవకులు వారి వెంట న
రిగిరి.

పక్ష ప్రకరణము.

ఒక ప్రయత్నమున సపజయముగ
నిగినచో మనస్సు సంక్షుభితమైపోవును.
కాని యప్పుడామనస్సును మఱియొకదా
నిపై మఱిలించినచో నాదుర్భరావస్థ
కలుగఁబోదని కొందఱు చెప్పెదరు. ఈ
యుపాయము బాగుగ నేయున్నది గాని
యామనస్సు మఱియొకదానిపై మఱ
లుటమాత్రమబద్ధము. ఏసాజీభాస్క

రుల స్థితియే మనకిందులకుఁ బ్రత్యక్షని
దర్శనము. వీరులగు నాయావస్థలు
శివాజీచేత వీరులలోవీరకృత్యములయం
దు మెలఁగుచున్నను వారికొక్కొక్కపు
డా కమలాసోజివల దివ్యమూర్తులు
స్మృతిపథమునఁ బ్రత్యక్షమై మనస్సును
గలంచి వేఱుచుండెను. అట్టి సమయ
ములయందెల్లవా రేమియుచోఁపక యొ

కొక్కప్పుడు శివాజీమాజ్ఞలనుగూడ మఱచిపోయి గడియలకొలది నిశ్చేష్టులై పోవుచుండిరి.

ఇట్లుండ “మీ కెవరో పిల్లలనిచ్చెదమని వచ్చినారు. కావున నీటికిరావలె” నని నారాయణరావు వ్రాసిన జాబు వారికి మఱింతబాధాకరంబయ్యెను. మఱియో చెడ్డయో వారిరువురు నిద్దరు తరుణులకుఁ దమ మనస్సులనప్పించిరి. అట్టియెడల “మీ కాకన్యలనుగాక మఱియొక కన్యలను బెండ్లిగా వింతుకునిన నెంత కష్టముగానుండును. అంతకుఁ బెండ్లి సేయకుండుట మంచిదిగాదా? ఇట్లుయోచించి యేసాజీ పెండ్లియాడననియు, భాస్కరుఁ డింకనుగొన్నిదినములు గడచినఁగాని పెండ్లియాడననియు నారాయణరావునకుఁ బ్రత్యుత్తరములు వ్రాసిరి.

కాని యట్లు వ్రాసినంతచూత్రమున్న వారి హృదయముల కారాటము తప్పినదా? ఆ కమలానరోజునల మనోహరాపాంగవిలోకనములు వారికి మఱపునకువచ్చినవా? ఆ ముద్దరాంక్రమెడల వారికి నిస్సహగలిగినదా? అట్లగుట యింకనీజన్మమున సంభవించునా? అది వట్టిభ్రమ.

అయినను దోడివీరులతో వీరకృత్యములంగావించుచుఁ దన్మయత్వముగాంచి

యున్నపుడు వారి కీపూర్వస్మృతి లేకుండనుండవచ్చును. అంతియేగాని యీ విస్మృతి నిత్యముగాదు. క్రీష్ణకాలమునఁగూడ నొక్కొక్కపు డాకసమట నట మేఘుచ్చన్నంబగును. కాని వాయువిచ్ఛేదమువలన నామేఘశికలములు ధూతములుకాకమానవు. అప్పుడు క్రీష్ణభానుఁడు భీష్మాతపంబున లోకంబు జీకాకుఁపఱుపక మానఁడు. అట్లే యొక్కొక్కపు డేకారణమువలననైన నావియోగన్యధ కొంచెము విస్మృతంబైనను వెంటనే స్ఫురించి వారి హృదయకల్పారములను జింతానలతప్తములఁ గావించకమానదు. ఇంతవఱకు వారికాయన స్థతప్పలేదు.

శాహస్త్రేఖానునిఁ బరాభవించుటకు నేతాజీపాల్కరునకు సాయముగ దక్షిణమునకరుగ శివాజీచే నరుజ్ఞాతులరైనపు డేసాజీ భాస్కరులు తమ పూర్వావస్థమంతయు మఱచిపోయిరి. అప్పుడు వారి భావనాప్రపంచమంతయు యుద్ధరంగముగ మాటిపోయెను. అక్కతన వారికెంతో యుత్సాహముగలిగెను. సయనమై వరుసలుదీరియున్న సేనా సమూహమునుగాంచినపుడు వారియుత్సాహమినుమడించెను. కాని లేఖను జూచినవెంటనే యా యుత్సాహమంతయుఁ బటానంచతైపోయెను.

జాబులోని గ్రంథమెంతయు స్వల్పముగనుండెను. “ సరోజినికి జబ్బుగా నున్నది. జీవించునను నానలేదు. వెంటనే రావలె ” నను మూడువాక్యములతో లేఖనచూపై మైయుండెను. ఏ సశేమి? శైలసమ్మితమగు తూలరాశినిఁ గాల్చి నెంత యగ్నికణముగావలయును? ఈ మూడువాక్యములలేఖ వారికి మూడువిచారములనుగలిగించెను. సరోజిని జీవించునను నాశలేదా? తమజీవితము సందృశకారబంధురముగఁ జేసివైచి సరోజిని యిహలోకమును విడిచిపోవునా? ఇదియొక విచారము.

ఇక రెండవ విచారమేమనఁగా? వారికిఁ బూర్వస్మృతి కలిగెను. అంతలో మఱియొకవ్యధ వారిహృదయములనుముకొనియెను. ఇది భాస్కరునకు మిక్కిలమయ్యెను. అక్కటా! ఏయవతి తాను పెండ్లియాడవలెనను నాశతో సరస్వతినిఁ బెండ్లియాడవలెనని నిశ్చయించెనో, యేముగ్ధ యతితరంబగు లజ్జనంతను బోద్రోచి గడియలకొలది కౌగిట సుఖపరవశయైయుండెడిదో, యే తరుణి తనకొఱకిపుడు తీవ్రమగు విరహవ్యధ ననుభవించుచున్నదో ప్రియరాలగు నాసరోజిని బ్రతుకునను నానలేదా? ఎంతకష్టము!

మూడవ విచార ముత్సాహభంగ

ము. మానవుని జీవితావస్థలలో నీసీతి యెంతయు దుస్సహమైనది. ఉత్సాహభంగము వలనఁగలుగు సవర్ణపరంపర కంతములేదు. దీనివలన నున్మాదావస్థకులొనైన వారనేకులున్నారు. తమ జీవితకాలమున మఱియొక వ్యాపారమునఁ బ్రవృత్తులుగాక విచారముతోఁ గాలము గడపిన వారెందఱోయున్నారు. ప్రాణములం గోలుపోయిన వారుగూడ నున్నారు. ఓ నిరుత్సాహమా! ఓ ప్రళయాగ్నికీలానన్యశమా! ఓధిషణానవాంకుగోన్ములకమా! పురుషసింహులు జగదేకపూజ్యులునగు కవిసార్వభౌముల యన్నతభావనల నెన్నింటిని నీపొట్టంబెట్టుకొనుచున్నావో, తద్రూపమున లోకమున కెంతయపకారమును గావించుచున్నావో.

అన్నా! విభాత నీకెంతటిశక్తి నొసంగెను! ఈ శక్తియంతయు లోకమున కపకారము గావించుటకే భగవంతుఁడు నీకొసంగెనా? భగవదాదేశమును నీనతిక్రమించుచుంటివా? అదియే నిజమై యుండును. నీజాతి యత్యంతనికృష్టము. నికృష్టజాతిలక్షణమునే నీవు వెల్లడి సేయుచున్నావు. ఉన్నతాధికారము గలిగినంతమాత్రమున నీ నైచ్యత పోవునా? నీయల్పబుద్ధికి మంచి చెడ్డలు తెలియునా? నీ పాడుకండ్లకుఁ జోరులు

మున్నగు నధమాధముల దుర్వ్యవసా పోవుగాక.

యములును, సుకృతాత్ముల సత్పారం ఈమూఁడు విచారములవలన నేసాజీ
భములు నొక్కతీరుగనే కాన్పించుచు భాస్కరు లెంత పీడింపబడుచున్నారో
న్నవికాబోలు! ఓ నిరుత్సాహమా! న మేము వర్ణింపజాలము. వారిచిత్తవృ
త్తఫలసంచారులయెడల నీవు గ్రుడ్డిదానవై త్తు లెంతకలంగిపోవుచున్నవో, యెంత
పోదువుగాక. కుంటిదానవైపోదువుగా యయోమయస్థితిలోనున్నవోవర్ణింపజా
క. నీ బుద్ధి పెడతలంబట్టుగాక. ఓ లము. ఎట్టకేలకు వారు స్వగ్రామము
కాలదండ స్వరూపమా! ఓ జ్వాలాము నకుఁబయనమైరి. నేవకు లా యాస్థల
ఖమా! నీశక్తి యంతయు విధ్వంసమై ముల సంచెగుట్టుములు సిద్ధముగ నున్న
పోవుగాక. ముమ్మాటికి విధ్వంశమై వనిచెప్పి సెలవుగైకొనిరి.

న ప్రమ ప్రకరణము.

వీధిగుమ్మమున నిలిచియుండి తార ఘృడయ్యగారి పరిచారకుఁడు. ఇంతే
తనదర్పమునంతనుజూపుచు రంగనాథున భేదము. ప్రకృతిధర్మ మేమనఁగా?
కేమో యాజ్ఞాపించుచుండెను. రంగ “ పవనపల్లాంబుభట్టు లైనవసి యినుపక
నాథుఁడు వినయముతోఁ దార యాజ్ఞా చ్చడా ల్లట్టుకొను మునిముచ్చులు ”
లనాలకించుచుండెను. నడుమనడుమఁ గూడఁ “ దామరస నేత్రలింగ్ల బందా
దార రంగనాథుని గద్దించుచుండెను. లు. ” ఒక్కొక్కప్పు డయ్యగారి పరిచారి
దాని కాలఁడు చేతులు జోడించుకొని కల కయ్యగారే యడలుచుందురు. ఇ
ప్రత్యక్షతరమిచ్చుచుండెను. రంగనా క నయ్యగారి పరిచారకులనుగుఱించి చె
థుఁడు పరిచారకుఁడు. తార పరిచారి ప్పనేల!
క. ఇకఁ దారయెడల రంగనాథున ఇంక ననుజ్ఞ ముగియలేదు. కాని
కంతభయమేల? యంతలోఁ దటాలున నేటికో తారలో

ఇందేమియు వింతలేదు. తారారం నికిఁబోయెను. రంగనాథుఁడు కొంతత
గనాథు లిరువురుగూడ నొకరియింటఁ బ డవు దిగ్భ్రమఁజెంది కారణమేమైయుం
రిచర్యఁజేయువారనుట నిజము. కాని దునని యోచించి తటాకతీరమున కొ
తార యయ్యగారి పరిచారిక. రంగనా కసారి దృష్టిఁబఱపెను. చూడఁగా

ఘృడయ్యగారి పరిచారకుఁడు. ఇంతే
భేదము. ప్రకృతిధర్మ మేమనఁగా?
“ పవనపల్లాంబుభట్టు లైనవసి యినుపక
చ్చడా ల్లట్టుకొను మునిముచ్చులు ”
గూడఁ “ దామరస నేత్రలింగ్ల బందా
లు. ” ఒక్కొక్కప్పు డయ్యగారి పరిచారి
కల కయ్యగారే యడలుచుందురు. ఇ
క నయ్యగారి పరిచారకులనుగుఱించి చె
ప్పనేల!

ఇంక ననుజ్ఞ ముగియలేదు. కాని
యంతలోఁ దటాలున నేటికో తారలో
నికిఁబోయెను. రంగనాథుఁడు కొంతత
డవు దిగ్భ్రమఁజెంది కారణమేమైయుం
దునని యోచించి తటాకతీరమున కొ
కసారి దృష్టిఁబఱపెను. చూడఁగా

రంగనాథున కేసాజీభాస్కరులు కాన్పించిరి. వెంటనే యాతఁ డక్కడనుండక వారికెరుగుగ నేగెను.

అంతలో సమందానందకందళితహృదయారవిందయై శారద “ యేరీ! యేరీ! ” యని తాంతోవచ్చి యశ్వముల నవరోహించి లోనికిఁ బ్రవేశించు నేసాజీభాస్కరులను బ్రయమారఁ గొఁగిలిచుకొని లోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. అ

ప్పుడే బిందెను భుజముపై నిడుకొని స్నానార్థము తటాకముమెట్లుమీఁదనుండి దిగుయమున యేసాజీ భాస్కరులంజూచి వెంటనే వెనుకకుమఱలి బిందె నింటఁబెట్టి “ యేసాజీభాస్కరులు వచ్చినారు. చూచి వచ్చెద ” నని కమలకుఁజెప్పి నారాయణరాయని యింటికివచ్చెను.

యమున వచ్చునప్పటి కేసాజీభాస్కరులు కూర్చుండి శారదతో మాట్లాడుచుండిరి. శారద యమునం జూచి “ యమునా! ఏసాజీగూ భాస్కరుడు నిప్పుడేవచ్చినా ” రని చెప్పుచు నామె చేయిబట్టుకొని తీసికొనివెల్లి తనదగ్గఁగూర్చుండఁజెట్టుకొని ఛాలదడ వేసాజీ భాస్కరులతో టేమనమాచారములను గుఱించి మాట్లాడెను.

ఇంతలో నారాయణరావు వచ్చెను. ఏసాజీభాస్కరు లాతనికి సమస్కారములుగావించిరి. నారాయణరావు వారి

నాశీర్వదించి టేమనమాచారముల నడుగఁదాడఁగెను. అప్పు డేసాజీ భాస్కరులు శివాజీ తమయెడలఁజూపు ప్రేమను, దమ్ము నియమించిన కృత్యములను నవిస్తరముగ నాతనికిఁ దెలిపిరి. ఈ సందర్భమున శారద తనభర్తను గనునన్నచేసి పిలిచెను. శారదానారాయణు లేవోమాట్లాడుకొనుటకు లోని కరిగిరి.

అప్పుడు యమున యేసాజీభాస్కరుల నుద్దేశించి “ మీరు శివాజీచెంత కరిగినతిరువాత సరోజినికిఁ గమలకును విశేషముగ జబ్బు చేసినదనియు, నిజముగ నాకన్నియలు జీవింపరనుకొంటి మనియు, భవాని యనుగ్రహమువలన నింతవఱకుఁ బ్రాణములతోనున్నారనియుఁ జెప్పెను. ఈ మాటలు వినఁగనే యేసాజీభాస్కరుల హృదయములు జల్లిమనియెను. కమలకు విశేషముగ జబ్బు చేసినసంగతి యిదివఱకు వానికిఁ దెలియదు.

యమున యేమేమో చెప్పుచుండెను. కాని యేసాజీభాస్కరు లస్యము నస్కులై యుండిరి. ఆతనువల్లగు లెంత కృశించిపోయి యున్నవో, ఆముఖపద్మము లెంతవాడిపోయినవో, యా కనుఁగొలుకులనుండి గండఫలకముల మీఁదుగా నెంత బాష్పోదకము ప్రవహించిన

దో, యానా... లుతప్రతప్త
... కమలా సరోజి
నులను గుఱించి యోచించసాగిరి. ఆ
మొద్దియలు తమకొఱకు వియోగానల
మువలన నెంత వేగిపోవుచున్నారో,
యెంతవలవంతం దురస్థిలుచున్నారో, జీ
వితములయెడల నెంతనిరాశ గావించుకొ
నియున్నారో యనియు వగవ సా
గిరి.

అంతలో మఱల నాగాయగారావు న
చ్చి వారి ధ్యానమునకు భంగముగావి
చెను. ఆతనింజూచి వారొకింత చమ
కితు. చాల బ్రయాసముతో నాతని
కి బ్రశ్నోత్తరము లీయసాగిరి. ఊర
కుండక నడుమనడుమ యమున గూడఁ
బ్రశ్నించుచునేయుండెను. అపుడపుడు
తారయు నేమేమో యడుగుచుండెను.
ఇంతకుఁ బ్రశ్నోత్తరము లీయలేక
యేసాజీభాస్కరు లుక్కిరిచిక్కిరి నంకు
చుండిరి. అయినను సమాధానముచె
ప్పకతీతము. ఏమిచేయవచ్చును?

గ్రామాంతరమునుండి స్వగృహ
మునకువచ్చిన పిదప నెల్లవారికి నిట్టియ
వస్థ తప్పనిదే. ప్రశ్నమీదఁ బ్రశ్న
పొసఁపుల్యముగా నడిగినవారే మఱల
మఱల నేమేమో యడుగుచుందురు.
అడుగువారికి ముచ్చట. చెప్పవారికి
విసుగు. ఆమధ్యగా నెవ్వరైన వచ్చిన

చో “ రెడ్డివచ్చె మొలాడు ” మను
టయే. అబ్బబ్బ! ఆయనవ్వు దుస్సహ
ము. అది యనుభవించి తీరవలసినదే
గాని చెప్పలేము.

వీరిట్లు మాట్లాడుచుండ శారదవ
చ్చెను. కొంతవఱకు నామెయు నా
సంభాషణమునందుఁ బ్రస్ఫుత్యయ్యె
ను గాని వెంటనే యేసాజీభాస్కరులను
వెంటనిడుకొని యమునను గూడ రమ్మ
ని సరోజిని చెంత కరిగెను.

అప్పటికి సరోజిని ప్రక్కకొత్తిగిల్లి
పగుండియుండెను. ఏసాజీభాస్కరులను
జూచుట తోడనే యామె హృదయము
జల్లుమనియెను. కన్నులు మూతవడి
యెను. ఇంతలో నేసాజీవెల్లి యామె
ప్రక్కలోఁ గూరుచుండెను. భాస్క
రుడును, యమునాశారదలు నెమరుగఁ
గూర్చుండిరి. ఏసాజీ నిమిరుచు “ స
రోజినీ ” యని మెల్లఁగబిలిచెను. స
రోజిని కన్నులువిచ్చి యొకమాటుచూ
చి యేసాజీ కంఠము నవలంబనము చేసి
కొని లేచికూర్చుండి యాతని భుజము
పైఁ దన ముఖమునానించి “ దీనస్వర
ముతో నన్నా! వచ్చితివా! ” యని
యేడువసాగెను.

అదిచూచి భాస్కరుడు నిర్విణ్ణుడ
య్యెను. శారదాయమునలు కంటఁద
డివెట్టిరి. ఏసాజీకిగూడ నేపువచ్చెను.

ఆతఁ డొకింత దుఃఖమునాపుకొని సరోజిని మోమెత్తి కన్నీళ్లు తుడుచుచు “నీకేమిభయమమ్మా!” యని యోదార్పఁదొడఁగెను. యమునయు శారదయఁగూడ నోదార్పఁదొడఁగిరి.

ఈ సంకర్షణమున సరోజిని యొకమాట భాస్కరుని వంకఁజూచెను. అప్పుడే భాస్కరుఁడు నామెనుజూచెను. ఆ చూడ్కులు రెండునైక్యమయ్యెను. కన్నులును గన్నులు నేమేమో మాట్లాడుకొనునని వినుచున్నారము. కాని వారప్పుడేమిమాట్లాడుకొనిరో మేము చెప్పజాలము. భాస్కరుఁడుతలవంచికొని యేడువఁదొడఁగెను. ఈతడవ సరోజిని వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. అదిచూచి శారద యామె ప్రక్కలోఁ గూర్చుండి యామె నక్కునఁ జేర్చికొని యోదార్పఁదొడఁగెను.

వారిట్లచట నంతతడవుండిరో మే

ము చెప్పజాలము. అంతలు నేడ్చుమానిరి. సరోజిని కుంతలములను నవరించుచు శారద “కమల కెట్లున్న” దని యముననడిగెను. అదివిని నిట్టూర్పుచుచు సరోజిని “యయ్యో! కమలకింక నారోగ్యముగలుగలేదా?” యనియెను. “లేదమ్మా లేదు. నీవలెనే కమలయు బాధపడుచున్నది” యని శారద యామెకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చెను. యమున హృదయము విచారపరితమయ్యెను. “శారదా! కమల యేసాజీభాస్కరులను జూచి చాల దినములైనది. వీరినిఁ జూచినయెడల నేడు కమలకొకింత హృదయాఘాతము తగ్గునేమో” యని దీనముగఁ బల్కిెను. శారద యిది మంచియూలోచనమని నమ్మించి యేసాజీభాస్కరులను జూచి లెండనిచెప్పెను. వారు యమున యింటికిఁబయనమైరి.

అష్టమ ప్రకరణము.

“కమలనుజూచుటకు నేనుగూడ వచ్చెద”నని సరోజిని లేవఁబోయెను. అదిచూచి శారద తటాలున నామెను వారించెను. “అమ్మా! నీవిప్పుడొచ్చినఁ జాలబాధగలుగును. జబ్బుకుదిరిన తరువాతఁ జూడవచ్చునులే” యని య

మునబలిమూలి సరోజినినాపెను. అప్పుడామెనాపుటకుఁ జాలఁ బ్రయాసమయ్యెను. సరోజిని హతాశయై ముఱల శయ్యపైఁబడి కన్నడుసంతదనుక భాస్కరునిఁజూచి కనులు మూసికొనియెను. తరువాత వారు క్రిందికిదిగిరి. ఈ

సంకర్షమున నేసాజీ హృదయమావేగ
పడుచుండెనని తోచుచున్నది.

చెరువుగట్టుపైఁ గనబడినవారెల్లరు
నేసాజీభాస్కరులను గురితప్రశ్నములడి
గిరి. అంతటకు భాస్కరుడే విశేష
ముగఁ బ్రత్యుత్తరములిచ్చెను. ఒక
ముసలమృగవచ్చి యేసాజీ భాస్కరులను
జూచి “నాయనా! పెండ్లికొడుకులా?”
యని పలుకరించెను. అది వినఁగనే
యోచనాధీనమానసుడై యున్న యే
సాజీకిఁగూడఁ జిర్నగవు వచ్చెను. కా
ని యాతఁ డేమియు మాట్లాడలేదు.
స్వరూపామెవంకకుఁజూచి యూరకుం
డెను. “బో”నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి శా
రద మఱల యమునతో మాట్లాడఁ
దొడఁగెను. వారు గవ్యసానమును
సమీపించిరి.

యమున ముందుగ నింటిలోని కరిగి
కమలతో నేసాజీభాస్కరులు వచ్చును
న్నారని చెప్పెను. ఈమాట వినఁగనే
కమల ముఖమున నొక మాత్సర్యతేజము
స్వల్పముగ నంకితమయ్యెను. కమల
యదేకినిఁ గనఁబడఁ జేయటకుఁ
బ్రయత్నించెనని తోచుచున్నది. కా
ని యా ప్రయత్నము నెఱవేఱలేదు.
యమున యమునయు గ్రహింప
లేకపోయెను. తనలో నేసాజీభాస్క
రులను తనలోనికివచ్చిరి.

చూచుటతోడనే కమల ముఖపద్మ
మొకింత వికసించెనని శారద గ్రహిం
చెను. ఎట్లుగ్రహింపలేకుండును? చం
ద్రోదయ సమయమున సముద్రము
వ్పొంగునని యనుభవజ్ఞులేగుగ్రహింపలే
కుండురు? ఈ విషయము శారదయు
ముసలకుఁ జూపుటమాన్యది. కమల
మానసికవృత్తి నంతమాత్రము గ్ర
హించియుండని యుద్దిష్టమై
గ్రహింపఁగలదు? కాని యేసాజీతోఁగూ
డ నున్నశారదను జూచినతోడనే క
మలహృదయమొకింత యారాటపడసా
గెను. ఈశారద యొకమారు “పె
ట్టిదానా! అంతసిగ్గుండులకే” యనిన
దేగాదా?

ఈయారాట మేసాజీకిఁగూడఁ గలిగె
ను. కృశించిపోయి యున్న కమలను
జూచుటతోడనే పాప మాతని మనస్సు
చివుక్కుమనియెను. అప్పుడు కమలా
యేసాజీ లిరువురును జూచుకొనిరి. క
మల చూడ్కులయందె తో ద్వైశ్యము
ప్రకటమగుచుండెను. “ఓ యాప
నుడా! నీదర్శనభాగ్యము తప్పిపోయిన
తరువాత నే నిట్లు తిని. నామనస్సెం
తయో పరిశ్రమైపోయినది. నీకొఱ
కునేను రాత్రింబగళ్లు చాల బాధనను
భవించితిని. నీరూపపటమును నాహృ
దయజ్ఞేత్రముననిడికొని పూజించుచుం

కిని. నీ గుణకీర్తనముగావించుచు నింతింజకుఁ బ్రాములతో నిలిచియున్నదానను. ఓ ప్రియడా! దయారసశీతలంబులగు నీ సుకుమార బాహువల్లరులచే నన్నీ యాపత్సముద్రము నుండి యుద్ధరింపు ” మని కమల చెప్పుచున్నట్లేసాజీ యామె చూపుల కర్థము చేసికొనియెను.

ఇట్లర్థముచేసికొనుటవలన నాతనికెంతో భాంముతోచెను. ఓ మద్దుగుమ్మా! నేను నట్టిస్థితికే పాల్పడితిని. నేనెంతయు సరదృష్టవంతుడను. పూర్వజన్మమున నే నెంతో పాపమాచరించియున్నాడను. కావుననే నీసాన్నిధ్యములేకుండ నిన్నిదినములుపరితపించితిని. కోవలీ! నావలన నీవనుభవించిన వ్యధకు నేనెంతో విచారించుచున్నాను. గుర్వాజ్ఞాబద్ధుడనైపోయిన నేవేమిచేయుగల ” నని యాతఁడు విచారించసాగెను. శారద గంభీరవిలోకనములు కమలామేసాజీని స్థినినెంతను గ్రహించుచునేయుండెను.

ఇంతలోగమల లేవఁ ప్రయత్నించెను. అదికనిపెట్టి యమున యామెను మెల్లఁగ లేవదీసి కౌగిటఁబట్టకొని కూర్చుండెను. శారద వెల్లి రెండవప్రక్కఁ గూరుచుండెను. అది కమలకిష్టములేదు. శారద యచ్చటఁగూర్చు

డుటవలనఁ గమల యపాఁగవిలోకనప్రసారమున కాటంకముగలిగెనని మేమూహించుచున్నారము. ఈయూహయే నిజమగునెడల శారద మంచిపనిచేసినదిగాదని మేము సాహించిచెప్పఁగలము. అయినను సంతటితో నూరికుండక “కమలా! ఇప్పుడు బాధయెట్లున్నది ” యని ప్రశ్నించెను.

క్రీగంటి చూపుల కభ్యంతరముగఁ బ్రక్కఁగూరుచున్నప్పుడు కమల కంటకప్రముతోఁపలేదు గాని శారద యిపుడీ మాట పలుకుటవలనఁ జాలఁగప్రముదోచెను. దీనికర్థమేమి? “కమలా! ప్రియడాగు నేసాజీ తోడివియోగమువలన నీవిట్లు మంచముబట్టికివి. నీప్రియడిపుడు కన్నులఁపండువుగ నెదుటనున్నాడు. నీకెంత యూనందముగనున్నదో. మేమునీకుఁగాప్పించుచున్నామా?” యనిగదా? సితలభల్లములవలె నీమాట కమలకు హృదయవిదారణము గావించెను. ఆమెకుఁ జాల విసుగుతోచెను. అక్కతన నామె తల్లిమెడను గొంగిలించికొని యామె భుజమనకుఁ దనమోమునానించి “తలనొప్పి వచ్చుచున్న ” దని మూల్గసాగెను. ఇప్పటి యీబాధకంటకును దనతల్లియే కారణమని యేసాజీతలంచెను.

శారదకు నవ్వువచ్చెను. కానియా

హాస మామె ప్రకటన గానీయలేను. అయిన నానగవును బరీక్షించిన వారులేరు. యమున పట్టవేయటకై మంచి గంధము తెచ్చెదనని లేవబోయెను. కాని కమల లేవనిపించలేదు. అదిచూచి శారద తనలో మఱింతనవ్వకొనియెను. “ పట్టవేసికొనకున్న దలనొప్పి మొట్టమొదటేవు ” నని యమాయిక యగు మునున కమల నొప్పింపజూచెను గాని యాప్రయత్నము విఫలమయ్యెను. నిజముగ మంచిగంధమువలన నేమిప్రయోగమున్నది. శారద యక్కడనుండి తనదేవుని తనములో నా బాధను విడుదలచేసెను. కమల హృదయాకాశముపై నిర్మలసంతోష చంద్రము

ద్రిక వ్యాపింపకుండ నడుమ శారద మే ఘనూలికయై యున్నది.

శారద యీసంగతి నెఱుంగకపోవలేదు. అయినను గొంతతడవట్లు వేళాకోళము సేయకుండ నుండలేకపోయెను. ఇక నిక్కడనుండిన గమల చాలజింతించుననితలంచి లేచి “ యమునా! ఇక స్వస్థతలుగవచ్చును. కష్టములు కాపురములు సేయునా? ” యని పలుకుచు నింటిదారిఁ బట్టెను. ఏసాజీభాస్కరులు గూడఁబయనమైరి. భాస్కరుడు యమునచెంత సెలవుగైకొనియెను. కాని యేసాజీ యేమియు మాట్లాడక తలవంచికొనియుండెను. కమలతో వారిని సాగనంపివచ్చెదననిచెప్పి యమునలేచెను.

నవమ ప్రకరణము.

గమలానరోజునలకు స్వస్థతగలిగెను. కష్టప్రత్యక్షములగు సుకుమారలతలు గమమువలన గోలుకొని నవనవలావున ప్లేసాజీ భాస్కరుల తోడివియోగమువలన గృశించిపోయిన కమలానరోజుల కోమలదేహములు వారి రాకవలన మఱల నిగనిగ లాడఁదొడఁగెను. ఆ ముద్దు మొగములయం దనంతశోభము, నానిరీక్షణమాలికలయందు వాఁడితనము, నా కపోలములయందు ధాగ

ధగ్యంబు, నా లలాటఫలకముల యిందు నైగనగ్యము యథారీతినువస్థితంబులయ్యెను. ఆహృదయ కల్పారములు వికసించెను. ఆ యాశాలతీకలు నవనవాంకురములతో రాగిల్లఁదొడఁగెను.

ఏసాజీభాస్కరులకును, గమలానరోజులకును బరస్పరము మోహోవిర్భావమైనవెంటనే వియోగము సంభవించుటచే నామోహంకురములు రూపుమాసిపోవునేమో భయపడితిమి. కాని

యా వియోగమువలనఁ బ్రయోజనమే
గలిగినది. నిష్కలంకమగు సునరాగ
ము ప్రవృద్ధముకావలయు ననినయెడల
దానికి వియోగమే సిద్ధాపథము. కా
ని యా వియోగమువలనఁ గాముకీ కా
ముకుల కొకింత కష్టమునంభవింపవచ్చు
ను. ఆ కష్టమునునదియే యనురాగవ
ర్ధనము. ఆ కష్టమునకు జంకినచో స
నురాగమువలన సంపూర్ణ సౌఖ్యము క
లుగఁజాలను. అంధకారమువలనఁ బీ
డింపఁబడకున్న వెన్నెలవలని సౌఖ్యము
తెలియునా?

ఒకనాఁడుభాస్కరుఁడొక్కరుఁడనొక
పొదరింటఁగూరుచుండియుండెను. ఎన్ని
విధములఁ బ్రయత్నించినను కలుగక
యీ వియోగమువలన నాతనికి సరోజి
నియెడల మోహానుబంధము కృతమై
య్యెను. “ దీనివలననుండి తప్పించుకొ
నుటయెట్లు? ఈ మోహము కాలభంజం
గమువలె గడు నపాయకరమైనది ”
యని యాతఁడు యోచించుకొనుచుండె
ను. కాని యపాయ మేమియుఁ దో
చినదిగాదు.

ఇంతలో పెదకికొనుచువచ్చి సరోజి
ని యాపొదరింటఁ బ్రవేశించెను. అ
చూచి భాస్కరుఁడు తెల్లవోయెను.
“ ఈ మోహానుబంధమును వదల్చుకొ
నుట యెట్లని యూహించుచుండ సరో

జనియే ప్రశ్నింప మైనది. ఏమి కీడు
మూఁడునో ” యని యాతఁ డాకులపడి
లోనికి రావలదని సరోజిని నిషేధిం
చెను. కాని యామెమానలేదు. అ
ప్పుడు వారికిఁగ్లు సంభాషణము జరిగెను.

“ భాస్కరా! నన్ను రావలదని ని
షేధించెద వేల? ”

“ సరోజిని! చూడు. నీవు పెద్ద
దానవైతివి. యోగ్యుడగు నొకవరు
నకిచ్చి నిన్ను నీ తలి దండ్రులు పెండ్లిసే
యనున్నారు. ఇంక నేకాంతస్థలముల
యందెట్లు మనము సమావేశ మగుట
తగదు? ”

“ భాస్కరా! ఇట్లు వివరీతములాడె
దవేల? ”

“ ఇది వివరీతమెట్లగును? ”

“ కాదా? ఇంతకుమున్ను నీ సుకు
మార బాహుబంధనమున జేర్చి నృహ
స్యముగఁ జెవిలో నేమేమోచెప్పుకూర్చు
మందానంద సాగరమునఁ దేలియ్యఁ
చితిని. ఇప్పుడు ముంచివేయుటకుఁ ద
లంచితివేల? ”

“ సరోజిని! నీవు పొరపడితివి. ఇ
ది ముంచివేయుటకుఁ దలంచుటగాదు.
పెరుకటికృత్యమువలన నేమి జరిగినదో
చూచితివికాదా? అశిక్షచాలదా? ”

“ భాస్కరా! అదిశిక్షగాదు. నా
తలిదండ్రుల తలంపున నదిశిక్షగావచ్చును.

కాని నీవు నిజముగఁజెప్పుము. ఈ వి
యోగకాలమున నెప్పుడైన నన్ను మ
ఱచిపోగలిగితివా? ”

“ లేదు, కాని దానివలన నేను
చాలఁ బ్రయాసపడితిని ”

“ భాస్కరా! నేను గూడ నిన్నట్లే
విస్మరింపఁజాలకపోయితిని. నీమోహన
రూపమును ధ్యానించుచు సుఖప్రత్యా
శవలన నేనింతకాలము జీవింపఁగలిగితిని.
నీయెడల నాయనురాగలహరి యెట్లుప
వహించుచున్నదో చూడు ”

“నాయనురాగలహరిగూడ నీయెడల
అండముగఁ బ్రవహించుచున్నది. కా
దానిని నేను మఱలింపఁబ్రయత్నిం
చుచున్నాను. నీవు గూడ నట్లేచేయు
ము. సరోజినీ! లేనిపోని యాసలతోఁ
బ్రయోజనమేమి? ”

“ నీ వక్రమమాచరించుచున్నావు.
నాహృదయఫలకమున నీవ్రణయరూప
మంకితమైనది. ఇక నది నశించు తె
ట్లు? దానిపై మఱియొకటి యంకితమ
గుటెట్లు? అది కలలోనిముచ్చట. భా
స్కరా! కొనసాగనిదానికై ప్రయత్నిం
పనేల! మన పరస్పరానురాగలహరు
లను మఱలింపుకొనఁ బ్రయత్నింప
నేల? ”

“ కారణమేమో యిదివఱకే చెప్పి
తిని ”

“ నీమాటలు సహేతుకములుగలే
వు. మనపరస్పరానురాగము మాయ
మృకు సమృద్ధిమని నేను తలంచుచున్న
దానను ”

“ అదివట్టిభ్రమ. నీవు దూరహా
లోచింపఁజాలకున్నావు. సరోజినీ! ఏ
నంపన్నురాలు తనయేకపుత్రికను బీడ
వాని కిచ్చి పెండ్లి నేయుట కంగీకరిం
చును? ”

“ మాయమృ యట్టిదిగాదు ”

“ నీవెట్లు నిర్ధారణ నేయఁగలవు? ”

“ ఒకవేళ నిది భ్రమయేయనుకొం
దము. నాతలిదండ్రులయొప్పుము మ
నల నేమిచేయఁగలదు? ఓవీరుడా! నీ
వంత యధైర్యపడుచుంటివేల? ”

“ ఓబేలా! ఇది యధైర్యముగాదు,
సాధ్యాసాధ్యవిచారము. తారతమ్యవి
చారము ”

“ ఇది యసాధ్యముగాదు. నీవుచే
యు తారతమ్య విచారము సరియైనది
గాదు ”

“ న్యాయముచే గాకపోవచ్చును.
అయినఁ బ్రయోజనమేమి? ”

“ న్యాయమున కపజయము లేదు.
మనయనురాగము దైవోద్దిష్టము. ని
రర్థము. యశావనుడా! నీవీరత్వము
ను బాయకుము. ధైర్యమును విడవ
కుము. న్యాయచింతనమును గావింపు

ము. భాస్కరా! నన్ను జంపుటకుఁద లంపకుము "

దశమ ప్రకరణము.

కమల యస్వస్థతగనుండుటవలన నిం తవఱకు యమునమనస్సుచాలగలతెబా టియుండెను. కమల యిపుడాగోగ్యవ తియగుటవలన యమున కావిచారిము తొలఁగిపోయెను. కాని కమలావివా హవిషయికంబగు చింత మఱలఁబోడనూ పెను. కమలకనుడమ్ములయందలి సౌ భాగ్యరేఖలుగాంచి, " యా మనోహర నిరీక్షణమాలికలయందలి భావమునుగ్ర హించి యనంతశోభానగనమగు నాకపో లయుగళముపై నశ్రులహరి ప్రవహిం పకుండ నామెను దనియింపఁగల సుగుణమణియగు యశావనుఁ డెఱఁడా " యని యమున యోచింపఁదొడఁగెను. కా ని యీయోచనము సఫలముకాలేదు. అక్కతన నారాయణరావుతో మాట్లా డుట కామె బయలుదేరెను.

యమున వచ్చునప్పటికి నారాయణ రావు భోజనశాలలోనుండెను. శారద సరోజిని, యేసాజీభాస్కరులుగూడ సం దే యుండిరి. వంటలక్క వడ్డనగావిం చుచుండెను. నారాయణరావుడు నే సాజీ భాస్కరులును శివాజీపనులను గు టించియు నౌరంగజేబు నక్రమపరిపా

లనమును గుఱించియు మాట్లాడుకొను చుండిరి. బౌరంగజేబు పరిపాలనమున మొగలుసామ్రాజ్యమువిధ్వంసమగు నూ చనలు గాన్పించుచున్నవనియు, స్వమ తావేశాంధుఁడగు నాతఁ డదిగ్రహింప లేకున్నాఁడనియు వా రనుకొనుచుండిరి. భారతీయాంగనల కాయవిసీతుఁడు గలి గించుభాధల నాలకించి శారద నిర్విణ్ణ యగుచు మహమ్మదీయ సామ్రాజ్యము ను శపించుచుండెను. సరోజిని యిది యంతయు నాలకించుచుఁ గూర్చుండి యుండెను.

యమునవచ్చి కూర్చుండెను. కొం తతడవు వారు లోకాభిరామాయణము జెప్పకొనిరి. వా రామాటయు నీమా టయుఁ జెప్పకొనుచుఁ దుద కేసాజీ భా స్కరులకును సరోజినికినిఁ బెండ్లిగావించు టను గూర్చి యాలోచింపఁ దొడఁగిరి. ఈ సందర్భమున యమున కమలావివా హవిషయముగూడ వారికి జ్ఞప్తికిఁదెచ్చె ను. ప్రప్రథమమున వారా సల్వర కు నీసంవత్సరమునఁ బెండ్లి గావించుట ముఖ్యమని నిర్ధారణముగావించిరి. పి డపఁ గన్యావరాన్వేషణమునఁ బ్రవృ

త్తులైరి. నల్లులైదుగురు కన్యలను గు
టించియు, నిరువురు మువ్వగు వరులను
గుటించియుం జర్పించిరి. కాని వారి
కం దెవ్వగును మనస్కరింపలేదు. ఈ
యాలోచనవలన సరోజినికి నేసాజీభా
స్కరులకును మఱల విచారముగలిగెను.
సుఖప్రత్యాశవలన నవనవలాడు వారి
యాశాలతకులు సందేహప్రభంజనహతి
చే బ్రకంపితములైపోదొడగెను.

ఇప్పుడు మూడువిధముల సంబంధ
ములను గుమర్పవలసివచ్చెను. ఏసాజీ
సరోజినిగల దమతో దుల్య సంపదగ
లవారి నన్వేషింపవలెను. భాస్కరున
కుదురుట కష్టము. క
మలకు బీకవారినిఁ జూడవలెను. శార
ద, కమలకొఱకు యోచించిన వరులను
దగరని నవ్వచు వెంటనే తిరస్కరించి
వేసెను.

నారా— యమునా! కమలను నీమే
నల్లునకిచ్చి పెండ్లిసేయరాదా?

యమున— ఆ ధూర్జనుకు నేను క
మల సంటగట్టజాలను.

శారద— అట్లు చేయకున్న లోకులు
నిన్నేమందురు?

యమున— అవిచారము ములగు
లోకులనిందలకు బెడరనగలది బ్రతు
కేమగును?

ఇదివిని శారద మందహాసముగావించి

చి యూరకుండెను. కాని యపుడపు
డామె కీగంటిచూపు లేసాజీ భాస్కరు
ల యెడకును, సరోజిని దెనకును బ్రన
రించుచుండెను. అది వారుమాత్ర మె
ఱుగరు. సంక్షుభితమనస్కులై శిర
ములు వంచికొని కూర్చుండియుండిరి.
పాపమంతకంటె వారేమి చేయగలరు?
మఱలనారాయణరాష్ట్రసంభాషించెను.

నారా— యమునా! ఈవిషయము
న నీతిమ్ము. జేలపనిబూనుకొనడు?

యమున— నేనువలగంటిని. ఆభా
రమంతయు మీ మీదనేయున్నది.

నారా— విశ్వరాధుఁ డీభారము నా
మీదఁబెట్టెనునది నేనువిస్మరించియుం
డలేదు. అయినను నా యభిప్రాయ
ము నీకు సమ్యక్మగునో కాదో?

యమున— అన్నా! నీవెట్లుచేసినను
నాకు సమ్యక్మే. నా భర్త యాజ్ఞ
యట్టిద.

అప్పుడు శారదానారాయణు లిరువు
రుఁ బరస్పరము చూచికొని మందహాస
ము గావించుకొనిరి. అది యమున క
ర్థము కాలేదు.

నారా— శారదా! నే నిప్పుడు య
మున పక్షమున మాట్లాడుచున్నాడను.
కమల నేసాజీకీయవలయునని ననుభవం
చుచున్నాను. నీయభిప్రాయమేమి?

ఇదివిని శారద మఱల మందహాస

ముగావించి యాలోచింపవలెననియెను.

ఏసాజీ దైన్యగుంతయుఁ దొలగిపోయెను. ఆతనిహృదయ మానందనాగరమున నీరసలాడసాగెను.

యమున “ యన్నా! ఈవేడుకమాటలవలనఁ బ్రయోజనమేమి? ” యనియెను.

నారా— యమునా! ఇవి వేడుకమాట లేలయగు?

యమున— హస్తితో మళకమునకు బాంధవ్యమా?

నారా— యమునా! నీవు భగవంపడితివి. శారదా! యోచించుకొనుము. కమల నీయింట సంచరింపనున్నది. వలదందువా? నీవు శారదవు.

శార— నేనుశారదనే. ఏసాజీ శ్రీమంత్రుఁడు.

నారా— కమల కమలగాదా?

శార— యమునకేనా?

యమున— శారదా! అదినిజము. కమలయే నాకుఁగమల. సర్వస్వమును.

శార— కావచ్చును.

నారా— శారదా! నీవుగర్వింపవలదు. కమల నీకునుగమలయే.

శార— సరోజినికి?

నారా— కొంగుబంగారము.

శారద యింతవఱకును జిర్నవృత్తసవ్యచు మాట్లాడెను. అపుడు యమునదే

సకుఁజూచి గంభీరస్వరముతో నిట్లనియెను. “ యమునా! నామాటలను నీవు మఱియొకరికిం దలంపకుము. నేను మనస్ఫూర్తిగఁజెప్పచున్నదాన. మీయన్నగారియన్నిప్రాచుము నీవెఱింగియేయుందువు. నీకు సర్వస్వమునకు కమల నేసాజీకి సమర్పింపుము. మాకు మనఃప్రియంబుసేయుము. ఏసాజీకిభాగ్యమును గలిగింపుము ”

ఇదివిని యేసాజీ యానందపరవశుఁడయ్యెను. ఆతని మొగమున నొకనవీనతేజము మెఱపువలెఁ దళుక్కుమని మెఱసెను. సరోజినీభాస్కరు లబ్బురంపడి శారద దెసకుఁ జూచిరి. యమున యాశ్చర్యచమకితయై “ శారదా! నీమాటలయందలి యర్థమేమో నాకుబోధపడుటలే ” దనియెను. అదివిని నారాయణరావు “ నీవు సందియంపడవలదు. శారద సత్యముఁజెప్పినది. నీవట్లుచేసితివేనిఁ జాలమేలగును. లేకున్నఁ గష్టముసంభవించును. యమునా! మా యభిలాష యక్రమమని త్రోసివైచెదవా! ” యనిపలికెను. ఇదంతయువిని యమున మాట్లాడలేదు. “ లేకున్నఁ గష్టముసంభవించు ” ననుమాటను గుఱించి యామియోచింపఁదొడఁగెను. అందేమోఽరమార్థమున్నదనియు, నదితాను గ్రహింపలేకపోవుచున్నాననియు

నామె భావింపడు. నీసాజీ తనహృదయమునఁ దరింపజాలకు శతసహస్రవందనముల నర్పింపసాగెను. నాడు తన తల్లి కమలనరసింహునితో, శ్రీదానా! అంతసిగ్గుదులకేమిచేయవలయుంది యర్థమున్నదని నీకుఁ బలకపోయితి” నని యాతనితో చెప్పెను. అప్పుడాతనిమనోరథమునఁ గమలామోహనవిగ్రహము ప్రకటించెను. ఆహా! ఎంతసూనందము! ఎంతసౌఖ్యము! “నానా! నీయభీష్టమీదేరినది” నని నామెతో వివరించునా? ఇప్పుడ నీయభీష్టము నీయనందవార్తను గమలకుఁ దెలుపు పుణ్యాత్మ్యలెవరు?

పిదప నారాయణరా విల్లుచెప్పఁదొడఁగెను. “యమునా! మేము సంపన్నుల మనియు, నీవు పేదదాన ననియు భావింపకుము. ఈభేదపరిగణనమనివేకము. నీవు సంపన్నురాలవు కానంత మాత్రమున మాతో వియ్యమందుట కర్హతలేనిదానవుకావు. కమల సాక్షి ల్లత్కృత్యాశాసంభూత. శారద యనిన “యేసాజీ శ్రీమంతుఁ” డనునూటలో నెంతోయర్థ మున్నది. నిన్నీకోర్కి దీర్చుమని యడుగవలయునని శారద యెన్నిదినములనుండియో యువ్విభులూరుచున్నది. దీనికి నీవు మాటువల్కుము. “కమలామేసాజీ లితరేత

రానురాగముతో భాగ్యభోగ్యములతోఁ జరకాలము వర్ధిల్లవలె” నని యాశీర్వాదింపుము. అట్లు ప్రసాదించుచుని భవానిని శ్రార్థింపుము. కమల యంగలి గుణగౌరవము, నామె సౌందర్యమును మమ్ము లభ్యుదయగఁ జేసినవైచివి. యమునా! ఇంకను శారద యేమిచెప్పినో విచుము.”

యమున యేమియు మాట్లాడలేదు. ఆనందాతిశయమువలన నామెకంఠస్వరము దుద్దమైపోయియుండెను. అప్పుడు భాస్కరునితో శారద యిట్లనియెను.

“నీవు ససిబిడ్డవైయున్నప్పుడే నీతలి గండ్రులు పరమపదించిరి. నాటనుండియు నిన్ను బెంచితిమి. విద్యాబుద్ధులంగరస మాచేతివై నంతివఱకుఁ బ్రయత్నించితిమి. భవాని యనుగ్రహమువలన నీవు వివేకమహితుఁడవైతివి. నేటికిఁ బెద్దవాఁడవై వినాహయోగ్యుఁడవైయున్నావు. నీ సౌజన్యమునకు సంపదమగుచున్నది. సరోజినిని నీకిచ్చి నిన్ను మాయింటనే యుంచుకొనవలెనని మీమామగారు నిశ్చయించినారు. ఈ సంగతి నీకుఁ దెలుప నాకు మీమామ గారానతిచ్చిరి. భాస్కరా! నీ వికమాటుబల్కుకుము”

ఇదంతయు వినునప్పటికి సరోజిని

యానందపరవశయయ్యెను. భాస్కరుఁ డేమియు మాట్లాడక కృతజ్ఞతానూచ కముగ శారదానారాయణులదెనకుఁ జూచి తలవంచుకొనియెను. అప్పుడు యమున శారదానారాయణుల నుద్దేశించి యిట్లనియెను. “మీ యుదారభావనల కానందమైంది. భాస్కరునియెడల మీరుచూపిన యాదరము, ప్రేమయు ననిర్వాచ్యములు! భవాని మీకిట్టిబుద్ధి పుట్టించినందులకు సంతసముగ నున్నది.”

అంతలో నాభోజనము పూర్తియయ్యెను. అప్పటిసరోజినీభాస్కరుల చిత్తవృత్తులను మేము నిరూపింపఁజాలము. వారి యానందపరిమితిని మా లేఖనివిన

రింపఁజాలదు. ఏసాజీభాస్కరులను శివాజీచేత కనిపినపుడు నారాయణరా యఁడు పూర్తిగఁ బారపడెనని తలంచితిమి. కాని యాతని మనస్సుననిట్టి యభిప్రాయమున్నది యపుడు గ్రహింపఁజాలకపోయితిమి. అట్టి నియోగము వలన సరోజినీభాస్కరులకును, గమలా యేసాజీలకును గలిగిన మోహానుబంధము గృహముకునని నారాయణరావు భావించి యట్లు చేసెనని మేమప్పుడూహింపలేకపోయితిమి. ముద్దరాంత్రుడు కమలాసరోజినుల యనన్యను దీలకంచుటవలన సంక్షుభితచిత్తులమై యప్పుడట్లు తలంపలేకపోయితిమి.

ఏకాదశ ప్రకరణము.

“శారదానారాయణు లిరువురును నిన్నేసాజీకిచ్చి పెండ్లిసేయు” మని రని యమున చెప్పినపు డిది యసంభవమని చెప్పనదియంబోయె వినియు విననియు ట్లాలకించి కమల తటాలుననేనోపనియు న్నట్లుదొడ్డిఁబోనికిఁబోయెను. కమలదొడ్డిలోనికిరిగిన వెంటనే యట నొకమాటు విద్యుత్ప్రకాశంబయ్యెను. తా నేవగకానిని గాఢముగ మోహించి తద్వియోగమువలనఁ బ్రాణములయెడల నాశవదలుకొని మఱల నాయోవనుని ముఖచంద్రమండల దర్శనమువలన సంపూర్ణముగఁ గోలుకొనియుఁ దనవాంఛ తు విచారమూలకమనియుఁ, గొనసాగని దనియు నందేహించుచుండెనో యాయే సాజీకి బీకరాలగు తన్ననుపమ సంపదభిరాములగు శారదానారాయణులు పెండ్లిగావింపఁదలంచిరని యానందముతోవచ్చి తన తల్లియే చెప్పటవలనఁ గమల యత్యానందపరవశయైపోయెను. ఆమె ముఖమండలము దిరహాసభాసురమై శరశ్చంద్రమండలముకరణిఁ బ్రకాశించె

ద్రమండల దర్శనమువలన సంపూర్ణముగఁ గోలుకొనియుఁ దనవాంఛ తు విచారమూలకమనియుఁ, గొనసాగని దనియు నందేహించుచుండెనో యాయే సాజీకి బీకరాలగు తన్ననుపమ సంపదభిరాములగు శారదానారాయణులు పెండ్లిగావింపఁదలంచిరని యానందముతోవచ్చి తన తల్లియే చెప్పటవలనఁ గమల యత్యానందపరవశయైపోయెను. ఆమె ముఖమండలము దిరహాసభాసురమై శరశ్చంద్రమండలముకరణిఁ బ్రకాశించె

ను. కాని యామెకు వెంటనే యెంతో సిగ్గునచ్చెను. పెక్కుమంది స్త్రీపురుషులుగల సభలో నందఱును దనవంక కేచూచుచుండఁ బినప నెకసక్కెములూడుటకుఁ బరీక్షతోఁ జెలికఁజైలు చూచుచుండఁ బెండ్లిపీటపై నెదురుగఁ గూర్చుండియున్న యేసాజీ శిరముపైఁ దలఁబ్రాలుపోయవలయునా? అతనివెంటనంటి పవిత్రముగు నగ్నిహోత్రమునకుఁ బ్రదక్షిణము గావింపవలయునా? అతనితోఁగూడనేగి యనవరతము భర్తృపాతకమును నాయని యారంజోతి నిగ్రాహి నేనిట్లే యేసాజీ పాదపద్మముల నారాధించుచుందునని శపథమునేయవలయునా? ఆయాననునితోఁ బల్లకిలోఁ గూరుచుండి యూరంతయు మహావైభవముతో నూరేగినచ్చి ద్వారమునకడ్డుగఁబడి బలవంతపెట్టు చెలికఁజైలుకు నాచిట్టకును ముసలమ్మలకు నాతని పేరు విప్పవలయునా? అతనితో నొక శిష్యుడై గూగుచుండి తాంబూల చర్వణము వినుచుచు మిథునములకు విడియములీయకలెనా! అయ్యో! సిగ్గుసిగ్గు! కానియే

సాజీని పెండ్లియాడవలయునని గంపెశతో నువ్విభులూరుచుఁ బెద్దలు తన్నాతనికిచ్చి పెండ్లి నేయఁదలంచినపుడు కమల కంఠసిగ్గెందులకు? ఇన్నిపనులు గాకుండఁ బెండ్లియగునా?

ఇందులకు వింతపడనక్కఱలేదు. ఇది ప్రకృతిధర్మము. లోకములో నంతయరమర లేక సంచరించుచున్నను గన్యకయు, వరుడును పెద్దలు తమ కిగువురకుఁ బెండ్లిసేయ నిశ్చయించినపుడా కన్య యా యశావనునితో మోమెత్తి నూటలాడుట కట్లుండ నెదుట నిలచి యుండుటకుఁగూడ మివుల సిగ్గుపడును. ఇటు లోకములో ననగా హిందువులలోనని మాయభిప్రాయము. నలువది సంవత్సరముల పయస్సుగల స్త్రీనైన నత్యంత సంతోషముతోఁ బెండ్లియాడునాండ్లేమునివలెగాక ముసలివాడైనను భారతీయుఁడు లజ్జానతియై కీగంటి చూడ్కులు తనపైఁ బ్రసరింపఁ జేయుకన్యను పెండ్లియాడుటకు ముచ్చటపడును. కవితాసారస్యసంపేదియగు మహారాజ భోజుఁ డిట్లువాక్రుచ్చినాఁడు.

“తలఁచిచూడ జగంబునం † తయును సీప

నార్థములు మూడు నాహృద † యంబు సొచ్చె

గవులమతములు; నిక్షువి † కారములు; స

భావముగ్ధాంగనాపాంగ † భంగితములు ”

రామకృష్ణులభోదచరిత్రము. ౩౦ పుట.

ఇంతలో గమలా! యను సంబోధ నము కమలకునివచ్చెను. అది శృతి పథమునధిగమించినతోడనే యామె మనస్సుజల్లుమనియెను. ఏమో తొట్టు పాలుసంభవించెను. ఆ పిలిచినయామె శారద, అక్కతన గమల యధికల జ్ఞాభరంబున స్వయముగ నాచిన్ని దొడ్డిలో దాను పెంచికొనిన పూలమొక్కలచాటునక బోయి డోగుకొనియెను. కాని యంతలో శారదయే యచ్చట బ్రత్యక్షయయ్యెను. చెట్ల యాకులనం దులనుండి శారద కాన్పించినపుడు కమలకు దొట్టుచాటు మఱితవృద్ధియయ్యెను. ఏల? పరిహాసజీలయగు శారద మఱి నేమనునో?

చెట్లచాటున డోగుకొనినంతమాత్రమున గమల సకలీకృతమనోరథకాలేదు. ఈ రహస్యమును గనిపెట్టి శారద యా చెట్లపండులనుండి కమల కెరుగుగనరిగి నిలిచెను. ఆమెను బాది కమల శిరమువంచికొని యొకపల్లనమును గోసి ముక్క ముక్కలు గావించివేయఁ దొడఁగెను. శారద మూరకుండక మందహాసముగావించుచు నెట్లనియెను.

“ కమలా! ఇక్కడ నేమిచేయుచుంటివే? ”

“ పూలకు నీళ్లుపోయిచున్నా ” నని కమల తత్తరముతో. బ్రత్యక్ష

మిచ్చెను.

“ పూలకా పూలచెట్లకా? ”

“ చెట్లకు ”

“ బిందె లేకండ న్ను నీళ్లుపోయిచున్నావే? ”

“ చెచ్చిపోనె ” నని కమల తటాకున నామెను స్పృశుకొని యింటిలోనికివచ్చి యొక కలశమున నీటిని దలచుకొనకుండ బుప్పరికిక బోయెను. శారద యక్కడనుండి యింటి కేగుంతవఱకు గమల మఱిలిగాలేదు. కలశముఁ గోమచు నామె పుష్కరితీర్థమునందే యుండెను.

కమలకృత్యనంతయుఁ జూచి శాశ్వతమోఁ దాను నభ్యసించి తటాకతీర్థము ననున్న కమలభావమును గ్రహించి యముననుదిరిచి “ నీతల్లిని. మాధవరామని నీమఱిగలిసి నటకొకచూఁచురా నలనని నారాయణపురాము కబరంపుము. రంగరాధను పిటకంపెన. ఏమిచ్చెరలకునో చెప్పింపు ” మనిచెప్పి శారద వెడలిపోయెను. పోవుచుఁ బోవుచు నామె తనవర్గచుండుకొఱకుఁ జూచుచు తటాకముచెంతనున్న కమల దెనకొకచూఁచుచూచి దరహాసముగావించి మఱిపోయెను. మఱియు మార్గమున నెదురైన యొక చెలికత్తెతో సరోజినీ భాస్కరులకును, గమలాయేనాజీలకును

బెండ్లియగునని చెప్పిపోయెను.

తనములో నీవార్త యూరంతయు హ్యటించెను. ఇది వినివెంటనే కమల చెలికత్తెలెల్లగు నొక్కచూలుగ యముని యింటికివచ్చిరి. “కమలా! మేమెవరిమో జ్ఞాపకమున్నదా? ” “ ఇదిగోజూడు. నాపేరు కుముదని. చిన్నితనమున నేనునీకుజెలికత్తెయనుటలేకుదా? ” “ కమలా! నన్ను మఱువకునూ! ” “ నన్నొక కంటఁ జూచుచుండునూ! ” “ కమలా! నేను నీకునుండ ని. పిన్నవాటి నెచ్చెలిని నీకుఁజెప్పకు దర్శనమిచ్చెదవా? ” “ అవును! నాపేరు మృణాలిని. నా మాటలు వినుపించుచున్నవా? ” “ నేను నీమేనత్తకుఁ జెల్లెలైనగునును. నా పేరు చంద్రిక. నా పేరెప్పుడైన వినినట్లున్నదా? ” “ కమలా! చూడు. నాపేరు మోహిని. మా తాతయు మీతాతయుఁ జిన్నప్పు డొకపాతశాలలోఁ జదువుకొనినారెంట! నీకురాకు నంతటి దగ్గటిచుట్టటిక మున్నదినునూ! ” “ కమలా! నాపేరు జానకి. నాయత్త వారియూరు నీ తాతగారి యూరేనుమా! ” “ ఇదిగో! నేను పూలుగుచ్చుట మీయమ్మదగ్గఁజే నేర్చుకొంటిని. జ్ఞప్తియందున్నదా? ” యని యెల్లరును గమల చుట్టునుజేరి యొక్కమా

టుగ నొకతె కుడిచేయిపట్టుకొని, వేటొకతె ఎడమచేయిపట్టుకొని, యింకొకతె వీపుపై మెల్లఁగఁడట్టుచు, మఱియొకతె గడ్డముబట్టి మోముపైకెత్తుచు, నింకొకతె యెదుటనిలిచి చేతులు జోడించికొనియు నిట్లండలు నన్నివిధముల నామె నెకనక్కెములాడఁదొడఁగిరి. ఇంతయుఁ జూచి కమల యచ్చెరువడి తెప్పవాల్చక చూచుచు నిలువఁబడిపోయెను.

అప్పుడు చెలికత్తె లెల్లరును గమలను గూర్చుండఁబెట్టి తామామెచుట్టును గూరుచుండిరి. “ కమలా! చూడు. ద.చూర్ద్రములగు నీ యపాంగవిశాకనములకొఱకుఁ గనిపెట్టుకొనియున్నాము ” “ మేనూశ్రీశలము. మావలన నేమయిన నపరాధమయిన తమింపవలయునుజూనూ! ” అని యెల్లరు నామెను మఱలమఱల నెకనక్కెయము లాడఁజొచ్చిరి. కాని కమల యిప్పుడును బ్రత్యక్షమయియులేదు.

లోపల నేనో పనిచేసికొనుచున్న యమున యీ కలకలఁబంతయు నాలకించి వాకిటిలోనికి వచ్చి సఖిజనసరివృత్తయై, మందహాసించితి వదనయైయున్న కమల సరసి యొక్కచూలుగ నానందము నాశ్చర్యమానంది చెలులతో “ నదియే మియాగడ ” మని చిర్నవ్యతోఁబలికె

ను. అదివిని కుముదిని మొదలగు జన్మను లోక్కమాటుగనవ్వచు “ యమునా! పిన్ననాటి చెలికత్తెలమగు మమ్ము మఱచిపోకుండఁ గమల కపుడవు డు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచుండుమా! ” యనిరి. యమున మఱల మాట్లాడలేదు. తనలోఁదాను నవ్వకొనుచు నిలిచియుండెను. చెలికత్తెల మాటల నాలకించియు, నిర్జరాంగనాపరివృత యగు క్షీరసాగరతనయవలె సఖులనడుమ నలరు కమలంఘించియు, నామెభావివైభవములం దలంచికొని యమునయొకింతగర్వించెను.

తరువాత మఱికొందఁ జిరుగు పారుగు స్త్రీలువచ్చిరి. యమున వారి నెల్లరఁగూర్చుండఁ దనిచెప్పి గౌరవించెను. వారెల్లరు యమున భాగ్యమునుగుఱించియు, గమల యదృష్టమును గుఱించియుఁ బ్రశంసించుసాగిరి. వారిలో నొకవృద్ధస్త్రీ యిట్లుపలికెను. “ యమునా! కమల మొగము జూచునపుడెల్ల నామె కిట్టిసంబంధము కుదురుననియే

నేను భావించుచుండెడిదానను. కమలకుఁ దగినసంబంధము కుదిరినది. శారదానారాయణులు వివేకమహితు లగుటవలనఁ దమ యఖండసంపదను విస్మరించి సుగుణాతిశయమును జూచి రూపరాశియగు కమలను దమపుత్రునకుఁబెండ్లి సేసికొనఁదలంచికొని వారిసౌజన్యమునుబ్రకటించిరి. పథావరులు ననురూపగుణవతులై యున్నారు. ఈ వార్త నాలకించినపుడు మేమెంతయు నానందించి నారము. ”

యమున వారికిఁదగినట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఇంతలో రంగనాథుడువచ్చి నారాయణపురమున కరుగుటకుఁ బ్రయాణమైవచ్చితినియు నటఁజెప్పవలసినమాటలేమో తెలుపవలయుననియుఁ గోరెను. కమలకుఁబెండ్లికుదిరినవనియు, వరుడు నారాయణరాయని పుత్రుడగు నేశాజీయనియు, మీరు వెంటనే రావలెననియుఁ జెప్పుమనిచెప్పి యమున రంగనాథు నంపివైచెను.

ద్వాదశ ప్రకరణము.

యమునతల్లియు, దమ్ముడును, మఱుఁజుడలును నాటి సాయంత్రమునకే వచ్చిరి. యమునసోదరికూతురగు దుర్గనుగూడ వారు వెంటఁబెట్టుకొనివచ్చి

రి. వారెల్లరు యమునవలన సంగతి సందర్భములన్నియుఁ దెలిసికొని మిఠుల నానందించిరి. “ కమలా! భవాని నీవక్షముననున్నది. ఆమెయనుగ్రహము

వలన నీకీగొప్పసంబంధముకుడిరినది. నీ వదృష్టవంతురాల " వని వారెల్లగును గమలను బ్రశంసించిరి.

పిదప యమున తన తల్లిని, దమ్ముని, మఱుదలిని, దుర్గను వెంటఁబెట్టుకొని నారాయణరాయనియింటికేగెను. తమతోఁ గూడ రమ్మని మాధవరాయని గృహిణి కమలను జాలబలవంతపెట్టెను గాని యాప్రయత్నము కొనసాగినదిగాదు. వీరి సందఱఁజూచి శారదానారాయణులు మివలసార్నించి నముచిత మర్యాదలం గావించిరి. మాధవునిభార్యయు, దుర్గయు నేసాజీనిఁజూడవలయునని ముచ్చటపడిరి. ప్రతిదినము సూచుచున్న యమునయఁగూడ నొకమాతాతనింజూడఁగోరెను. కానివారెవ్వరు నేమియు చూడలేదు. వారి యభిప్రాయమును గనిపెట్టి యమునతల్లి యీశ్వరుని కృత్యములఁజెప్పెను. వెంటనే శారద యేసాజీనటకు రప్పించెను.

ఏసాజీనరిసి వారందఱు నానందించిరి. అప్పుడు శారద యమునతల్లితో నిట్లనెను.

“ పిల్లవాఁడు మీకిట్ల మైనాఁడా? ”

“ శారదా! నీప్రశ్నమున కేమని ప్రత్యుత్తరమియవలెనో నీవే చెప్పు ” మని యమునతల్లి నవ్వుచుఁ బలికెను. వారెవ్వరు చాలఁదడవు ముచ్చటించిరి.

ఆరాత్రి వారికి శారదానారాయణులు విందు గావించిరి.

కమల నేసాజీకిచ్చి పెండ్లిసేయనిశ్చయించిననువార్త విని యూరిలోఁ జాలమంది యానందించిరి కాని యిది విని దుఃఖించి దురాలాపము లాడినవారు గూడఁ గొండఱులేకపోలేరు. ఎనుబది సంవత్సరములు గడపినయొకతె “ యముననంతోపమిప్పుడుగాదు. పెండ్లియైనపిదప బంధువులు నలుగురు వీడ పిల్ల నేల పెండ్లియాడితపని మాటినూటికిఁ బ్రశ్నింపఁదొడఁగినపుడు విసిగి సిగ్గుఁడియేసాజీ కమలనువిడిచిపెట్టినపుడు చూడవలె ” నని రుసరుసలాడుకొనుచుఁ దనవారితో ననియెను. మఱియొకతె “ యీసంబంధముకొఱకే యమున మేనఱికమును దిరస్కరించినది. మేనల్లుఁడుగడఁగాఁ బైవానికి బిల్లనిచ్చుట యేమిసర్మమమ్మా? అపారభాగ్యముచేఁగండ్లుమూసికొనిపోయియున్న శారదానారాయణులతో వియ్యమంది యమున యేమిసుఖపడునో చూడము. ఈకండ్లకీరెప్పలు దూరముగావుగదా? ” యని విసుగుకొనియెను. “ తనతాహతు నెదుటివారితాహతు గాలోచించుకొనకుండ యమున కిట్టిపరుగేల? ” యని వేఱొకతె యనెను. “ దరిద్రురాలగు కమల యాసంపదయంతయు ననుభవిం

చినపుడు చూడములే " యని యింకొకటి యనియెను. ఇట్లాంటి నన్నివిధములనదిరి. తమనా మేమోహాపొయినట్లు నాకు విచారపడజొచ్చిరి. అకముహో విధాత యిట్టివారి నెందులకు బుట్టించెనో దేరికిని దెలియకు.

గణేశదేవస్థాని బిలిపించి నారాయణరావు వివాహము హూర్తియుల నేర్పఱుసేయించెను. ముహూర్తముక నెలగినములకంటె నెక్కుడులేదు. నారాయణరావు వివాహప్రయత్నములను గావించుటకు మాధవనాయకు నచ్చట నేరుండుమని యింకను గొంతాత్మబంధువులను రప్పించెను. దుర్గిభర్తయు మాధవనాయకును సును సుంతుల బ్రయత్నములు సేయించుటకు బెద్దలుగ నియమింపబడిరి. ఇంతవఱకును గమల గోయింటబెరిగెనో యపర్యకుటీరమునందే తరలివెళ్లి కమలాగోనాజీలకు బెండ్లిగావించవలయునని నారాయణరావు నిశ్చయించెను. వివాహసమయమున నొయింటవండలకొలది స్త్రీపురుషులు సభలుద్దీర్చుటకు వీలులేక పోయినను, వంటల కొలది బంతులుదీరి యందు భుజించుట కనువుగ లేకపోయినను, యమున తనముద్దుల కూతురగు కమలకు స్వకీయమగు నాపర్యకుటీరమునందే పెండ్లిగావించుము

చ్చూడడుచుండుననియు, నామెయభిప్రాయము సీజేర్చుట సభప్రకటనయి, నింతవఱకు దయనుగుండలగు కమలకు శిరస్థమైన యాచిన్నయింటి కట్టి సౌభాగ్యము గలిగించుట యుక్తమనియు నాలిం దట్లుభావించెను. మఱియం గొడుగునకు స్వగృహమునం బెండ్లికీయటకన్న తరలివెళ్లి వధువుపుట్టినింటుం బెండ్లిగావించినచో సందముగ నుండుననియు, కట్టికోర్కి శారదాసరోజినులకు మెండుగ నుండుననియు, యమునవైపువారిండు నట్లే వాంఛింతురని యుగూడ నాలెడట్లుభావించెను. భాస్కరునివైపువారిండుకు విడిదిగ మఱియొకగృహము నేర్పించేయించెను.

పెండ్లిప్రయత్నములన్నియు ముగిసెను. ముహూర్తము సమీపించెను. శారదా నారాయణుల బంధువులును, యమున చుట్టాలును, భాస్కరుని బంధుగులును జాలమంది వచ్చేసిరి. యమున యీడుబిడ్డయూ గమలకు మేనత్తయనగు భవానీమాత్రము కోపమువలనం బెండ్లికి రాలేదు. పయింబయి గం విలువ వల్లినవారిచేంత నక్కనుతీరక యమున సనేకవిధములనిండించెట! నారాయణ రాయాదుల మిత్రులు నాశ్రితులుమున్నగువారు వండలకొలది వచ్చిరి. తనయామోదమును దెలు

పుచు శివాజీతనయన్వోగస్థులలో గొం
 గజనంబను. అయిదు దినములు మ
 క్షాం ద్రవైభవముతో గమలమునా
 జీలకును, సరోజినీభాస్కరులకును పెం
 డి డ్లు ఒరగెను. భూదత్తవలసంద
 బ్రాహ్మణోత్తిములు దంపతుల కనే

కాశీర్వచనములగావించిరి. బంధువుల
 కెల్లగునను నారాయణుని వ్రదిలి సత్క
 రములను గావించి యలరించెను. ఆ
 యయిదుదినములు నాడేవీ గ్రామము
 జనసంఘమునలనగ్రక్తి, దసివోయి యానం
 పవర్తిమై స్వర్ణస్ట్రామువలె నలర రెను.

ప్రయోగ ప్రకరణము.

బంధువు లెల్లగును విడలిపోయిరి. ఇంత
 ఇంతవైభవముగ జరిగిన వివాహముల
 నుజూచియుండలేదని యెల్లగుగొప్పయూ
 డిరి. ఈ వివాహముల కోర్వలేననా
 పదివేలకంటె నెక్కుడు కాదని. మి
 శ్రులు ముప్పదివేలగవరి. నారం
 యారావీ పండ్లిండ్లికియిన సొమ్మంతయు
 వారి వానినిగొట్టి తెచ్చెననియు, నది
 యెసఁ బనునైదువేలకు పంపియిరడ
 నయు శత్రువులనుకొనెడిచ్చి. ఆ
 న్నికర్చునైదువేలకంటె లక్షకూచి లే
 కును. నారంబంధులనుగవని
 చెప్పిరి.

ఇంతవఱకు నతని వాత నొకనాడు
 మధ్యాహ్నమున శారదానారాయణులు
 మేడపై నుండియుండి యమున
 కును గగనమున గబరంపిరి. ఏసాజీ
 భుజించి పుట్టివారింటనుండి యప్పుడే
 వచ్చెను. నారంబంధుని చెంగటనే యుండె

ను. భాస్కరుడు వీధిపై నుండి బి
 చారముగావి నుచుఁ జూడవచ్చున రహి
 ణులలో నేమేమో ముచ్చటించుచుండె
 ను. ఇంతలో శారదచచ్చి శారదానా
 రాయణులు రిద్దరినిచప్పి యూతినిని
 మేడమీఁదకి దీసికొనిపోయను.

నారాయణరావు మంచముపైఁ గూ
 రుచుండ్లి. అంబాలచర్వణము గావించు
 చుండెను. శారద యొకకీర్తీపైఁ గూ
 రుచుండెను. సరోజిని చెంతనే కూ
 గ్గుడియుండెను. ఏసాజీభాస్కరు లె
 దుడుగ నున్నతానములపైఁ గూర్చుం
 డిరి. అంతలో యమునాకిమలలు వ
 చ్చిరి. శారద యమునము గూర్చుం
 డుమసిచెప్పి కిమలమున పుతకుడీసికొ
 నియెను. ఆమె ముగ్ధముని చె
 ప్పెనుగాని కమలమునకు యత్ర
 గారిచెంత నిలువడియుండెను. శా
 రద యప్పుడొక మునుదీసియి

చ్చి కమలను జడువుమనియెను. ఆ జా బేసాజీవాగ్రసించి.

అదియేమని యమున యడిగెనుగాని శారదమాట్లాడలేదు. ఆమె చిర్న గవుతో గమల ముఖమునంకం జూచుచునూరకుండెను. ఇంతలో జాబువిప్పి కమలయైదాగుబంతులుతనలోదానుజడువుకొని లజ్జాధరమ్మన సత్తగారి యొడిలోఁగానినైచి శిరమువంచికొని యూరకుండెను. “ అదియేమే ” యనియడుగుచు శారద యుద్ధిరమునుదీసెను. నారాయణరావుగూడ “ సేలచదువ ” వనియెను. యమున “ చదువుమమ్మా! ” యనియెనుగాని కమలనూట్లాడలేదు. బంగరుబొమ్మవలె నామె యట్లే నిలువబడియండెను. కమలనరసి మందహాసముగావించి శారద యాజాబు జడువుమని సరోజినికిచ్చెను. ఏసాజీయాజాబునప్పటికిఁబోల్చుకొనియెను.

ఆలేఖను సావధానముగ వినుమని యమునకుఁజెప్పి శారద కమలచేయి పట్టుకొని మందహాసముగావించుచు నేసాజీవంకకుఁజూచెను. అదిచూచి యేసాజీ సవ్వియూరకుండెను. భాస్కరుడు శారదచెంతఁ బానువ్రాసినజాబుకూడ నున్నదేమోయని రహస్యముగఁజూడసాగెను. అప్పుడు సరోజిని యాజాబునొకమాటు తనలోఁజడువుకొని పిదప నం

రజకు విడిపించుకట్లుచదివివైచెను. అదిని కమల తనలోదాను సవ్వకొనియెను. ఏసాజీ యమునదెనకొకనూఱుచూచి ముసిముసిసవ్వలునవ్వి యూరకుండెను. యమునదెనకు గంభీరముగఁజూచుచు నారాయణరావు “ నీయట్లుఁ డెంతవిరాగియోచూచితివా? ” యని యడిగెను. యమున సవ్వచు “ విరాగికాకున్న నేలపెండ్లియాడు? ” నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. పిదప శారద కమలంజూచి “ నాకొడుకు చాలవిరాగియై యున్నాడు. కమలా! ఏమిచేసెనవో జాగ్రత్తనుమా! భారమంతయు నీపై నున్నది. అడవులబట్టి పోనీకుమా? ” యని మేలనూడెను. అంతఁగమల తటాలునఁ జేయివిడిపించుకొని తల్లిచెంతకుఁ బోయెను.

శారద మఱియొకజాబుదీసి సరోజినికిచ్చి చదువుమనియెను. ఈ తడవ భాస్కరుని గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొనసాగెను. సరోజిని మందహాసముతో జాబంతయుఁ దనలో నొకమాటు చడువుకొని భాస్కరునిపై నొక్కతడవ తన వాడిచూడ్కులఁ బ్రసరింపఁజేసి క్రిందికిఁజూచుచు నూరకుండెను. అదిచూచి నారాయణుడు “ సరోజిని! సిగ్గుపడకు ” మని కూతునకు ధైర్యముచెప్పెను.

యమున— సరోజినీ! మేనత్తకొడుకునగ్గట నీకు సిగ్గుదులకే?

సరోజినీ— అత్తా! కమలకువలె నాకు సిగ్గులేదునుమా?

“ సరోజినీ సిగ్గులేనిది ” యని నవ్వుచు బలికి కమల మఱల దలవంచుకొనియెను. సరోజినీ యింక మాట్లాడజాలక “ పోని ” మృని జాబు చదువబోయెను. శారద వారించి కమల దెసకుజూచి “ నీకు తెలుసే? ” యని నవ్వెను. అప్పుడు కమలకుండానే నాజీకంఠమున బూదండవేముట జ్ఞప్తిచెచ్చెను. కమల మఱల మాట్లాడలేదు. సరోజినీ జాబంతయుఁజదివి తల్లికిచ్చివైచి యొకమాటు భాస్కరుని జూచెను. అప్పుడు శారద “ భాస్కరా! నీవు బీకవాడవు. మాపిల్ల బీదతనమువహింపలేదు. ఏమిచేసెదవో ” యని యెత్తిపొడిచెను. భాస్కరుడు “ మీకూతునకు సంపదకేమి కొదవ?

బంగరుటయ్యెలల నూగవచ్చును. దేహము బంగారముతో మలామాచేయించుకొనవచ్చును. ఇంకలేనిదే ” మని నారాయణునియెడకు జూచుచుబలికెను.

శారద— నీవు చేయించెదవా?

భాస్కరుడు— అభ్యంతమేల?

నారా— నీచెంత ధనమేదీ?

భాస్కరుడు— ధనవంతులపుక్తికకు ధనమునకేమిలోపము?

శారద— భాస్కరా! ఇదియా నీగడుసుదనము?

భాస్కరుడు— ఇందుగడుసుదనమేమున్నది?

తరువాత కొంతతడవు వారట్లేవేళాకోళములాడికొనిరి. పినప ఫలహారములుగావించుటకుఁ గ్రిందికరిగిరి. యమున కూతునట్లుండ్రను దనయింటికిఁదీసికొనిపోయెను. ఆ కమల వెంటనంటియేసానీ విందారగింప యమున పర్లకు టీరమునకు బోయెను.

చతుర్థ ప్రకరణము.

దేవీ గ్రామమునందు బుష్కరిణికి దూర్పుడైన నొకంత దూరమున విష్ణుదేవాలయమున్నది. పూర్వము దేవీగ్రామ ముక్కడ నుండెడిది. కాని విశాలమగు పుష్కరిణివలని సౌఖ్యమున కా

శించి యందలి వారొక్క రొక్కరుగ గ్రామమువదిలినచ్చి తటాకమునకు జట్టునువసింపజొచ్చిరి. కొంతకాలమున కందఱు నటనుండి లేచినచ్చిరి. కాని విష్ణుదేవాలయము మాత్ర ముచ్చటనే

యుండెను. అయినను దేవీగ్రానువాసు లాదేవుని దర్శనముగావించుట మానుకొనలేదు. కాని వారు పూర్వమువలె సంతవిశేషముగ నాదేవుని దర్శించుచుండిరనుటకు వీలులేదు. తీరుపడి యొసపుడు కేవలము పెద్దలునూత్రమే యాతని దర్శనమునకుఁబోవుదురు. పూర్వమట్లుకాక పిల్లలు స్త్రీలుగూడఁ బోవుచుండువారు.

వైశాఖ బహుళైకాదశినాఁ డాగోపాలకృష్ణునకుఁ బ్రతిసంవత్సరము కల్యాణమహోత్సవము జరుగును. నాఁ డాదినమగుటవలన నాదేవాలయముచక్కఁగ నలంకరింపఁబడియెను. ఆ యూరవా రందఱు నామహోత్సవ వ్యాపారములం బ్రసన్నులైయుండిరి. పిల్లలందఱు నటజేరి యాపనికి నీపనికి సాయపడుచు సత్కుల్యాసముతో నుండిరి.

ఆగ్రామమున వైష్ణవులులేరు. అందఱు నద్వైతులు. అయినను గోపాలకృష్ణునకేమియు లోపము కలుగుటలేదు. భవానీభక్తులగు వాఁడెల్లరు నాతనికిఁగూడ భక్తులేయైయుండిరి. ఇందేమియువీరిలేదు. శైవులకును వైష్ణవులకునువలె నద్వైతులకు శివకేశవ భేదములేదు. శివకేశవులయెడల భేదబుద్ధి నివహించి కలహించుట కద్వైత మత సిద్ధాంతమంగీకరింపదు.

సంపన్నుడగు నారాయణరావు ధర్మాధికారియై కల్యాణ సన్నాహములను గావింపించుచుండెను. పిన్నలు పెద్దలు ననక గ్రానువాసులెల్లరు నాతని యాజ్ఞాహ్వానం బ్రసర్తించుచుంకిరి. సూర్యాస్తమయసమయము సమీపించుచుండెను ముహూర్త సమయము సమీపించుచున్నదిని యొక్క గొక్కిడుగ దేవాలయమును జేరుకొనుచుండిరి. ఈ సంకర్శమునఁ బుష్పనూలలను జేతఁబట్టుకొని కమల దేవాలయమునకుఁ బయనమై వచ్చుచుండెను.

దేవాలయమునకును దటాకమునకును నడుమ దక్షిణోత్తరములుగ నొక ఘంటాపథముండెను. కమల ఘంటాపథము మీదికి వచ్చునప్పటికి దురుష్కుడగు నొకయాశ్వికుఁ డామె కెదురయ్యెను. ఆశ్వికుఁడు కమలను బాగుగఁజూచి మెల్లగముందునకుసాగెను. కమలవానింజూచి తత్తిరముతో మఱింత వేగముగ నడువఁ జొచ్చెను. అప్పుడే యోదోనిమీఁద రంగనాథుని వెంటఁబట్టుకొని శారద దేవాలయమునుండి యింటికివచ్చుచుండెను. సూరుగఁజముల దూరమునఁ గమల శారదను జూచి యొకింత ధైర్యమును వహించెను. కాని యత్తురుష్కునిజూచినప్పటినుండియు నామెహృదయము తటతటమనికొట్టుకొ

నుచునేయుండెను.

ఇంతలో శారద కమలను సమీపించెను. “కమలా! త్వరగ బ్రాహ్మణుని నేను నూతనవస్త్రములు గొనివచ్చెను” నని చెప్పి శారద వేవేగ నడచిపోవుచుండెను. కమల మఱింతవడిగ నడచుచుండెను. హఠాత్తుగ గుఱ్ఱపుడక్కలటకటకధ్వనికర్ణపుటవివారణముగావించుటచే నామె వెనుదిరిగి చూచెను. చూడగా సతిరయమునవచ్చుచున్న యాయా విధుల దామెకంటఁ బడెను. వానింజూచుచు తొలగి దేవాలయమునకుఁ బోవు కాలిబాటదెసకుఁ బరువెత్తదలచెనుగాని ఇంతలో సమాంతముగ వచ్చి యా యధమశుభముఁడు వైనతేయఁ డహృతభాండము నెత్తికొనిపోయి నట్లామె నెత్తుకొనిపోయెను. భయభ్రాంతయై హా యని యార్చి కమలయమపాశనస్మితములగు వాని పాపపు బాహులలోఁ ముఁగిలెను. అశ్వీకుఁడు శరవేగమునఁబోదొడఁగెను.

కమలయూర్తద్వనినాలకించి యడలుతో శారద వెనుదిరిగి యాశ్వీకుఁడు కమలనెత్తుకొనిపోవుటంగాంచెను. అంత నామె మనఃఫలకము బ్రద్దలై పోయెను. విచారాతిశయమువలన నిలువలేక “హా” యని మొదలునఱకినతరువువలె గూలబడి ఘోరాతిఘోరముగ

విలపింపసాగెను. ఇదియంతయుఁజూచికొంతతడవునిష్ఠాఁడై యుండి రంగనాథుఁడు పిదపనారాయణారావుమున్నగువారి కీసంగతిఁదెల్పి దేవాలయముదెసకు వెడలెను. భావసంవేగమునవగర్భుచు, విచారాతిశయమువలన రోజుచుఁబోయి యేదో మాట్లాడుకొనుచున్న యేసాజీనారాయణుల కీసంగతిఁదెలిపెను.

పిడుగువంటి యీ వార్త వినఁగనే యేసాజీనారాయణులకు విచారమును గోఱము నొక్కమాటుగఁ గలిగెను. వారికన్నులు నెత్తురుముద్దలయ్యెను. అధరములు కంపింపసాగెను. నాసారంధ్రములు విరళితములు కాఁజొచ్చెను. ఇరువురు నొక్కమాటుగ “నెవఁడురా వా” డని గర్జించిపలికిరి.

ఈ గంభీరభాషణములచే దేవాలయము ప్రతిధ్వనించెను. అధ్వని నాలకించి యటనట నేవో పనులు జేయించుచున్న భాస్కరుఁడు మున్నగువారందఱు నటకువచ్చి యగ్నిహోత్రములవలె దుర్నిరీక్షులై యున్న యేసాజీనారాయణులంగాంచి తెల్లపోయిరి. పిదప నెల్లరకును రంగనాథుఁడు జరిగినసంగతినంతనుదెలిపెను. అప్పుడందఱును మండిపడుచు ఘంటాఘటమువైపునకు బయలుదేరిరి. ఇదంతయు నొక్కక్షణములోఁజరిగెను.

అందఱును వచ్చునప్పటికి శారద ఘంటాపథమునబడి ఘోరముగ విలపించుచుండెను. ఇంతలో గార్చిచ్చునలె నీవార్త గ్రామమునగూడ వ్యాపించెను. గుండెలుబాదుకొనుచు యమున వచ్చి వారినందఱజూచి కంటికిమంటికి నేకధారగా విలపింపసాగెను. తారభుజముపై నానుకొనినచ్చి సరోజిని తల్లిపైబడి యేడువసాగెను. ఏసాజీయు వారు నొకరినొకరు చూచికొనినంతనే యట విచారార్థనము తరంగిత మైపోయెను.

ఇంతలో నేసాజీ మిత్రులుకొండఱు వచ్చిరి. వారుకూడ విచారించిరి. ఈ సందర్భమున నారాయణరావు వారిదెసకొకమాటు గంభీరముగఁ జూచెను. ఆచూపునందలి యర్థమును వారుగ్రహించి యందఱుఁ గూడఁబల్కుకొని యాదురాత్ముని వధించి కమలను దీసికొనివచ్చెనమని నారాయణునితోజెప్పిరి. అందులకాతఁడు వానిని మెచ్చుకొ

ని భాస్కరుని మఱికొండఱు నొకగుల ను దోడిచ్చి పొండని చెప్పెను. అది చూచి యేసాజీయును బ్రయాణమయ్యెను. “ నాయాజనప్రాణమును హరించిన యా పాపాత్ముని ప్రాణములను హరింపకుండ నేను నిద్దుర వోజాల ” నని యాతఁడు వయనమయ్యెను. ఆతని వారించుటకఁ జాలఁగట్టబయ్యెను. గుఱ్ఱములచు సిద్ధముచేయించి తీసికొని రమ్మని రంగనాథునిపి యేసాజీని యమునాశారదాసరోజులను భద్రముగ నింటికిఁ గొనిపొండని కొంతఱకు నియమించి నారాయణరావుగూడఁ బ్రయాణమయ్యెను. కాని యీ యవసరమున సీవింకడ నుండకున్న జాలఁజక్కులు సంభవించునని యందఱు నాతని వారించిరి. ఇంతలో గుఱ్ఱములునచ్చెను. వాని సధిరోహించి భాస్కరుఁడును మిత్రులును నొకరులును దుగుఘ్నుండరిగిన దెసకు శరవేగమునఁ బరివహింపఁబడిరి.

పంచదశ ప్రకరణము.

తొలిపుట్టువున నెట్టినోములునోచిన దోగాని పాపమాకమలకన్నియు నిట్టిదురశ్లథలే తట్టింతుచున్నవి. బాల్యమునందే జనకునిఁగోల్పోయెను. అదివిస్మయ

తలైపోయెను. జవ్వనముం బ్రాపించినపుడు చోరులచే నపహృతయయ్యెను. ఆదుకవస్థయఁ గడచిపోయెను. కానివెంటనే మఱి నపహృతయయ్యె

ను. అదియే గడచెను. ఇతఁగఱ్ఱములు లేననుటకు సూచనయఁబోలే నఖండ సౌఖ్యముఁబ్రాసించెను. పెఱ్ఱియై నెలయైననుగాలేదు. సూతాశఁ. నూన్న సౌఖ్యము. కమల స్వయముగ బీదతాఁడు. అయిన నఖండైశ్వర్యము నకథిణారిణియైనది. ఇతఁకంటె నక్రమమునకుఁ బరమాననినేదీ? కానియా సూతాశఁయు, నా నూన్న సౌఖ్యము, నా యఖండైశ్వర్యము నింతలో నిట్లు విధ్వంసములైపోయినవేల?

కమల యత్యంతసౌందర్యవతి. ఆమె సౌందర్యమునువర్ణింప నొకప్రకరణమును వినియోగింప నగుదులకు మీరు మౌపై నలుగవలదు. అదినిజముగ మాయపరాధమేగాని లక్ష్మ్యమునొసంగకుండ నామె సౌందర్యమును వర్ణించినచో ననుభూతముగాదని మానితిమి. సౌందర్యవర్ణనముకొఱకుఁ దమశక్తివంత నువినియోగించి పేరందనెంచు కవులవలె మాకెప్పుడును దర్శనమునంగని రతీదేవినిగాని, పార్వతీదేవినిగాని, లక్ష్మీనరస్వగులనుగాని మేము కమల కుసమింపజాలము. అక్కతముననే మేమామె సత్యంతసౌందర్యవతియని చెప్పి యంతటితోఁ దృప్తిపరపించితిమి.

కమల యెంతసౌందర్యవతియో యంత సౌజన్యవతి. అవిరెండే దరిలేనియా

మె బీజతనమాను దొలఁగించివైచినవి. అవియే యామె నేరజే యథాగలక్ష్మీగఁజేసినవి. అఖండసౌఖ్యమును గలిగించినవి. కాని వేచే నా యఖండసౌఖ్యమునవినిదో వానిచేతనే మాయఖండసౌఖ్యమునాయ విధ్వంసమైపోయినది. ఇతఁ సౌందర్యసౌజన్యముల సౌఖ్యప్రకములూ దుఃఖప్రకములూ? వానివలన నేమియఁగాదా? ఈ సమస్య తీఱుచి గాదు.

కమల యేనాజీ కఠముఁ బూర్వఁడగీలించినపు డరిసి నూమె నేనాజీకిఁ బెఱ్ఱిగావించవలెనని శారద పడినముచ్చట యంతయు వంతయునని చెప్పలేము. ఆ సంగతియంతయు నాఁకించి స్మరయమున నారాయణుడనుభవించిన యానందముగూడ నింతయని చెప్పజాలము. కమలా యేనాజీల యనురాగలతను వృద్ధినే ముడలఁచి వియోగవ్యధకోర్చి వారిగుర్రకును వియోగము నొడఁగూర్చి మనోదార్థ్యమునుబరికించి వారిగుర్రకుఁ బెఱ్ఱిగావించి వారందిన యానందపరిమినిని భావించుటకే మేము చాలము. వారి యా యపరిమితానందమిట్లు పిఘాతమైపోనేల?

కమల తనదేవేరియగుటవలన నీశ్వర నిర్మితమైన యానంద మెంతయో యంతయు నేనాజీయొక్కఁడే యనుభవించెను.

కాని దానికిగూడ విఘాతముగలిగినది. ఇంక యనునవిషయము చెప్పఁకలెదను. కేవలమేమిట్లు చెప్పెనము. వారికందఱకు నడిచింట నఖండతేజముతో వెలుంగుప్రచండభాష్కరఁడనూతముగ నపరాంబుధిలోఁ గ్రుఁకిపోయి నట్లుతోఁచెను. అకాశమువిరిగిమీఁదఁ బడిపోయినట్లుతోఁచెను

పాంచభాషిప్రసంగము గతియే యిట్టిది. ఇంకక్షణమునకుమందేమిజరుగునో మనము చెప్పఁజాలము. మనము జీవించియుండుమో యిహలోకమును విడిచిపోవునమోకూడఁ చెప్పఁజాలము. ఇంకను జరకాలము సుఖముగా జీవితమనుకొందుము. అట్లుకొనునుము. కాని యాతలెప్పు, నా కోర్కెయ నేమగునో? గోపాలకృష్ణుని శిష్యాణమహోచ్చనమునకుఁగుసుచుమాలికలను గొనిపోవు కమలను దురుష్కాధము డాకఁ డెత్తుకొని పోవునని దేరికిఁ దెలిసినది?

ఏసాజీ! నీ యగ్రస్తము విభ్రష్టమై పోయినది. నీ యఖండసౌఖ్యారామము భస్మీభూతమైపోయినది. నీ యానందసాగర మింకిపోయినది. గాఢప్రహారమార్చితుండవై నీ విసుకతిన్నపైఁ బడిపోయియున్నపు డేమంకతలము నీ కుపధానముసేయఁబడినదో యాకమలోత్సం

గము నీకింకలభింపను. గాఢనిద్రాముద్రితుండవై కఠమునఁ గుసుమమాలంగీలి చున్నమున మోము నంటుటచేఁ బ్రభోధితుండవై యే కరగ్రహణమువలన తుణకాలము నీ వానందపరవశుడవై పోయితివో యా కమలాకరగ్రహణమింక నీకు సలభమింపదు. ప్రేమభరితములు నానందపరితములునగు నే చూపులు నీచూపులతోనైకృత్యమై యానందసాగరము నుచ్చలితము గావించివైచుచుండెడివో, యేగాఢపరివ్వంగమున గడియలకొలది నీవు పరవశుడవై పోయి యుండెడివాడవో, యే ముద్దుమొగమును జూడకున్నను, నేమధురభాషణముల నాలకింపకున్న నీకు నిముసములు యగములవలెఁ దోచుచుండెడివో, ముద్దరాలగు నా కమల మనోహరవిశోకనములు, నాగాఢపరిరంభము, నాముద్దుమొగము, నామధురభాషణములు నింక నీకుఁ గలలోని ముచ్చటలై పోయినవి. ఓ యావనుడా! అతితిరంబగు లజ్జచలన మనోగతంబగు శభిలాషమును డెలుపుటకుఁజాలఁగోకి యెట్టకేలకు తుణికిములగు వాడిచూపులతో వ్యక్తముగావించుచు, నీకఠమునఁజెనఁగొని యత్యస్త హృదయయై, యనిమిషలోచనయై, నీ సుకుమా రానుజోష్ఠపుటమునుండి వినిర్గతంబగు మృదుమధుర వచనామృతము

పోడక ప్రకరణము.

ను దనివారఁగ్రోలుచు ననవరతము నీ బెండ్లియాడితివో రమణీయ! నాన్నిధ్యము నభిషిచియుండెడి కుసుమ, యాకమల యింక నీజన్మము. మకోమలియగు నాకమల నీకింక లభింప యింటికి గాదు. ఏనాజీ ఆయాశను నీ దు. అనుషమనంబు భిరాముడవయ్య వు వనలుకొనుము. ఆ సౌఖ్యమును బీకరాలను సంధియముమాని సౌజన్య విస్మరింపుము. అయ్యో! నీ వల్లు మును సౌంధ్యమునుగాంచి విమోహ విచారింపట వలస నేని ప్రయోజ తుండవై మహానందముతో నీ వేమెను నము?

పోడక ప్రకరణము.

నాలుగుదినములు గడచిపోయెను. క యూహతోచినది “ కమలను వెదకఁబోయినవారు మఱివ “ ఏట్లు? ”
చిట్ల ఎల్లరు నామెకాన్నింప లేదనియు, “ ఏడెనిమిది దినములకుఁబూర్వ మ నామెను హరించుకొనిపోయినవాడెవ యమ్మనాబాదున నున్న యారంగ జేమ డైనదియఁ గూడఁ దెలియలేదనిచెప్పిరి. మనవైపునకు వేటకువచ్చెనని వింటిని. ఇదివిని నారాయణరావికను వెదకవలె కమల నెత్తుకొనిపోయిన తుచ్చుడొరం నని చెప్పెను. కాని శారదాసరోజిను గజేబో వాని యనుచుఁబో యెయుం టవచ్చును ”
లు యునయుమఱింతవిచారించిరి. ఏ “ ఈ యూహ విశ్వాసయోగ్యము సాజీ మఱివోయినవానివలె నుండెను. గరన్నది. కాని పాదుషాహ వేట నుండి మఱలెనేమో తెలిసినదా? ”

ఇకరెండదినములు గడచినతరువాత “ తెలిసింది. పాదుషాహ వేటచా భాస్కరుఁడు వచ్చెను. కొంచనూలస్య లించి యహమ్మదాబాదుఁ జేరినాడు ”
ముగవచ్చుటచే నాతఁ డేవో విశేషము “ ఎన్ని దినములైనది? ”
గ గ్రహించియుండనని నారాయణరా “ మూడు దినములో నాల్గుదిన పు తలంచెను. ”
ములో యైనది ”

“ కమలజాడ యెక్కడనైనఁ దెలి “ నీకిది యెట్లు తెలిసినది? ”
సినదా? ” “ ప్రజలట్లు చెప్పుకొనుచున్నారు
“ లేదు. చోరుఁ డెవఁడోగూడ నే “
మియుఁ దెలిసినదిగాదు. కాని నాకొ

“ అట్లయిన సహస్యదాబాదున కరి
గి రహస్యము తెలిసికొనఁగలవా? ”

“ రహస్యము తెలిసికొనుట నిము
సము ”

“ ఆ య ద్వాననమునందలి యం
తఃపుర సమాచారములు నీకెట్లు తెలి
యను? కొజ్జలనుదాటి పోయితిమి? ”

“ కొజ్జలెరుయుఁ జేయఁజాలను ”

“ బహువిధముగావించు తార్తా
రదాసీల చక్రీకర్తృ లో నిశితములు సు
మా! ”

“ కావచ్చును, నాచూపు లంతకం
తెలిసితిము ” అని భాస్కరుడు గర్వ
ముతోఁ బలికెను.

భాస్కరుని తెలివితేటలకు సంతసించి
నారాయణరా వాతనికిఁ దగిన యనుచ
రులను వెదకఁజొచ్చెను. భాస్కరుడు
గూడ విఫలమనోభిభృడై వచ్చుటఁజూ
చి యేసాజీ కమలయెడల నిస్పృహ వ
హించెను.

మఱునాటి ప్రొద్దున నారాయణ
రావు భాస్కరుని యహమ్మదాబాదు
ప్రయాణమునకుఁ దగిన సన్నాహమును
గావించుచుండునపు డేసాజీవచ్చి వీధి తీ
న్నపై నటునిటు పచారుచేయసాగెను.
నాలుగైదుసారు లటునిటు ప్రచారము
గావించినపిదప నాతని కేమిలోఁచెనో
యరఁగుదిగి తటాకతీరమునుండి దిన్నగ

నుత్తరమునకుదిరిగి కావనమునఁ బ్ర
వేశి చెను. అతని నెవ్వరుజూడలేదు.
అతఁడును వెనుదిరిగిచూడక తలవాల్చి
కొని యాయరణ్యమునఁబడి పోవుచుం
డెను.

అంతఃస్థానక పాపుక్రొసుదూరమగు
గునప్పటికి వెనుకనుండి “ యావనుడా!
నిలుపు ” మనునొక మృదువాక్యము వి
నఁబడియెను. ఉలికిపడి యేసాజీ వె
నుదిరిగిచూడ నొకయూశ్వకుఁడు వచ్చు
చుండెను. అశ్వకుఁ డేసాజీని సమీపిం
చి యశ్వము నవరోహించి నిలిచెను.
అప్పుడు వారిరువురు నిట్లు మాట్లా
డుకొనిరి.

“ అయ్యా! నీ దేయూరు? ”

“ అహమ్మదాబాదు ”

“ నీవెక్కడవు? ”

“ నేనొక రాజపురుషుడను ”

“ రాజపురుషునకు నాతో నేమివ
ని? నీ పేరేమి? ”

“ నాపేరు వినపఁ జెప్పెదను. నా
కు నీతోఁ జాలఁబనియన్నది ”

“ ఆపనియేమి? నీ విష్ణుడెక్కడనుం
డి వచ్చుచుంటివి? ”

“ ఈ యరణ్యమునుండియే నచ్చు
చుంటిని. ఏకాంతముగ నిన్ను గలసి
కొనుటకు రెండుదినములనుండి కనిపెట్టు
కొనియున్నాను. నేటికదిలభించినది ”

“ కేందు దినములనుండియు నీ య చుండెను.

రద్యమునందే యుంటివా? ”

“ ఒకచోగాదు. నీకొజకు వచ్చి నిన్నరాత్రి మీ యరగుమీఁదనే శ యనిందితిని ”

“ నన్ను బీలిచితివిగావేల? ”

“ నన్నండలుఁ దెలిసికొనరా? ”

“ అయిన శాధయే? ”

“ నా చెలి యాజ్ఞయట్టిది ”

ఈ మాట యాతఁడనునప్పటి కేసా జీ హృదయమున నేనోయొక నూత్నాం దోళనముగలిగెను. ఆతఁడొప్పున నె గాదిగఁజూచి సంశయముతోనిట్లడిగెను.

“ నీ వాఁడుదానవా? ”

“ ఔను ”

“ నీ పేరు? ”

“ జుమేల్. నేను తార్తారదాసీ స్త్రీని ”

“ నీ చెలిపేరు చెప్పెనవా? ”

“ నేను చెప్పనక్కఱలేదు. ఈ లే ఖం జూచికొనుము ”

ఏసాజీ యాలేఖను జేకొని చూచె ను. దానిమీఁది వ్రాతఁజూచి సంశ యించుచు: “ గమలను నీ వెఱుఁగుదు వా? ” యని యడిగెను. కాని జు మేలు మాట్లాడక యాతనివంకఁజూడఁ దొడఁగెను. ఆమెచూపు లాలేఖం జ దువుకొమ్మని యాతనిం బ్రబోధించు

ఏసాజీ జాబువిప్పెను. ఆతని దేహ మాపాదము స్తకము వడఁకసాగెను. అ క్కతన నిలువలేక కూర్చుండి యాతఁ డు జాబు చదువజొచ్చెను. అందిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

“ నాథా!

నే నొక పేరవారియింటఁబుట్టితి నీ. మొన్నటివఱకును నేను బీదతన మునే యనుభవించితిని. కాని నాయ దృష్టవశమున సత్తులిత సంపన్నుడవగు నీ యర్థాంగినైతిని. నా బంధుగులెల్ల రు నానందించిరి. నా తల్లి యానంద సాగరమునఁ దేలియాడెను. నాకిక గ ప్తములు లేవనియు, నాకంటె భాగ్య వంతు లెవరును లేరనియు నేను భావిం చితిని. కాని యింతలో నా పాపము వలన నాయదృష్టమునకు విఘాతము గ లిగినది. నాసౌఖ్యమునకు వినాశముగ లిగినది. నా యభాగ్యవశమున నేను కూర్మిఁడగు నారంగజేబు హతకునివల న నవహృద్యనైపోయితిని.

నాసౌఖ్యముఁ బ్ర విమృత్తువలె తుణ ములొ మెఱసిపోవునని నేను కలలోనై న భావింపలేదు. హఠాత్తుగ నాకీయ వస్థ తటస్థించినది. అద్దురాత్ముఁడు తీసి కొనివచ్చి న న్నియుద్యానవనమునందలి సౌధముననునిచి ప్రతిదినమునుదయము

ను సాయంకాలమును వచ్చి యనుగ్రహింపుమని బలిమాలుచున్నాడు. ఆ మాటలు వినునప్పుడు నాహృదయమువ్రక్కలైపోవుచున్నది. కాని నేనాదురాత్మునేమిచేయఁగలను?

ఆత్మహత్యఁజేసికొనిన నాకీబాధనిముసమునఁ దొలగిపోవును. కాని నాకది యిష్టములేదు. నాకధికారముగూడలేదు. ఈశిరమునాదే. కాని నామనస్సు నాది కాదు. అది చిన్ననాడే మీస్వాధీనమైపోయినది. అక్కతన నే నాత్మహత్యఁజేసికొనుటకు సాహసింపఁజాలకున్నాను.

నేను నీపాదసేవకర్త్యురాలనుగానప్పుడే కేవలపారమార్థికచింతవలనను, నామీదియనుగ్రహమువలనను జోరాపహృతయైనప్పుడు రెండుమాటులు రక్షించితిని. ఇప్పుడట్లుగాదు. నేను నీపదదానినైతిని. నన్నుధరింపవా?

కాని మునుపటివలె నేనిప్పు డీమూరంగజేబుబారినుండి తప్పించి దేవీగ్రామమునుజేర్చుమని నిన్ను బ్రార్థించుటలేదు. నేనిక దేవీగ్రామమునకు రాజాలను. అందలియేరిముఖమును నేనికఁజూడఁజాలను. ఇంతవఱకును నేనునామానమును గోలుపోకున్నను నన్నుజూచినవారెల్లరుఁ బరోక్షముననైన ప్రేమపెట్టి నన్నుఁ జూపుచుఁ దమలోదా మీమెను

దురకవాడు తీసికొనిపోయినాడని యనుకొనకమానరు. అట్టి యవస్థకు నేను భరింపఁజాలను.

ఇక నేనిప్పుడు నిన్ను బ్రార్థించునదియేమనఁగా? నాకిప్పుడు మరణమే శరణ్యము. నాకిక్కడ తుణమొకమహాయుగమువలె దోచుచున్నది. ఔరంగజేబు హతకుఁ డేనయమునవచ్చి నన్ను లూత్కరించునోయని భయమగుచున్నది. వానిచే బలాత్కృతయైనపిదప నికఁ జచ్చినను బ్రతికినను నొకటే. కావున నాథా! నీ వొకసారి యిచ్చటకు రమ్మ. వచ్చి నాయీతుచ్చశిరమునుండి నీసాత్తగు నామనస్సునుగొని పోమ్మ.

జీవితేశ్వరా! నీవు పురుషసింహుడవు. నీప్రేమకుఁ బాత్రురాలైన యబలకు— నీధర్మపత్నికే గిరాతతుల్యుడగు నొకచుహమ్మదీయహతకుడు మానభంగము గావించనున్నాడని తెలిసికొనియు నీవు సహించి యూరకుండువా? యోచించుకొనుము. నీవు శూరశిఖామణివి. వివేకమహితుడవు. భారతీయుడవు. నీకుఁ దెలుపవలసినదేమియులేదు. అన్నియు నీవెఱుఁగుదువు. నీధర్మపత్ని విపదంబుధిని మునింగిపోనున్నది. ఇంకనుమించిపోలేదు. ఉపేక్షించిన మునింగిపోవుట నిజము. అవ్వల

జిలించిన బ్రయోజనము లేదు. నా థా! నీపాపమునకు గళంకమును దెచ్చి పెట్టుకొందువా? నీలో నీవేచర్చించుకొనుము. నీవారికిఁదెలిసిన బిటికిమందువోయదుకేమో యని యీ సంగతియేరికిఁ దెలియకుండనువుమని నాచెలికి గట్టడిసేసితిని.

అదియుఁగాక నేనారంగజేబువలన నపహృతనైతిని తెలిసియెడల నీతలిదండ్రులు చాలవిచారించుదు. ఇంతవఱకు జీవించియేయున్నయెడల నాతల్లియిదివిని యాత్మహత్యజేసికొనును. నేనపహృతనగుటవలననే వారు విచారార్థమున మునిగిపోయి యుందురు. అట్టివారి నేనారంగజేబువలన నపహృతనైతిని తెల్పి మఱింతమంచివేయనేల? కావున నీసంగతి యింకనేరికినిఁ దెలియనీయకుము. నిన్నుదక్క నికినేరిని జూడవలెననునాంఘనాకులేట. ఎవరినిగుఱించియు వినవలెనని గూడలేదు. కేవలము నేను కుసుమాంజలివోలె నాప్రాణాంజలిని నీకు సమర్పింపవలయునని కోరుచున్నాను. నాథా! నా యీకడపటి యభిమతమును దీర్పవా?

ఇది నీకుముఖ్యముగ నెఱవేర్చవలసిన ధర్మము. నీ వింతవఱకు ధర్మచ్యుతఁడవుకాలేదు. ఇంకముందునుగాకుము. రమ్మ, వచ్చునప్పుడొక తీక్షణమైన కటా

రినిఁ దీసికొనిరమ్మ. అలసింపకుము. నాయీచెలి, నామాసరక్షణము సేయఁబూనిన యీ జుమేల్ నీకెచ్చటఁగాన్పించునో, యక్కడనుండియే, యాక్షణమునందే, వెనుదిరిగి చూడక, మనమున సంశయింపక శిరవేగమునరమ్ము.

ఓప్రాణేశ్వరా! నీవేనాకుదిక్కు. నీకన్న నాకింక దేవుఁడులేడు. నీవే నా పాలిటిదేవుఁడవు. ఓదేవాదిదేవా! ఓకరుణామయా! త్వరగ రమ్మ. వచ్చి నాకు సుగతిం బ్రసాదింపుము.

ఇట్లు

విన్నవించు నీపదదాసి

క మ ల "

ఈ జాబును బూర్తిగఁ జదువునపుటి కేసాజీ కండ్లెఱువడియెను. అధరము ప్రచలితము కాసాగెను. గాసారంధ్రములు విరళితములయ్యెను. హృదయమున రోపాన్ని ప్రజ్వలించెను. ఎడతెగని నిట్టూర్పుబొగలు బయల్పెడలెను. మొగము జేవురుముద్గ వలెగందిపోయెను. కంఠమున గద్గదికవొడమెను. ఒక్కమాటు పండ్లు పటపట గొలుకుచు బ్రయహుతాశనుని పగిది మండిపడుచు “నేమీ! యిట్టిపనిజేసినవాఁ డౌరంగజేబు హతకుఁడా? ” యని హూంకరించివలికెను. అదిచూచి జుమే లాతని చేయి బట్టుకొని యి

ట్లనియెను.

“ యావనుడా! ఈ కోపమువలనఁ

బ్రయోజనములేదు ”

“ ఏమీ! ఔరంగజేబుహతకునిఁ బరిమార్చకుండ నేను నిద్రాహారములు గొనను ”

“ అట్లేచేయుము. కాని ప్రథమకర్తవ్యమిదిగాదు ”

“ నీవేమందువు? ”

“ నీప్రియురాలి నుద్ధరింపుము ”

“ అయిన నుండుము. నేనొకమా

టింటికిఁ బోవలయును? ”

“ ఎల? ”

“ కత్తినిఁ దీసికొనిరానలెను ”

“ ఎందులకు? ”

“ నా ధర్మపత్నిని పాపభంకమునుండి యుద్ధరించుటకు ”

“ అయిన గత్తియేల? ”

“ సంహరించుటకు ”

“ అబ్బా! నీవంతకతినుండవా? ”

“ జుమేల్! ఇది కౌత్యము గాదు.

ధర్మకృత్యము ”

“ నీవట్లు నమ్మితివా? ”

“ ముమ్మాటికి నమ్మితిని ”

“ నెనుదీసెదవేమో? ”

“ జుమేల్! నీవట్లుతలంపకుము. ఈ

కంఠమునఁ బ్రాములుండఁగా నావలన

నట్టిపని జరుగునని తలంపకుము ”

“ ఇవి బీరములుకావుగదా? ”

“ చూడుము ”

“ అయిన గత్తికొఱకు నీ వింటికిఁ బోవలదు. నే నిచ్చెగను ”

“ నాకు రెండవ గుఱ్ఱమేదీ? ”

“ ఇదిచాలును ”

అదివిని యేసాజీ గుఱ్ఱము చెంతిక్కేగి

తట్టుచు “ మనకినువరకు నీ యొక్కగు

ఱ్ఱిమే చాలును. ఇది చాలమంచిది.

జుమేల్! రమ్మ. నీవు నావెనుకఁగూ

ర్చుండి నన్ను గట్టిగఁ బట్టుకొను ” మ

ని తటాలున సశ్వాసోహణము గావించె

ను. వెంటనే జుమేలుకూడ నెక్కి యా

తనిం గట్టిగఁ బట్టుకొనియెను. “ జు

మేల్! జాగ్రత్తనుచూ! ” యని యా

తెను బ్రోధించి యేసాజీ గుఱ్ఱము

మఱాయించెను. అప్పుడు శరవేగము

నఁ బటవసాగెను.

పప్తశ ప్రకరణము.

ఇంకను నాలుగు గడియల ప్రాద్యం వనోద్భావన మా వృద్ధభానుకిరణప్ర
జెను. అహమ్మదాబాదునగర రాజధ సారముకలిమి చూత్నశోభా భాసమాన

మైయుండెను. మాఱితీ మల్లికార్జునలతలు పుష్పిలములై యలరారుచుండెను. వనంలకోకిలలు దిక్కుసారములు మాఖిలతములు సేయచుండెను. రసాలశాఖఃఖిమిడి లతాడోలికలపై నుయ్యోలూగుచు శుక శారితానుల వ్యక్తకలవంబులు సేయచుండెను. మయూరకేళికారములును, బంధిరఘృకారములును గర్జిపేయముగ వివచ్చుచుండెను. మలయమారుతము హాయిగ వీచుచుండెను. కసుమసౌరభములు ఘ్రాణేంద్రియమలను దనుపుచుండెను.

వనవిహారమున కయ్యదినమయము, వనంతమున యువయవతు లీచమయముకొఱకు బ్రతీక్షించుచున్నారు. ఈ సమయమున వారత్యానంఃముతో నంతఃపురమువెలువడి యితరేతర కరగ్రహణముగావించుకొని మంధహాసాంచితవనములై సరససఖిపము లాడుకొనుచు జేటిదనములూ వెంటరా నుజ్వలమున బ్రవేశించి నాటించుదురు. కసుమావచయము గావించుదురు. తీగె టుయ్యలలూగుచును నాటించిలిమూత లాడుకొందురు. మృగములు లాడుకొందురు. కృతకాద్యుత్సాహుదురు. నికుంజముల జేరెదరు. ముద్దుముచ్చట లాడుకొందురు. కోకిల కూతలనాలకించి ముదమందుదురు. కౌగిళ్ల ననగి వెనక

గుమరు. ఏమీమో మాట్లాడుకొందురు. ఇంక నేమీమో గావించుకొందురు. ఎంతోయూహించుదురు ఎంతో సుఖంతును. అహా! ఇఁమొత హృదయోన్మోహకరమైన సమయము!

అట్టిసమయమున నా యువనమునంజలి యొక సాంద్రనికుంజాంతిమున నొక యూవనము పొంచి కూర్చుండి యుండెను. అదిని మాఖమున నత్యంత గాంభీర్యము విరాజమానంబగుచుండెను. మొలనున్న రన్నుబిందువు కటారిపై గుడిచేతి నానికొని యాతఁడేదో యోచించుచుండెను ఆతఁడేరాజీ.

ఇతలో నికుంజమునకు వెనుకనుండి యందెలచప్పుడు వినవచ్చెను. అది విని యేసాజీ వెనుదిరిగి దట్టముగ నల్లుకొనియన్న తీగల నొత్తిగించి చూచెను. అతిరయమున నికుంజముల దెసకు గంభీరముగజూచుచు వచ్చుచున్న కమల యాతనికిం గొప్పించెను. వెంటనే యాతఁ డాపొదరిల్లు వెలువడి యెదటకువచ్చి నిలిచిన కమల నాలింగనము జేసికొనఁ జేయు సాచెను. అది చూచి కమల “నాథా! నన్నెదటము, మహామృదీయని నుంట నుండుటచే నేనవిత్తనైతి”ననికొంచమువెనుకకుదగ్గెను. కాని యేసాజీ యామాటనినక “కమలా! నీవు సరమపావనివి.

సీతాచిత్రము కలంకితముకాలే " దని యామె న లింగనముగావించి తెక్కలేని ముద్దులుగొససాగెను. కమలయు నాత నికొగిటనొకింతతడవు వరవశయయ్యెను.

అశ్చర్యమేల? ఇంకె డమజీవితకాల మునఁ బరస్పరసమావేశము లభింపడని నిష్పృహఁ గావించుకొనిన ప్రేమభరాల సులగు యవదంపతు లచిరకాలమునందే యట్టిసమావేశము సంభవించినపుడు డ న్యోన్యాలింగితగాత్రులు కాకుండ నెట్లుండఁగలరు? ఆయాలింగనమువలనఁ బరవ శులుకాకుండ నెట్లుండఁగలరు? "నాథా! నన్నంటవల " దను కమలమాట నిరాశవలన వెడలినదేగాని వేఱుగాదు.

పిదప నిరువురు నేడువసాగిరి. కమ లకన్నులనుండిదొరలు కన్నీటిచే నేసాజీ వక్షము తడిసిపోవుచుండెను. ఏసాజీక న్నీటిచేఁ గమలమార్ధము తడిసిపోవుచుండెను. ఇట్లొకింతతడవైన తరువాత నే సాజీకన్నులు తనచేలాంచలమునఁ దుడుచుచుఁ గమలముట్లనియెను.

"నాథా! ఇట్లు విచారించుటవలనఁ బ్రయోజనములేదు. మన దురదృష్టమువలన నిట్టియవస్థ తటస్థించినది. అనుభవించుటతక్క నింకె గర్తవ్యములేదు. కావున నాలసింపక నీ పనిం గా నిమ్ము. "

"ప్రాణేశ్వరీ! పురాకృతమనుభవిం

సకతప్యము. ఏమి చేయఁగలము? కాని నాయథాంగినగు నిష్నంతమొందించుటకు నాకరము కంపించుచున్నది "

"జీవితేశ్వరా! అది తగదు. నీవు శూరశిఖామణివి. నీరక్తనాళములయందు వీరరక్తము ప్రసహించుచున్నది. నీవు భయపడవలసిన యవసరములేదు. పాపంకములోఁబడిపోనున్న భార్యనుగర్ధించుట భర్తకుఁ బరమధర్మము. నన్నుగర్ధించుటకిప్పుడిదితక్క వేఱొకదారి లేదు. దీనివలన నీవు ధర్మచాలకుడవగుచువు. నాకు సుగతి ప్రాపించును. అద్దురాత్ముని ప్రొద్దుటిమాటలవకనఁబట్టి చూడఁగా నీరాత్రి నాకుమానభంగము తప్పకట్లు తోచుచున్నది "

"ఏమీ! కషలా! నేనుజీవించియుండఁగ నీకుమానభంగమా? "

"నాథా! అదియెన్నటికిని సంభవింపఁబోదు. మానభంగముకాకుండ భర్తచేతులలోఁ బ్రాణములు సమర్పించుచున్న నాకంటె ధన్యాత్మురాలికనొకతె యుండఁబోదు. ప్రాణేశ్వరా! మహా పుణ్యప్రగమగు పాతివ్రత్యరక్షణమను నీమహావ్రతమును జేయుటకుఁ దడయకుము. ఆలసించినఁ గీడుమూఁడును. నీ చేతులలోఁ బ్రాణములను విడుచుటకంటె నాకుఁ గాంతింపడగినది వేఱొకటి లేదు. నీకంతములోఁ ప్రాణములున్నంత

కాలము భారతీయకాంతామనులకిట్టియ
వస్థలను గలిగించుచున్న దుకాత్ముడగు
నారంగజేబు నాశనముకొఱకుఁబనిచేయు
ము. భారతకాంతలచాతివృత్తి మియా
రంగజేబుహతకునివినాశమునకును, మహా
మ్మదీయనామ్రాజ్యవిధ్వంసమునకును హే
తుభూతమగుఁగాక, ముమ్మాటికి నగు
గాక. ఓదేవా! ఇక నాలసింపకుము.
నన్నుద్ధరింపు ” మని యొకమాటు భ
త్తృపదములను గన్నులకద్దకొని పయ్యె
డఁ దొలంగించివైచి కమల పడగ యె
త్తియాడు నురగకాంతవలె నిలిచి యే
సాజీదెనకు గంభీరముగఁ జూడసాగెను.

అభినీతములగు నాకమలచూడుల
పలన నేసాజీమస్తిచ్చము కలంగిపోయె
ను. వివేకము తొలంగిపోయెను. ప్ర
పంచమంతయుఁ దలక్రిందుగఁదిరిగిపోవు
చున్నట్లు కాన్పింపఁదొడఁగెను. హృద
య మావేగపడఁజొచ్చెను. ప్రకృతిధ
ర్మమేమనఁగా? ఖడ్గన్యాపారావసరమున
రక్తమత్యుష్ణంబగును. ఆవేడి నెత్తుటి
వలనఁ బ్రాపంచికస్మృతితప్పిపోవును. అ
ట్లుగాకున్న మానవుఁ డొరనుండి ఖడ్గ
మును బెఱికి యెదుటి వారిపై విసరఁగ
లఁడా?

ఇప్పుడేసాజీ కట్టియవస్థ తటస్థించెను.
”కత్తెన నాతఁడు తటాలున నొరనుండి
ారిఁబెఱికి కమలహృదయమును విదీ

ర్లము గావించుటకుఁ జేయెడైన.

కమల యాకటారిపోయినకేమగుచూ
చుచుండెను. ఆమెకుఁ గూడ నిష్పగు
ప్రాపంచికజ్ఞానము లిప్పిపోయెను. కే
వల మిప్పు డామెహృదయఫలకమున న
సంత పతిధక్తియు, స్వర్గసౌఖ్యమునుద
లి యఖండాశ్రయుఁ నాండవమాడుచు
డెను. మఱియొకస్త్రీయైనచో నట్టిస్థి
తి సంభవించుట కష్టము. పుణ్యభూమి
యగు నార్యావర్తమున జవించిన భార
తీయస్త్రీరత్నముల కట్టిస్థితి చింతామా
త్రమున సంభవించును. ఆసేతునీతా
చలమగు సీభారతభూమియందులేని ను
గుణములేమియున్నవి?

తిరణికిరణప్రసారమునలన నెత్తఁబ
డిన యేసాజీచేతియందలి కటారి తళతళ
లాడుచుమిఱుమిట్లుగొలిపివేయుచుండెను.
అన్నా! కనుమకోమలమగు నాకమలదే
హ మాకటారివాతం బడి పోవలసిందే
నా? నుగుణరాశియగు నాకమల కప్పు
డే నూతేండ్లును నిండిపోయెనా? “ క
మలా! కాచికొనుము. ఈశ్వరుని పద
కమలములను స్మరింపు ” మని పూని
కతో నేసాజీ కటారితోఁ బాడువఁబో
యెను.

కాని యంతలో నొక కొజ్జావాడు
హఠాత్తుగ నాగుమాగు మని వెనుక
నుండివచ్చి కమల హృదయముపైఁ బ

జంబోవు నేరాశీకడచేరింబట్టుకొనియెను.

వెంటనే కమలానే సాజీకు స్పృతి కలిగెను. ఇనువును బెదరిరి. కాని తోడనే ధైర్యముజేచ్చుకొని యాడు సింహమువలెనుండి యుదు గమలమెరుచు తంజూరును “ మన్ రూక్! నేనెన్నఁదె నో యెఱుంగునువా? ” యని గర్జించి పలికెను. మనురూ రెంతమాత్రమును భయంకరక “ యెఱుంగుదును. మగపుల్ గానీ బేగము గా ” రని ప్రత్యక్షము చెప్పెను. పుల్ జానీ బేగమునది కుటుంబ కారంగజేబు పెట్టినపేరు. మఱి లు గమల యిట్లనియెను.

“ ఏమీ! బేగములనుగూడ నెదిరి చుచుంటివే? మన్ రూక్! వానిని వగలెనవా లేదా? ”

“ నేను బేగముల నెదిరించుటలేదు. బేగములను జంపజూచు వారిని నా దుమాహ కప్పసింపఁగలచితి ” నని వాడు ప్రత్యక్షమిచ్చెను. ఈనందర్భమున నా కొజ్జానాని పట్టుకుండి వదలించుకొనుట కేరాజీ ప్రయత్నించెను గాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. అప్పుడు కమల మతిలభముండినడుచు “ నట్లయిన వీనిని గైదుచేయు ” మనీ తనశక్తికొలది నక్కడ భూమి నొక్క తన్నుకన్న ప్రక్కకుఁ దొలఁగెను.

అతిన్నతో యేరాజీ నిలిచియున్నచో బ్రద్దలైపోయెను. ఏసాజీ భూమిలోకిఁ బోయెను. మఱి నా భూమి యథానూపమునుదాల్చెను. కమల తన మందిరమునకుఁ బోయెను.

అస్తానశ ప్రకరణము.

ఇది యంతయుఁ జూచి మనురూరు తైల్లనోయెను. ఏసాజీ పుల్ జానీ బేగమును జంపజంబోవుటయు, దా నడ్డుపెట్టుటయు, బేగముకోపపడుటయు, దా నువలకనుటయు, నామె నేలపైఁ దన్నుటయు, భూమి బ్రద్దలై యేసాజీ భూవివరమునకుఁ బోవుటయు, బేగము భవనమునకుఁబోవుటయు మొదలు మొదల సినల్లు షీణములో నగుటవలన వాడు

కొంతతడవు నిశ్చేష్టుడై యుండెను. కాని యంతలో నొక ముసలికొజ్జా వచ్చి వాని నిశ్చేష్టతకు భంగము గలిగించెను.

అగువాత మనురూరు జరిగిననంగతి యంతయు వానికిఁజెలిపెను. అది విని ముసలివా డెంతో యాశ్చర్యపడఁగఁ ఫాదుమానాగారి బేగము నొరుఁదో యొకఁడు చంపఁబూనుట :

దుల కామె యగీకరించుటయు వింత
గాదా? ముసలివాడు కొంతతడవేమో
యోచించి “ ఇక్కడనుండి యీతోట
తూర్పువైపునకు దారిగొన్నది. నీ వ
చ్చటకఱబోయి యా మహారాష్ట్రయాత్రా
వనుని బట్టుకొను ” మని మనుష్యుడు
సంపివైచి యత్యంతయమృత రాజధాన
ము దెనకుబోయెను.

ఇట భూవివరముల బ్రవేశించిన
యేసాజీ యా కటికిచీకటిలోబడి
రితెలియక, దిక్కును తప్పుకొని పరిస
రము వీక్షించుచుండెను. “ కమల సా
త్రము తనకు మానభంగముతప్ప
దని చెప్పినది. ఈ సంగతి తెలిసిన నా
రంగజేబు తప్పక యామెను జెజుచితీలు
ను. కొఞ్చ కండ్లబడిన యీసంగతి
యారంగజేబున కెల్లు తెలియకుండును?
మానభంగముగాకుండఁ గమల నుద్ధరిం
చు వెంటనే వెనుదిరిగి చూతని మనస్సు
చు దిగివేయవలెననినది.

అనందరమ్యుని నవరోపద్ధి యేసా
జీపై మెల్లఁగఁజూచిరి. ఉలికిపడి
యీతోడు వెనుదిరిగిచూచెనుగాని యా
గాఢాంధకారమున నేమి కాన్పించును?
కాని వెంటనే “ యావనుడా! త్వరప
డుము. నిన్నఁగఱబొమ్మ. ఈదారిని
న్నీ తోట వెలుపలికిఁ దీసికొనిపోవును.
అట నొక గుఱుముగనున్నది.

దానిపై నెక్కి యథేచ్ఛంబొమ్మ. లే
కున్న సహాయము వాటిల్లును. బ్రతికి
యుండినఁ గమలను మఱియొకసారి చూ
డవచ్చు ” సనుమాట లాతని చెవిబడె
ను. ఆమాటలనుబట్టి యావ్యక్తి స్త్రీ
వ్యక్తియనియు, నా స్త్రీ జుమేలనియు
దెలిసికొని వెంటనే తడవుకొనుచు నేసా
జీ సకాలమున నుద్యావన బాహ్యప్ర
దేశమునుజేరెను. చేరి యట

అరంగము మనోమగంబునఁ జిరుక

త్తుచుండెను. ధావనవేగంబున నేసాజీ
కి మార్గంబున కిరుకెలంకులనున్న వృక్ష
ములు గిట్టునఁ దిరిగిపోవుచున్నట్లు కా
న్పించుచుండెను. చూపులు చెడరిపో
వుచుండెను. ఖరపుటహతిచేఁగలిగిన ట
కటక ధ్వనులవలనఁ జెవులు గింగురువో
వుచుండెను. ఇట్లొకింతతడ వరిగిన పిద
ప నేసాజీ వెనుదిరిగిచూచెను.

నాలుగైదుగురు రాత్రు లేసాజీనిఁ బ
ట్టుకొనుటకు వెనుకనుండి యత్యంతసం
బున వచ్చుచుండిరి. వారినిజూచి యే
సాజీ వారి కందకుండుట శక్తియును మ
తంత పరునెక్కించెను. తనవచ్చు
నాశ్వికులుగూడ శీఘ్రమున వచ్చుచుం
డిరి. ఏసాజీ మఱల నొకమారు మడ
మలతోఁదాఁకెను. అ

టివారుగూడఁ గళాఘాతములుగావించి
యశ్వములను మఱింత పరువెత్తింపసాగి
రి. ఏసాజీ కాంగోళన మెక్కువయ్యె
ను. ఇంతలో వెనుకనుండి రివ్వమని
రెండు బాణములు వచ్చి యొకటి గుట్ట
మునకును వేటొకటి యేసాజీ ముంకె
టికిని నాటెను. గుట్టము పరువెత్తలే
కపోయెను. విశేషముగ రక్తమునై
వించుటవలన సేసాజీ కన్నులుదిరిగి గు
ట్టముమీఁదనే మూర్ఛిలైనను.

“ అంతఃపుర ద్రోహియగు దురా
త్ముని బొడుపుము ” “ నొంగను న
టకుము ” “ పట్టుకొనుము ” “ క
ట్టుము, కొట్టు ” మని యడావుడిఁ గా
వించుచు రాత్రులు క్షణములో వచ్చి
యేసాజీ చుట్టునుమూఁగిరి. పాప మే
సాజీ కిదియంతయు నేమితెలియును? ఒ
కరాత్రు గుట్టము వెనుకటికాలునకు గ్రు
చ్చుకొనియున్న శరమునులాగివైచెను.

వేటొకఁడు కల్లెమును బట్టుకొనియెను.
మహమ్మదీయఁడగు నొకరాత్రు శక్తికొ
లది సేసాజీ వీపుపై నొక గుద్దు గ్రు
ద్దెను. కాని యేసాజీ కింకను స్మృతి
కలుగలేదు. లక్ష్మినవా రామహమ్మదీ
యు “ నిట్టియపుడా నీప్రతాపముఁజూ
పెద ” నని నవ్వుచు నెత్తిపొడిచిరి.

అదివిని మఱింతమండుచు సత్తురు
మ్మఁడు “ నన్నెకరేల? ఇట్టివాని ను
ప్పుపాతల వేయవలయు నని కురాను
విధించుచున్న ” యని యొత్తివలికెను.
లక్ష్మిన వారికి మఱింత నవ్వవచ్చెను.
“ సఖుఁడా! బేను. అట్లే చేయవల
యు ” నని చెప్పుచు వారు వెనుకకు
మఱియిరి. అందొకఁ డేసాజీ గుట్టపుఖ
లీముఁబట్టుకొని నచ్చుచుండెను. హం
తకుఁడు దొరికెనని ఘాదూహాకుఁ డె
లుపుటకు వేటొకఁడతిరయమ్మున ముం
దు బయలుదేరెను.

ఏకోనవింశ ప్రకరణము.

కార్చిచ్చు క్షణములో వనమంతయు
నెక్కి వ్యాపించునో యట్లే కమలా సం
హార ప్రయత్నవార్త క్షణములో నా
రాజధానివనమంతయు వ్యాపించెను. ఇ
తర భగములెల్లరు నాశ్చర్యచమకితు
లైరి. “ మొన్న మొన్నవచ్చినపిల్ల యెం

తనిరంకుశాధికారమును నెఱవఁబూనిన
ది! ఆ హంతకుఁ డెంతసాహసించె ”
ని వారు ముక్కుపై వ్రేలిడికొని య
నుకొనసాగిరి. వెంటనేకొందఱు పరిచా
రికలు కమలయున్న మేడకువచ్చి యొ
గణమ్మున నిశ్చంకగ శయ్యపైఁగూర్చు

డియున్న కమలను గాంచి తమలాభా
 “మిషిల్ల మెంతటిదమ్మా!” యను
 కొనసాగిరి. కాని వారినరసి కమల
 యేమియమాట్లాడలేదు. ఆమె నిగ్గ
 యనుగ నట్లే శయ్యపైఁ గూర్చుండి
 యుండెను.

అప్పు డౌరంగజేబు ఘాదుషాహ,
 మదిరాసానమత్తయై యొడలిమీఁది వ
 స్త్రమైన నెటుంగక వెండితీగవలె హం
 సతూలికాతల్పుముపైఁ బడియుండి కన్ను
 లు దేలువైచుచు నేమేమో నగము న
 గమునట్లు నుడయపురి చెంగటఁ గూ
 ర్చుండి యానందించుచుండెను. అట్టి
 యానంద సమయమునఁ బిడుగువంటి
 యీ వార్త మెల్లఁగ వానిచెవులం బడి
 యెను. వెంటనేతోడఁ ద్రొక్కినత్రాఁ
 చువలె మండిపడుచు “నెవడురా
 వాఁ” డని గుండె లవియనట్లొనెను.
 ఆయాధ్వవిని దద్దరిల్లి లేచికూర్చుండి,
 యుదేపురి కోఁగ్నికీలావిస్ఫలింగము
 లురలు ప్రియనిముఖము నవలోకిం
 చి గడగడ వడంకిపోదొడఁగెను. ఔ
 రంగజేబు గ్రోధధర్మున మాట్లాడఁ
 జాలక నిలువఁబడిపోయియుండెను.

ఇంతలో “దొంగదొరకె” యను
 నొక కలకంఠు ప్రారంభమయ్యెను.
 అప్పుడు యాదానియగు తారారదాసీ
 నుండరి యొక్కరువచ్చి విషయముతో

“నేలినవారి నొకరులా హంతకునిఁ దోడి
 తేచ్చి హజారమునఁ దమకొఱకు వే
 చియున్నా” రని మనవిచేసి ప్రక్క
 కొదిగెను. అది విని మఱిత మండి
 పడుచు “మూఢురాలగు ఫుల్జానీనిఁ
 గూడఁ దీసికొనిర” మ్మని గద్దించిప
 లుకుమఁ జక్రవర్తి కొలువుకూటమున
 కరిగెను.

అప్పటి కేసాజీ సింహాసనమున కె
 దుట నిలువఁబెట్టఁబడియుండెను. ఆత
 ని చుట్టును విచ్చుకత్తులందాల్చి యమ
 కింకరులవలె ఘోరాకారులగు నలువురు
 తురుష్కభటులు నిలుచుండియుంకిరి.
 ఏసాజీ సభాభవనమునకు రాకమున్నే
 మూర్ఛదేలెను. ఇప్పు డాతఁడు బెద
 రులేక గంభీరముగ నిలువఁబడియుండెను.

అంత నౌరంగజేబువచ్చి సింహాసన
 ముపై నాసీనుడయ్యెను. దాసీనుండ
 రులు కమలను దీసికొనివచ్చి సింహాస
 నమునకుఁ బ్రక్క నిలువఁబెట్టిరి. బాణ
 ప్రహారమువలన రక్తము ప్రవించుచున్న
 నులెక్క సేయక విచ్చుకత్తులుబూనియున్న
 కఱకుఁదురకల నడుమ గంభీరముగ నిలి
 చియున్న భర్తనరసి కమలను విడిచి
 కింతయచ్చెరువడెను. యాదాని
 ఖాతశయమువలనఁ బ్రాణమును
 కొనసాగెను. అప్పు డేసాజీ యా
 దెన కొకమాటుచూచి కనునన్నఁగావిం

చెను. అందేమియర్థమున్నదో మేము చెప్పలేము గాని కమల విచారమును మూసి సంహాసముఁ బట్టుకొని ధైర్యముతో నిలువఁబడెను. అప్పుడు పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు నేసాజీ దెనకు రూక్షేక్షణములం జూచుచు “ నేమి చేసితివిరా? ” యని చక్రవర్తి గడ్డించి పలికెను.

అదివిని యెంతమాత్రమును బెరర

యొకమాట మందహాసముగావించి మేసాజీ యిట్లుపన్యసింపఁజూడఁగెను.

“ అభిమాన నిధానుఁడగు భారతీయుడు చేయవలసిన పని నేఁకుఁడలఁచితిని. తగినంత మెలఁకువతోడనే ప్రయత్నించితిని. కాని దైవ ప్రాకూల్యమువలన విఫలమనోరథుఁడనైతిని అయినను జింతలేదు. అధమాధముఁడవగు నీకు జంకనేల? నేను మరణించుట నిక్కువము. నీ కొకింత హితబోధగావించి మఱిచావఁదలఁచితిని. ఓదురాచరణుడా! నీవు చేయనిపాములు లేవు. నీకంటెఁ బాపాత్ముఁడవులేదు. నీవనుపమానుఁడవు. ఓ బుద్ధిఁగొనుఁడా! సచరాచరమగు నీ ప్రసంగమున కంతకును నీవే నియంతవని యుబ్బకుము. అందఱను శాసించు దేవుఁ డొక్కఁడు వెలుంగుచున్నాఁడు. నీవు గావించిన పరస్మిహరణమునకును దక్కిన యక్క

ల్యములకును నీ వాతనికి సమాధానము చెప్పలేరదు. కాని మున్నుందుగ నీ వొకటియోచించుకొనుము. నీ పెండ్లాము నితరుఁ డెవఁడైన వారించుకొనిపోయిన నీకెల్లందునో యోచించుకొనుము. ఇహలోకమున నీ కామొక్క శిక్షయచాలును. నీ కట్టిప్రాయశ్చిత్తము గావించువాఁడు నీ జాతీయందే యుద్భవింతుఁగాక ”—

ఇట్లుచెప్పినప్పటికిఁ బ్రక్కనున్నయు ద్యోగీయులు కాట్లకుక్కలవలెఁ గనకుచు మాట్లాడవలసని నిపేధించిరి గాని యేసాజీ మానలేదు. ఆతఁ డట్లే మర్మభేదకములగు మాటలతోఁ జక్రవర్తిని వేధించుచుండెను. చక్రవర్తికి రోపాగ్ని యధికంబయ్యెను. అయినను “ నోరి! నీ వెవఁతెకొఱ కీ తోటలోనికివచ్చితివో చెప్పుము. అట్లును బ్రతికిపోడు ” పని మఱల నటచెను. యేసాజీ మఱల నిట్లుచెప్పసాగెను.

“ ఓమూర్ఖుడా! శునకమువలె నీవట్లఱచుటవలన బ్రయోజనములేదు. అవినీతుఁడవగు నీవుచేయు ప్రాణదానమునకు నాకాశగూడలేదు. వజ్రమయంబగు నీపాడుపూదయఫలకమును భేడించుటకువచ్చితిని. పాపనిలయములగు నీ కన్నులు వెఱుక వచ్చితిని. క్రూరములగు నీచేతులను ఖండింపవచ్చితిని. నీ

అని యింక నేనాజీ తనయుపన్యాసమును జెప్పుచునేయుండెను. చక్రవర్తి కాగ్రహము రెట్టించెను. అక్కతన వెంటనే “తెగవేయి” అని తాళిపుర ద్రోహమును జేయఁజూనిన ఘోర దెగవేయి. వీనిని బ్రాహ్మణులు దాసి వీనిని సంహరించుట చూచి సంతసింపఁగలదు. తెగవేయి “డని ఘోరముగా నటించెను.

అని యింక నేనాజీ తనయుపన్యాసమును జెప్పుచునేయుండెను. చక్రవర్తి కాగ్రహము రెట్టించెను. అక్కతన వెంటనే “తెగవేయి” అని తాళిపుర ద్రోహమును జేయఁజూనిన ఘోర దెగవేయి. వీనిని బ్రాహ్మణులు దాసి వీనిని సంహరించుట చూచి సంతసింపఁగలదు. తెగవేయి “డని ఘోరముగా నటించెను.

దాష్ట్యహాసముని శిశుముత్తెరించుట కిదిశిలాములగు తమ విచ్చుత్తులను బైకెత్తిరి ఏనాజీశిశుముపై నానాఁగుకత్తులు తళతళలాడుచుండెను. భటులొకమాటుఁజూచి మాటలఁజూపుపైకెత్తి రెండవతడవ చక్రవర్తి యాజ్ఞకుఁబ్రతిక్షించిరి. అది చూచి చక్రవర్తి మఱి “దెగవేయి” అని నీయును. భటులొకఁజూచి పూనికతో నత్తులు విసరిరి. కానియంతకుముందే మఱియును నొకఁగంభీరశబ్దము విసవచ్చెను. అశబ్దమువలన సందఱచెవులు గిగురువోయెను. ఔరంగజే బేనాజీ దెసకుఁజూచెను. చూడఁగాఁ గమల యే నాజీబాహుబంధమునఁ జిక్కియుండెను. అదిచూచి తెల్లవోయి యధమాధముండగు సౌరంగజేయ గద్గదకంఠముతో “పుత్ బానీ! ఏమి చేసితి” వని ప్రశ్నించెను. కమలా యే నాజీల ప్రాణము లింకనుబోలేదు. చక్రవర్తి ప్రశ్నినాఁకించి భర్తృపరిరంభముననున్న కమల స్వర్ణసుఖవరవశయంబోలె మందహాసముగావించుచు “భారతీయ కాంతామణులు కదలింపకు కృత్యముగావించితి” నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అదిచూచి యేనాజీ యాశందాతీతము మందహాసముగావించెను. ఎంతయూసం

దము! కమలామేసాజీ లింతవఱకు భా
లఁడవులు మహాదానందముంగాంచిరి. కాని యా యానందమునకు నీయానం
దమునకును జాలభేదమున్నది. అది సా
వధికము. ఇది నిరవధికము! ఈ రూ
పంకమున కిక నంతములేదు. కమలా
మేసాజీల యాత్మ లవెంతవఱకుండునో
యీయానందమంతవఱకుండువలసినదే.

ఆనందము పవిత్రముగు నొకమహా
శక్తి. ఇహపరజీవితము లానందావధి
కములు. ఎవ రిహమున నానందము
జవి చూచియుండరో వారు పరమున
గూడ నానందమనుభవించాలరు. అ
ట్టివాణిజీవితములు నిరర్థకములు! నీచా
ణినీచములు! అత్యంతపేయములు! అ
ధమాధమములు! కమలామేసాజీల జీవి
తము లట్టివిగావు. ధన్యతమములు.
ఉత్తమోత్తమములు. ప్రకాశమా
నములు. నిరుపమానములు. అట్టి
మహాదానందముతో నా సమయమున
గూడఁ బరస్పరాలింగితులై యుండి యే
యా యనుసమాన దంపతులప్రాణము
లు విడిచిరి. పవిత్రములగు వారియీ
త్మలు సూర్యమండలమును భేదించుకొ
నిపోయి తేజోరాశియగు పరమేశ్వరుని
యం దైక్యమైపోయెను.

మిథునానురాగ మెంతయు నాశ్చర్య
కరమైవది. భిన్నప్రదేశములంబుట్టి భి

న్నప్రదేశములంబెరిగిన యవయవతు
లు పెద్దలచే భార్యాభర్తలుగఁ జేయఁ
బడినవెంటనే మహాత్కృష్టమగు నీర్మ
నురాగమునకు లోబడిపోవుచున్నారు.
స్వగ్రామములను, స్వమతములను, స్వ
దకు జన్మభూములగు స్వదేశములనుగూ
డ నీమహాశక్తివలనఁ బ్రేరేపితులై విడిచి
పెట్టుచున్నారు. అభిరుచులు చూపు
కొని, తలంపులు మార్చుకొని భావైక్య
తనంది యొకరికొక కొకరు ప్రాణముల
గూడ నానందముతో విడిచిపెట్టుచు
న్నారు. అద్దిరా! ఇదియెంతఘనమైన
ది! ఎంతమనోహరమైనది! ఎంతయా
నందమయమైనది! ఎంత పవిత్రమైనది!

ప్రపంచమానందలి యెల్ల దేశముల
సనాతనాధునాత నేతిహాసములను జదివి
న బుద్ధియంతలు ముఖ్యముగఁ బరమ
పవిత్రముగు నీ మిథునానురాగము వి
షయమున భారతదేశమున కగ్రస్థాన
ము నొసంగక మానరు. సీతా, సావి
త్రీ, దమయంతీ, ద్రౌపిద్యాదులనుగో
లు స్త్రీరత్నములును, శ్రీరామ సత్య
వంతాదులనుబోలు పురుషసింహులు నీ
దేశమున నెందరు జన్మించిరో లెక్క
లేదు. ఏకపత్నీవ్రతులైన పురుషు లెం
డఱుగలరో, పతులతో సహాగమనములు
గావించిన స్త్రీ లెందరుగలరో చెప్పజూ
లము. ఇట్టి యదృష్టమింక నేదేశము

నను బట్టియుండలేదు. ఇకముందు మన వివాహమాడి యామెకొఱకే ప్రా
భుత్వము. నిజముగ నిట్టిమొదల కృష్ణా నామూనువిడిచెను. కమలయుదన య
దావరీ గంగాది మహానదీజలముల వ నుచుమానసౌజన్యసౌందర్యములవలన దు
బరమపావనమైన యీ భారతదే న్నభుడైన యేసాజీకథాంగియై యఖండ
మునకేతగును! పుణ్యభూమి యగు నీ నందముతో నాతనికొఱకే యాతనికాగి
యార్యానర్తమునకేతగును! టియందే ప్రాణములనువిడిచెను. అహా!

మహాభాగ్యసంపన్నుడయ్య నేసాజీ వారిజీవితములెంత యుత్తమములైనవి!
చీదరాలగు కమలనుమోహించి తుదకా ఎంతపవిత్రములైనవి!

గీ త ము.

ఓ యనుచునాన దంపతు ధన్యు మి
సిలుగు లన్నియు నేటితోఁ దోలగి
బాంచభౌతిక దేహముల్ భాసి, భాస
మానములు, నాశరహితంబు లైన సూక్ష్మ
దేహముల గాంచి, యెంతైన దేజరిల్లు
నట్టి, యితరేతరాధాంగు లైన మీకు
నట్టి వాడైన నిక మీద నించుకేని
గప్తముల గూర్చు జాల; డొక్కపుడుగూడ
మిమ్ము నెడఁబాప జాలడు; మీర లధిక
యాతనాపూరితం బైన యట్టి యీ భ
వాల్కి దాట్టి; రాపక లంట బోవు;
మనుష్యుల్లే భ మానంద మయము నౌ గృ
హమ్ము లభియించె మీకు బు ధ్యమున; మీరు
జీవితంబులె యత్యంత పావనములు
దంపతులకెల్ల మీ జీవి తములె మార్గ
దర్శకము లగు; మ త్యంతమైన
శాంతి యొకపుత మీ కట సంతతంబు.

పాపకమహాశయులారా!

కమలా యోసాజీ! పాపచరిత్ర వింతటితో ముగిసినది. ఈ దిన్ని గ్రంథము గూడబూర్చి యొంది. అయినను కూడా యీ సన్యస్త్రము లించుటకు బూర్వము మఱియొకటి చెప్పవలసియున్నది. మేమింక దేవీ గ్రామమునందలి వాని సమాచారమును దెలుపఁగలచి కొనలేము. విచార పూరితమైన వారి సమాచారమును మేము విఁగఁ దెలుపఁజాలము. అహమ్మనా బాహుళ్య భవనమునందలి తరువాత సమాచారము నొకంత ప్రశ్నకము. కమలా యోసాజీ లాంఛనతో గ్రామములను విడిచిన వెంటనే యశారంగజేమనస్రమయశ్చక్రయఫలకమునా తాత్పర్య సహస్రధానివారి తంబైపోయెను. కమల తన కేలెనులభముగ దొరకెనో నానందమును గురించి తనకండ్లయెదుటనే నాథునికొఁగిట గ్రామములను విడుచుటవలన నాకతినహృదయఁడు మఱింక విచారింపసాగెను ముఖమున వైవర్ణ్యముతోఁచెను. దర్పారంతయఁగూడఁ జల్లవోయెను. ఇవిని చక్రవర్తి భాగ్యలు నుంపుడుగఁ జెల్లు, దాసీసుందరులును మిగులనివ్వెట్లైరి. బేరంగజేమ కొంతతడవు నిశ్చేష్టుండై యుండి తెలివితెచ్చుకొని గద్దడస్వరముతో నిట్లుచెప్పెను.

“అహమ్మనా బాహుళ్య భవనందలియెల్లవారు

* “ ఇట్టి యనుపమానప్రశ్నమే మే నెఱింగి

యన్న నీ పుష్ప మిటు దెచ్చి యుండ నెపుడు ”

ఈపద్యము నాగొట్టముమీఁదఁజెక్కుఁ దని శిల్పకావలిచ్చి యాస్త్రిబృందము

నిదంపగులకొట కేసుదినముల వల

నూతికచిహ్నములను ధరింపవలయును

మదిరమునకు వెలుపల వీనిద్దరనొక

టనే పాతిపేసి దానిపైఁజక్కనిగోరి

వలెను. చెంత నొకమనోజ్ఞమైన

ట్రికట్టి యందొకగొట్టము నమర్చి దాని

నుండి యెప్పుడునీగోరిపైఁజెన్నీటితుమారమే

గిరిపడుచుండున ట్లేర్పాటుగా వింపవలెను”

ఈమాజ్ఞక్షణములో సగరమంతయు

వ్యాపించెను. ఏడుదినములు గడచిపోయె

ను. ఈనాడుదినములును బాదుషాహ

విచారముతోఁగడచెను. గోరి మున్నగు

నవన్నియుఁగయారయ్యెను. ఏడవనాడు

పాదుషాహ నూగోరిమీఁద స్వయముగ

నొకగులాబీ చెట్టు నాటెను. చక్రవర్తి

యంతఃపురస్త్రీలంగఱు నొక్కొక్కరసము

నొకొకరిని విడుచుచిరి. పుష్పవర్ణు

నుగూడఁగురిసిరి. అప్పుడతనున్నస్త్రీలదె

సకుఁజూచి చక్రవర్తి “దీనిపై నొక

ద్యము వ్రాయవలెను. ఎవరు రచియిం

చెక ” రని ప్రశ్నించెను. స్త్రీలెల్లరు

నూరకుండిరి. ఒక్కదాసీసుందరిమాత్ర

ము ముందునకువచ్చి “పుల్ జానీపియ

దాసియగు జమేల్ తక్క నిక నెవరు గా

పనికి నహర్థులుగా ” రనిచెప్పెను. (ది

విషయము పాదుషా జమేల్ వంకఁ జూచు.

అప్పుడు యందఱకు వినుపించునట్లు

కట్టెను. రచించి యిట్లుచదివెను.

“అహమ్మనా బాహుళ్య భవనందలియెల్లవారు

* “ ఇట్టి యనుపమానప్రశ్నమే మే నెఱింగి

యన్న నీ పుష్ప మిటు దెచ్చి యుండ నెపుడు ”

ఈపద్యము నాగొట్టముమీఁదఁజెక్కుఁ తోఁగూడఁ బాదుషాహ రాణిహఘు

నకుఁబోయెను.

